

**UNIVERSITATEA DE STUDII EUROPENE DIN MOLDOVA
ȘCOALA DOCTORALĂ
„ȘTIINȚE JURIDICE ȘI RELAȚII INTRNAȚIONALE”**

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 343.97 (043.3)

VASILOI Djulieta

**PERICOLUL SOCIAL AL CRIMEI
ȘI CONSECINȚELE CRIMINALITĂȚII**

**Teză de doctorat în drept
554.02 Criminologie**

Autor:	VASILOI Djulieta
Conducător de doctorat:	BUJOR Valeriu, dr., prof univ.
Comisia de îndrumare:	BEJAN Octavian, dr., conf. univ. int. BUGA Larisa, dr., conf. univ. int. ZOSIM Alexandru, dr., conf. univ.

CHIȘINĂU, 2018

© Vasiloi Djulieta, 2018

CUPRINS

ADNOTARE	4
LISTA ABREVIERILOR	7
INTRODUCERE	8
CAPITOLUL 1. ANALIZA SITUAȚIEI ÎN DOMENIUL PERICOLULUI SOCIAL ȘI CONSECINȚELOR CRIMEI ȘI CRIMINALITĂȚII ÎN ȘTIINȚA DREPTULUI PENAL ȘI CRIMINOLOGIEI	
1.1. Analiza materialelor științifice la tema tezei, publicate în Republica Moldova.....	23
1.2. Analiza generală a materialelor științifice publicate peste hotare care țin de problematica pericolului social și consecințele crimei și criminalității	28
1.3. Problema de cercetare și evaluarea principalelor obiective ale tezei de doctorat	44
1.4. Concluzii la capitolul 1	47
CAPITOLUL 2. PERICOLUL SOCIAL AL CRIMEI ȘI CRIMINALITĂȚII	
2.1. Noțiunea pericolului social al crimei și criminalității	50
2.2. Pericolul social al crimei: criterii de apreciere	70
2.3. Pericolul social al criminalității ca fenomen social	98
2.4. Concluzii la capitolul 2.....	110
CAPITOLUL 3. CONSECINȚELE CRIMEI ȘI CRIMINALITĂȚII CA OBIECT DE CERCETARE	
3.1. Consecințele crimei: aspectul juridico-penal.....	112
3.2. Consecințele criminalității: aspect criminologic	130
3.3. Concluzii la capitolul 3.....	154
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	157
BIBLIOGRAFIA	162
ANEXE.....	171
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII	204
CV AL AUTORULUI.....	205

ADNOTARE

Vasiloj Djujeta, „Pericolul social al crimei și consecințele criminalității”, teză de doctor în drept la specialitatea 554.02 – Criminologie, Universitatea de Studii Europene, Chișinău, 2018. Teza cuprinde: Introducere, 3 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 185 de titluri, 161 de pagini de text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în 36 lucrări științifice.

Cuvintele cheie: Pericolul-social, prejudiciabilitatea faptei, pericolul social al crimei, individualizarea, gradul pericolului social, elementele componente de infracțiune, daune materiale, consecințele sociale ale criminalității, sfera consecințelor criminalității, costul criminalității, elementele costului, indicele pericolului social al infracțiunii, incriminare, dezincriminare, penalizare, depenalizare, politica penală și criminologică, fenomenul infracțional.

Domeniul de studiu: Lucrarea face parte din domeniul criminologiei.

Scopul cercetării îl prezintă aprofundarea cunoașterii conceptual-metodologică a pericolului social și consecințelor crimei și criminalității.

Obiectivele lucrării: soluționarea problemelor privind conceptul pericolului social, corelația noțiunii de crimă și cea juridico-penală de infracțiune, aprecierea pericolului social în dreptul penal și în criminologie, formularea, la nivel de exegeză doctrinară, a unor recomandări în vederea eficientizării modului de incriminare a faptelor, de individualizare a pedepsei și de estimare a costului criminalității, analiza teoriilor oamenilor de știință din țară și de peste hotare, care au supus investigării pericolul social și consecințele criminalității, determinarea elementelor de constatare a pericolului social al criminalității; argumentarea necesității de a formula conținutul consecințelor criminalității în raport cu consecințele infracțiunii.

Noutatea științifică și originalitatea rezultatelor obținute: conturarea și închegarea conceptului pericolului social și consecințelor criminalității; elaborarea definiției consecințelor sociale ale criminalității, pericolului social al faptei și costului criminalității; elaborare a unor argumente care adevăresc unele concepții științifice și a unor argumente care le infirmă pe altele (bunăoară, a teoriei că noțiunea consecințelor infracțiunii este mai largă decât cea a urmărilor infracțiunii, sau a teoriei că noțiunea consecințelor infracțiunii este legată de cea a consecințelor criminalității).

Valoarea aplicativă a tezei își găsește oglindire în: 1) activitatea științifică; 2) activitatea didactică 3) activitatea practică.

АННОТАЦИЯ

Василой Джульета „Социальная опасность преступления и последствия преступности”, Диссертация на соискание ученой степени доктора права, Специальность 554.02 – Криминология, Университет Европейских Знаний, Кишинёв, 2018.

Диссертация содержит: Введение, три главы, выводы и рекомендации, библиографию, 185 титры, 161 страниц основного текста. Полученные результаты опубликованы в 36 научных статьях.

Ключевые слова: социальная опасность, ущербность деяния, социальная опасность преступности, последствия преступности, индивидуализация, степень социальной опасности, элементы преступления, стоимость преступления, элементы стоимости, показатель социальной опасности правонарушения, криминализация, декриминализация, наказуемость, ненаказуемость, уголовная и криминологическая политика, преступное явление.

Область исследования: Работа является частью области криминологии.

Цель исследования является углубление концептуально-методологических знаний об общественной опасности и последствиях преступления и преступности.

Задачи исследования: решение проблем, связанных с концепцией социальной опасности, соотношением понятия преступления и уголовного правонарушения, оценкой социальной опасности в уголовном праве и криминологией, формулировкой на уровне доктринальной экзегезы рекомендаций по повышению эффективности способов криминализации деяния, индивидуализация наказания и оценка стоимости преступления, исследование теоретических тезисов ученых из нашей страны и за рубежом, которые подвергли расследованию социальной опасности и последствиям преступности, определяя элементы установления социальной опасности преступности; Обоснование необходимости формулировки содержания последствий преступления.

Научная новизна и оригинальность полученных результатов. Формирование и укрепление концепции социальной опасности и последствий преступности; разработка определения социальных последствий преступности, социальной опасности преступления и стоимости преступления; выработка аргументов, которые подтверждают некоторые научные концепции и некоторые аргументы, аргументы, которые опровергают других (например, теория, что понятие последствий преступления шире, чем последствия преступления, или теория о том, что понятие последствий преступления связано с понятием последствий преступления).

Значимая научная проблема, решенная в рамках диссертации отражена в: 1) научная деятельность; 2) дидактическая деятельность 3) практическая.

ANNOTATION

Vasiloi Djulieta, „The Social Danger of Crime and the Consequences of Criminality”, PhD thesis in law 554.02 – Criminology, University of European Studies, Chisinau, 2018.

Thesis structure: Introduction, 3 chapters, general conclusions and recommendations, bibliography from 185 titles, 161 pages of main text. The results obtained are published in 36 scientific papers.

Key words: the social danger, the prejudice of the crime, the social danger of crime, the individualization, the degree of social danger, the elements of the crime, the consequences of crime, the cost of crime, the elements of the cost, the index of the social danger of the crime, criminalization, decriminalization, penalization, depenalization, criminal and criminological policy, the criminal phenomenon.

The domain of study: The work is part of the field of criminology.

The purpose of Ph.D. is to deepen the conceptual-methodological knowledge of the social danger and the consequences of crime and criminality.

The objectives of the paper: to solve the problems regarding the concept of social danger, the correlation of the notion of crime and the criminal-offense, the appreciation of the social danger in criminal law and criminology, the formulation, at the level of doctrinal exegesis, of recommendations for the efficiency of the criminalization facts, individualization of punishment and estimation of the cost of crime, research of the theoretical theses of the scientists from the country and abroad, who have subjected the investigation to the social danger and the consequences of crime, the determination of the elements of establishing the social danger of criminality; justification of the need to formulate the content of the consequences of crime in relation to the consequences of the offense.

The scientific novelty and the originality of the obtained results: shaping and consolidating the concept of social danger and the consequences of crime; developing the definition of the social consequences of crime, the social danger of the crime and the cost of crime; elaborating arguments that substantiate some scientific concepts and some arguments that invalidate others (for example, theory that the notion of the consequences of the crime is wider than the consequences of the offense, or the theory that the notion of the consequences of the offense is related to that of the consequences of crime).

The applicative value of the thesis is reflected in: 1) scientific activity; 2) didactic activity 3) practical activity.

LISTA ABREVIERILOR

RM	– Republica Moldova
CSJ	– Curtea Supremă de Justiție
Sec. pen.	– Secție penală
Sent.	– Sentință
Dec.	– Decizie
CP RM	– Codul Penal al Republicii Moldova din 18.04.2002
CP RM din 1961	– Codul Penal al Republicii Moldova din 24.03.1961
CP Rom din 1968	– Codul Penal al României din 1968
CP Rom din 2004	– Codul Penal al României din 2004
CP Rom din 2009	– Codul Penal al României din 2009
RRD	– Revista Română de Drept
Ed.	– Editura
Sec.	– secol
Vol.	– volum
art.	– articol
alin.	– alineat
lit.	– literă
op.cit.	– operă citată
pct.	– punct
nr.	– număr
s. un	– secția unită
IPS	– indicele pericolului social

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța problemei abordate. Promovarea celor mai importante valori sociale, protecția lor și garantarea unei proceduri efective de înlăturare a consecințelor produse prin atentare constituie sarcini primordiale ale societății contemporane și ale statului de drept.

În funcție de însemnătatea valorilor lezate de fenomenul infracțional, manifestat în diverse forme, legiuitorul instituie un mecanism juridic diferit de apărare socială. Totodată, pentru asigurarea unui climat liniștit, este necesar a elabora o bază științifică complexă, care să ofere soluții și metode de prevenire și combatere a fenomenului criminalității.

Acțiunile de criminalizare nefondate pe o cunoaștere criminologică adecvată a fenomenelor criminale poate provoca însă o reacție inversă: în loc să ordoneze mai bine viața socială, ele amplifică ilegalitățile, ceea ce bulversează societatea, prin faptul că zdruncină încrederea populației în necesitatea, raționalitatea și echitatea normelor sociale, precum și în imperativitatea respectării lor stricte. Pentru evitarea unor astfel de efecte sociale, se cere efectuarea expertizei criminologice a proiectelor de incriminare.

Pericolul social al unei fapte rămâne a fi acel indice de care se ține seama la incriminarea sau dezincriminarea unei infracțiuni. În susținerea acestei alegații, cel mai convingător argument este lipsa unei concepții legislative coerente și bine gândite privind definirea pericolului social.

Știința criminologiei cunoaște unele răspunsuri la întrebările legate de conceptul de pericol social, elementele din care este constituit acesta, iar știința dreptului penal, așa cum este firesc, are doar mențiuni ale noțiunii de pericol social în raport cu definiția infracțiunii. Această trăsătură a infracțiunii a și provocat contradicții, dar acestea se limitează la înlocuirea termenului de „pericol social” cu cel de „prejudiciabilitate”, întru definirea infracțiunii în Codul Penal. Toate acestea și-au găsit nu numai oglindire, ci și soluții concrete în studiul nostru, care, considerăm, vor fi utile subiecților oficiali de aplicare a legii, dar mai cu seamă legiuitorului.

În altă ordine de idei, în literatura de specialitate, lipsesc lucrări științifice despre pericolul social și consecințele criminalității, ba mai mult decât atât, niciunde nu vom sesiza o abordare a pericolului social prin prisma consecințelor crimei (infracțiunii). Opiniile transpuse în manualele de drept penal sau în cursurile universitare sunt limitate la definiția urmărilor infracțiunii, care nici în acest sens nu reflectă poziții concrete în definire, clasificare sau conținut. Plecând de la golurile care sunt în cunoștințele științifice despre fenomenele în cauză, cercetarea noastră a fost îndreptată spre căpătarea unor cunoștințe despre acestea, atât fundamentale, cât și aplicative.

Actualitatea temei este determinată de schimbarea orânduirii sociale, adoptarea unei noi

legi penale și ca urmare, problemele practice și științifice apărute, dintre care menționăm puținele cercetări privitoare la pericolul social și consecințele criminalității, modul de apreciere a pericolului social al crimei și criminalității în practică, care probleme cer noi ipoteze, cunoștințe și soluții practice.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul cercetării de doctorat îl reprezintă aprofundarea cunoașterii conceptual-metodologică a pericolului social și a consecințelor crimei și criminalității.

Pentru atingerea scopului propus, au fost puse următoarele obiective:

a) a analiza teoriile oamenilor de știință din țară și de peste hotare, care au supus investigării pericolul social și consecințele criminalității;

b) a soluționa problemele privind conceptul pericolului social și corelația dintre noțiunea criminologică a crimei și cea juridico-penală a infracțiunii;

c) a cerceta pericolul social în dreptul penal și în criminologie;

d) a înainta recomandări de îmbunătățire a modului de incriminare a faptelor, de individualizare a pedepsei și de estimare a costului criminalității;

e) a cerceta cât de bine a fost măsurat pericolul social al infracțiunilor prevăzute în Codul Penal din anul 1961 și cel din anul 2002;

f) a cunoaște modul de apreciere a pericolului social al faptei de către legiuitor;

g) a analiza criteriile de apreciere a pericolului social al faptei, propuse în literatura științifică;

h) a argumenta nevoia încheșării și conturării unui concept al pericolului social și al consecințelor criminalității;

i) a face o clasificare a consecințelor criminalității;

j) a defini, clasifica și a pune fundația unei metodologii de calculare a costului criminalității;

k) a elabora și formula unele propuneri și recomandări teoretice și practice în vederea îmbunătățirii legislației penale.

Metodologia cercetării științifice. Cercetarea a fost înfăptuită, aplicând metoda construcției abstracte (elaborare a unor definiții, clasificări, propuneri și recomandări; interpretare a datelor, inclusiv statistice; elaborare a argumentărilor și a ipotezelor; punere a unor probleme):

– metoda documentării (dosare penale; materialele însoțitoare ale proiectelor de lege; hotărârile plenului CSJ);

– metoda analizei de conținut (Codul Penal din anul 1961 și 2002 ale RM; Codul Penal din România, Germania, Franța, Federația Rusă, legislația penală a SUA, Angliei, Legea bugetului de stat, Legea cu privire la actele normative);

– metoda interviului (oameni de rând, judecători, procurori, avocați, învățători, econo-

miști, medici);

– metoda statistică (datele provin de la BNS, Procuratură, CNA, MAI, Centrul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat, Centrul Național de Expertize Judiciare, Casa Mări-oarei, Secția de Expertize psihiatrico-legale).

Noutatea științifică a rezultatelor obținute constă în:

- 1) încheierea și conturarea conceptului pericolului social și consecințelor criminalității;
- 2) elaborarea definiției consecințelor sociale ale criminalității, pericolului social al faptei și costului criminalității;
- 3) elaborare a unor argumente care adevăresc unele concepții științifice și a unor argumen-te care le infirmă pe altele (bunăoară, a teoriei că noțiunea consecințelor infracțiunii este mai largă decât cea a urmărilor infracțiunii, sau a teoriei că noțiunea consecințelor infracțiunii este legată de cea a consecințelor criminalității);
- 4) descoperirea unei neasemănări vădite între criteriile de apreciere a pericolului social, fo-losite de legiuitor și propuse de oamenii de știință;
- 5) descoperirea unor elemente constitutive ale costului criminalității;
- 6) elaborarea primelor criterii de clasificare și primelor clasificări ale elementelor constitu-tive ale costului criminalității;
- 7) descoperirea unor neajunsuri, inclusiv fundamentale, în prevederile Codului Penal al RM, care țin de individualizarea pedepsei penale;
- 8) înaintarea unor propuneri de îmbunătățire a legislației penale în vigoare la comparti-mentul „Criterii generale de individualizare a pedepsei penale”;
- 9) ilustrarea elementelor prin care poate fi determinat ”costul criminalității”;
- 10) elaborarea unor clasificări, propuneri metodologice de calculare a costului criminalității.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării. Lucrarea înfățișează rezultatele unei cercetări comparative aprofundate a conceptelor juridico-penale și criminologice ale perico-lului-social și consecințelor infracțiunii (asemănări, deosebiri și legături). De asemenea, au fost elaborate clasificări și propuneri metodologice de calculare a costului criminalității, au fost for-mulate și unele probleme științifice. Considerând aceste segmente de cercetare de o importanță primordială, problemele care derivă din acestea și-au găsit soluțiile de rigoare în studiul nostru științific, care, considerăm, de referință pentru literatura de specialitate națională.

Valoarea aplicativă a tezei își găsește oglindire în:

1. Activitatea științifică – analiza adâncită a concepțiilor oamenilor de știință din țară și din străinătate, ipotezele și problematizările făcute, ca și cunoștințele pe care le-am căpătat prin cer-cetarea noastră de doctorat vor lărgi orizontul de cercetare a pericolului social și consecințelor

crimei și criminalității.

2. Activitatea didactică – introducerea în pregătirea judecătorilor a unei componente criminologice, reieșind din faptul că individualizarea răspunderii și pedepsei penale este formată din 2 componente, cea juridico-penală și cea criminologică. Componenta criminologică este partea cea mai mare. Aceasta cu atât mai mult este necesar, cu cât, în Republica Moldova, un judecător nu este asistat de un criminolog (precum este în Canada), care îi pune la dispoziție analize criminologice aprofundate și prognoze privind probabilitatea de recidivă, ceea ce contribuie la individualizarea răspunderii și pedepsei penale.

De asemenea, concluziile și recomandările expuse în lucrare pot fi utilizate în procesul de instruire a tineretului studios din cadrul instituțiilor de învățământ superior.

3. Activitatea practică – cunoștințele pe care le-am căpătat și recomandările pe care le-am făcut vor îmbunătăți Codul Penal și practica judiciară sub latura individualizării pedepsei penale, mecanismul de incriminare, va ușura analiza criminologică a criminalității și a activității organelor de drept și de a călăuzi activitatea criminologică de prevenire a criminalității.

Implementarea rezultatelor științifice își găsește oglindire în procesul de instruire a studenților din cadrul instituțiilor de învățământ superior cu profil juridic din Republica Moldova, precum și în activitatea științifică a cadrelor didactice.

Aprobarea lucrării. Lucrarea a fost elaborată pe parcursul mai multor ani, fiind finalizată în cadrul Școlii doctorale a USEM. Principalele teze, sinteze și concluzii științifice ale cercetării, precum și cele care se referă la perfecționarea legislației penale în vigoare, și-au găsit reflectare în publicațiile autorului. La tema tezei, au fost publicate 36 lucrări cu caracter științific.

Rezultatele investigațiilor au fost prezentate și dezbătute la conferințe științifice naționale și internaționale, în reviste științifice de specialitate, inclusiv internaționale, precum și au fost citate pozitiv în 5 lucrări științifice (din cele căzute sub mîna noastră). Ultimele comunicări au fost împărtășite lumii științifice la Conferința științifico-practică internațională „Particularitățile adaptării legislației Moldovei și Ucrainei la legislația Uniunii Europene”, organizată de Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe din Moldova, Universitatea Slavonă, Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată și Universitatea Agrară de Stat din Moldova, la 27-28 martie 2015, Conferința științifică internațională „Competitivitatea și inovarea în economia cunoașterii”, ASEM, 27-28 septembrie, 2016, Conferința științifico-practică internațională „Problemele și posibilitățile activității criminologice”, organizată de Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată și Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei la 24 martie 2017 la Chișinău, precum și la Simpozionul Internațional „Strategii pentru educație” Ediția a II-a din 13 mai 2018 de la Iași, România.

Sumarul compartimentelor tezei. Teza de doctor elaborată cuprinde: o introducere și 3 capitole, care conțin 11 subcapitole.

În **Introducere** este argumentată însemnătatea problemei științifice și oportunitatea cercetării ei; sunt specificate scopul și obiectivele tezei de doctorat. În același perimetru, sunt specificate: noutatea științifică a rezultatelor obținute; problema științifică de importanță majoră soluționată de către autor; importanța fundamentală și aplicativă a studiului, precum și sumarul tezei.

Capitolul 1 „Analiza situației în domeniul pericolului social al crimei și consecințelor criminalității în știința dreptului penal și criminologie”, conține 4 paragrafe: 1.1. „Analiza materialelor științifice la tema tezei, publicate în Republica Moldova”; 1.2. „Analiza generală a materialelor științifice publicate peste hotare care țin de problematica pericolului social și consecințele crimei și criminalității”; 1.3. „Problema de cercetare și evaluarea principalelor obiective ale tezei de doctorat”; 1.4. „Concluzii la capitolul 1”. În acest capitol au fost supuse analizei lucrările științifice în domeniul pericolului social al infracțiunii, pericolului social al criminalității, consecințele infracțiunii și consecințele criminalității, elaborate de oamenii de știință din Republica Moldova, România, Federația Rusă ș. a. Dat fiind faptul că o cercetare temeinică a oricărui subiect, mai cu seamă în domeniul nostru, este de neconceput fără a se lua în calcul opiniile, alegațiile, concepțiile abordate de către oamenii de știință, autorul a selectat, pe parcursul mai multor ani de cercetare, lucrările științifice care tratează subiectul supus cercetării. Chiar dacă doctrina nu constituie izvor de drept, rolul acesteia este unul inestimabil în planul cunoașterii fenomenelor juridice, relațiilor sociale supuse reglementării, interpretării și aplicării corecte a legii, formularea noțiunilor utilizate, elaborarea unor concepte necesare domeniului în cauză.

În literatura de specialitate autohtonă, în lipsa unor studii monografice, dar și a unor teze de doctorat, investigarea nemijlocită a pericolului social și consecințelor crimei și criminalității își găsește reflectare în articole științifice, manuale și comentarii științifico-practice. Pentru a constata că în doctrina penală lipsesc studii privitoare la conceptul pericolului social, criteriile de apreciere a pericolului social, autorul a decis să studieze puținele manuale, precum manualul lui A. Borodac „Drept penal. Partea generală” din anul 1994, în care este definită infracțiunea ca fiind o faptă social periculoasă, prevăzută de legea penală, săvârșită cu vinovăție și pasibilă de pedeapsă penală [3, p. 121], la fel cum ea se regăsea și în Codul Penal al Republicii Moldova din anul 1961. Bineînțeles că atenția autorului a fost atrasă de noțiunea „pericolului social al infracțiunii”, care însă nu se explică, decât prin mențiunea că acesta reprezintă acea vătămare adusă valorii sociale ocrotite de legea penală.

S-a remarcat că aceeași definiție a sintagmei *pericolului social* al infracțiunii se regăsește și la Ivan Macari în manualul său de „Drept penal. Partea generală” din anul 1990 [7, p. 25].

Începând cu anii 2002, au apărut mai multe studii științifice, aceasta deoarece intrase în vigoare noul Cod Penal care se deosebea radical de precedentul. Astfel, A. Borodac, în manualul său din anul 2004, vine cu o definiție a infracțiunii modificată, în sensul înlocuirii termenului de „pericol social” cu termenul „prejudiciabil”, la fel cum e prevăzută și în Codul Penal [3, p. 121]. S-a constatat că argumentul autorului este insuficient, deoarece face referire la substratul politic, socialist, și nu mai satisface ideologia actuală. Acest argument nu a satisfăcut, deși poziția autorului în acea perioadă poate fi înțeleasă.

În anul 2005, autorii S. Botnaru, A. Șavga, V. Grosu și M. Grama formulează în manualul „Drept penal. Partea generală”, aceeași explicație a termenului „pericolul social al infracțiunii”, străduindu-se totodată să precizeze că, de fapt, termenul „prejudiciabil” este sinonim cu cel de „pericol social” [4, p.106]. Așadar, explicațiile oferite în literatura de specialitate nu au fost satisfăcătoare, dar au subliniat lipsa de cunoștințe științifice, întemeiate la subiectul cercetat. Astfel, au fost formulate două probleme: în primul rând, termenii „pericolului social” și „prejudiciabilitate” nu au același sens în materia penală; în al doilea rând, preocupări pentru a desluși conceptual pericolul social nu au fost relevate.

În cadrul acestui capitol, sunt înfățișate rezultatele unei analize a concepțiilor științifice publicate în țară și peste hotare, dedicate problemelor care țin de noțiunea și conținutul consecințelor crimei și criminalității ca obiect de cercetare. Acest aspect al cercetării efectuate nu are în vizor exclusiv noțiunea infracțiunii, deși rolul acesteia este foarte important, deoarece reprezintă un început în formularea întrebărilor care au trezit interes și au ajutat la formularea problemei științifice. Așadar, pentru a crea o legătură logică în evoluția gândirii științifice autohtone, autorul și-a îndreptat atenția spre acele lucrări care pun în discuție noțiunea „crimei”. Preocupările de a explica legătura dintre aceste două noțiuni au generat formularea unor ipoteze, apelând la cercetările în domeniul dreptului penal și criminologiei. Astfel, analizei au fost supuse rezultatele puținelor studii efectuate în Republica Moldova. Bunăoară, primul studiu de acest fel este „Esența fenomenului crimă (criminalitate)” a profesorului V. Bujor, publicat în *Legea și viața*, nr. 10 din anul 1994, în care cercetătorul arată esența fenomenului social – criminalitate. Argumentele expuse satisfac pe deplin interesul autorului și se atrage atenția că cercetătorul s-a referit la: „Criminalitatea (și crima ca manifestare empirică a fenomenului) ca la un fenomen social”, explicând că categoria socialului reflectă asemenea însușiri ale obiectelor, lucrurilor, fenomenelor, – care caracterizează utilitatea sau dauna lor din punctul de vedere al subiectelor relațiilor sociale: individului izolat, grupurilor sociale, claselor etc.

O altă lucrare cuprinsă de studiu este monografia „Interes și crimă”, din anul 2004, a lui O. Bejan și V. Bujor, în care se vorbește despre înțelesul infracțiunii pe care ei o numesc crimă, și

anume că, „aserțiunea precum că crima constituie o faptă interzisă de lege este tautologică, formală, deși comodă din punct de vedere practic, deoarece ea se referă la acțiuni săvârșite după emiterea unei norme prohibitive”, spun aceștia [1, p. 101]. Prin urmare, se constată că o faptă nu constituie crimă pentru că este interzisă de lege, ci este interzisă de lege tocmai pentru că este o crimă, adică vatămă interesul general. Această afirmație a trezit interes pentru a analiza esența, locul, și importanța noțiunii „pericolului social” atât în dreptul penal, cât și în criminologie. Astfel, rezultatele studiului efectuat de cercetători a ajutat la formularea unor ipoteze: o faptă este interzisă de lege pentru că este o crimă, respectiv, pentru a fi o crimă o faptă trebuie să fie periculoasă, iar periculoasă este o faptă care aduce atingere unor valori sociale importante în societate (atingerea poate să constea fie în starea de incertitudine cu privire la siguranță sau într-o daună).

După ce s-a stabilit în ce constă pericolul crimei, autorul a căutat explicații ale conținutului pericolului social al criminalității. Dacă s-ar părea că acesta poate fi constatat printr-o adunare matematică a pericolului social al tuturor infracțiunilor, atunci am observa că această problemă este tratată altfel. Într-un studiu efectuat de V. Bujor și O. Bejan în anul 2004, „Cu privire la esența și pericolul social al criminalității”, se explică următoarele aspecte care vizează direct structurarea logică a subiectului supus cercetării.

Așa dar, cercetătorii explică esența fenomenului social criminalitatea, menționând că esența acestui fenomen ține de latura sa calitativă (V. Bujor spune că „pericolul social reprezintă o caracteristică calitativă a crimei, care reflectă pericolul (dauna) faptei pentru sistemul relațiilor dominante” [53]. De exemplu, omorul premeditat este periculos pentru cel mort, și pentru apropiatii săi, indiferent de împrejurările în care el a avut loc. Însă, din punctul de vedere al intereselor societății, o așa faptă poate fi atât social periculoasă, cât și social utilă. Astfel, spune el, „pericolul social nu este în legătură cauzală cu pericolozitatea faptei, căci dacă ar fi astfel, atunci crima ar fi o categorie natural-empirică veșnică, „crimă în sine”, și nu ar depinde de sistemul relațiilor sociale”). Argumentele oferite sunt suficient de convingătoare în ceea ce privește aprecierea conținutului pericolului social al crimei și criminalității, precum și în determinarea conținutului consecințelor crimei și criminalității. Prin demersul întreprins, au fost scoase în evidență gradul de investigare și importanța științifică pe care o dau studiile în această materie, determinând aspectele care trebuie să fie explicate, formulând noi ipoteze etc.

Într-un alt paragraf din acest capitol, a fost efectuată o analiză amănunțită a lucrărilor științifice din România, sub aspectul pericolului social al infracțiunii și consecințelor infracțiunii. Penalistul român Tanoviceanu în cartea „Tratat de drept și procedură penală”, revizuită și completată de Vintilă Dongoroz, vol. I, Ed. „Curierul juridic”, București, 1934, definesc printre pri-

mii infracțiunea, ca fiind „acțiunea, inacțiunea care fiind socotită doloasă sau culpoasă legiuitorul a sancționat-o penalicește” [11, p. 228-229].

Aceste definiții au stat la baza analizei noțiunii pericolului social al infracțiunii în literatura de specialitate românească. În primul manual românesc de drept penal, I. Oancea scrie că „trăsătura infracțiunii, „pericolul social”, este cea mai importantă, iar aceasta reiese din faptul că ea dă, în primul rând, caracterul infracțional al unei fapte”. Iar cu decenii mai târziu, mulți autori, printre care Dobrinou V., Basarab M., Giurgiu N., Bulai C., au menționat același aspect în definiția infracțiunii, dată în lucrările lor.

Aceste studii au ajutat la descoperirea problemelor de care se lovesc oamenii de știință în tratarea înțelesului termenului „pericol social”.

Soluțiile oferite de doctrina română pot fi acceptate în aserțiunea că infracțiunea nu necesită o definiție prin prisma pericolului social, în legea penală.

O altă latură a studiilor noastre s-a referit la consecințele infracțiunii. În acest caz, cercetările au vizat noțiunea consecințelor, urmări ale infracțiunii, clasificarea și conținutul lor.

O parte dintre cercetătorii din România, îmbrățișează ipoteza utilizării a doi termeni diferiți, fie două sensuri – unul larg și altul restrâns - pentru noțiunea de urmare [7, p. 89].

Analiza aceluiași subiecte în literatura rusă a ajutat la formularea noțiunii consecințelor criminalității prin prisma analizei noțiunii consecințelor crimei și stabilirea nelămuririlor privind conținutul acestor consecințe. Subiectul studiat este reflectat în lucrarea autoarei N.F. Kuznețova „Infracțiunea și criminalitatea” (Преступление и преступность, trad. autorului), în care se menționează că: „Conținutul social al infracțiunii constă în caracterul și gradul pericolului social, care poate fi evaluat numai prin intermediul unei determinări corecte a caracterului și mărimii prejudiciului cauzat” [15, p. 139]. Un alt cercetător rus este Бабаев М.М., care în lucrarea sa, remarcă, cu referire la noțiunea consecințelor infracțiunii că „consecința reprezintă răul, dauna deteriorarea adusă obiectului ocrotit” [17, p. 18]. Tot el subliniază că noțiunea criminologică a urmărilor periculoase se deosebește de cea penală prin cel puțin două momente. În cercul urmărilor, trebuie să fie incluse și acele care au legătură indirectă, adică care se află după granițele rezultatelor nemijlocite ale comportamentului criminal. Și respectiv, în totalitatea urmărilor pedepsite, fără îndoială, nu intră, de exemplu, majoritatea varietății daunelor morale și materiale pe care le suportă rudele victimei (traume psihice și retrairi emoționale, generate de neputința de a munci etc.) [10, p.14]. Aceasta și alte momente negative lipsesc din rândul elementelor compoziției de infracțiune, deoarece ele nu sunt urmări nemijlocite, directe ale acțiunilor făptuitorului.

În același perimetru de cercetare, sunt trecute în revistă unele puncte divergente referitoare la noțiunea și conținutul pericolului social, la noțiunea și conținutul consecințelor crimei și cri-

minalității. Autorii francezi admit, la rândul lor, existența infracțiunilor materiale și formale: primele presupun producerea unui rezultat ca o condiție a consumării infracțiunii (de exemplu, infracțiunea de omor, vătămare corporală gravă etc.), pe când celelalte sunt independente de producerea unui rezultat [22, p. 43].

A se vedea la fel, ca efect al cercetării lucrărilor științifice s-a putut determina problema științifică, fiind formulate și direcțiile de soluționare a acesteia. Astfel, s-a constatat lipsa unor analize și cercetări științifice complexe și multilaterale ale elaborărilor teoretice, legislației, practicii judiciare în domeniul unor atare probleme precum pericolul social al crimei și criminalității, consecințele sociale ale criminalității, consecințele crimei, precum și în studierea esenței și însușirilor pericolului social al crimei și criminalității, evidențierea criteriilor de apreciere a pericolului social în dreptul penal, elementele consecințelor criminalității, prin punerea în evidență a elementelor care formează conceptul pericolului social, conținutul consecințelor sociale ale criminalității.

Generalizând analiza materialelor științifice consacrate tematicii tezei de doctorat, au fost trase un șir de concluzii:

- Problema pericolului social constituie o preocupare continuă pentru teoreticieni și practicieni în domeniul criminologiei și dreptului penal.

- Determinarea criteriilor de apreciere a pericolului social a constituit preocupări ale unor oameni de știință cu renume în dreptul penal al României, Rusiei, dar și Republicii Moldova. Astfel, am putut contura și încheaga un concept al pericolului social, termen utilizat pe larg în cercetările științifice ale oamenilor de știință români, ruși și mai puțin, în cercetările contemporane ale autorilor autohtoni, care încearcă să se eschiveze de la utilizarea noțiunii „pericol social” în același context cu infracțiunea.

- Pericolul social al faptei stă, negreșit, la baza constituirii politicii penale a statului, iar un element important al acesteia îl reprezintă criminalizarea-decriminalizarea și penalizarea-depenalizarea. Am clarificat care sunt elementele pericolului social, și anume: pericolul social trebuie să fie generat de săvârșirea unei fapte, influențat de urmările survenite și de infractor și pericolul social să fie de o asemenea gravitate încât pentru combaterea faptei care l-a generat, să fie necesară aplicarea unei pedepse.

- Am observat că, se creează o confuzie în ceea ce privește definiția infracțiunii, în special utilizarea trăsăturii „faptă prejudiciabilă”/„faptă social-periculoasă”. Fără a crea confuzie în teoria dreptului penal, poate fi exclusă referirea la această trăsătură în definirea infracțiunii, căci o faptă se consideră infracțiune doar dacă reprezintă un pericol pentru societate. Cu atât mai mult, cu cât, în literatura juridică, se vehiculează idea că toate faptele pot fi împărțite în două

categorii: fapte obișnuite, cotidiene și fapte periculoase, creatoare de riscuri. Astfel, pentru ca o faptă să fie infracțiune, ea trebuie să fie periculoasă, iar pentru a fi periculoasă, ea trebuie să aducă atingere valorilor sociale ocrotite de lege.

– Am reușit să stabilim corelația noțiunii crimei (criminologică) și infracțiunii (juridico-penală). Printre autorii care au făcut cercetări științifice în acest sens este V. Bujor, care arată în lucrarea sa „О сущности преступности”, Chișinău, 1998 esența crimei și criminalității, O. Bejan, iar printre autorii străini se numără Бабаев М. М., și Н.Ф. Кузнецова.

– Studiarea problematicii pericolului social și consecințelor crimei și criminalității nu abundă cu cercetători, deoarece doar câțiva s-au preocupat direct sau indirect de aceasta, precum V. Dongoroz, V. Dobrinou, M.M. Babaev sau N.F. Kuznețova. Dintre autorii autohtoni, ale căror lucrări au stat la baza elaborării tezei, pot fi menționați: A. Borodac, I. Macari, S. Botnaru, V. Bujor, O. Bejan și S. Ilie.

– Din studiile efectuate, am reușit să stabilim acele aspecte care ajută la constatarea pericolului criminalității, precum, cel economic, demografic sau socio-cultural. De asemenea, am determinat conținutul pericolului social al criminalității.

– Studiarea noțiunii urmărilor social periculoase ne-a clarificat aspectul deosebirii acestora de consecințele crimei și, respectiv, am reușit să formulăm ansamblul consecințelor criminalității.

Capitolul 2 cu titlu „Pericolul social al crimei și criminalității” este consacrat unei cercetări pluridisciplinare a pericolului social, cercetări care se fundamentează pe supozițiile existente în materie penală, fiind scoase în evidență cele mai sensibile probleme care reprezintă subiect de dispută, cum ar fi utilizarea termenului pericolului social în considerarea unei fapte ca fiind infracțiune; criteriile de apreciere a pericolului social în legislația penală, influența acestuia asupra individualizării răspunderii și pedepsei penale; necesitatea oglindirii esenței fenomenului în noțiunea crimei; corelația dintre noțiunea criminologică a crimei și cea juridico-penală a infracțiunii.

În paragraful 2.1. „Noțiunea pericolului social al crimei și criminalității”, a fost conturat conceptul pericolului social, acesta identificându-se cu noțiunea crimei, prin cunoașterea esenței acesteia. Astfel, au fost abordate la nivel doctrinar criteriile cunoscute prin care se apreciază pericolul social și au fost stabilite acelea, care în viziunea noastră ar satisface din toate punctele de vedere conceptul propus. Oamenii de știință consideră că „individul neagă prin fapta sa obligațiunea de a respecta legile statului, neagă voința acestuia, adică voința proprie (individuală) el o contrapune voinței „generale”, interesul particular îl contrapune interesului „general”, samavolnicia – dreptului..., reieșind că crima nu constituie un simplu act de comportament, ci o faptă socială, ceea ce înseamnă că crima reprezintă un act de conduită umană care denotă o anumită

atitudine față de valorile sociale și anume o atitudine de negare vehementă a lor” [1, p.94]. În acest fel, a fost evidențiată esența fenomenului social – crimă.

Indiferent de aprecierea materială sau formală dată infracțiunii interesul autorului s-a îndreptat spre modul de constatare a pericolului unei fapte umane și modul în care apare el în reglementările legislației penale, iar în această privință se pot formula două întrebări: (sugerate de V. Bujor într-un articol științific) și care își găsesc explicație în lucrare:

- Ce a condus la incriminarea faptei, care interese dominante sunt protejate?
- De ce individul, contrar pericolului de a fi pedepsit încalcă legea?

În același traseu de cercetare, au fost supuse analizei cercetările criminologice referitoare la fenomenul criminalității prin prisma caracterului social al pericolului; determinarea aspectelor, prin a căror prismă poate fi constatat pericolul social al criminalității. Astfel, autorul a constatat că **pericolul social al criminalității nu trebuie să fie privit ca sinonim al consecințelor infracționale** și că caracteristica de conținut a ei nu se poate reduce numai la prejudiciul social cauzat societății de către comportamentul criminal [18]. Ea constă din mai multe elemente, și anume: pe de o parte, semnele care caracterizează pericolul social al *acțiunilor ilicite*, iar pe de altă parte, *infractorii care comit asemenea acțiuni* și, desigur, *consecințele acestora din urmă*. Aceasta înseamnă că, nu limitele pedepsei prevăzute în lege pentru faptele care aduc atingere sau pun în pericol valorile sociale fundamentale sunt hotărâtoare pentru caracterul fundamental al acestor valori, ci poziția lor în cadrul relațiilor sociale, importanța lor pentru conviețuirea pașnică a membrilor grupului social. Cercetările efectuate pe acest segment au dus la stabilirea soluțiilor criminologice referitoare la conținutul pericolului social al criminalității, care ar putea include pericolul diferitelor tipuri de criminalitate. În aceeași ordine de idei, au fost enunțate aspectele după care poate fi constatat pericolul social al criminalității.

În paragraful 2.2. „Pericolul social al crimei: criteriile de apreciere”, autorul scoate în evidență criteriile de apreciere a pericolului social, subliniind faptul că pericolul social al infracțiunii este dat de valoarea socială în care lovește fapta criminală. Dar, chiar valorile sociale fundamentale ocrotite prin mijlocirea constrângerii penale au diferite grade de importanță; în anumite limite de pedeapsă sunt sancționate, de pildă, faptele care aduc atingere statului sau vieții persoanei și în alte limite sunt sancționate faptele de lovire, deși în ambele cazuri este vorba de valori sociale fundamentale. Totodată, autorul a făcut câteva deducții cu privire la studiile despre incriminare, care le-a expus sub formă de întrebare, deoarece în doctrina noastră „izvorul” incriminării nu a fost foarte clar precizat. De unde provine fapta descrisă de legiuitor? Ce l-a determinat pe legiuitor să încrimineze o anumită faptă? S-a purces la efectuarea unui studiu empiric, axat pe analiza temeinică a practicii judiciare, în timpul căruia autorului i-a fost atrasă atenția că

gravitatea infracțiunii (criteriu pe care instanța îl pune la baza deciziei sale alături de celelalte criterii generale prevăzute în art. 75 al CP RM) este reflectată în clasificarea dată de legiuitor în art. 16 CP RM: „În funcție de caracterul și gradul prejudiciabil, infracțiunile prevăzute de prezentul cod sunt clasificate în următoarele categorii: ușoare, mai puțin grave, grave, deosebit de grave și excepțional de grave”. La ce folosește atunci acest criteriu, dacă infracțiunea deja are pedeapsa specificată în sancțiune stabilită de legiuitor în procesul de apreciere a pericolului general al infracțiunii. Ori, instanța trebuie să determine din cadrul acestor limite speciale ale pedepsei, categoria, termenul și mărimea pedepsei concrete. În cadrul studierii acestui aspect autorul a observat o neconcordanță între formularea tehnico-legislativă a textului din art. 75 CP RM, în special următorul pasaj: „La stabilirea categoriei și termenului pedepsei ...”, unde „categoria” presupune fie amenda, fie munca neremunerată în folosul comunității, fie închisoare”, dar „termenul” explică numai pedeapsa închisorii. Ar reieși că instanța de judecată nu va mai purcede la aprecierea cuantumului celorlalte pedepse, ori acest lucru tocmai este scopul prevederii din art. 75 al CP RM.

Cercetările întreprinse au continuat cu analiza elementelor specifice ale trăsăturilor de fapt și, în special, obiectul, latura obiectivă, subiectul și latura subiectivă a infracțiunii, prin care se determină influența acestora asupra determinării gradului de pericol social.

Paragraful 2.3. „Pericolul social al criminalității ca fenomen social cuprinde” analiza criminologică a pericolului social, și anume: racordarea la totalitatea infracțiunilor. Astfel, N.F. Kuznețova menționează că: „Conținutul social al infracțiunii constă în caracterul și gradul pericolului social, care poate fi evaluat numai prin intermediul unei determinări corecte a caracterului și mărimii prejudiciului cauzat” [15, p. 27].

Astfel, pericolul social al criminalității reprezintă calitatea ultimei de a cauza un prejudiciu esențial relațiilor sociale și, concomitent, se bazează pe aprecierea subiectivă dată de către societate a caracterului și mărimii unui asemenea prejudiciu. Totodată, hotărârile legiuitorului ar trebui să fie bazate pe rezultatul cercetărilor științifice, acestea având un caracter obiectiv. Cu toate acestea, din discuțiile cu practicienii și din examinarea avizelor și notelor informative la proiectele de lege care au fost în ultimii 5 ani, nu se ține cont de cercetarea științifică, deși legea prevede acest lucru în art. 7 „Evaluarea preliminară a impactului noilor reglementari” ale Legii privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, 24/2000, republicată în anul 2010, în care se prevede că: „Evaluarea preliminară a impactului este realizată de inițiatorul proiectului de act normativ. În cazul unor proiecte de acte normative complexe, evaluarea impactului poate fi realizată, pe baza unui contract de prestări de servicii, de către **institute de cercetare științifică**, universități, societăți comerciale sau organizații neguvernamentale, în conformitate

cu prevederile legale în vigoare referitoare la achizițiile publice.”

Autorul a determinat elementele prin care se explică caracterul social al fenomenului criminalității:

- subiecții infracțiunilor, subiecții care săvârșesc atentatele criminale sunt membrii societății;
- prejudiciul cauzat de criminalitate este antisocial, fiindcă produce deformări în societate, încalcă funcționarea normală a instituțiilor ei și ordinea publică;
- criminalitatea este determinată de factori sociali.

Capitolul 3 „Consecințele crimei și criminalității ca obiect de cercetare” este destinat investigării noțiunii și conținutului consecințelor crimei și criminalității. În limitele paragrafului 3.1. „Consecințele crimei: aspectul juridico-penal” au fost abordate, la nivel de exegeză doctrinară, noțiunea urmărilor infracțiunii, fiind supuse analizei definițiile din literatura de specialitate autohtonă, s-au făcut referiri, sub aspect comparativ, la soluțiile din doctrina străină, vis-a-vis de termenii utilizați sau de sensurile atribuite urmărilor infracțiunii. De asemenea, în latura demersului științific, a fost examinat raționamentul de a determina termenii sau sensurile noțiunii urmărilor infracțiunii, astfel încât termenul „prejudiciabil” să nu trezească polemici. Au fost expuse ipotezele ambelor soluții, care ar satisface înțelesul noțiunii urmărilor infracțiunii. S-a observat că, în teoria de specialitate a Republicii Moldova, se utilizează termenul „urmare prejudiciabilă”, sau „consecințe ale infracțiunii”, iar în cea a României „urmare social-periculoasă”, sau „urmare imediată”, pe când în literatura de specialitate rusească întâlnim doar noțiunea „consecințe ale infracțiunii”, pentru a defini rezultatul survenit ca urmare a comiterii unei infracțiuni. Tratarea criminologică și cea penală a termenului „consecințe ale infracțiunii (crimei)”, este diferită. Astfel, noțiunea juridico-penală și cea criminologică sunt identice ca și conținut, dar diferite ca volum, deoarece criminologia se interesează de mult mai multe aspecte decât dreptul penal. Această noțiune ar trebui să fie folosită doar în situațiile în care urmărim să evidențiem nu numai daunele directe ale activității infracționale, ci și ale celor care se află după granițele rezultatelor nemijlocite ale comportamentului criminal, iar în acest caz, vorbim despre consecințele crimei.

Paragraful 3.2. „Consecințele criminalității: aspect criminologic” tratează semnificația rezultatului infracțiunii, care poate fi calitativă și cantitativă. În special, în contextul cercetării consecințelor crimei, s-a separat conținutul acestora de conținutul consecințelor criminalității, formulând, totodată și noțiunea consecințelor sociale ale criminalității. Totalitatea (sub toate aspectele) cercetărilor teoretico-științifice și asigurarea metodologică a proceselor sociale de lichidare a criminalității, nu pot fi recunoscute satisfăcătoare, dacă rămân neprelucrate temeiurile științifice ale analizei consecințelor sociale ale criminalității în totalitatea lor, principiile și criteriile de

prețuire a gravității, răspândirea acestor consecințe, calea și metodele de minimizare a daunei apărută în urma conduitei antisociale. În primul rând trebuie de menționat întrebările cu caracter metodic, care au apărut în urma analizei efectuate. Unele dintre ele, constau în aceea că, trebuie să se descopere esența consecințelor sociale ale criminalității pe o bază istorică concretă, pe etape de evoluție, abordare dialectică, ce este caracteristic pentru situația materială [9, p. 46].

O altă opinie expune că înțelesul consecințelor sociale ale criminalității derivă din înțelegerea și interpretarea acestor categorii conceptuale, ca infracțiune și criminalitate, pericol social al faptei și personalitatea infractorului, obiectul atentatului criminal etc. [9, p. 51].

În urma analizei critice a opiniilor doctrinare în materie de consecințe ale crimei și criminalității, au fost identificate elementele prin care trebuie determinată noțiunea de consecințe ale criminalității, recunoașterea consecințelor infracțiunii ca element de determinare al pericolului social, corelația dintre conținutul urmărilor infracțiunii și consecințe ale criminalității. Exegeza întreprinsă a permis determinarea unui nou concept precum acela de „cost al criminalității”, mai ales că acesta face parte din consecințele criminalității.

Cercetările criminologice atrag atenția asupra unei probleme, și anume, asupra câștigului, folosului pierdut atunci când vorbim de volumul urmărilor infracțiunii. În acest mod, noțiunea consecințelor sociale ale criminalității trebuie să includă în sine alături de dauna directă, nemijlocit legată de acțiunile infracționale, și cea indirectă, care apare sub diverse forme.

Cercetarea efectuată ne-a condus inevitabil la următoarea precizare: nu toate consecințele sociale ale criminalității pot fi determinate după grad suficient de concret și corect, nu orice pagubă își poate găsi reflectare sub formă cantitativă sau o altă formă exactă de măsură. Această precizare poate fi lămurită astfel:

În primul rând lipsește încă metodologia sigură și suficientă ce ar permite o astfel de măsură, nu este elaborat nici complexul de criterii, care ar putea fi puse la temelie analizei volumului concret al pagubei cauzate de criminalitate. Bunăoară, pentru că nu există o astfel de metodologie, autorul a hotărât să pună bazele unei asemenea metodologii de calculare a consecințelor criminalității anume în latura ce ține de costul criminalității.

În al doilea rând, există impediment la elaborarea indicilor unici, (determinați cantitativ), pentru măsurarea a câtorva consecințe negative ale criminalității. De exemplu, este complicat de prezentat echivalentul cantitativ a acestor categorii, cum ar fi tristețea, nerealizarea planurilor de viață, pierderea posibilităților de a primi satisfacție cultural-artistică, etc. Totodată autorul a întreprins pași reali de a determina atât elementele din care este alcătuit costul criminalității cât și încercarea de a afla cifra reală a cheltuielilor.

Toate interdicțiile întâmpinate, cu toată importanța lor reală, nu ne conving a considera că unele daune nu ar trebui să fie luate în calcul în evaluarea caracterului și volumului consecințelor sociale ale criminalității.

Unica condiție aici ar trebui să fie stabilirea exactă a legăturii cauzale între acțiunea criminală și „schimbările” negative cu caracter „material” și „nematerial” ce apar în rezultatul acestor acțiuni.

Subliniem în continuare necesitatea de a reflecta în determinarea consecințelor sociale ale criminalității totalitatea schimbărilor sociale negative menționate, cu atât mai mult cu cât acestea se caracterizează prin elemente individuale raportat la fenomene de masă – stare, particularități de structură, dinamică.

CAPITOLUL 1.
ANALIZA SITUAȚIEI ÎN DOMENIUL PERICOLULUI SOCIAL
ȘI CONSECINȚELOR CRIMEI ȘI CRIMINALITĂȚII ÎN ȘTIINȚA
DREPTULUI PENAL ȘI CRIMINOLOGIEI

1.1. Analiza materialelor științifice la tema tezei, publicate în Republica Moldova

O cercetare temeinică a oricărui subiect, mai cu seamă în domeniul nostru, este de neconceput fără a se lua în calcul opiniile, alegațiile, concepțiile abordate de către oamenii de știință. Chiar dacă doctrina nu constituie izvor de drept, rolul acesteia este unul inestimabil în planul cunoașterii fenomenelor juridice, relațiilor sociale supuse reglementării, interpretării și aplicării corecte a legii, formularea noțiunilor utilizate, elaborarea unor concepte necesare domeniului în cauză. Din aceste rațiuni, dar și din necesitatea de a constata gradul de cercetare a problemelor legate de pericolul social și consecințele crimei și criminalității, ne propunem să întreprindem o analiză a materialelor științifice dedicate nemijlocit sau cel puțin în plan secundar tematicii noastre de cercetare.

În literatura de specialitate autohtonă, în lipsa unor studii monografice, dar și a unor teze de doctorat, investigarea nemijlocită a pericolului social și consecințelor crimei și criminalității își găsește reflectare în articole științifice, manuale, comentarii științifico-practice.

În fond, cercetarea noastră începe cu noțiunea infracțiunii, care se regăsește în manualul lui A. Borodac „Drept penal partea generală” din anul 1994. Autorul definește infracțiunea ca fiind o faptă social periculoasă, prevăzută de legea penală, săvârșită cu vinovăție și pasibilă de pedeapsă penală [47, p. 121], la fel cum ea se regăsește și în Codul Penal al Republicii Moldova din 1961. Bineînțeles că ne-a atras atenția termenul „pericolul social al infracțiunii”, în această definiție, dar analize sau explicații nu găsim, decât mențiunea că acesta reprezintă acea vătămare adusă valorii sociale ocrotite de legea penală.

Remarcăm că aceeași definiție a termenului pericolului social al infracțiunii o regăsim și la Ivan Macari în manualul său de „Drept penal. Partea generală” din anul 1990 [90, p. 25].

Începând cu anii 2002, au apărut mai multe studii științifice, aceasta deoarece intrase în vigoare noul Cod Penal care se deosebea radical de precedentul. Astfel, A. Borodac, în manualul său din anul 2004, vine cu o definiție a infracțiunii modificată în sensul înlocuirii termenului „pericol social” cu termenul „prejudiciabil”, la fel cum e prevăzută și în Codul Penal [47, p. 121]. Argumentul autorului este că noțiunea anterioară este una cu substrat politic, socialist, și nu

mai satisface ideologia actuală.

Acest argument nu ne satisface, deoarece nu este unul științific, deși poziția autorului în acea perioadă o putem înțelege.

În anul 2005, autorii S. Botnaru, A. Șavga, V. Grosu și M. Grama formulează în manualul „Drept penal. Partea generală”, aceeași explicație a noțiunii „pericolului social al infracțiunii”, străduindu-se totodată să precizeze că, de fapt, termenul „prejudiciabil” este sinonim cu cel de „pericol social” [49, p. 106]. Așadar, explicații privind observațiile din cercetarea noastră nu au fost formulate, dar chiar și cele existente ne permit a constata cel puțin două probleme: în primul rând, termenii „pericol social” și „prejudiciabilitate” nu au același sens în materia penală; în al doilea rând, preocupări pentru a desluși conceptual pericolul social nu au fost relevate.

Oricum, trebuie să menționăm că autorii au scos în evidență aspecte care ne permit astăzi a efectua studii mai amănunțite ale problemelor de drept penal. Autorul I. Macari, în manualul său de drept penal, partea generală 2004, reflectă același mod de interpretare a termenului pericolului social al infracțiunii [90, p. 121].

Subiectul supus cercetării noastre nu are în vizor exclusiv noțiunea infracțiunii, deși rolul acesteia este foarte important, deoarece reprezintă sursa noastră în formularea întrebărilor care ne-au trezit interes și ne-au ajutat la formularea problematicii tezei. Așadar, pentru a crea o legătură logică în evoluția analizei materialelor științifice autohtone, ne-am îndreptat atenția spre acele materiale care pun în discuție noțiunea „crimei”. Preocupările noastre de a explica legătura dintre aceste două noțiuni au generat din raționamentul legăturii științifice și practice, dintre cercetările în domeniul dreptului penal și criminologiei. Mai ales că nimeni nu poate contrazice importanța cercetării criminologice pentru dreptul penal.

Astfel analiza noastră a început cu studiul „Esența fenomenului crimă (criminalitate)” a profesorului V. Bujor, publicat în „Legea și viața”, nr. 10 din anul 1994, în care autorul relevă esența fenomenului social – criminalitatea. Atragem atenția că autorul s-a referit la: „Criminalitatea (și crima ca manifestare empirică a fenomenului), ca la un fenomen social, explicând că categoria socialului reflectă asemenea însușiri ale obiectelor, lucrurilor, fenomenelor, – care caracterizează utilitatea sau dauna lor din punctul de vedere al subiectelor relațiilor sociale: individului izolat, grupurilor sociale, claselor etc. Deci, și fapta (comportamentul concret) fiind inclus în sistemul relațiilor sociale va avea aceleași caracteristici: utilă sau dăunătoare. De aici – social dorită sau social periculoasă. Și reacția socială va fi respectivă: pozitivă (laude, decorații etc.) sau negativă (pedepse). Iată de ce pericolul social al crimei poate fi înțeles numai ca pericolul faptei pentru sistemul relațiilor sociale dominante în societatea concretă”. În afară de această abordare a criminalității, recunoaștem meritul autorului și în sugestiile sale referitoare la momen-

tul intelectual – volitiv al faptei – la atitudinea psihică a persoanei față de cele săvârșite și față de rezultatul acțiunilor sale, în rezultatul cărora concluzionează că „Spre deosebire de alte modalități ale comportamentului ilicit, în crimă, individul realizându-și interesul egoist, nu încalcă pur și simplu legea. Prin fapta sa respectivul ignoră, neagă legea, dreptul subiectiv al altui individ, interesul străin, instaurându-și propriul interes și propriul drept”.

O altă lucrare supusă studiului este monografia „Interes și crimă”, din anul 2004 a lui O. Bejan și V. Bujor, în care se vorbește despre înțelesul infracțiunii pe care ei o numesc crimă, și anume că, „aserțiunea precum că crima constituie o faptă interzisă de lege este tautologică, formală, deși comodă din punct de vedere practic, deoarece ea se referă la acțiuni săvârșite după emiterea unei norme prohibitive”, spun aceștia [46, p. 101]. Tot ei subliniază un lucru foarte important, cum că o acțiune este interzisă (prin lege juridică sau morală) tocmai pentru că este apreciată de societate, în temeiul interesului general, drept crimă, fapt care și determină societatea s-o interzică, după ce ea s-a consumat, cel puțin o singură dată, demonstrându-și caracterul socialmente dăunător. Prin urmare, o faptă nu constituie crimă pentru că este interzisă de lege, ci este interzisă de lege tocmai pentru că este o crimă, adică vatamă interesul general. Această afirmație ne-a trezit interes pentru a analiza esența, locul, și importanța noțiunii „pericolului social”, în dreptul penal și în criminologie. Astfel, rezultatele studiului efectuat de autori ne ajută la formularea următoarelor gânduri: o faptă este interzisă de lege pentru că este o crimă, respectiv pentru a fi o crimă trebuie să fie periculoasă, iar periculoasă este o faptă care aduce atingere unor valori sociale importante în societate (atingerea poate să constea fie în starea de incertitudine cu privire la siguranță sau într-o daună).

Stabilind astfel în ce constă pericolul crimei ne-am permis a căuta explicații ale conținutului pericolului social al criminalității. Dacă s-ar părea că acesta poate fi constatat printr-o adunare matematică a pericolului social al tuturor infracțiunilor, atunci am observa că această problemă este tratată altfel. Într-un studiu efectuat de V. Bujor și O. Bejan în anul 2004, „Cu privire la esența și pericolul social al criminalității”, se explică următoarele aspecte care vizează direct structurarea logică a subiectului tezei noastre.

Astfel, autorii explică esența fenomenului social criminalitatea, menționând că esența acestui fenomen ține de latura calitativă a fenomenului (V. Bujor spune că „pericolul social reprezintă o caracteristică calitativă a crimei, care reflectă pericolul (dauna) faptei pentru sistemul relațiilor dominante” [53]. De exemplu, omorul premeditat este periculos pentru cel mort, și pentru apropiații săi indiferent de împrejurările în care el a avut loc. Însă, din punctul de vedere al intereselor societății o așa faptă poate fi atât social periculoasă, cât și social-utilă. Astfel, spune el, „pericolul social nu este în legătură cauzală cu periculozitatea faptei, căci dacă ar fi astfel, atunci

crima ar fi o categorie natural-empirică veșnică „crimă în sine” și nu ar depinde de sistemul relațiilor sociale”).

Prin urmare, nu trebuie să confundăm aceasta cu latura cantitativă, adică manifestarea empirică. „După caracterul și conținutul său exterior (obiectiv), spun autorii, comportamentul ilicit coincide cu cel legitim. Orice crimă există numai ca un act (acte, activitate) cu un caracter volitiv și îndreptat spre realizarea unui interes sau spre satisfacerea unei necesități”.

Deci, manifestarea empirică a oricărei infracțiuni reprezintă un comportament intelectual-volitiv îndreptat spre un anumit scop și care provoacă o daună reală subiectului relațiilor sociale. Manifestarea empirică a faptelor, particularitățile și însușirile acestora nu depind însă de sistemul relațiilor sociale. Această manifestare arată doar semnele materiale proprii comportamentului criminal, dar nu dezvăluie esența crimei. Dar, alături de pericolul material, crima mai are și o astfel de însușire cum este pericolul social. Anume pericolul social constituie caracteristica socială propriu-zisă a crimei.

După cum se știe, pericolul social al crimei poate fi definit numai ca un pericol al faptei pentru sistemul relațiilor sociale, astfel încât caracteristica socială a crimei este determinată doar de tipul sistemului de relații sociale dominante în societatea dată. Acest studiu, aduce idei noi, revoluționare în știința criminologiei și foarte importante pentru știința dreptului penal, schimbă abordările anterioare cu privire la noțiunile „infracțiune”, „crimă”, „criminalitate”, „pericol social”.

În legătură cu faptul că în literatura de specialitate au apărut dezbateri pe marginea incriminării și dezincriminării faptelor, ținem să evidențiem că autorul A. Borodac, în „Drept penal. Partea generală”, din anul 2004, a formulat un paragraf la tema „Infracțiunea”, pe care l-a intitulat „Incrimnarea și dezincrimnarea”. Mai amănunțit la acest segment s-a referit autorul O. Bejan, în tratarea conținutului politicii penale. Astfel, spune el, în „Conceptul de politică criminologică”: „Cunoaștem că politica penală reprezintă modul de efectuare a represiunii penale ca măsură de ținere sub control criminologic a criminalității. Ea include patru elemente principale: (1) incriminarea și dezincriminarea unor fapte sociale, (2) modul de sancționare a faptelor considerate infracțiuni, (3) aprecierea distructivității sociale a faptelor concrete și (4) gradul de restrângere a vieții private în numele intereselor sociale de securitate criminologică”. Acest punct de vedere ne sugerează că primul element și, totodată, grijă a statului vizează modalitatea în care sunt incriminate faptele, iar aspectul care ne atrage atenția se referă la elementul care determină o faptă ca fiind pasibilă de incriminare, și anume: pericolul social al acesteia.

Eforturile oamenilor de știință T. Ciaglic și V. Bujor, în „Referințe privind noțiunea de politică penală” [54, pag. 14] nu sunt în zadar, astfel am sesizat că, în literatura de specialitate, a fost formulată definiția politicii penale, „politica penală ține de elaborarea și aplicarea cadrului

normativ penal, realizată prin criminalizarea, penalizarea, depenalizarea faptelor, dar și procedura de judecare și executare/ispășire a pedepsei care, la rândul lor, au un rol determinant în atingerea scopurilor și sarcinilor dreptului penal a apăra împotriva infracțiunilor și a preveni săvârșirea de noi infracțiuni”. În aceeași ordine de idei, autorii studiului scot în evidență reperatele principale referitoare la definirea politicii penale, precum: – politica penală este o politică de stat științific fundamentată, elaborată și aplicată de către organele abilitate de stat; – politica penală ține de elaborarea cadrului normativ penal realizată prin criminalizarea, decriminalizarea, penalizarea și depenalizarea faptelor, dar și elaborarea legii procesual-penale și execuționale în domeniul penal; – politica penală este direcționată împotriva infracțiunilor și are drept scop apărarea valorilor sociale dominante în societate și intereselor legitime ale persoanei, societății, statului.

Așa dar, din acest studiu, am preluat un concept deja determinat al politicii penale și am regăsit un aspect al subiectului promovat în lucrarea noastră și anume criminalizarea și decriminalizarea, penalizarea și depenalizarea. Autorii promovează astfel ideea că penalizarea unei fapte are loc prin mărimea de pedeapsă stabilită de legiuitor, prin raportare la pericolul social constat al faptei ilegale.

Observațiile noastre vis-à-vis de ideile promovate în literatura de specialitate s-au îndreptat spre conținutul noțiunii pericolului social al crimei, unde autorii includ și consecințele sau urmările acesteia. Această idee nu ne este străină, deoarece, atunci când am încercat să abordăm criteriile de apreciere a pericolului social al infracțiunii în dreptul penal, am observat că printre acestea se numără și semnele care caracterizează elementele componente de infracțiune. Reflecții ale acestui aspect le-am întâlnit în manualul de „Drept penal. Partea generală”, a autorilor S. Botnaru, A. Șavga, V. Grosu și M. Grama.

Așadar, acest segment al studiului nostru îl regăsim în studiile mai multor autori care direct sau indirect se referă la definirea consecințelor infracțiunii. Astfel, autorul I. Macari în „Drept penal. Partea generală”, Chișinău, 2004, scrie „fiecare faptă infracțională săvârșită aduce oarecare schimbări în lumea obiectivă survenind diverse urmări [90, p. 84]. Acestea vor fi prejudiciabile numai în cazul în care fapta infracțională a pricinuit o daună reală valorilor (relațiilor) sociale, ocrotite de legea penală sau când aceste bunuri au fost supuse unei primejdii de a li se cauza daună socialmente periculoasă, prevăzută de dispozițiile articolelor corespunzătoare din legea penală.

Alt autor, Al. Mariț, în „Drept penal. Partea generală”, vol. 1, Chișinău, 2005, scrie „urmarea social periculoasă presupune schimbarea produsă asupra valorilor ocrotite de legea penală sau în pericolul producerii unei schimbări, datorită acțiunii (inacțiunii) prevăzute de legea penală” [91, p. 121].

Aceste definiții vizează două aspecte: în primul rând, urmarea social-periculoasă a infracți-

unii presupune întotdeauna fie o schimbare, fie pericolul schimbării, iar în al doilea rând, aceste schimbări se răsfrâng asupra valorilor sociale ocrotite de norma penală datorită acțiunii (inacțiunii) prevăzute de legea penală. Din definițiile regăsite în literatura de specialitate ne-am făcut următoarele constatări: în cercul urmărilor infracțiunii intră numai acele care sunt rezultate ale actului infracțional și care sunt prevăzute în actul legislativ. Aspectul studiat de noi vizează însă acele urmări ale infracțiunii care nu sunt prevăzute în norma legală, dar care au o mare influență la restabilirea echității sociale. Răsfoind mai multe lucrări, am observat că această problemă a mai preocupat direct sau indirect și alți autori..

Valeriu Bujor, în lucrarea „Despre esența criminalității” (О сущности преступности) trad. noastră, 1998, atrăgea atenția asupra necesității reconsiderării problemei „criminalitate-societate” din perspectiva conceptelor și a termenilor folosiți în teorie și practică pentru definirea activităților din sfera supusă analizei, precizând totodată că nu se cere a dovedi că în umbra fiecărei noțiuni sau termen se află o idee bine definită despre direcția unei atare activități, despre scopurile, sarcinile, punctele de aplicare ale acesteia etc. Se înțelege de la sine că anume teoria criminologică este aceea care trebuie să direcționeze procesul de căutare a unor noi căi conceptuale de sporire a eficacității luptei contra criminalității.

1.2. Analiza generală a materialelor științifice publicate peste hotare care țin de problematica pericolului social și consecințele crimei și criminalității

Ab initio, trebuie să remarcăm că literatura de specialitate de peste hotare se caracterizează printr-un interes sporit față de pericolul social al infracțiunii, criminalității ca și față de consecințele sociale ale crimei și criminalității.

Debutul interesului nostru îl reprezintă lucrarea lui Cesare Beccaria „Despre infracțiuni și pedepse”, în care autorul pune în discuție diferitele aspecte ale infracțiunii, subliniind că diferența sau opoziția dintre interesele particulare ale oamenilor duc la apariția infracțiunii pe care el o definește ca o extremă, ca o acțiune opusă binelui public [45]. Legat de istoricul apariției criminalității ca fenomen social, autorul scrie „se vor vedea crescând dezordinile o dată cu granițele imperiilor, și micșorându-se în aceeași proporție sentimentul național, îndemnul la comiterea de infracțiuni crește în proporție cu interesul pe care fiecare individ îl dobândește pentru dezordinile înseși”.

În ceea ce privește aprecierea consecințelor infracțiunii, Cesare Beccaria spune în opera sa:

„...unica și adevărata măsură a infracțiunii este răul făcut națiunii, și de aceea au greșit cei care au crezut că adevărata măsură a infracțiunii este intenția celui care le comite” [45]. Observăm că autorul nu face deosebire între consecințe ale infracțiunii în sens juridico-penal și criminologic, totodată observăm că acesta stabilește ca măsură (noi am spune pericolul) a infracțiunii – „răul cauzat națiunii”. Așadar, „rău” în sens de daună sau de atingere? Îndrăznim a spune că este vorba de o atingere, vătămare adusă națiunii, adică societății. Bineînțeles că aceste lucrări nu pot fi contestate ca valoare științifică, indiferent de faptul că sunt publicate în secolele trecute. Or, problematica studiată de noi are rădăcini istorice bine determinate.

Dacă știința autohtonă s-a format începând cu anii 1980, atunci cea românească de prin anii 1900. Știința dreptului penal este una în continuă perfectare, completare, aprofundare. Istoric vorbind, în dreptul penal, relațiile de apărare socială au apărut și s-au dezvoltat o dată cu statul. Prima lucrare de sinteză în domeniul dreptului penal este scrisă de I. Tanoviceanu în 1912 în colaborare cu V. Dongoroz, în care aceștia menționează că: „prima formă de realizare a justiției a îmbrăcat forma răzbunării, care putea fi individuală sau colectivă; a doua formă o reprezintă principiul talionului, conform căruia riposta trebuie să fie proporțională cu agresivitatea: „ochi pentru ochi, dinte pentru dinte”; a treia formă o constituie regula compozițiunii, adică o înțelegeră ce intervenea între agresor și victimă”.

Montesquieu și Cesare Beccaria au avut un rol deosebit în formarea gândirii juridico-penale, încercând printre altele să înlăture aplicarea pedepsei cu moartea.

În istoria dreptului penal roman, prima lege cu dispoziții penale a fost „Legea țării”, care a înlăturat practica talionului. Aceasta a ținut multă vreme locul constituției, codului civil și codului penal.

Alte lucrări care tangențial ne-au interesat în studiul nostru au fost în această perioadă ale profesorilor Traian Pop de la Cluj și Nicolae Buzea de la Iași; personalitatea marcantă în domeniu rămâne însă Vintilă Dongoroz autor al „Tratatului de drept penal” publicat în 1929.

În anul 1948 s-a publicat Codul penal al Republicii Populare România (anterior fiind Codul Penal de la 1937) și, în această perioadă, dreptul penal s-a transformat într-un instrument al politicii comuniste, rămânând în plan secund ca instrument de apărare a societății împotriva criminalității.

Trecând nemijlocit la realizarea obiectivului propus, subliniem că printre cele mai semnificative lucrări științifice ale acelei perioade a fost manualul românesc de drept penal „Curs de drept penal general” din anul 1954 al lui I. Oancea, în care, făcând trimitere la scrierile lui K. Marx, acesta scrie: „infracțiunea este o încălcare a condițiilor de existență ale societății, care atinge interesele clasei dominante și anume acele interese care sunt cele mai esențiale pentru ea,

devenind un atentat împotriva legii”. Tot el menționează că „infracțiune nu poate fi socotită decât acea faptă care prezintă un pericol social în mod obiectiv. Acest pericol există în faptă, în urmările ei, independent de aprecierea subiectivă a omului”.

Penalistul român Tanoviceanu în „Tratat de drept și procedură penală”, revizuit și completat de Vintilă Dongoroz, vol. I, Ed. „Curierul juridic”, București, 1934, definește printre primii infracțiunea, ca fiind „acțiunea, inacțiunea care fiind socotită doloasă sau culpoasă legiuitorul a sancționat-o penalicește” [109, p. 228-229].

Aceste definiții au stat la baza analizei noțiunii pericolului social al infracțiunii în literatura de specialitate românească. În primul manual românesc de Drept Penal, I. Oancea scrie că „trăsătura infracțiunii, „pericolul social”, este cea mai importantă, iar aceasta reiese din faptul că ea dă în primul rând, caracterul infracțional al unei fapte”. Iar cu decenii mai târziu autori precum Dobrinoiu V., Basarab M., Giurgiu N., Bulai C., și mulți alții au menționat același aspect în definiția infracțiunii în lucrările lor.

Dacă referitor la definiția infracțiunii lucrurile le-am clarificat, atunci cu noțiunea pericolului social – nu. Astfel, am sesizat la autori de renume, precum Th. Sellin, M. Mirande, care au o altă abordare a noțiunii infracțiunii, considerând că aceasta nu trebuie să se refere numai la „acte de natură penală, ci la orice comportament dăunător pentru societate”. Deși ideea nu a fost promovată anume în această direcție, nouă ne-a părut suficient de sugestivă pentru a afirma că în această aserțiune putem formula noțiunea crimei.

Definiții ale pericolului social al unei infracțiuni, întâlnim la majoritatea autorilor vizați de cercetarea noastră printre care, bunăoară M. Basarab, care în manualul său „Drept penal partea generală”, Cluj-Napoca, 1996, formulează: „pericolul social al infracțiunii rezultă din atingerea (vătămarea) valorilor ocrotite de legea penală ca urmare a săvârșirii ei”. V. Dobrinoiu, în „Drept penal. Partea generală”, București, 1999, definește pericolul social al unei fapte ca fiind atingerea pe care acea faptă a adus-o sau, în mod obiectiv, poate să o aducă unei valori sociale pe care legea penală o apără [75].

Așadar, cercetările axiologice au relevat existența, în orice societate, a unui sistem de valori în care acestea se ierarhizează după importanța lor. Astfel, autorul român Avrigeanu Tudor, în lucrarea „Reflecții asupra valorii sociale ca obiect al ocrotirii penale”, afirmă că există un sistem de valori pentru fiecare comunitate umană, supus schimbărilor istorice și sociale, de natură să determine modificări atât în ceea ce privește criteriile de valorizare, cât și în cele de înlănțuire și ierarhizare a valorilor, imprimând astfel o anumită dinamică acestora. De asemenea, Dobrinoiu V. și Pascu I., în „Drept penal. Partea generală”, spuneau că „dincolo de această mobilitate a valorilor ar putea fi remarcată și existența unor valori general-umane, valori care răspunzând

unor trebuințe (nevoi și aspirații) universale ale tuturor oamenilor, aceștia le-au valorizat (prețuit și dorit) și valorificat indiferent de tipul istoric” [75].

Ierarhia valorilor, deci plasarea lor pe o anumită scară, în funcție de importanța acordată de societate și individ, nu trebuie să fie înțeleasă ca o subordonare mecanică a unei valori alteia, care să anuleze specificitatea fiecărei valori, funcția sa originară și ireductibilă. Constituirea unei ierarhii valorice înseamnă, așa cum se exprimă E. Lovinescu „mutarea accentelor axiologice de la o categorie de valori la alta” [89, p. 222]. Considerăm că această activitate nu trebuie să fie înțeleasă ca un act arbitrar, ci în funcție de semnificația și importanța valorilor pentru o societate, colectivitate, om, la un moment dat și într-un anumit loc.

Observăm că criteriul după care legiuitorul selectează și ierarhizează valorile juridico-penale este importanța acestor valori pentru viața socială.

Matei Basarab iese din definiție cu o explicație a pericolului social. Astfel, el zice „periculozitatea socială a infracțiunii rezidă, prin urmare, atât în răul pe care fiecare infracțiune îl produce într-un caz determinat (de exemplu, uciderea unei persoane, distrugerea unui bun, producerea unei pagube prin sustragerea unui bun, etc.), cât și în perspectiva ca, în condiții materiale și subiective – similare faptelor de același tip să se repete, să devină un fenomen” [44, p. 112].

Tot el ne expune ideea unui „concurs de acțiuni”, atunci când dă explicație „activității infracționale”, deoarece aceasta din urmă se constituie dintr-un ansamblu de acte fizice, intelectuale, morale efectuate în vederea atingerii unui anumit rezultat. În acest caz, se are în vedere acel fapt care alături de pericolul social al daunei cauzate de un concurs de acțiuni, avem și pericolul social al concursului de acțiuni care au provocat această daună, precum și pericolul social al persoanei vinovate de săvârșirea infracțiunii respective. Fiecare dintre componentele menționate formează o unitate organică și care are trăsături și criterii individuale.

Totodată, în știința dreptului penal român, am sesizat și am analizat modul în care se explică cele două forme ale pericolului social și anume forma generică și forma concretă a pericolului. Astfel, autorii E. Stănișor, A. Bălan, M. Mincă, explică în lucrarea „Penologie” că „pericolul social generic sau abstract este acel pericol general așa cum este fixat în legea penală, și se regăsește în tipul, forma și condițiile acțiunilor-omisiunilor considerate de legiuitor a fi infracțiuni deoarece prin săvârșirea acestora, se lezează în mod grav valorile sociale fundamentale. Legea penală stabilește un tip de *pericol social generic*, care va califica infracțiunile tip (omor, furt, fals, etc.) prin reținerea unor elemente constitutive specifice care diferă de conținutul altor infracțiuni” [104, p. 67]. Pe când *pericolul social concret* – se regăsește în măsura juridică adoptată de instanța judiciară constând în înlăturarea sau înlocuirea răspunderii penale (întrucât fapta nu prezintă gradul de pericol social al unei infracțiuni) sau în condamnarea infractorului (deoarece fap-

ta prezintă un pericol social ridicat, fiind necesară aplicarea pedepsei penale ca măsură de constrângere și reeducare a infractorului) [104, p. 67].

Lucrarea științifică a lui Daneș Șt. și Papadopol V., „Individualizarea judiciară a pedepseilor”, ne-a trezit interes prin aceea că aceștia au făcut o analiză a modului în care semnele elementelor componente de infracțiune influențează pericolul social al acesteia. Ideea propusă de autori, relevă tocmai împrejurarea precum că pericolul faptei e reflectat de valorile la care se atențiază, de consecințele prejudiciabile, de infractor, iar acestea toate în dreptul penal sunt reliefate în incriminarea faptelor, în pedeapsa prevăzută, în individualizarea judiciară a pedepsei și în executarea pedepsei [70, p. 73].

Subiectul studiat de noi este reflectat în lucrarea autoarei N.F. Kuznețova „Infracțiunea și criminalitatea” (Преступление и преступность), trad. noastră, în care se menționează că: „Conținutul social al infracțiunii constă în caracterul și gradul pericolului social, care poate fi evaluat numai prin intermediul unei determinări corecte a caracterului și mărimii prejudiciului cauzat” [155, p. 139].

O altă lucrare a autoarei N.F. Kuznețova, care prezintă importanță pentru studiul nostru este „Dreptul penal și personalitatea” (Уголовное право и личность), trad. noastră, în care ea vorbește despre caracterul deosebit de dăunător și periculos al fenomenului infracțional, menționând că acesta rezultă și din persistența sa. Într-adevăr, din îndelungata sa istorie, din varietatea formelor sale de manifestare, din diversitatea uriașă a cauzelor care îl generează și a condițiilor care o favorizează, din forța sa de penetrație și adaptabilitate, din caracterul relativ limitat al succeselor care s-au obținut până în zilele noastre în lupta împotriva sa, ca și din multe alte aspecte, rezultă că infracționalitatea este un fenomen social deosebit de persistent.

Totodată, ea definește pericolul social al criminalității ca fiind calitatea ultimei de a cauza un prejudiciu esențial relațiilor sociale și, concomitent, se bazează pe aprecierea subiectivă dată caracterului și mărimii unui asemenea prejudiciu de către societate [155].

Ceea ce vrem să precizăm noi este că *pericolul social al criminalității nu trebuie privit ca sinonim al consecințelor infracționale*, și caracteristica de conținut a ei nu se poate reduce numai la prejudiciul social cauzat societății de către comportamentul criminal. Ea constă din mai multe elemente componente, și anume: semnele care caracterizează pericolul social, pe de o parte, al *acțiunilor ilicite*, iar pe de altă parte – *infractorii care comit asemenea acțiuni*.

Desigur, asemenea semne trebuie să fie evidențiate la nivel general, dar nu particular, adică vorbind de pericolul social al unei totalități de acțiuni infracționale (infracțiuni) și al unei totalități de infractori.

În cazul dat, se are în vedere faptul că, de rând cu pericolul social al prejudiciului cauzat de

infracțiuni, există și pericolul social al infracțiunilor care cauzează aceste prejudicii, precum și pericolul social al persoanelor, vinovate de comiterea infracțiunilor. Fiecare din componentele enunțate dispun de criterii și semne proprii. Această idee o regăsim și la S.I. Niculina în „Comentariu la Codul Penal al Federației Ruse cu materiale pe articole și de practică judiciară” (Комментарий к уголовному кодексу РФ с постатейными материалами и судебной практикой), trad. noastră și la Antonov A.D. „Principiile criminalizării actelor social-periculoase în dreptul penal” (Принципы криминализации общественно опасных деяний в уголовно-правовой 1999), trad. noastră [169]. Această opinie a autorilor menționați ne-a creat posibilitatea de a remarca ca și element component principal al pericolului social, categoria pericolul social al consecințelor prejudiciabile.

Prin urmare pericolul social nu se identifică cu consecințele prejudiciabile, din contră acestea din urmă fac parte din conținutul pericolului social.

Bineînțeles că și celelalte elemente care formează conținutul pericolului social au fost explicate direct sau indirect în literatura de specialitate rusă, precum contingentul de infractori și totalitatea acțiunilor ilegale (criminalitatea) care se includ în conținutul pericolului social al consecințelor nu întâmplător, ci în virtutea și din cauza influenței negative pe care o au asupra relațiilor sociale. Spune autorul că „în asemenea mod și totalitatea infracțiunilor și contingentul infractorilor generează consecințe sociale negative”. Astfel explicăm mecanismul includerii lor în conținutul pericolului social al criminalității, unde, urmările menționate se contopesc cu prejudiciul social cauzat de acțiunile infracționale, ca rezultat formându-se o totalitate de consecințe sociale ale criminalității. Toate cele menționate ne determină a considera consecințele prejudiciabile ca criteriu principal al pericolului social al criminalității.

Referindu-ne la aspectul legat de consecințele crimei și criminalității autorii români vorbesc doar de urmări ale infracțiunii, astfel autorul român M. Basarab, scrie că „în numeroase cazuri urmările sunt prevăzute în conținutul legal al infracțiunii și pot fi constatate prin propriile noastre simțuri, să fie măsurate, evaluate”.

Penalistul român A. Ungureanu în „Drept penal român. Partea generală” (București: Lumina Lex, 1995), atrage atenția asupra unei situații importante, cum ar fi constatarea că pericolul social al unei infracțiuni este dat, în primul rând, de urmarea faptei, care constă în lezarea obiectului infracțiunii sau punerea lui în pericol, indiferent dacă această urmare este sau nu prevăzută expres în textul incriminator [113, p. 65].

„Urmările activității infracționale ce constituie elementul material al infracțiunii trebuie apreciate din două puncte de vedere”, spune autorul român V. Dobrinioiu în „Drept penal”, București, 2001:

- fizic;
- juridic.

Din punct de vedere fizic, urmarea este o modificare pe care acțiunea sau inacțiunea incriminată a produs-o în lumea obiectivă externă. Uneori, această modificare poate consta în schimbarea unei anumite situații, determinate de efectuarea activității fizice, alteori ea se poate concretiza într-o transformare de ordin material adusă obiectului material infracțiunii [74, p. 89]. În primul caz, urmarea este o stare, adică o situație nouă față de cea anterioară, care decurge în mod necesar din însăși activitatea fizică efectuată (de exemplu atunci când cineva tulbură folosința locuinței locatarilor dintr-un imobil se trece de la o stare de liniște, de respect pentru alții, în mod necesar automat la o stare contrară; atunci când cineva conduce un autovehicul fără permis de conducere, se trece de la o stare de siguranță a circulației pe drumurile publice la o stare de insecuritate rutieră), în cel de-al doilea caz, urmarea este un rezultat material, adică o schimbare substanțială adusă bunului sau persoanei asupra căreia s-a îndreptat acțiunea sau inacțiunea (de exemplu, distrugerea unui bun sau falsificarea unui înscris) [74, p. 89].

Tot el, în aceeași sursă, menționează, că „din punct de vedere juridic, adică sub aspectul consecințelor pe care acțiunea sau inacțiunea incriminată le are asupra valorii sociale ce constituie obiectul juridic al infracțiunii urmarea poate consta fie într-o vătămare, într-o atingere efectivă adusă acelei valori, ocrotită prin incriminare, fie într-o stare de pericol, de amenințare, produsă pentru valoarea socială pe care legea penală o apără. Noțiunile vătămării și stării de pericol nu sunt, de fapt, decât expresia juridică a noțiunilor rezultatului material și stării, folosite pentru caracterizarea urmărilor sub înfățișarea lor fizică”.

Pornind de la constatarea de mai sus, că în cazul unor acțiuni sau inacțiuni urmarea se concretizează în anumite schimbări în substanța obiectului material, iar la altele numai în producerea altei stări (periculoase) care nu îmbracă și o înfățișare materială, fizică, legiuitorul, în alcătuirea textelor de incriminare a procedat în mod diferențiat. În acele cazuri în care a socotit că fără producerea unui rezultat material determinat, o anumită acțiune sau inacțiune nu poate constitui infracțiune, el a prevăzut explicit sau implicit, acel rezultat ca o condiție de existență a infracțiunii în cuprinsul textului incriminator.

Alți autori români, R. Stănoiu, I. Griga și T. Dianu definesc urmările periculoase astfel: „urmarea (rezultatul) poate consta fie într-o stare de pericol (pericol pe care îl reprezintă fapta în abstract a devenit pericol efectiv), fie într-o vătămare materială (un rău fizic cauzat prin săvârșirea acțiunii sau inacțiunii) ambele constituind atingeri aduse valorii sociale apărate de legea penală”. Autorul A. Ungureanu definește urmarea sau rezultatul ca fiind o componentă obligatorie a laturii obiective a infracțiunii, constând în lezarea sau punerea în pericol a obiectului juridic al

infracțiunii, prin săvârșirea faptei ilicite sub forma unei acțiuni sau inacțiuni. Tot el evidențiază conținutul rezultatului, și anume:

- vătămare efectivă, o lezare a obiectului infracțiunii, a valorii sociale apărute de legea penală, care la rândul ei, poate fi o urmare materială, care, afectează direct substanța obiectului (spre exemplu, o pagubă materială în cazul infracțiunilor de delapidare, furt, etc., suprimarea vieții unei persoane în cazul unei infracțiuni de omor, pruncucidere ș.a.) sau o urmare imaterială în cazul infracțiunilor care nu au obiect material (de exemplu ultrajul, eschivarea de la plata pensiei alimentare etc.);

- stare de pericol când fără să se aducă o atingere efectivă obiectului ocrotirii penale, se creează o stare de pericol pentru acesta, o amenințare directă (de exemplu, asocierea în scopul săvârșirii unor infracțiuni, amenințarea etc.).

De aceeași părere este și V. Dobrinoiu, care scrie că „din punct de vedere juridic, adică sub aspectul consecințelor pe care acțiunea sau inacțiunea incriminată le are asupra valorii sociale ce constituie obiectul juridic al infracțiunii, urmarea poate consta fie într-o vătămare, într-o atingere efectivă adusă acelei valori, ocrotită prin incriminare, fie într-o stare de pericol, de amenințare, produsă pentru valoarea socială pe care legea penală o apără” [74, p. 33]. La fel spune și autorul M. Zolyneac: „urmarea mai poate să constea și într-o stare de pericol, când, fără a se aduce o atingere efectivă obiectului ocrotirii penale, se creează o stare de pericol, de amenințare pentru acesta [141]. Aceste definiții întăresc punctul de vedere (referitor la locul și definiția urmărilor infracțiunii) împărtășit de noi în teza de doctorat.

În prezent, doctrina românească, a propus utilizarea a doi termeni distincți, fie a două sensuri – unul larg și altul restrâns – pentru noțiunea „urmării”. Astfel, urmarea reprezintă atingerea adusă valorii sociale ocrotite (urmarea în concepția juridică), în vreme ce rezultatul sau urmarea în sens restrâns presupune modificarea produsă în realitatea înconjurătoare (urmarea în sens naturalistic). Pe această bază, se poate afirma că urmarea există în cazul oricărei infracțiuni, în vreme ce rezultatul ar fi specific acelor infracțiuni pentru care norma de incriminare prevede necesitatea existenței unei modificări în realitatea exterioară. Doctrina românească apreciază că *urmarea imediată* constă în vătămarea adusă valorii sociale ocrotite, în vreme ce rezultatul constă într-o modificare perceptibilă a realității care este prevăzută de norma de incriminare [106, p. 220-221].

Atenție ne-au atras și modalitățile de clasificare ale urmărilor în dreptul penal. O astfel de clasificare o face C. Bulai în „Manual de drept penal, partea generală” [55, p. 89-91]:

- urmare imediată, care este urmarea nemijlocită acțiunii sau inacțiunii. Urmarea imediată poate consta fie într-o stare de pericol, fie într-o vătămare materială, ambele constituind atin-

geri aduse valorilor și relațiilor sociale apărute prin incriminarea faptei penale respective;

- urmări grave, urmări prin care se aduce un prejudiciu important valorilor sociale apărute de legea penală (de exemplu, vătămări corporale grave). Urmările grave constituie, uneori, o circumstanță agravantă a infracțiunii. Alteori, constituie o cerință esențială pentru existența infracțiunii;

- urmări deosebit de grave, urmări prin care se aduc prejudicii deosebit de grave valorilor sociale apărute de legea penală (de exemplu moartea mai multor persoane). Conferă caracter calificat unor infracțiuni.

Matei Basarab în „Drept penal. Partea generală” din anul 2001, face o altfel de clasificare a urmărilor infracțiunii:

- urmare patrimonială;
- urmare politică;
- urmare politico-economică;
- urmare morală.

În lucrarea lui Tănăsescu I., C. Tănăsescu și G. Tănăsescu „Drept penal general” (București, 2002) autorii formulează noțiunea consecințelor infracțiunii, în care este recunoscută paguba (dauna, rău) cauzată doar acelor relații sociale, care sunt ocrotite de *legea penală* [108, p. 67-68]. Tot el evidențiază că cercul acestor relații nu poate fi nelimitat. Mai mult decât atât, el nu este numai limitat la cele mai importante valori ale societății noastre, dar și are tendința de a le strânge (micșorare). Aceasta se explică nu numai de un principiu al represiei economice, care este suficient evidențiat în politica penală. Constrângerea (cu atât mai mult cea penală) a jucat și joacă un rol nu principal, ci secundar în societatea noastră. Astfel, consecințele în dreptul penal derivă din înțelesul obiectului ocrotirii juridico-penale. Numărul acestor obiecte sunt prevăzute în art. 2 din CP RM.

Întrebarea care se ridică constă în: Ce se întâmplă cu diversele pagube apărute ca urmare a acțiunii infracționale care nu intră în conținutul infracțiunii concrete? După conținut, ele cu mult depășesc ceea ce în dreptul penal sunt considerate consecințe ale infracțiunii. După gradul de gravitate, ele adesea depășesc în final acea daună pentru care survine răspunderea penală. În acest mod, putem vorbi despre obiectul absolut determinat care conține noțiunea consecințelor sociale ale criminalității.

Literatura rusă este mai bogată în idei și explicații legate, pe de o parte de noțiunea pericolului social, iar pe de altă parte, de noțiunea consecințelor crimei și criminalității. Astfel criminologul Бабаев М.М. în lucrarea sa „Социальные последствия преступности” (Moscova, 1982), ne vorbește despre următorul fapt: pentru a da o explicație corectă mecanismului de apreciere a

pericolului social al unei fapte penale avem nevoie de analiza triadei „infractor-acțiune-dauna”, ca o unitate, ca un complex de elemente care interacționează între ele, formând esența pericolului social [157, p. 14].

– Infractorul, adică persoana sau mai multe persoane care intenționat și cu un anumit scop ori motiv, prezentând diferite caracteristici bio-psiho-sociale personale, participă la săvârșirea actului infracțional.

– Acțiunea, adică complexul de mișcări ale infractorului completate cu mijloace, modalități, împrejurări, metode, îndreptate spre punerea în pericol sau chiar lezarea valorilor sociale ocrotite de norma penală.

– Dauna, rezultatul, urmarea survenită sau obținută după epuizarea actului infracțional.

Unitatea acestei triade se manifestă și în faptul că trăsăturile unui infractor și caracterul daunelor survenite nu există de sine stătător, precum și totalitatea acțiunilor infracționale, „constau” în conținutul pericolului social al infractorului, nu individual, ci numai în legătură cu influența negativă pe care el o manifestă asupra relațiilor sociale. În acest caz, se are în vedere nu numai lanțul schimbărilor sociale concrete în relațiile sociale apărute în rezultatul realizării intenției infractorului.

Un alt autor rus ne ajută să formulăm răspuns la întrebarea care ne-am pus-o pe parcursul cercetărilor, și anume: În ce constă pericolul crimei pentru sistemul relațiilor sociale?

Răspunsul la această întrebare este foarte variat și complex. Însă, putem să oferim un început pentru formularea unui răspuns, și anume: pericolul social al crimei poate fi definit numai ca pericolul faptei pentru sistemul concret de relații sociale. El nu poate fi sesizat, perceput cu ajutorul organelor de simț. El poate fi cunoscut numai înțelegând dauna, negativitatea faptei în raport cu stabilitatea și dezvoltarea normală a sistemului social.

Astfel, Kuznețova N.F. în „Infracțiune și criminalitate” (Преступление и преступность), trad. noastră, (Moscova., 1969), menționează că: „Conținutul social al infracțiunii constă în caracterul și gradul pericolului social, care poate fi evaluat numai prin intermediul unei determinări corecte a caracterului și mărimii prejudiciului cauzat” [155, p. 54]. Așadar, această afirmație ne permite a expune observația că pericolul social al criminalității reprezintă calitatea ultimei de a cauza un prejudiciu esențial relațiilor sociale și concomitent se bazează pe aprecierea subiectivă dată de către societate a caracterului și mărimii unui asemenea prejudiciu.

Autorii ruși utilizează termenul „consecință” atât în dreptul penal, cât și în criminologie, pentru a defini rezultatul activității infracționale. Totuși, în literatura de specialitate rusă, găsim explicații ale noțiunii „consecințelor infracțiunii”, utilizată în criminologie, precum și a celei utilizate în dreptul penal. Noțiunea, conținutul și structura consecințelor activității infracționale,

după cum sunt ele interpretate în teoria dreptului penal, și în criminologie rezultă că sunt, fără îndoială, importante. Prin analogie, în funcție de aceasta, sunt caracterizate consecințele sociale ale criminalității. Așadar, doar categoriile juridico-penale servesc și ca moment inițial și de orientare, și unul dintre cele mai importante surse de acumulare a unor elemente necesare pentru înțelesul criminologic al noțiunii „consecințelor”.

Бабаев М.М., în lucrarea sa, remarcă, cu referire la noțiunea consecințelor infracțiunii că „consecința reprezintă răul, dauna, deteriorarea adusă obiectului ocrotit” [157, p. 18].

Detaliind noțiunea generală, Н.Ф. Кузнецова, stabilește structura consecințelor infracțiunii în felul următor: „încălcarea acelor relații sociale factice pentru a căror apărare este stabilită norma juridico-penală respectivă, de exemplu în caz de furt este încălcată relația de proprietate, sau rău material ori moral participantului acestei relații” [155, p. 121].

Încălcarea relațiilor de drept corespunzătoare, care sunt stabilite pentru apărarea acestui bun. Totodată, autoarea specifică că noțiunea urmării periculoase a infracțiunii include numai dauna directă, nemijlocită, prevăzută de vinovat sau în mod necesar, cea pe care subiectul ar fi putut sau trebuia să o prevadă. Așadar, ceea ce constatăm noi din cele expuse de autorii ruși este că conținutul urmărilor infracțiunii se deosebește de conținutul consecințelor crimei.

Mai ales că am sesizat și unele explicații în susținerea acestei idei, chiar la Babaev M.М., care subliniază că noțiunea criminologică a urmărilor periculoase, se deosebește de cea penală prin cel puțin două momente [157, p. 21]. În cercul urmărilor trebuie să fie incluse și acele care au legătură indirectă, adică care se află după granițele rezultatelor nemijlocite ale comportamentului criminal. Astfel, în totalitatea urmărilor pedepsite, fără îndoială, nu intră, de exemplu, majoritatea varietății daunelor morale și materiale pe care le suportă rudele victimei (traume psihice și retrairi emoționale, generate de neputința de a munci etc.). Aceasta și alte momente negative, lipsesc din rândul elementelor componente de infracțiune, deoarece ele nu sunt urmări nemijlocite, directe ale acțiunilor făptuitorului.

Durmanov N.D., în lucrarea „Noțiunea de infracțiune” (Понятие преступления), trad. noastră, din anul 2000, spunea că inadmisibilitatea principială a învinuirii obiective în dreptul penal presupune că urmările infracțiunii pot fi recunoscute a fi numai acea pagubă care este cuprinsă de intenția sau imprudența vinovatului [159]. Această regulă importantă se răspândește și asupra acelor urmări, care sunt prevăzute în calitate de elemente ale componente de infracțiune și asupra acelor care nu sunt prevăzute direct, dar se iau în considerație la individualizarea pedepsei sau la determinarea formei de răspundere (sau în cazul liberării de răspundere penală).

În acest caz, dacă urmările infracțiunii reprezintă dauna cauzată relațiilor sociale, atunci consecințele criminalității nu pot fi decât totalitatea daunelor cauzate relațiilor sociale.

Autorii francezi admit, la rândul lor, existența infracțiunilor materiale și formale: primele presupun producerea unui rezultat ca o condiție a consumării infracțiunii (de exemplu, infracțiunea de omor, vătămare corporală gravă etc.), pe când celelalte sunt independente de producerea unui rezultat. Cerința normei de incriminare de a se produce un rezultat este importantă deoarece permite separarea infracțiunii consumate de tentativă. Spre deosebire de infracțiunile de rezultat, cele formale se consumă prin simpla săvârșire a acțiunii/inacțiunii (administrarea de otravă unei persoane, de natură a-i provoca moartea). Rezultatul poate să se înlățișeze ca o vătămăre efectivă sau ca o punere în pericol a obiectului. Indiferent de aceasta, orice infracțiune produce un rezultat, o tulburare în relațiile sociale; această tulburare este singura justificare a incriminării faptei (ceea ce denumea Ortolan, *le mal du delit*). Acest rezultat poate să se înlățișeze și ca o daună pentru victimă, legitimând dreptul acesteia de a cere despăgubiri; această daună poate fi reală sau sub forma unui prejudiciu eventual; poate fi materială sau morală. Limitele legale de pedeapsă sunt independente de mărimea prejudiciului adus victimei; la individualizarea pedepsei, se va avea însă în vedere și această împrejurare [153, p. 43].

În ceea ce privește explicația consecințelor criminalității autorii ruși au o idee bine conturată care se regăsește la mulți autori, printre care criminologul rus Babaev M.M., care spune că dacă construcția legislativă a componenței de infracțiune derivă din multitudinea consecințelor, atunci după consecințe se poate constata componența de infracțiune, evident există și o legitate inversă [157, p. 15].

Astfel, conducându-ne de criteriile de calificare date de lege, putem, într-un anumit grad de determinare, să stabilim din timp „ierarhia” volumului pagubei, cauzate de aceste acțiuni.

Dacă mărimea pagubei depășește granița stabilită de lege, atunci se schimbă calificarea acțiunii și, evident, trebuie să vorbim despre altă infracțiune și despre consecințele altei infracțiuni.

Nu așa stă chestiunea când se vorbește despre evaluarea criminologică a consecințelor sociale ale criminalității. Un moment important în acest caz îl reprezintă gradul de răspândire a diferitor genuri de infracțiuni. Nu este greu de înțeles că de gradul de răspândire a unui gen de criminalitate, în mod cert, depinde volumul consecințelor. Oricât de mici sau de mari ar fi consecințele, cauzate de genul dat de criminalitate, ele întotdeauna rămân consecințele aceluia gen de criminalitate și nu devin consecințele „altei” criminalități.

În lucrarea sa „Преступление и преступность” (Moscova, 1969), N.F. Kuznețova menționează că, în literatura juridico-penală, pe bună dreptate se subliniază că urmările în comparație cu oricare elemente ale comportamentului infracțional dispun de mult mai multe posibilități, de a fi schimbătoare după gradul de vătămăre. Autoarea, vede în aceasta una din trăsăturile principale ale consecințelor [155, p. 121]. Așadar, anume această calitate servește legiuitorului drept bază

de diferențiere a infracțiunii în genuri și grupe, atunci când se vorbește despre dauna materială sau fizică. Cu alte cuvinte la nivel unic se poate, în majoritatea cazurilor, a delimita corect infracțiunile generice, care se deosebesc unele de altele prin gradul de pericol social cum ar fi diferite feluri de sustrageri. Legiuitorul în acest fel procedează atunci când formulează articolele din Codul Penal, bazându-se pe criteriile gradului de pericolozitate a consecințelor, alături de conținutul simplu și calificat al infracțiunii.

Astfel, criminologul rus Babaev M.M. menționează că o astfel de prezentare a elementelor de bază ale noțiunii consecințelor sociale ale criminalității ne conduce la o noțiune în înțeles îngust. „După părerea noastră, spune autorul, trebuie să existe nu una, ci două noțiuni (înțelesuri ale consecințelor sociale ale criminalității) în sensul îngust și sens larg al acestui cuvânt, prima fiind parte componentă a celei de-a doua” [157, p. 47].

Astfel, vom sublinia elementele care caracterizează natura socială și calitățile sociale ale consecințelor criminalității, viziune prezentată pe larg în cercetările unor criminologi ruși, precum Babaev M.M., Kudreavțev V.N. sau Bâkov L.A.

În primul rând, menționează Babaev M.M. în „Социальные последствия преступности”, consecințele criminalității, reies din acțiuni sociale, cum sunt toate actele pedepsite penal. Evident, dauna cauzată, indiferent de conținut, este deja studiată ca o daună socială [157, p. 47]. În al doilea rând, dauna constă în schimbările negative care au loc în realitatea socială, iar de aici reiese că consecințele criminalității constituie ele însele, parte a acestei realități sociale.

În al treilea rând, în numărul consecințelor pot fi incluse numai acele fenomene care pot fi recunoscute ca socialmente importante.

În sfârșit, există încă o împrejurare, care constă în aceea că realitatea esențială a consecințelor criminalității formează pericolul social al acestora. În special, importanța socială, efectul social negativ pe care îl are influența criminalității asupra tuturor relațiilor existente în societate, creează o problemă din consecințele criminalității care atrage atenția statului și a întregii omeniri.

Conținutul social al consecințelor criminalității reprezintă cea mai importantă și fundamentală caracteristică.

„Consecințele criminalității – acestea sunt nu numai fenomene sociale, ci și fenomene juridice” spune Babaev M.M. [157, p. 14].

Problema constă în aceea că schimbările negative reale apărute în rezultatul acțiunilor criminale – constituie doar o parte a problemei. Cealaltă constă în aceea, că însuși faptul existenței criminalității ca fenomen, atrage necesitatea de a întreprinde cele mai diverse măsuri pentru evitarea ei, înlăturare, întreținerea unui aparat special cu scopul de a rezolva problemele luptei cu conduita antisocială, spre rezolvarea acestei sarcini, resursele financiare și de cadre necesare pre-

cum și serviciile organelor de stat și organizațiilor sociale.

În acest mod, noțiunea consecințelor sociale ale criminalității, în sensul larg al cuvântului include în sine nu numai dauna produsă de criminalitate, ci și tot ceea ce societatea este forțată să întreprindă cu scopul de a preveni încălcările, realizarea luptei cu criminalitatea, minimizarea pagubei cauzate de ele etc.

Astfel, definiția propusă de știința criminologiei a consecințelor sociale ale criminalității poate fi formulată astfel: „paguba reală cauzată de criminalitate relațiilor sociale, care se exprimă în totalitatea cauzelor legate direct sau indirect, nemijlocit de comportamentul criminal și schimbările negative rezultate la care în ultima instanță, sunt expuse valorile sociale, precum și totalitatea pierderilor economice ale societății, legate de organizarea luptei cu criminalitatea și profilactica socială a infracțiunilor”.

Rădulescu S., Banciu D., în studiul „Sociologia crimei și criminalității”, din anul 1996, ne vorbesc despre consecințele sociale ale criminalității, spunând că înțelesul consecințelor sociale ale criminalității derivă din înțelegerea și interpretarea acestor categorii conceptuale, precum: infracțiune și criminalitate, pericol social al faptei și personalitatea infractorului, obiectul atentatului criminal etc. [101, p. 67-68].

Tot el ne spune că la fel de importantă în teorie este și sarcina corelării înțelesului (noțiunii) de consecințe sociale ale criminalității cu obiectul criminologiei și aprecierea în lumina interpretării a consecințelor atât de societatea în ansamblu, cât și de fiecare cetățean în parte. De aceea, este de înțeles că răul, cauzat de infracțiuni, trezește (provoacă) o reacție dură din partea tuturor cetățenilor, dă naștere la ură întemeiată și revoltare.

Printre autorii străini se numără și Wasek A., „Wesentliche Strafbarkeitsvoraussetzungen einer modernen Strafgesetzgebung aus polnischer Sicht. – Von totalitarem zu rechtsstaatlichen Strafrecht”, Freiburg, 1992, care amintește că încă cu 160 ani în urmă A. Quetelet scria: „acțiunile ilicite ale oamenilor se comit nu doar din vina unor persoane aparte, ci a societății, în care aceste persoane trăiesc..., societatea conține în sine semințele tuturor infracțiunilor ce se vor comite. Ea le pregătește, iar infractorul este doar o armă pentru comiterea lor” [154, p. 187].

De aceea în spatele infracțiunilor comise, trebuie să vedem motivele sistemului social din acel stat care au creat un mediu favorabil pentru diminuarea moralității, pentru sporirea nedreptății sociale și antipatiei sociale, precum și condițiile în care lupta pentru existență îmbracă o formă anormală.

Prin intermediul proceselor de socializare, adaptare și control social, orice societate transmite membrilor săi modelul său normativ și cultural, facilitându-le integrarea socială „învățarea culturii grupului din care fac parte și deprinderea cu rolurile sociale” pe care trebuie să le înde-

plinească [86].

Orice societate se confruntă cu fenomene de crimă și infracționalitate, căci noțiunea delincvenței este implicată în însăși ideea de societate. De altfel, E. Durkeim consideră crima ca un „fenomen normal”, cu condiția ca ea să nu depășească anumite limite care fac imposibilă funcționarea societății și conviețuirea indivizilor. Pentru majoritatea sociologilor, criminalitatea reprezintă o problemă socială, deoarece ea include o contradicție semnificativă între sistemele de referință valorice și normative ale societății și așteptările indivizilor. Generând consecințe negative asupra structurii și stabilității grupurilor sociale și a nesiguranței între indivizi. Ea implică, totodată, încălcarea flagrantă a modelelor și schemelor valorice și normative așteptate și dorite, precum și o abatere sensibilă de la ceea ce societatea definește ca fiind moral, licit și corect.

Tot el menționează că cu cât actele criminale se acumulează și se agravează într-o societate, cu atât membrii acesteia sunt supuși unor forme de alienare, stres, nesiguranță și demoralizare. Imaginea este completată de faptul că o parte importantă a celor implicați în asemenea acte antisociale nu-și percep propria situație, nu-i interesează opinia celorlalți, retrăgându-se într-o „subcultură” specifică.

Katherine S. Williams în lucrarea „Criminology” (Oxford, 2001), ne vorbește practic despre aceleași idei și conținuturi [142]. Caracterul social al fenomenului respectiv se explică prin următoarele:

- subiecții infracțiunilor, ca și subiecții intereselor și relațiilor asupra cărora se săvârșesc atentatele criminale, sunt membri ai societății;
- prejudiciul cauzat de criminalitate este antisocial, fiindcă produce deformări în societate, încalcă funcționarea normală a instituțiilor ei și ordinea publică;
- criminalitatea este determinată de factori sociali.

Karpeț I.I. afirmă, în acest context, că caracterul social al criminalității se manifestă anume prin aceea că fenomenul respectiv este generat de diferite laturi și contradicții ale realității sociale. Criminalitatea este un rezultat al contradicțiilor din societate care apar între oameni în procesul relațiilor de producere, inclusiv și a celor de repartizare. Este vorba de raporturile și contradicțiile atât între clase, între grupurile sociale, cât și contradicțiile din cadrul grupurilor mici și între persoane concrete. Istoria dezvoltării societății umane demonstrează că nivelul criminalității sporește sau se reduce în funcție de starea societății, de stabilitatea sau instabilitatea socială, economică și politică a acesteia.

Noțiunea criminalității reflectă o anumită realitate socială și nu poate fi redusă la ansamblul infracțiunilor comise. Saharov A.B. consideră că criminalitatea nu poate fi cunoscută doar prin ansamblul anumitor infracțiuni fără a analiza alte manifestări ale realității sociale, cum sunt

contradicțiile din sectorul economic, ideologic, al psihologiei sociale, cultural etc. Totodată, menționează savantul rus, este imposibil să cunoaștem esența criminalității fără a lua în considerare infracțiunile determinate de contradicțiile respective.

Prin urmare, conceptul fenomenului studiat trebuie să reflecte atât criminalitatea ca formă specifică a comportamentului social, care încalcă funcționarea normală a organismului social, precum și ca indicator al impacienței sociale. Ca formă a comportamentului social criminalitatea există în fiecare infracțiune concretă și se manifestă prin ansamblul acestora, iar ca indicator al impacienței sociale, ea nu se limitează doar la trăsăturile anumitor infracțiuni.

Analizând, evident, și lucrări științifice din ultima perioadă ne-a interesat viziunea unor autori care privesc pericolul social al criminalității și prin prisma „costului” acesteia. Astfel, M.M. Babaev și V.E. Kvașis, V.V. Luneev, V.S. Ovcinschii, L.V. Kondratiuk, afirmă că „costul” crimei este asimilat conceptului consecințelor sociale ale criminalității sau recunoscut ca parte a acestora. Asimilarea acestor categorii având loc fie printr-o largă interpretare a termenului „costul” criminalității, fie prin îngustarea termenului „consecințe sociale”. În primul caz, în conținutul „costului” criminalității se include totalitatea daunelor cauzate în fapt și pe care statul, societatea, cetățenii sunt forțați „să le dea”, „să le achite” ceea ce aceștia inevitabil trebuie să piardă din cauza infracționalității. În al doilea caz, oamenii de știință reduc conținutul consecințelor sociale ale criminalității până la acel volum de daune pe care pot să le determine, să le numere și să le deconteze. Aceste constatări reflectate în literatura de specialitate rusă ne-au împins spre a face propriile constatări care să ne închege un punct de vedere clar în problema vizată.

Astfel, în primul rând, categoriile prezentate variază după conținut. Conținutul consecințelor sociale ale criminalității reprezintă totalitatea daunelor cauzate de crime relațiilor sociale, economice, publice, morale, psihologice și altele, exprimate în totalitatea schimbărilor negative, directe și indirecte, aferente comportamentului criminal, precum și un set de cheltuieli economice și de altă natură ale statului, societății și cetățenilor asociate cu rezistența criminalității și profilaxia socială a criminalității.

„Costul” criminalității este format prin intermediul evidenței diferitelor tipuri de pierderi constatate și evaluate ale infracțiunilor. În consecință, noțiunea consecințelor sociale ale criminalității are un conținut mai voluminos și mai complex, care cuprinde „costul” criminalității.

În al doilea rând, „costul” infracțiunii este determinat exclusiv din pierderile, costurile și cheltuielile calculate, a căror determinare este posibilă și în mod clar legată cauzal de comiterea infracțiunilor. Consecințelor sociale li se atribuie și totalitatea schimbărilor negative. Aceste consecințe pot fi atât direct, cât și indirect legate de infracțiune, atât exact numărabile, cât și nenumărabile, atât determinate, cât și nedeterminate concret. Cel mai important lucru este că surveni-

rea lor a fost cauzată de criminalitate.

În al treilea rând, categoriile analizate au importanță criminologică diferită.

Natura socială a criminalității este, de asemenea, confirmată de caracterul ei juridic și de apariția istorică a fenomenului studiat. Astfel, lista infracțiunilor n-a existat inițial, dar este elaborată de oameni, ținându-se seama de pericolul faptelor respective și este fixată în legislația penală. Anume societatea, în persoana legislatorului, distinge faptele infracționale de acele non-infracționale. Apariția istorică a crimei și criminalității confirmă, de asemenea, caracterul lor social. Pe de o parte, nu poate fi pusă la îndoială afirmația cum că acțiunile obiective care prezintă un pericol social au fost constatate din momentul apariției societății umane. Pe de altă parte, caracterizarea juridică a acestor acțiuni și recunoașterea lor oficială ca infracțiuni nu puteau să se realizeze înaintea apariției statului și dreptului, adică, conform cercetărilor contemporane, aproximativ în mileniul III î.H., la etapa formării societății sclavagiste. Oricum, atât o viziune cât și alta, privind apariția istorică a fenomenului infracțional confirmă, de fapt, caracterul social al acestuia.

Cel mai mare criminolog al României, Traian Pop spunea în cartea sa „Curs de criminologie”: „Criminalitatea, fiind în originea sa un fenomen social, iar în consecințele sale fenomen antisocial, interesează și sociologia, formează și un obiect de studiu al sociologiei. Criminalistul (a se înțelege „criminologul”), ca să poată face studiul acestui fenomen, trebuie să fie informat în materie de sociologie. Astfel într-o lucrare de criminologie este binevenit, ba chiar necesar un studiu introductiv în sociologia generală și în sociologia criminală” [99].

1.3. Problema de cercetare și evaluarea principalelor obiective ale tezei de doctorat

Scopul principal al lucrării constă în realizarea unor cercetări științifice complexe și multilaterale ale elaborărilor teoretice, legislației, practicii judiciare în domeniul unor atare probleme precum pericolul social al crimei și criminalității, consecințele sociale ale criminalității, consecințele crimei, precum și în studierea esenței și conținutului noțiunii de pericol social al crimei și criminalității, evidențierea criteriilor de apreciere a pericolului social în dreptul penal, elementele consecințelor criminalității, prin punerea în evidență a elementelor ce formează conceptul de pericol social, conținutul consecințelor sociale ale criminalității. Astfel, pentru atingerea scopurilor propuse au fost trasate și realizate următoarele sarcini:

Analiza procesului de geneză și evoluție a noțiunii de infracțiune, crimă, pericol social,

consecințe ale infracțiunii. Încă din cele mai vechi timpuri și până în epoca modernă, infracțiunea a constituit subiectul cercetărilor începând cu Cessare Becaria, K. Marx, V. Dongoroz, N.F. Kuznețova, Al. Borodac, V. Bujor, și lista continuă. La diferite faze ale dezvoltării societății, noțiunii infracțiunii i s-au dat diferite conotații, la fel și noțiunii consecințelor infracțiunii. Ceea ce, evident, ne-a creat impresia că cercetările cu care am început nu conțin, neapărat, răspuns la toate întrebările. În vederea realizării acestei sarcini a fost efectuat un studiu referitor la evoluția infracțiunii, precum și o analiză comparativă a conținutului normativ vizând această noțiune în legislația altor state. De asemenea, drept efect al cercetărilor realizate s-a evidențiat evoluția noțiunii pericolului social al infracțiunii și criminalității.

Spre deosebire de doctrina mai dezvoltată (după părerea noastră) a altor state (Franța, România, Rusia etc.), în Republica Moldova lipsesc tradițiile și succesiunea de elaborare a unor studii complete în această problemă. Cauza constă în întârzierea de a elabora o legislație adecvată evoluției statului de drept Republica Moldova. Doar anii 90 ne aduc date științifice privind abordarea celor mai importante probleme ale dreptului penal cum ar fi: componența de infracțiune, pedeapsa, participația penală, diferite tipuri de infracțiuni etc., continuând și în prezent cu cercetări și formularea unor idei inovatoare pentru știința dreptului penal.

Elucidarea criteriilor de apreciere a pericolului social în dreptul penal.

Această cercetare este prima de acest fel, complex, consacrată elaborării unui mecanism de apreciere a gradului de pericol social al faptelor incriminate în Codul Penal al Republicii Moldova, precum și rolul pe care îl au consecințele infracțiunii în determinarea pericolozității unei fapte din punct de vedere al individualizării judiciare.

Determinarea criteriilor de apreciere a pericolului social a presupus o muncă elaboroasă în vederea identificării acestora, astfel încât să se creeze și un concept al pericolului social, noțiune utilizată pe larg în demersurile științifice ale oamenilor de știință români, ruși, și mai puțin în cercetările contemporane ale autorilor autohtoni, care încearcă să se eschiveze de la a utiliza noțiunea de „pericol social” în același context cu infracțiunea. Nu ar fi completă constatarea noastră, dacă nu am evidențiat formele pericolului social, întâlnite atât în literatura de specialitate autohtonă, cât și străină. Astfel pericolul social poate fi generic (abstract) sau concret.

Pericolul social al faptei stă, firește, la baza constituirii politicii penale a statului. Un element important al acesteia îl reprezintă criminalizarea – decriminalizarea, penalizarea – depenalizarea. Pentru clarificarea studiului am făcut referire la faptul că statul reflectă interesul dominant prin interzicerea faptelor sub amenințarea cu măsurile de constrângere. Penalizarea acestor fapte are loc prin stabilirea mărimii de pedeapsă, dar, logic, mărimea de pedeapsă nu reflectă întotdeauna pericolul faptei pentru societate. Pentru a evidențiat acest punct de vedere am efectu-

at chestionare care au ca subiect perceperea pericolului infracțiunilor. Evident eșantionul supus chestionării au ca subiecți „omul”. Astfel, legiuitorul apreciază pericolul faptei prin mărimea de pedeapsă stabilită în norma penală, judecătorul apreciază pericolul faptei prin individualizarea pedepsei (individualizarea are loc prin intermediul procedurii penale), doar omul apreciază pericolul unei infracțiuni prin propriile convingeri, propriul set de valori, principii, prin organele de simț, prin propriul nivel de cunoaștere. Rezultatul nu este pe măsura așteptărilor.

Evident studiul ar fi incomplet dacă am neglija elementele pericolului social, și anume că pericolul social trebuie să fie generat de săvârșirea unei fapte și pericolul social să fie de o asemenea gravitate încât pentru combaterea faptei care l-a generat să fie necesară aplicarea unei pedepse.

Constatarea pericolului social al criminalității. Criminalitatea a fost și este studiată sub diferite aspecte, însă sarcina noastră este de a constata pericolul acestui fenomen social. Astfel din studiile efectuate s-a desprins definirea pericolului social al criminalității ca reprezentând calitatea ultimei de a cauza un prejudiciu esențial relațiilor sociale și concomitent se bazează pe aprecierea subiectivă dată de către societate a caracterului și mărimii unui asemenea prejudiciu. Realizarea sarcinii a presupus identificarea acelor aspecte care ajută la constatarea pericolului criminalității precum: cel economic, demografic, socio-cultural.

Analiza noțiunii consecințelor infracțiunii. Pentru a realiza această sarcină, am recurs la câteva precizări, precum noțiunea urmărilor infracțiunii. Deși, am întâlnit definiții asemănătoare în literatura de specialitate din România și Republica Moldova, totuși, am sesizat diferențe la nivelul termenilor utilizați și conținutului urmărilor infracțiunii. Literatura de specialitate românească a găsit o soluție și anume a numi urmări ale infracțiunii utilizând doi termeni: urmare imediată și rezultat [106, p. 220-221]. Urmarea imediată constă în vătămarea adusă valorii sociale ocrotite, iar rezultatul constă într-o modificare perceptibilă a realității care este prevăzută de norma de incriminare. Cu alte cuvinte, urmarea imediată există în cazul oricărei infracțiuni, în vreme ce rezultatul ar fi specific acelor infracțiuni pentru care norma de incriminare prevede necesitatea existenței unei modificări în realitatea exterioară.

Analizând conținutul consecințelor infracțiunii am observat că acestea se deosebesc de consecințele criminalității și anume că nu pot fi reduse la o însumare a tuturor consecințelor infracțiunilor. Pentru evitarea unor concluzii superficiale ale conținutului consecințelor criminalității am studiat abordările științifice ale acestui aspect ale criminologilor străini precum și autohtoni. Aceasta ne permite a formula noțiunea de consecințe ale criminalității. Ne permite a formula conceptul de „cost al crimei” și de a identifica elementele acestuia.

Ansamblul cercetărilor ajută la sesizarea esenței infracțiunii și a criminalității, și creează

punctul și direcția de pornire a întregului studiu. Astfel am elaborat mecanismul de apreciere a pericolului social al infracțiunii de către legiuitor, și importanța acestuia pentru incriminarea faptelor în Codul Penal al Republicii Moldova. De asemenea am evidențiat importanța cunoașterii pericolului social al consecințelor infracțiunii pentru aprecierea pericolului social al infracțiunii.

Chiar dacă clasificarea infracțiunilor în Codul Penal al Republicii Moldova este efectuată după mărimea pedepsei penale, totuși e bine de știut că mărimea pedepsei penale este apreciată de legiuitor, conform gradului de pericol social al infracțiunii. Și acesta din urmă se stabilește numai după analiza amănunțită a câtorva elemente specifice, la etapa incriminării faptelor penale.

Nivelul de elaborare a concepției științifice privind pericolul social și consecințele crimei și criminalității nu poate fi recunoscut ca fiind temeinic, atât timp cât nu a fost edificată o viziune clară și precisă asupra conceptului de pericol social, precum și cel al consecințelor criminalității. Iată de ce, problema științifică de importanță majoră în domeniul de cercetare constă în fundamentarea științifică a conceptului de pericol social, având ca efect tranșarea polemicii doctrinare acerbe privind definiția infracțiunii, privind conținutul consecințelor crimei și criminalității.

Direcțiile de soluționare a problemei științifice formulate în domeniul de cercetare sunt orientate spre: elaborarea unui concept al pericolului social; definirea pericolului social în legea penală; corelația dintre noțiunea de crimă și cea juridico-penală de infracțiune; aprecierea pericolului social prin prisma socială, cercetarea practicii judiciare în vederea stabilirii mecanismului practicat de judecător la individualizarea pedepsei penale; formularea noțiunilor de consecințe ale criminalității și trasarea unui conținut al acestora; identificarea unor legături între consecințele criminalității și costul crimei; reiterarea aspectelor vizând esența crimei etc.

De asemenea, rezultatele cercetărilor, prezentate în această lucrare, sunt importante pentru elaborarea strategiilor de prevenire și combatere a fenomenului infracțional, pentru asigurarea unei activități eficiente de prevenire a criminalității.

1.4. Concluzii la capitolul 1

Generalizând analiza materialelor științifice consacrate tematicii tezei de doctorat, deducem următoarele concluzii:

– Problema pericolului social constituie o preocupare continuă pentru teoreticieni și practicieni din domeniul criminologiei și dreptului penal. Dezvoltarea continuă a relațiilor sociale necesită o atenție sporită în ceea ce privește formularea unui concept al pericolului social în doc-

trină. Materialele științifice la tema tezei publicate peste hotare se particularizează printr-un conținut vast, cu abordări exegetice, dogmatice, însă axa conceptuală a acestora este de-a dreptul divergentă, întrucât există o polemică acerbă referitoare la folosirea termenului „pericol social” și „prejudiciabilitate”, la sfera consecințelor infracțiunii.

– Determinarea criteriilor de apreciere a pericolului social a constituit preocupări ale unor oameni de știință cu renume în dreptul penal al României, Rusiei, dar și Republicii Moldova. Astfel am putut identifica acestea, astfel încât să se creeze și un concept al pericolului social, noțiune utilizată pe larg în demersurile științifice ale oamenilor de știință români, ruși, și mai puțin în cercetările contemporane ale autorilor autohtoni, care încearcă să se eschiveze de la utilizarea termenului „pericol social” în același context cu infracțiunea.

– Pericolul social al faptei stă, negreșit, la baza constituirii politicii penale a statului. Iar un element important al acesteia îl reprezintă criminalizarea, decriminalizarea și penalizarea, depenalizarea. Statul reflectă interesul dominant prin interzicerea faptelor sub amenințarea cu măsurile de constrângere. Penalizarea acestor fapte are loc prin stabilirea mărimii de pedeapsă. Dar, logic, mărirea de pedeapsă nu reflectă întotdeauna pericolul faptei pentru societate.

– Elementele pericolului social, și anume că pericolul social trebuie să fie generat de săvârșirea unei fapte, influențat de urmările survenite și de infractor și pericolul social să fie de o asemenea gravitate încât pentru combaterea faptei care l-a generat să fie necesară aplicarea unei pedepse.

– Se creează confuzie în ce privește definiția infracțiunii în special utilizarea trăsăturii „faptă prejudiciabilă”/„faptă social-periculoasă”. Astfel în teoria dreptului penal se poate exclude referirea la această trăsătură în definirea infracțiunii, or este binecunoscut faptul că o faptă se consideră infracțiune doar dacă prezintă pericol social. Cu atât mai mult cu cât în literatura juridică se vehiculează ideea precum că toate faptele pot fi împărțite în două categorii: fapte obișnuite, cotidiene și fapte periculoase, creatoare de riscuri. Astfel pentru ca o faptă să constituie infracțiune ea trebuie să fie periculoasă, iar a fi periculoasă ea trebuie să aducă atingere valorilor sociale ocrotite de lege.

– S-a stabilit corelația noțiunii de crimă și cea juridico-penală a infracțiunii. Printre autorii care au făcut demersuri științifice în acest sens este V. Bujor, în lucrarea sa „О сущности преступности”, Chișinău, 1998 „Esența crimei și criminalității”, O. Bejan, iar dintre autorii străini se numără Бабаев М.М., Н.Ф. Кузнецова.

– Studiarea problematicii pericolului social și consecințele crimei și criminalității nu abundă cu cercetători, deoarece doar câțiva s-au preocupat direct sau indirect de aceasta, precum V. Dongoroz, V. Dobrinou, M.M. Babaev, N.F. Kuznețova etc. Dintre autorii autohtoni, lucrări-

le cărora au stat la baza elaborării tezei pot fi menționați: A. Borodac, I. Macari, S. Botnaru, V. Bujor, O. Bejan, I. Ciobanu, S. Casian.

– Din studiile efectuate am determinat aspectele care ajută la constatarea pericolului criminalității precum, pericolul economic, demografic, socio-cultural. De asemenea am determinat conținutul pericolului social al criminalității.

– Studiarea problematicii noțiunii de urmare social-periculoasă ne-a lămurit aspectul deosebirii acestora de consecințe ale crimei și respectiv am reușit să determinăm ansamblul consecințelor criminalității. Literatura de specialitate rusă este mai complexă în explicații vizând diferența dintre urmarea social-periculoasă și consecințele infracțiunii.

În literatura de specialitate autohtonă studii pe marginea tematicii sunt puține, iar cele care prezintă interes pentru tema noastră sunt cele care se referă la esența crimei, la pericolul social al criminalității, și la consecințele criminalității, dar și părerile specialiștilor în domeniu precum V. Bujor, V. Cușnir, O. Bejan, S. Casian, au fost un început prielnic în prezentul studiu.

Aceste materiale dar și climatul științific actual ne-a permis a efectua asemenea cercetare.

Iar în ultimă instanță putem spune că din necesitatea de a clarifica unele aspecte ale temei cercetate, am formulat ca și scop al lucrării realizarea unor cercetări științifice complexe și multilaterale teoretico-metodologice, privind legislația, practica judiciară în domeniul pericolul social al crimei și criminalității, consecințele sociale ale criminalității, consecințele crimei, precum și în studierea esenței și conținutului noțiunii de pericol social al crimei și criminalității, evidențierea criteriilor de apreciere a pericolului social în dreptul penal, elementele consecințelor criminalității, conținutul consecințelor sociale ale criminalității, costul criminalității, elementele care formează acest cost.

CAPITOLUL 2.

PERICOLUL SOCIAL AL CRIMEI ȘI CRIMINALITĂȚII

2.1. Noțiunea pericolului social al crimei și criminalității

„Dată fiind necesitatea adunării oamenilor, date fiind convențiile, care rezultă în mod necesar din însăși opoziția intereselor particulare, să se găsească o scară de dezordini al căror prim grad constă în cele ce distrug imediat societatea, iar ultimul în minima nedreptate posibilă făcută membrilor ei particulari. Între aceste extreme sunt cuprinse toate acțiunile opuse binelui public, care se numesc „infracțiuni” și toate descrise în grade insensibile, începând de la cel mai înalt nivel la cel mai mic” [45, p. 35].

Dreptul penal este structurat în jurul a trei instituții fundamentale: infracțiunea, răspunderea penală și pedeapsa [49, p. 121].

Infracțiunea determină răspunderea penală și pedeapsa, în sensul că fără infracțiune nu poate exista răspundere penală, iar fără răspundere penală nu se poate concepe aplicarea unei pedepse. Ca instituție, infracțiunea cuprinde un sistem de norme juridice penale ce consacră definiția sa, trăsăturile esențiale, punând în evidență structura și conținutul său.

Examinarea fenomenului criminal a pus în evidență, în decursul timpului, două concepții diferite asupra înțelegerii acestuia: una strict juridică (formală), alta realistă (neformală) [55, p. 4].

Potrivit concepției formal – juridice, infracțiunea este înțeleasă ca o entitate juridică, esența ei fiind redată în strânsă dependență de cadrul normativ penal în vigoare. Ca atare, infracțiunea nefiind altceva decât fapta prevăzută și pedepsită de legea penală, știința dreptului penal are menirea de a aborda fenomenul criminal numai din unghiul și limitele incriminării și sancționării sale, subordonându-și preocupările unui legalism sever, singurul de natură a asigura o protecție juridică eficientă individului contra unor posibile abuzuri ale autorităților executive sau judecătorești [80, p. 98].

Concepția realistă înțelege fenomenul criminal ca o realitate umană îndreptată contra unei realități sociale, accentul principal cade pe ideea că infracțiunea tulbură sau riscă să tulbure ordinea socială, indiferent dacă actul criminal atentează la valorile care constituie valori umane, integrate în ordinea socială.

Concepția realistă este preocupată de apărarea socială nu împotriva actelor, ci împotriva acelor care prin actele sau potențialul lor de pericol social se comportă ori se pot comporta ca inamici ai societății.

Înțelegând omul și ca ființă socială, concepția realistă atrage atenția asupra importanței cercetării și determinărilor influențelor negative provenind din mediul familial, școlar educațional, socio-profesional etc., stabilindu-se modul de viață și contextul relațiilor sociale în care a acționat și sub influența cărora s-ar putea regăsi, înțelege și explica actul criminal. Astfel, concepția realistă așează la un loc de frunte examenul de personalitate al infractorului, el fiind considerat ca o măsură a faptei și nu invers, fapta ca o măsură a infractorului.

Așa dar, conținutul social sau realist, al infracțiunii, cum este cunoscut în doctrina penală, este determinat de faptul că prin săvârșirea ei se atentează asupra persoanei, drepturilor și libertăților acesteia, proprietății, mediului înconjurător, orânduirii constituționale, suveranității, independenței și integrității teritoriale a statului, a păcii și securității omenirii [49, p. 108; 47, p. 67].

Infracțiunea este vătămătoare sau periculoasă pentru valorile sociale, fiind generatoare, de asemenea, de relații sociale de conflict între făptuitor și persoana vătămată și între făptuitor și societate. Infracțiunea este o faptă socială prin aceea că, pe de o parte, datorită materialității și rezonanței sale sociale, tulbură ordinea socială, iar pe de altă parte, exprimă o anumită poziție a făptuitorului față de rânduiețile sociale, fiind, cu alte cuvinte, un act de conduită socială. Infracțiunea este o încălcare a unor norme de conduită, norme care apar și pot exista doar în societate, în relațiile sociale [49, p. 90]. Oamenii de știință consideră că, „individul neagă prin fapta sa, obligațiunea de a respecta legile statului, neagă voința acestuia, adică voința proprie (individuală) el o contrapune voinței „generale”, interesul particular îl contrapune interesului „general”, samavolnicia – dreptului..., reieșind că crima nu constituie un simplu act de comportament, ci o faptă socială, ceea ce înseamnă că, crima reprezintă un act de conduită umană care denotă o anumită atitudine față de valorile sociale și anume o atitudine de negare vehementă a lor” [46, p. 94]. În acest fel a fost evidențiată esența fenomenului social – crima.

Astfel nu putem să ometem importanța pe care o are deosebirea dintre noțiunea de crimă și cea de infracțiune atât în știința criminologiei, cât și în știința dreptului penal. În acest sens, criminologii O. Bejan și V. Bujor, scriu: „odată ce există diferență între fapta care realmente prejudiciază interesul general, adică societatea, și fapta incriminată juridic, rezultă că „crima” și „infracțiunea” nu sunt, de fapt, fenomene identice, ele sunt diferite, fie doar parțial...”. Așa dar, spun autorii că „crima constituie o faptă care aduce, de facto, atingere interesului general, adică societății, în timp ce infracțiunea reprezintă o faptă interzisă, de jure, prin legea penală” [46, p. 95].

Ca fenomen juridic, infracțiunea este o faptă – acțiune (inacțiune) imputabilă autorului său, prevăzută de legea penală și sancționată cu o pedeapsă. Anume aspectul juridic formează obiect de cercetare pentru știința dreptului penal, iar celelalte sunt studiate în cadrul științei criminologiei, psihologiei, sociologiei, etc. Din momentul în care un fenomen antisocial este reglementat

prin norme de drept, el devine un fenomen juridic, devine o faptă juridică [80, p. 92].

Dacă am considera infracțiunea numai ca fenomen juridic, făcându-se abstracție de caracterul său social, ar conduce, în mod necesar la o definiție formală a infracțiunii, pentru că aceasta ar reflecta, în mod exclusiv, evidențierea juridică a faptei penale (incriminarea și pedeapsa), iar nu conținutul său real (atingerea adusă unor valori sociale ocrotite de lege) [84, p. 115].

Infracțiunea reprezintă o instituție juridică, întrucât posedă cele două elemente inerente oricărei instituții juridice, și anume: elementul temporal și elementul organic. Instituția infracțiunii are o anumită continuitate și o dezvoltare proprie. Totodată, dreptul penal este cel care-i furnizează cadrul de dezvoltare, în funcție de anumite scopuri bine precizate.

Unii autori consideră infracțiunea ca un fenomen material, uman, social, moral, politic și juridic [57, p. 147], căci ea implică, deopotrivă, o manifestare de energie fizică, un act de conduită umană, o vătămare și o punere în pericol a unor valori sociale, o atitudine moral-politică a făptuitorului față de ordinea de drept și de valorile apărate de aceasta, o încălcare a normei sau a unor obligațiuni juridice.

Legislația modernă evită să dea o definiție legală a infracțiunii, considerând că această sarcină revine numai științei dreptului penal, rolul legiuitorului fiind doar de a defini tipurile de infracțiuni, de exemplu: infracțiuni de omor, de furt, de contrabandă etc. [154; 148, p. 25-29; 72, p. 64].

Într-o altă concepție, susținută de dreptul penal al fostelor țări socialiste europene, legea penală trebuie să cuprindă ea însăși o definiție a noțiunii de infracțiune în general, având în vedere tocmai importanța deosebită pe care o are infracțiunea ca instituție fundamentală a dreptului penal. Într-o astfel de definiție urmează să fie evidențiate trăsăturile esențiale ale infracțiunii, în general vorbind, care trebuie să caracterizeze orice infracțiune ca fapt concret [49, p. 107].

Legislația penală a Republicii Moldova a însușit a doua ipoteză și a prevăzut prin dispoziția art. 14, alin. (1) trăsăturile esențiale ale infracțiunii în general, și definiția acesteia ca „faptă (acțiune sau inacțiune) prejudiciabilă, prevăzută de legea penală, săvârșită cu vinovăție și pasibilă de pedeapsă penală”.

Definiția infracțiunii cuprinde trăsăturile esențiale și, în același timp, generale, comune tuturor infracțiunilor, trăsături prin care aceasta se distinge de faptele neincriminate, precum și de faptele prevăzute în alte norme juridice decât cele penale.

Chiar dacă în normele penale de incriminare este definită fiecare infracțiune în parte, aceasta nu permite cunoașterea noțiunii de infracțiune fiindcă nu pot fi desprinse din conținutul unei infracțiuni trăsăturile comune tuturor infracțiunilor. Acest lucru nu este posibil deoarece sunt prea multe variabile în această noțiune, ce nu permit o formulare generală a definiției infrac-

țiunii, straniu este faptul că în știința dreptului penal se abordează doar aspectul juridic al fenomenului numit „crimă”.

Legislatorul, în abordarea sa, însă nu este preocupat de esența infracțiunii ca faptă socială periculoasă, de aceea această sarcină revine științei dreptului penal. Datorită relației de interdependență a dreptului penal cu criminologia, explicația a fost deja formulată, astfel, V. Bujor, scrie: „doar dezvăluind esența fenomenului social e posibil să pătrundem în adâncurile lui, just de a lămuri geneza, ai cunoaște proprietățile de bază și legitățile existenței, precum și tendințele dezvoltării acestui fenomen” [53, p. 2]. Dar ținând cont de faptul că studiul în cauză nu-și propune a demonstra esența crimei, ci doar coraportul dintre aceasta și noțiunile de infracțiune, pericol social al infracțiunii și criminalității, ne vom axa doar în această direcție.

Codul Penal al Republicii Moldova în vigoare a creat un cadru amplu infracțiunii în Capitolul II al Părții generale, art. 14-34, în care a inclus dispozițiile generale privind infracțiunea (14-24; 28-30), etapele activității infracționale (art. 25-27), pluralitatea de infracțiuni (art. 32-34).

Definiția legală a infracțiunii constituie un instrument legal de absolută necesitate nu doar pentru teoria dreptului penal, ci și pentru practica judiciară, întrucât organele competente a aplica legea, raportând faptele concrete date lor spre soluționare, la conceptul legal de infracțiune, vor constata dacă acestea realizează sau nu trăsăturile esențiale ale infracțiunii, dacă se încadrează sau nu în sfera ilicitului penal. Totodată, prezintă o importanță deosebită: ea are caracterul unei dispoziții legale obligatorii, este o normă de drept de aplicație generală. Definiția noțiunii de infracțiune în general servește la delimitarea sferei ilicitului penal de cea a ilicitului extrapenal, adică la delimitarea faptelor care sunt infracțiuni, în raport cu faptele care nu reprezintă infracțiuni, deși sunt fapte ilicite (contravenție, civile, disciplinare).

Definiția servește drept ghid pentru legiuitor în procesul elaborării normelor noi de drept penal, precum și în scoaterea din sfera ilicitului penal a unor fapte care nu mai prezintă trăsăturile esențiale ale infracțiunii.

Făcând abstracție de amprenta politică, printre primele definiții ale infracțiunii întâlnim cea din teoria dreptului penal al României, care nu se deosebește mult de definiția actuală, astfel I. Oancea făcând trimitere la scrierile lui K. Marx, scrie: „infracțiunea este o încălcare a condițiilor de existență ale societății, care atinge interesele clasei dominante și anume acele interese care sunt cele mai esențiale pentru ea, devenind un atentat împotriva legii”. Tot el menționează că „infracțiune nu poate fi socotită decât acea faptă care prezintă un pericol social în mod obiectiv. Acest pericol există în faptă, în urmările ei, independent de aprecierea subiectivă a omului” [96, p. 36].

Penalistul român Tanoviceanu definește infracțiunea ca fiind „acțiunea, inacțiunea care fi-

ind socotită doloasă sau culpoasă legiuitorul a sancționat-o penalicește” [109, p. 228-229].

O mare parte a penaliștilor din România definesc infracțiunea ca fiind o „faptă social-periculoasă, săvârșită cu vinovăție și prevăzută de legea penală”. În alte legislații întâlnim aceeași definiție a infracțiunii, ca „act socialmente periculos, săvârșit cu vinovăție și pedepsit de lege” (Ivanov Nenov, „Resul de science criminales et de droit penale”, Tome XXV 1-2, 1970, p. 15).

Mari criminologi precum G.F. Hohreacov, au o altă viziune în ce privește definirea crimei, viziune prezentată de criminologii V. Bujor, O. Bejan, precum că, „crima reprezintă un conflict, un mod de soluționare a unei contradicții, bazat pe depășirea caracterului contrar al intereselor. Prin urmare, crimele sunt comise pentru a realiza un interes particular neglijat de interesul dominant. Fiind o expresie a relațiilor sociale existente ele sunt determinate de însăși societatea în care se produc. Astfel, crima constituie o categorie criminologică utilizată pentru a indica un raport social real, samavolnicia individului, adică negarea de către un individ izolat a valorilor sociale dintr-o societate concretă” [46, p. 93].

Codul Penal al Republicii Moldova în vigoare definește infracțiunea ca fiind o faptă prejudiciabilă prevăzută de legea penală, săvârșită cu vinovăție și pasibilă de pedeapsă penală. După cum prevăd articolele corespunzătoare ale Codul Penal al Republicii Moldova, o faptă care întrunește anumite trăsături, are anumite caracteristici bine reliefate, prezintă pericol social, este săvârșită cu vinovăție, este prevăzută de legea penală și este susceptibilă de pedeapsă penală, devine infracțiune. Știința dreptului penal, împărtășește acest punct de vedere legal, dar oare punctul de vedere legal este cel corect? Este oare acesta împărtășit de întreaga societate?

La aceste întrebări nu vom găsi răspuns în literatura juridică de specialitate, ci doar analizând literatura criminologică. Astfel, „asertiunea precum că crima constituie o faptă interzisă de lege este tautologică, formală, deși comodă din punct de vedere practic, deoarece ea se referă la acțiuni săvârșite după emiterea unei norme prohibitive”, spun criminologii V. Bujor, O. Bejan [46, p. 97]. Tot ei subliniază un lucru foarte important, cum că o acțiune este interzisă (prin lege juridică sau morală) tocmai pentru că este apreciată de societate, în temeiul interesului general, drept crimă, fapt care și determină societatea s-o interzică, după ce ea s-a consumat, cel puțin o singură dată, demonstrându-și caracterul socialmente dăunător. Prin urmare, o faptă nu constituie crimă pentru că este interzisă de lege, ci este interzisă de lege tocmai pentru că este o crimă, adică lezează interesul general [46, p. 102]. **Acestei viziuni îi vom atribui unele dintre cercetările noastre, cu precădere cele care se referă la constatarea pericolului social al unei fapte.**

Alți criminologi precum, Th. Sellin, au apreciat că noțiunea de infracțiune nu trebuie să se refere numai la actele de natură penală ci la orice comportament dăunător pentru societate. El a plecat de la ideea că infracțiunea este o noțiune relativă din punct de vedere cultural în așa fel

încât anumite acte ilegale sunt prohibite într-un anumit context social-istoric, în timp ce în alte contexte pot fi chiar încurajate. Respingând legea penală ca bază unică a activității criminologice, Sellin a conchis că această activitate trebuie să se ocupe de toate acele acte deviante sau violări ale normelor de conduită care intră în conflict cu regulile societății. Dar, în acest mod, legea penală nu mai are un caracter distinct, ci se identifică cu toate normele societății care impun individului să se comporte într-un anumit mod specific în circumstanțe specifice [152, p. 190].

Sellin ca și alți criminologi au identificat deci comportamentul deviant cu cel infracțional. Pornind de la ideile lui Sellin, sociologul american M. Mirande a schițat un tabel care combină punctul de vedere al legii penale cu cel al normelor sociale.

Comportament	Din punct de vedere al legii penale	Din punct de vedere Normativ
Ilegal	Infracțiune [devianță] penală 1	Infracțiune „normală” Devianță penală 2
Legal	Devianță nonpenală 3	Conduită conformă cu legea și cu normele [nondeviantă și nonpenală] 4

Astfel devianța penală (1) presupune atât un act ilegal, cât și deviant (violul). Infracțiunea „normală” (2) implică acte ilegale, dar nu deviante în raport cu normele societății și cu opiniile membrilor acesteia (jocurile de noroc). Devianța non-penală (3) reprezintă un act (comportament) legal, dar privit ca fiind deviant de către membrii societății (boala psihică). În fine, conduita conformă (4) nu este nici deviantă, nici penală [152, p. 169-172].

Acest tabel atrage atenția asupra așa numitelor „infracțiuni normale”, care, deși deviante din punct de vedere al legii penale sunt considerate normale din punct de vedere al normelor sociale. Astfel, unele legi nepopulare nu sunt acceptate de către populație, motiv pentru care încălcarea lor este considerată ca o infracțiune normală. Această percepție a „normalității” infracțiunii introduce dezorientări normative, întrucât legea nu mai reprezintă o expresie a voinței generale, ci a voinței unor grupuri interesate. În aceste condiții, legea nu se mai sprijină pe normele larg împărtășite de membrii societății, iar respectarea normei este motivată mai degrabă de teama de sancțiune, decât de obligația morală a indivizilor [152, p. 169-172]. Reprezentantii teoriei „conflictului social” consideră, astfel, că ceea ce este privit ca infracțiune este în majoritatea cazurilor, o conduită care se află în conflict cu interesele acelor segmente sociale care au puterea de a manipula politica penală.

Acest aspect al problemei, se regăsește și în societatea noastră, dar din păcate, fără a se reflecta în studiile juridico-penale. Fapt care ne permite cel puțin a le evidenția, ca o sursă pentru obiectul nostru de cercetare.

Trăsăturile care reies din definiția legală a infracțiunii sunt comune tuturor infracțiunilor și le deosebesc de alte forme de ilicit. Conform prevederilor Codului Penal al Republicii Moldova, infracțiunea este singurul temei al răspunderii penale (art. 51 alin. (1) CP RM). Din textul art. 15 CP RM vedem că fapta trebuie să prezinte un pericol determinat. Infracțiunile sunt fapte ce prezintă un astfel de pericol social și, în cazul lor, constrângerea juridică trebuie să prezinte o sancțiune penală.

Aceeași apreciere o găsim și în primul manual românesc de drept penal, unde I. Oancea scrie că „trăsătura infracțiunii, „pericolul social”, este cea mai importantă, iar aceasta reiese din faptul că ea dă în primul rând, caracterul infracțional al unei fapte” [96, p. 203].

Astfel am constatat că, majoritatea teoreticienilor români recunosc la fel ca o primă trăsătură a infracțiunii, *fapta să fie social-periculoasă*.

Reieșind din definiția legală a infracțiunii, și penaliștii moldoveni recunosc ca primă trăsătură a infracțiunii, *fapta să fie prejudiciabilă (social-periculoasă)*.

Deși în art. 14 din CP RM în vigoare infracțiunea este caracterizată ca o faptă prejudiciabilă și nu „social-periculoasă”, cum era prevăzută în art. 7 al CP RM din 1961, unii autori, precum I. Macari, S. Botnaru, A. Borodac, A. Șavga, consideră că, termenul „prejudiciabil” și „pericol social”, au același sens și fac parte din același câmp semantic. De aceea majoritatea autorilor utilizează termenul „prejudiciabil”, ca să formuleze definiția legală a infracțiunii.

În ciuda argumentelor date de autorii Codului Penal al Republicii Moldova în vigoare, referitoare la înlocuirea termenului „periculos” cu „prejudiciabil” în definiția infracțiunii, în special că ar avea drept bază evidențierea aspectului material al infracțiunii, iar aspectul formal fiind considerat de orientare socialistă, considerăm că nu au un substrat teoretic, ci mai degrabă unul de clasă.

În susținerea acestui punct de vedere vom face referire la studiul despre esența crimei, adică la miezul fenomenului. Pentru a dezvolta această idee, vom relata câteva argumente bazate pe studiu științific efectuat de specialiști în domeniul vizat. Astfel, „interesele proprietarului pădurii au fost lezate ca rezultat al furtului nu de aceea că a fost încălcată legea, ci de aceea, și în așa măsură cât lemn a fost sustras din patrimoniul său. Doar manifestarea empirică a faptei atinge interesul proprietarului, cât privește esența faptei criminale, atunci ea nu constă în atentarea la pădure (lemn) ca la ceva material, ci în atentarea la nervul statal – dreptul patrimonial ca atare, adică constă în realizarea intenției criminale”, spune V. Bujor [53].

În aceeași ordine de idei, O. Bejan scrie că nu întotdeauna fapta incriminată care constituie un pericol social, comportă vreo daună pentru societate [46, p. 98]. Este consecința unei erori de a discerne caracterul efectiv al unor fapte, când se consideră greșit că o acțiune este socialmente

dăunătoare, în timp ce ea nu provoacă de fapt, asemenea implicații. Este vorba, bunăoară, de declararea drept crimă și pedepsirea, în unele societăți și perioade într-un mod draconic, abaterilor de la canoanele religioase sau a infidelității conjugale și a divorțului [46, p. 101].

Considerăm că definiția infracțiunii ca „fapta social periculoasă ...” ar fi mai apropiată adevărului juridic, deoarece prin faptă care prezintă pericol social înțelegem acea manifestare exterioară de natură a vătăma sau a pune în pericol valorile sociale de a căror integritate și siguranță este condiționată desfășurarea normală a relațiilor sociale.

Pericolul social poate fi exprimat de asemenea, în starea de neliniște și insecuritate socială pe care fapta penală o creează, subliniindu-se în acest fel una din implicațiile negative ale vătămării pe care infracțiunea o presupune. Pe când, definirea infracțiunii ca „faptă prejudiciabilă...”, are un caracter mai restrâns referindu-se la pierderea materială sau pierderea morală provocată cuiva; daună; pagubă, și reiese din explicațiile terminologice ale noțiunii de „prejudiciu”. Încercarea de a-i da acestei noțiuni și sensul de „punere în pericol”, ni se pare incorect și fără bază științifică.

Preocupându-ne de noțiunea de pericol social, constatăm că apare analizată în literatura juridică în cadrul științei dreptului penal, în legătură cu noțiunea de infracțiune și răspundere penală pentru ea, și în criminologie, în legătură cu personalitatea infractorului, cauzele criminalității etc. (V. Bujor, O. Bejan, S. Rădulescu, etc.).

Sintagma „pericol social” este formată dintr-un substantiv și un adjectiv, care separat sunt explicate astfel; cuvântul „pericol” provine de la latinescul „*periculum*” și semnifică situație, întâmplare care pune sau poate pune în primejdie existența, integritatea cuiva sau a ceva; primejdie, amenințare.

Cuvântul „social” provine de la latinescul „*socialis*” și semnifică propriu societății, care este legat de viața oamenilor în societate, de raporturile lor în societate sau față de societate, sau care privește societatea.

Reieșind din explicațiile lingvistice ale pericolului social putem să definim această noțiune astfel, *întâmplarea care pune sau poate pune în primejdie existența, integritatea oamenilor, raporturilor lor în societate*. Dar pentru a formula o definiție din punct de vedere penal pericolului social, este necesar de a evidenția câteva idei oferite de criminologul moldovean V. Bujor, care scrie că „orice crimă poate exista numai ca un act (acte) cu un caracter volitiv și îndreptat spre realizarea unui interes sau spre satisfacerea unei necesități. Așa dar, manifestarea empirică a oricărei infracțiuni prezintă un pericol material, care constă în provocarea unei daune reale subiecților relațiilor sociale”. „Dar, spune criminologul, alături de pericolul material, crima mai are și o astfel de însușire ca pericolul social”.

Întâlnim, astfel, pentru prima dată această distincție dintre pericol material și pericol social, unde anume pericolul social constituie caracteristica socială propriu-zisă a crimei. Autorul acestui subiect, scoate în evidență substratul social al pericolului unei infracțiuni (chiar dacă este utilizat termenul „crimă”, esența este aceeași și poate fi atribuită ca atare). Așa dar, după cum se știe pericolul social al crimei poate fi definit numai ca pericolul faptei pentru sistemul relațiilor sociale, însă definirea acestuia ca atitudine a făptuitorului față de relațiile dominante în societate subliniază faptul că această însușire socială nu este caracteristică pentru acțiunile omului și nu constituie o însușire a consecințelor dăunătoare ale faptei. Însușirea socială este determinată doar de sistemul relațiilor sociale dominante în societatea dată [53].

Această distincție vine în susținerea punctului de vedere expus anterior, cum că definiția legală a infracțiunii, cea de „faptă prejudiciabilă”, nu are argumentare științifică. Astfel, una și aceeași faptă, după caracteristica sa obiecto-materială poate fi dăunătoare în cadrul unui sistem de relații, iar în același timp, în alt sistem ea nu va avea această caracteristică. De aceea, nu trebuie să confundăm, spune autorul, asemenea însușire ca pericolul social al faptei cu obiectivitatea daunei. Revenind la definiția lingvistică a pericolului adus societății putem însă, evidenția faptul că în această definiție este vorba despre orice întâmplare, indiferent de natura ei, origine și conținut. Adaptând această definiție științei dreptului penal, este necesar de a o completa și de a face câteva precizări.

În primul rând sub incidența dreptului penal cad acele întâmplări care sunt considerate antisociale, amorale, inumane, iar în al doilea rând, limita în care se încadrează moralitatea unei societăți este apreciată de legiuitor, laolaltă cu accepțiunea dată de întreaga societate. În rezultat avem fapte care depășesc această „limită”, și care își găsesc „negarea” în dispozițiile legii penale.

Definind astfel pericolul social, nu ne-am îndepărta de încercările clasice de a defini pericolul social al unei infracțiuni, cum ar fi de exemplu definiția lui M. Basarab, unde „pericolul social al infracțiunii rezultă din atingerea (vătămarea) valorilor ocrotite de legea penală ca urmare a săvârșirii ei” [44, p. 73]. V. Dobrinioiu, definește pericolul social al unei fapte ca fiind „atingerea pe care acea faptă a adus-o sau, în mod obiectiv, poate să o aducă unei valori sociale pe care legea penală o apără” [74, p. 112]. Autoarea rusă Kuznețova N.F., definește pericolul social ca fiind „caracterul dăunător al acțiunii ce constă în cauzarea sau în amenințarea cu cauzarea vătămării intereselor ocrotite de legea penală” [155, p. 74].

În toate definițiile prezentate este evidențiat faptul că prin pericol social al unor acte de conduită înțelegem particularitatea acestora de a aduce atingere sau periclita unele valori sociale, de un anumit interes pentru societate. Pericolul social reprezintă nu numai atingerea actuală,

efectiv produsă unei valori sociale, ci, mai cu seamă de atingeri viitoare, oricând posibile.

Periculozitatea socială a infracțiunii rezidă, prin urmare, atât în răul pe care fiecare infracțiune îl produce într-un caz determinat (de exemplu, uciderea unei persoane, distrugerea unui bun, producerea unei pagube prin sustragerea unui bun etc.), cât și în perspectiva ca, în condiții materiale și subiective – similare faptelor de același tip să se repete, să devină un fenomen.

Analiza acestei noțiuni rezidă din importanța pe care o are pentru dreptul penal în special și pentru sistemul juridic în general, precum și faptul că periculozitatea socială, a unei fapte penale, este dată de împrejurarea că numai datorită existenței și intervenției ei negative fapta umană pe care o marchează dovedește aptitudinea de a tulbura viața socială, lezând sau punând în pericol ansamblul de valori spirituale, morale, juridice și materiale etc., care constituie și asigură o normală desfășurare a relațiilor sociale. În acest caz, acea faptă este crimă. Așa dar, *o faptă se consideră infracțiune numai dacă prezintă pericol social. Și respectiv acea faptă care aduce atingere sau periclitează unele valori sociale, de un anumit interes pentru societate este considerată social-periculoasă.*

În știința dreptului penal se menționează că răspunderea penală intervine doar atunci când fapta prezintă un real pericol pentru relațiile și valorile sociale care au suferit în așa măsură, încât pericolul ce le amenință este evident și justifică aplicarea sancțiunii penale, și că „pericolul social constituie acea stare de primejdie pentru societate pentru desfășurarea în condiții normale a relațiilor sociale, primejdie pe care o produce tulburarea adusă de fapta ilicită săvârșită” [49, p. 107].

Astfel, deși conform viziunii noastre pericolul social stă la baza incriminării în Codul Penal al Republicii Moldova a faptelor antisociale, totuși nu este cunoscut mecanismul de apreciere a acestuia de către legiuitor, deoarece din diferite studii criminologice constatăm că poate avea diferite modalități.

Astfel putem constata că la diverse etape, în aceleași state, aceleași fapte erau privite diferit, dacă la vreo etapă o acțiune era considerată crimă, atunci la alta aceeași acțiune era binevenită, aprobată, admisă sau, cel puțin, tolerată. De asemenea, la aceeași etapă, într-un stat, o faptă este considerată crimă, în timp ce în altul – nu. Iată câteva exemple în acest sens. Conform legislației naționale traficul de ființe umane constituie infracțiune, în timp ce în majoritatea statelor europene actele din categoria dată nu se găsesc sub interdicție penală. Tot infracțiune constituie și crearea ființelor umane prin clonare, spre deosebire de multe alte state ale lumii, în care clonarea este permisă [46, p. 97].

În general incriminarea faptelor se întemeiază, într-adevăr, pe interesul general al oamenilor și urmărește stoparea acțiunilor susceptibile a cauza prejudicii societății luată ca întreg, comunității umane și deci fiecărui individ în parte. Este important a sublinia ideea expusă pe larg în

monografia „Interes și crimă”, precum că interesul reprezintă un factor important ce stă la baza incriminării unor fapte în societate [46, p. 98]. Dar pe lângă interes (general sau dominant, obiectiv sau arbitrar) o serie de alți factori determină în societate incriminarea unor acte de conduită, cum ar fi de exemplu dogmele religioase, modurile de gândire etc., dar despre acești factori, voi vorbi în capitolul următor.

Ceea ce cunoaștem însă, din literatura juridico-penală, este faptul că pericolul social al oricărei infracțiuni poate fi stabilit numai printr-o corectă constatare a caracterului și mărimea daunei infracționale.

Deci, pericolul social ar reprezenta, în acest fel, cauzarea unei daune reale relațiilor sociale și în același timp, bazat pe criterii obiective, aprecierea subiectivă a caracterului social, și mărimea acestei daune. Din această constatare deducem că pericolul social al infracțiunii nu poate fi privit ca sinonim cu consecințele infracțiunii, iar conținutul său caracteristic nu poate fi redus numai la dauna socială cauzată de comportamentul antisocial infracțional, deoarece pericolul social se compune și din alte elemente, cum ar fi acele trăsături care caracterizează, pe de-o parte acțiunile pedepsibile penal, iar pe de altă parte infractorii ce comit aceste infracțiuni.

În acest caz se are în vedere acel fapt care alături de pericolul social al daunei cauzate de un concurs de acțiuni, avem și pericolul social al concursului de acțiuni ce au provocat această daună, precum și pericolul social al persoanei vinovate de săvârșirea infracțiunii respective. Fiecare dintre componentele menționate formează o unitate organică, și prezintă trăsături și criterii individuale.

Corect menționează penalistul M. Basarab, „concurs de acțiuni”, atunci când dă explicație „activității infracționale”, deoarece aceasta din urmă, se constituie dintr-un ansamblu de acte fizice, intelectuale, morale efectuate în vederea atingerii unui anumit rezultat [44, p. 98].

În aceeași ordine de idei trebuie să menționăm faptul că infracțiunea constituie un fenomen uman și social: uman – pentru că reprezintă o activitate omenească, social – fiindcă privește, se îndreaptă împotriva relațiilor sociale. În viața socială, oamenii pot săvârși acțiuni sau inacțiuni care prejudiciază sau pun în pericol relațiile sociale.

Toate aceste activități, întrucât tulbură ordinea socială, sunt antisociale, însă ele nu pot fi caracterizate ca infracțiuni decât în măsura în care sunt incriminate prin legea penală și sancționate cu o pedeapsă.

Orice infracțiune este o faptă socială, deoarece pe de o parte, datorită materialității și rezonanței sale sociale tulbură ordinea socială, iar pe de altă parte, exprimă o anumită poziție a făptuitorului față de rânduialile sociale, fiind, cu alte cuvinte, un act de conduită socială.

În încercarea de a găsi originea istorică a noțiunii de pericol social al infracțiuni, nu am gă-

sit dovezi clare și concrete, ci doar tangențiale problemei studiate.

În schimb, putem spune fără ezitare că societatea umană cunoaște conflicte chiar de la primele sale începuturi, fie că acestea erau generate între membrii aceleiași familii, fie între persoane aparținând diferitor familii [144, p. 31]. Respectiv criminalitatea, ca fenomen social, a apărut odată cu structurarea primelor comunități umane arhaice. Nu se poate afirma despre existența criminalității în perioada ce a precedat acest fapt istoric de mare importanță, deoarece „acolo unde nu există morală și norme, nu există crime” [143, p. 23].

Deși primele legislații penale, „Legea din Eșnunna”, [107, p. 15] „Codul lui Hammurabi” sec. XVIII î.c., [115, p. 101], sunt rânduite pe teme concrete, deoarece legiuitorul în concepția babiloniană, nu era doctrinar, ci practicianul ce avea datoria de a soluționa corect diversele categorii de cazuri oferite de practică, totuși, necesitatea autoprotejării comunităților umane constituite în condiții naturale vitrege care le amenințau permanent supraviețuirea au determinat pedepsirea aspră a acelor comportamente individuale considerate periculoase [115, p. 102, 42-43].

Orice legislator, în fiecare epocă și în fiecare țară, își stabilește propria concepție despre valorile fundamentale ale vieții sociale, despre importanța, mai mare sau mai redusă, a unor relații sociale. Ca urmare, în raport cu concepția pe care a elaborat-o, consideră anumite reguli de conduită ca absolut necesare pentru existența societății și, pe această bază, determină în cuprinsul legii penale acțiunile sau abstențiunile pe care le impune cetățenilor, sub amenințarea unei pedepse [105, p. 30].

În felul acesta, este vorba de fapte care aduc atingere ordinii sociale așa cum aceasta este concepută la o anumită etapă de dezvoltare socială. Corect scrie în acest sens Cesare Beccaria: „se vor vedea crescând dezordinile odată cu granițele imperiilor, și micșorându-se în aceeași proporție sentimentul național, îndemnul la comiterea de infracțiuni crește în proporție cu interesul pe care fiecare individ îl dobândește pentru dezordinile înseși” [45, p. 25].

Aprecierea pericolului social al infracțiunilor este foarte dinamică și variată.

Așa dar, pentru perioada Evului Mediu tot ceea ce era considerat „păcat”, constituia infracțiune. Această perioadă este cunoscută ca urmare a creșterii uriașe a infracționalității. [116, p. 44].

Dreptul feudal s-a caracterizat prin modul fals de prezentare a naturii și esenței infracțiunii. La baza explicării cărora sta ideea de faptă săvârșită sub influența forțelor răului, a diavolului, a lipsei de credință în Dumnezeu. Erau considerate periculoase infracțiunile împotriva credinței oficiale (blasfemia, sacrilegiul, erezia, apostazia etc.), apoi infracțiunile împotriva suveranului sau a membrilor familiei sale, și în final omorul, violențele, falsul, furtul [116, p. 97].

Pentru a ne imagina acest proces în perioada actuală, este suficient compararea CP RM din 1961 cu toate modificările și completările ulterioare introduse și Codul Penal actual, „legislația

penală a ultimelor decenii”. Pentru a observa modificarea legislației, O. Bejan, V. Bujor, Gh. Botnaru, în lucrarea „Analiza criminologică a influenței proceselor demografice actuale asupra criminalității din Republica Moldova”, oglindesc schimbările serioase din domeniul criminalității, cauzele ei, de asemenea cotiturile politicii penale.

Dreptul penal protejează sistemul de relații sociale, cristalizat, în mod obiectiv în procesul de evoluție istorică firească a statului și societății.

Recapitulând, din cele expuse putem constata faptul că pentru a da o explicație corectă mecanismului de apreciere a pericolului social al unei fapte penale avem nevoie de analiza triadei: „infractor-acțiune-daună”, ca o unitate, ca un complex de elemente ce interacționează între ele, formând esența caracteristică a pericolului social [40, p. 14]. Mai ales că obiectivul urmărit de noi vizează formularea conceptului însuși al pericolului. Prin elucidarea esenței, putem deduce că în formularea acestui concept își dau aportul noțiuni precum crima și consecințele.

– Cert este că *infractorul*, adică persoana sau mai multe persoane care intenționează și cu un anumit scop ori motiv, prezentând diferite caracteristici bio-psiho-sociale personale, participă la săvârșirea actului infracțional.

– *Acțiunea*, adică complexul de mișcări ale infractorului completate cu mijloace, modalități, împrejurări, metode, este îndreptată spre punerea în pericol sau chiar lezarea valorilor sociale ocrotite de norma penală.

– *Dauna*, rezultatul, urmarea survenită sau obținută după epuizarea actului infracțional.

Unitatea acestei triade se manifestă și în faptul că trăsăturile unui infractor și caracterul daunelor survenite nu există de sine stătător, precum și totalitatea acțiunilor infracționale, „constau” în conținutul pericolului social al infractorului, nu individual ci numai în legătură cu influența negativă pe care el o manifestă asupra relațiilor sociale. În acest caz se are în vedere nu numai lanțul schimbărilor sociale concrete în relațiile sociale apărute în rezultatul realizării intenției infractorului [160, p. 315].

Dauna intereselor sociale este provocată de însuși faptul acțiunii ilegale, independent de rezultatele negative ale unei astfel de acțiuni. Același lucru trebuie spus și despre infractor: simplul fapt al existenței lor într-un mod anumit perturbază acele relații sociale la care participă diferite persoane.

Deci, am putea menționa, că totalitatea acțiunilor infracționale și infractorul, „produc” unele sau alte consecințe negative. Astfel putem sublinia și constata mecanismul introducerii lor în pericolul social al infracțiunii.

Indiferent de aprecierea materială sau formală dată infracțiunii, interesul se reflectă asupra modului de constatare a pericolozității unei fapte umane, și modului în care apare el în reglemen-

tările legislației penale, iar în această privință putem menționa două linii de determinare: (sugerate de V. Bujor într-un articol științific).

- Ce a condus la incriminarea faptei, care interese dominante sunt protejate?
- De ce individul, contrar pericolului de a fi pedepsit încalcă legea?

Astfel, în prima etapă, legiuitorul a apreciat pericolul unor fapte prin incriminarea lor în Codul Penal și atribuirii fiecăreia, pedeapsa corespunzătoare, în funcție de interesele dominante în societate, existente în perioada respectivă. În al doilea rând, individul dorește să-și satisfacă propriile interese, care de facto nu corespund cu interesele dominante instaurate în societate și apărute de lege. Lesne se observă în studiile lui O. Bejan, V. Bujor, că satisfacerea necesităților este nucleul existenței omului și că în această privință el va adopta un oarecare comportament, chiar și criminal [46, p. 82].

Politica penală a ultimilor ani a fost îndreptată spre umanizarea legislației penale, prin micșorarea limitelor pedepsei cu închisoarea. Bunăoară, au fost micșorate limitele generale ale închisorii, astfel minimul general de la 6 luni la 3 luni, iar maximul general de la 25 la 20 ani. Respectiv la toate infracțiunile pedepsite cu închisoare, s-a micșorat minimul special și maximul special. Așa dar, putem observa tendința legiuitorului de a îmblânzi pedepsele, oricum acestea trebuie să fie proporționale cu gradul prejudiciabil al acțiunilor periculoase care atentează la valorilor sociale ocrotite de norma penală.

În această ordine de idei, statul mizează astfel să lupte cu fenomenul infracțional, luându-se toate măsurile necesare prevenției generale și a celei speciale.

Paralel cu implementarea reformele în domeniul justiției penale și cu aspirațiile europene ale statului, societatea nu a înregistrat succese, în toate planurile, ba chiar am spune că societatea nu mai apreciază la același nivel valorile existente în comunitate, și aceasta ne arată indiferența omului față de semenii săi, față de bunuri, serviciu, justiție etc. Practica judiciară, a înregistrat un număr mare de infracțiuni (luând ca exemplu infracțiunile contra persoanei), ceea ce denotă că, pericolul social al faptelor săvârșite în realitate nu s-a schimbat, ci a crescut. Cercetările și analizele criminologice înfăptuite de criminologii naționali arată că, societatea nu a ajuns la acea maturitate, care să-i permită să se autodisciplineze și să perceapă importanța valorilor sociale, ocrotindu-le conștiincios, contracarând orice fel de atentat asupra lor [56; 57].

Ocupându-se de aprecierea gradului de pericol abstract, legiuitorul îngrădește activitatea judecătorului care, nu se poate atinge de aceste atribute ale lui, ele regăsindu-se în principiul legalității pedepsei, de la care nu există derogări. El este îndreptățit să dea eficiență, în cadrul operației de individualizare, modificărilor intervenite în gradul de pericol social abstract al infracțiunilor. Astfel, reducerea sau creșterea gradului de pericol social abstract, se transmite pericolului

social concret, care suferă în mod obiectiv, o modificare corespunzătoare. Deci, judecătorul va trebui să aplice o pedeapsă mai ușoară sau mai grea corespunzătoare sensului imprimat de gradul de pericol social al infracțiunii săvârșite. Mai exact, judecătorul nu va putea să schimbe genul pedepsei prevăzute de lege, sau să stabilească pedeapsa între alte limite decât cele fixate prin lege, dar între aceste limite, va putea să aplice o pedeapsă orientată spre minimul special sau maximul special, după gradul de pericol social abstract al infracțiunii care se repercutează asupra gradului de pericol social concret al faptei săvârșite – scăzut sau, după caz, sporit.

Astfel, este îngădită posibilitatea judecătorilor de a putea să aprecieze pericolul social generic al infracțiunii care s-a modificat. Ceea ce este însă cert e că în anumite cazuri, și anume atunci când modificările în gradul de pericol social abstract își au sursa în frecvența sporită sau diminuată a infracțiunilor de un anumit tip, ele sunt accesibile, pe baza statisticii judiciare și a cercetărilor criminologice, cunoașterii celor chemați să îndeplinească opera de individualizare a pedepsei, adică judecătorilor. Dispozițiile art. 75 CP RM, stabilesc doar criteriile generale ale individualizării răspunderii și pedepsei penale prin mențiunea „la stabilirea categoriei și termenului pedepsei, instanța de judecată ține cont de gravitatea infracțiunii săvârșite, de motivul acesteia, de persoana celui vinovat, de circumstanțele cauzei care atenuază ori agravează răspunderea, de influența pedepsei aplicate asupra corectării și reeducării vinovatului, precum și de condițiile de viață ale familiei acestuia” [61].

Alături de aceste criterii generale, aplicabile în toate cazurile, Codul Penal prevede și criterii speciale de individualizare, aplicabile numai în anumite cazuri, de care instanța de judecată este, de asemenea, obligată să țină seama (de exemplu, în cazul participației, în art. 42 CP RM se stabilește și un criteriu special de individualizare, și anume contribuția fiecărui participant la săvârșirea infracțiunii).

Aplicarea criteriilor generale și speciale de individualizare de către instanța de judecată în fiecare cauză în parte poate conduce la stabilirea unor pedepse concrete diferite, cuprinse între limitele minime și maxime speciale prevăzute de legea penală, în cazul infracțiunilor de aceeași natură (de pildă, infracțiuni de luare de mită sau infracțiuni de trafic de influență), fără ca această consecință să echivaleze cu existența unei jurisprudențe neunitare referitoare la individualizarea pedepselor, ci constituind o individualizare firească a reacției statului la săvârșirea unei infracțiuni.

De asemenea, în procesul de individualizare a pedepselor se poate ajunge la aplicarea unor pedepse concrete diferite în cazul infracțiunilor de aceeași natură, chiar în afara limitelor minime și maxime speciale prevăzute de legea penală (spre exemplu, în cazul în care instanța de judecată constată existența în cauză a circumstanțelor atenuante sau agravante), nici această consecință neechivalând cu existența practicii judiciare neunitare în materia individualizării pedepselor.

Acestei abordări, teoria dreptului penal îi consacră următoarea formulare: „noțiunii de conținut al infracțiunii i se recunosc două înțelesuri: conținut legal sau abstract prin care se înțelege ansamblul acelor elemente, obiective și subiective, care – individualizând, în cadrul fiecărui tip particular de infracțiune, latura obiectivă și latura subiectivă a infracțiunii – sunt cerute de lege pentru ca o anumită acțiune sau inacțiune să constituie un tip particular de infracțiune; conținut concret sau faptic – prin care se înțelege ansamblul aspectelor concrete, care – materializând, în cadrul fiecărei acțiuni-inacțiuni săvârșite, elementele constitutive ale conținutului abstract al infracțiunii-tip respective – individualizează fapta, făcând-o să se deosebească de toate celelalte infracțiuni, concrete de același tip” [70, p.89]. Din această afirmație putem trage concluzia precum că procesul de individualizare este minuțios și se bazează pe toate trăsăturile actului infracțional: faptă, urmare, infractor.

Gradul de pericol social concret al infracțiunii, poate fi influențat și de unele trăsături de fapt – stări, situații, împrejurări, întâmplări – care au însoțit totuși săvârșirea infracțiunii și au creat ambianța faptică, de o anumită coloratură și semnificație proprie, în care s-a comis fapta. Deși sunt extrinseci conținutului concret, ele sunt legate într-un fel sau altul, de elementele ce alcătuiesc esențialul și astfel contribuie la caracterizarea acestora. În concluzie, pentru a se cunoaște gravitatea reală a faptei, este necesar să se cerceteze conținutul concret al faptei, adică acțiunea, inacțiunea, mijloacele folosite, urmarea imediată, cât și felul în care au fost realizate elementele constitutive ale infracțiunii, mai exact acele elemente intrinseci, care individualizează fapta, făcând-o să se deosebească de celelalte fapte concrete de același tip.

În cele ce urmează, am încercat o scurtă analiză a practicii judiciare, axându-ne, în principal, pe studiul infracțiunilor îndreptate împotriva persoanei și patrimoniului. Astfel au supus analizei sentințele a cinci judecătoria: Judecătoria Botanica, Judecătoria Dondușeni, Judecătoria Cahul, Judecătoria Comrat, Judecătoria Strășeni. Perioada supusă analizei 2011-2016. Au fost analizate toate sentințele pronunțate pe infracțiunile propuse ca reper pentru cercetarea noastră (~ 350 sentințe). Scopul fiind de a evidenția împrejurarea că micșorând limitele speciale ale închisorii, legiuitorul a creat falsa impresie că gradul concret de pericol al infracțiunilor a scăzut.

Astfel din rezultatele analizei efectuate asupra mai multor sentințe rămase definitive, referitoare la unele infracțiuni luate ca reper, pedepsele aplicate sunt mai mici, respectiv am constatat că gradul de pericol social concret s-a micșorat considerabil (anexa nr. 1). **Însă** datele statistice ne arată că numărul infracțiunilor este în creștere (anexa nr. 2). Astfel odată cu modificarea din 2008 a Codului Penal (277-XVI din 18 decembrie 2008, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009), începând cu 2009 și până în 2013 numărul cauzelor penale fie a crescut, fie a scăzut.

Luând ca reper unele infracțiuni am obținut următorul tablou (Rapoarte ale activității orga-

nelor procuraturii 2009-2011):

- furt (art. 186 CP RM) și tâlhărie (188 CP RM) – de la 1973, 2148, 2072, 2081, 2123;
- huliganism (art. 287 CP RM) – de 465, 467, 500, 613, 606;
- circulația ilegală a substanțelor narcotice și psihotrope (art. 217 CP RM) – de la 1252, 1069, 966, 940, 688;
- corupere activă și corupere pasivă (art. 324 și 325 CP RM) – de la 44 la 40 de cauze;
- omorul și vătămarea gravă intenționată – 482, 486, 352, 279, 112.

Micșorarea numărului de cauze penale pentru infracțiunile prezentate, ar trebui să ne bucură, însă făcând o analiză a cauzelor și a infracțiunilor menționate am observat că, de fapt pedepsele pentru ele au fost micșorate de legiuitor, de exemplu la huliganism pedeapsa închisorii era de la 2 la 5 ani, după modificare pedeapsa este de până la 3 ani. Iar în acest caz se aplică de cele mai multe ori liberarea condiționată de răspundere penală, fie în timpul urmăririi penale fie pe parcursul judecării.

Ca urmare a cercetărilor efectuate am observat că deși pedepsele au scăzut semnificativ, ar fi trebuit să constatăm cel puțin o creștere a numărului de cazuri de liberare de răspundere penală sau liberare de pedeapsa penală. Totuși, în conformitate cu „Nota informativă la proiectul Legii cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative, din 2016”, în Republica Moldova, s-a atestat o scădere dramatică a numărului de persoane liberate condiționat înainte de termen, de la 1570 în 2007 la 335 în 2015, deși Consiliul Europei promovează această soluție pentru a spori siguranța publică și reduce desocializarea deținuților. A scăzut rata admisibilității demersurilor de către instanțe de la 73% în 2007 la 41% în 2015, fapt ce poate fi explicat prin condițiile suplimentare adăugate în legislație în ultimii ani. În țările Europene, în mediu, fiecare a treia persoană liberată din penitenciare este liberată condiționat. În Moldova, proporția liberărilor condiționate în total au scăzut de la 40% în 2008 la 18% în 2015, spre deosebire de România unde în ultimii cinci ani peste 75% din totalul de liberări sunt condiționate. Liberările din penitenciar cu înlocuirea părții neexecutate a pedepsei cu o pedeapsa mai blândă au reprezentat doar 1-2% din totalul liberărilor în perioada 2008-2015 în Moldova [181]. Astfel am constatat că deși legea penală s-a umanizat, practica judiciară s-a înăsprițit.

Din judecățile noastre putem formula următoarele întrebări: coincide oare modul de apreciere a pericolului social făcut de legiuitor cu cel al judecătorului? În ce mod daunele influențează gradul pericolului social al unei fapte?

Astfel, luând în considerație cele expuse mai sus, se poate conchide că doctrina penală analizează pericolul social al infracțiunii numai în limitele prevăzute de legea penală și anume abordează aspectul său material (acțiunea sau inacțiunea), aspectul social (rezultatul socialmente pericu-

los), precum și aspectul juridic, care stabilește ca element component al pericolului social al infracțiunii necesitatea aplicării pedepsei penale infractorului, deci efectele juridice, care pot fi *tipice* (caracteristice unei infracțiuni simple) și *aggravate* (caracteristice unei infracțiuni calificate).

Spre deosebire de dreptul penal, care analizează pericolul social al infracțiunii, strict juridic, criminologia caută să pătrundă în esența acestuia. Așa dar, spune V. Bujor „pericolul social prezintă o caracteristică calitativă a crimei, care reflectă pericolul (dauna) faptei pentru sistemul relațiilor dominante”. De exemplu omorul premeditat este periculos pentru cel mort, și pentru apropiații săi indiferent de împrejurările în care el a avut loc. Însă din punctul de vedere a intereselor societății o așa faptă poate fi atât social periculoasă cât și social utilă. Astfel spune el „pericolul social nu este în legătură cauzală cu pericolozitatea faptei, (sublinierea ne aparține) căci dacă ar fi altfel, atunci crima ar fi o categorie natural-empirică veșnică „crimă în sine” și nu ar depinde de sistemul relațiilor sociale” [53].

Criminalitatea este prin natura sa un fenomen social negativ extrem de dăunător și periculos, prin consecințele sale nefaste de ordin social-economic, politic.

Aceasta rezultă firesc din însuși conținutul său, din împrejurarea că ea reprezintă ansamblul infracțiunilor, adică al acelor fapte, care datorită pericolului lor social (pericol rezultat în primul rând din pagubele materiale, daunele morale, tulburările de tot felul aduse organismului social) și faptului că sunt săvârșite cu vinovăție, sunt prevăzute și pedepsite ca atare de către legislațiile penale ale statelor.

Definirea pericolului social al crimei ca atitudine a făptuitorului față de relațiile dominante în societate subliniază faptul că această însușire socială nu este caracteristică pentru acțiunile (inacțiunile) omului și nu constituie o însușire a consecințelor dăunătoare ale faptei. Însușirea (caracteristica) socială este determinată doar de sistemul relațiilor sociale dominante în societatea dată.

În ce constă pericolul crimei pentru sistemul relațiilor sociale?

Răspunsul la această întrebare este foarte variat și complex. Însă putem să încercăm formularea unui răspuns, și anume că, pericolul social al crimei poate fi definit numai ca pericolul faptei pentru sistemul concret de relații sociale. Există puține modalități de a determina pericolul social pe cale senzorială. Cercetătorii și practicienii trebuie să folosească calea teoretică, rațională de cunoaștere a acestuia. Putem cunoaște senzorial numai unele laturi ale pericolului – social și aceasta numai măsurând unele daune cum ar fi prejudiciul material sau viața omului. Astfel și N.F. Kuznețova menționează că: „Conținutul social al infracțiunii constă în caracterul și gradul pericolului social, care poate fi evaluat numai prin intermediul unei determinări corecte a caracterului și mărimii prejudiciului cauzat” [155, p. 139].

Din caracterul dăunător al criminalității rezultă concluzia caracterului deosebit de periculos

al acestui fenomen, caracter care este indicat nu numai de însumarea aritmetică, mecanică a pericolului social al fiecărei infracțiuni în parte (infracțiuni al căror număr nu este nici el cunoscut în întregime sau niciodată), ci de această sumă (ipotetică), plus gradul de pericol pe care îl imprimă infracționalității în ansamblu, caracterul ei de fenomen social de masă, de fenomen quasiglobal, guvernat de legi proprii [162; 168].

Caracterul deosebit de dăunător și periculos al fenomenului infracțional rezultă și din persistența sa. Într-adevăr, din îndelungata sa istorie, din varietatea formelor sale de manifestare, din diversitatea uriașă a cauzelor care îl generează și a condițiilor care o favorizează, din forța sa de penetrație și adaptabilitate, din caracterul relativ limitat al succeselor care s-au obținut până în zilele noastre în lupta împotriva sa, ca și din multe alte aspecte, rezultă că infracționalitatea este un fenomen social deosebit de persistent.

Astfel, pericolul social al criminalității – reprezintă calitatea ultimei de a cauza un prejudiciu esențial relațiilor sociale și concomitent se bazează pe aprecierea subiectivă dată de către societate caracterului și mărimii unui asemenea prejudiciu [171].

Cu toate acestea, *pericolul social al criminalității nu trebuie privit ca sinonim al consecințelor infracționale*, și caracteristica de conținut a ei nu se poate reduce numai la prejudiciul social cauzat societății de către comportamentul criminal [171].

Ea constă și din mai multe elemente componente și anume semnele care caracterizează pericolul social, pe de o parte, al *acțiunilor ilicite*, iar pe de altă parte – *infractorii care comit asemenea acțiuni și desigur consecințele acestora din urmă*.

E dificil de a determina care din aceste elemente componente ale pericolului social prezintă o importanță mai mare, însă o determinare relativă o putem realiza. Astfel, în literatura de specialitate se menționează că principala categorie o constituie pericolul social al consecințelor prejudiciabile. Considerăm această constatare satisfăcătoare, deoarece fapta duce la rezultatul material care este obiectiv și evident ne ajută la constatarea pericolului social al faptei, chiar dacă nu putem exclude subiectul adică infractorul care este purtătorul actului infracțional.

Transformările negative generate de comiterea infracțiunilor, constau în primul rând, în încălcarea acelor relații sociale care sunt stimulate și ocrotite de normele juridice elaborate de stat. În al doilea rând, consecințele prejudiciabile constau în apariția unui anumit substrat de relații sociale care contravin celor general recunoscute.

Contingentul de infractori și totalitatea acțiunilor ilegale (criminalitatea) se includ în conținutul pericolului social alături de consecințe nu întâmplător, dar în virtutea și din cauza influenței negative pe care o au asupra relațiilor sociale. În acest caz se are în vedere nu numai multitudinea transformărilor negative în cadrul relațiilor sociale provocate de realizarea intențiilor infrac-

ționale ale infractorilor. Un prejudiciu relațiilor sociale este cauzat de însăși caracterul ilegal al acțiunilor, indiferent de faptul dacă vor interveni consecințe negative. La fel putem vorbi și despre contingentul infractorilor, a căror simplă existență într-o anumită măsură dezorganizează relațiile la care participă.

În asemenea mod și totalitatea infracțiunilor și contingentul infractorilor generează consecințe sociale negative. În aceasta și constă mecanismul includerii lor în conținutul pericolului social al criminalității. Astfel, urmările menționate se contopesc cu prejudiciul social cauzat de acțiunile infracționale, ca rezultat formându-se o totalitate de consecințe sociale ale infracționalității. Toate cele menționate ne determină a considera totuși consecințele prejudiciabile ca și criteriu principal al pericolului social al criminalității.

Operând cu categoria de pericol social și elucidând caracterul și nivelul lui, avem posibilitatea să analizăm, pe de o parte funcțiile sociale ale criminalității, care în mod esențial determină caracterul consecințelor ei, iar pe de altă parte – particularitățile sociale ale consecințelor, de care în mare măsură depind caracteristicile de conținut ale pericolului social.

Mai întâi de toate trebuie să ne referim la caracteristicile sociale ale criminalității de care în mare măsură depind parametrii pericolului social pe care îl prezintă, și în primul rând caracterul și amploarea consecințelor ei.

Astfel, consecințele sociale ale infracțiunilor, depind de următoarele caracteristici ale criminalității: *răspândirea*, denumită în literatură și prin termenul de intensitate, care reprezintă o caracteristică cantitativă a criminalității și reflectă frecvența faptelor antisociale în cadrul unei populații; *structura*, care presupune ponderea diferitor categorii de infracțiuni în numărul general al infracțiunilor; *dinamica* care relevă tendințele de creștere sau descreștere cantitativă a criminalității.

Alt aspect care influențează pericolul social al criminalității, este cel al contradicțiilor sociale existente în societate. Acestea sunt contradicțiile dintre necesități și posibilități, dintre nou și vechi, dintre pozitiv și negativ [161, p. 59].

Din altă parte, însăși existența criminalității ca un fenomen de masă negativ, care aduce atingere celor mai cardinale interese ale societății în general, ale grupurilor sociale sau intereselor cetățenilor în particular, inevitabil contribuie la acutizarea contradicțiilor menționate, în cele mai variate domenii ale vieții sociale, generează noi contradicții și creează premise pentru apariția unor conflicte sociale. De aceea, se poate de menționat că criminalitatea concomitent, într-o anumită măsură, servește ca o sursă a contradicțiilor, care la rândul lor pot genera fenomene negative, în același timp și infracțiuni.

De asemenea, e important de subliniat că intensificarea contradicțiilor existente și generarea de alte contradicții e necesar de a fi privite ca un anumit substrat al consecințelor sociale ale

criminalității. Aceste consecințe sunt considerate ca unul din principalele componente ale mecanismului acestui fenomen, care poate fi definit ca „efectul de autostimulare a criminalității”.

De asemenea, în același context, se poate menționa că efectul și influența negativă a criminalității se materializează și prin favorizarea formării unor personalități criminale și prin crearea unor medii favorabile acestui proces.

2.2. Pericolul social al crimei: criterii de apreciere

Indiferent de etapa de dezvoltare a societății noastre, interesul privind cercetările științifice în vederea aprecierii pericolozității unei fapte penale, este același. În legislația penală sunt recunoscute ca infracțiuni numai acele fapte care sunt socialmente periculoase, iar pericolul social, este cel mai important semn material al infracțiunii, o însușire obiectivă a infracțiunii ce-i descoperă esența socială [90, p. 66].

Literatura de specialitate înțelege, prin pericol social al unor acte de conduită, particularitatea acestora de a aduce atingere sau periclita unele valori sociale, de un anumit interes pentru societate. Pericolozitatea socială a infracțiunii rezidă, prin urmare, atât în răul pe care fiecare infracțiune îl produce într-un caz determinat (de exemplu, uciderea unei anumite persoane, distrugerea unui bun, producerea unei pagube prin sustragerea unui bun etc.), cât și în perspectiva ca, în condiții materiale și subiective – similare faptele de același tip să se repete, să devină un fenomen.

Caracterul social al pericolului rezultă din împrejurarea că el vizează valori și rânduieli sociale, că faptele care îl creează tulbură desfășurarea normală a relațiilor statornicite între membrii societății, că provoacă nemulțumire, teamă și îngrijorare pentru ceea ce s-a săvârșit și s-ar mai putea comite, prin încălcarea legii penale în cadru colectivității [96, p. 22].

Valorile sociale, a căror vătămare sau periclitate atribuie relevanță penală faptelor prin care li s-a adus atingere, sunt enumerate în art. 2 din CP RM și anume: „persoana, drepturile și libertățile acesteia, proprietatea, mediul înconjurător, orânduirea constituțională, suveranitatea, independența și integritatea teritorială a Republicii Moldova, pacea și securitatea omenirii, precum și întreaga ordine de drept”. Enumerarea, deși aparent restrictivă, are, în realitate, un caracter foarte larg și complet, deoarece în noțiunea generală de „ordine de drept”, menționată în partea finală a textului, sunt cuprinse toate celelalte valori sociale ocrotite de legea penală cum ar fi: autoritatea publică, relațiile de familie, înfăptuirea justiției, capacitatea de apărare a patriei etc. – nenomina-

lizate expres. În legătură cu aceste valori sociale, trebuie să ținem seama și de prevederile Constituției. Modul în care se atribuie calitatea de valoare socială depinde de mai multe împrejurări și parcurge mai multe etape.

Astfel atribuim însușirea de a prezenta o valoare oricărui bun, interes care satisface o trebuință individuală sau socială, ca urmare a concordanței dintre calitățile acestor bunuri, interese și nevoile individuale sau ale grupului social într-o etapă determinată a existenței lor [41, p. 14]. Valoarea reprezintă, prin urmare, nu o calitate intrinsecă a bunului sau intereselor ci o evaluare din exterior a acestora, este expresia prețuirii pe care o acordăm, bunului, interesului în raport cu trebuințele noastre [41, p. 7].

Uneori această prețuire, ca valoare, este acordată unui bun sau interes numai de un individ determinat, în raport cu nevoile, preocupările, înclinațiile sale pur personale, fără ca, implicit, această prețuire a bunului sau interesului să coincidă cu aceea a unui grup mai mare de persoane sau cu interesele întregii colectivități; de pildă, o persoană poate să considere o fotografie ca prezentând o valoare (valoare afectivă) chiar dacă această părere nu ar fi împărtășită de grupul social [41, p. 26]. Tot astfel prețuirea ca valoare a unui bun sau interes de către grupul social sau de întreaga colectivitate poate să nu coincidă cu evaluarea dată aceluiași bunuri sau interese de un individ determinat. Așa de pildă o anumită credință religioasă prezentând o valoare spirituală pentru un grup social poate să nu fie prețuită identic de un individ determinat care nu împărtășește acea credință sau nu împărtășește nici o credință.

Așa dar, cercetările axiologice au relevat existența în orice societate a unui sistem de valori în care acestea se ierarhizează după importanța lor [41, p. 14]. Există un sistem de valori pentru fiecare comunitate umană, supus schimbărilor istorice și sociale, de natură să determine modificări atât în ce privește criteriile de valorizare cât și pe cele de înlănțuire și ierarhizare a valorilor imprimând astfel o anumită dinamică acestora [79, p. 26].

Astfel, dincolo de această mobilitate a valorilor ar putea fi remarcată și existența unor valori general-umane, valori care răspunzând unor trebuințe (nevoi și aspirații) universale ale tuturor oamenilor, aceștia le-au valorizat (prețuit și dorit) și valorificat indiferent de tipul istoric. În acest sens Kant arăta că există trei manifestări ale sufletului omenesc producător de cultură – adevărul, binele, frumosul – ce rezultă din trei energii speciale ale sufletului uman: adevărul – din ceea ce numește rațiunea pură; binele – din rațiunea practică și frumosul – din sentiment.

Dar chiar în cadrul unui dinamism evident al valorilor nu am putea vorbi de o eventuală superioritate în rang a unor valori ci, de cel mult, a unor priorități temporare în funcție de trebuințele social-umane, cărora le corespund. Dintr-o asemenea perspectivă s-ar putea concepe chiar o ierarhizare a valorilor în societate. Pe această linie se situează de altfel și încercările contempo-

rane de surprindere a diferitelor configurații valorice și a unor posibile ierarhii. În cadrul unei asemenea ierarhii s-ar putea menționa valorile filosofice, morale, științifice, politice, juridice, religioase, economice, artistice [79, p. 26].

Precizăm că ierarhizarea valorilor sociale (sugerată mai sus) nu trebuie absolutizată deoarece aceasta a avut întotdeauna un caracter temporar și relativ. Diferitelor tipuri de valori (economice, juridice, politice, morale, științifice, filosofice, artistice, religioase) li s-a conferit importanță și ranguri diferite după modul și măsura în care diferitele specii de valori contribuiau la satisfacerea unor necesități, trebuințe, aspirații ale omului dintr-un anumit moment istoric.

Ierarhia valorilor, deci plasarea lor pe o anumită scară, în funcție de importanța acordată de societate și individ, nu trebuie înțeleasă ca o subordonare mecanică a unei valori, altele, care să anuleze specificitatea fiecărei valori, funcția sa originală și ireductibilă. Constituirea unei ierarhii valorice înseamnă, așa cum se exprimă E. Lovinescu „mutarea accentelor axiologice de la o categorie de valori la alta” [89, p. 222]. Considerăm că această activitate nu trebuie înțeleasă ca un act arbitrar ci în funcție de semnificația și importanța valorilor pentru o societate, colectivitate, om, la un moment dat și într-un anumit loc.

Observăm că criteriul după care legiuitorul selectează și ierarhizează valorile juridico-penale este importanța acestor valori pentru viața socială. De-a lungul timpului, și verificată de experiența de veacuri a omenirii, s-au detașat, treptat, acele valori care prezentând o însemnătate hotărâtoare pentru conviețuirea socială și pentru existența grupului social, ocrotirea lor împotriva oricăror acte de punere în pericol sau de vătămare nu putea fi asigurată decât prin folosirea celor mai severe mijloace de constrângere socială, constrângerea juridico-penală. Din această categorie de valori fac parte viața și integritatea corporală a persoanei, libertatea, proprietatea, siguranța statului, autoritatea organelor statului, încrederea publică, familia, sănătatea publică, capacitatea de apărare și altele a căror ocrotire condiționează însăși existența grupului social.

Apărarea valorilor menționate fiind realizată în cadrul relațiilor dintre membrii grupului, ca o preocupare vitală a întregii colectivități, aceste relații au fost denumite, de unii autori, relații de apărare socială, ca un tip specific de relații care iau naștere între oameni în procesul și în legătură cu ocrotirea valorilor sociale [82, p. 195].

Procesul de selecție menționat mai sus are loc nu numai în raport cu natura valorilor sociale ocrotite ci și cu formele, mijloacele și metodele prin care se manifestă comportările agresive la adresa valorilor sociale. Este posibil ca într-o perioadă istorică să fie reprimite mai sever anumite modalități de atac contra valorilor sociale, ca mai târziu să apară altele neavute în vedere inițial de legiuitor [82, p. 195]. Așa de pildă, într-o anumită perioadă atingerile aduse vieții și integrității corporale a persoanei prin provocarea la duel erau deosebit de grav sancționate, ca ulterior

ele să-și piardă din importanță, asemenea fapte devenind tot mai rare până la dispariție.

La fel, atacurile împotriva relațiilor de proprietate au căpătat forme noi în zilele noastre: furtul de energie, furtul de impulsuri magnetice, de programe informatice și telematice etc., obligând pe legiuitor să reacționeze prin folosirea legii penale și în raport cu noile forme de manifestare ale actelor agresive contra relațiilor patrimoniale.

Istoria omenirii stă mărturie că oamenii au reușit să supraviețuiască numai intrând în legătură unii cu ceilalți, ajutându-se reciproc, satisfăcându-și în comun nevoile materiale și spirituale [82, p. 197]. Aceste relații între membrii societății s-au constituit obiectiv, independent de voința oamenilor fiind impuse de necesitățile vitale ale grupului social. În cadrul acestor relații a apărut, tot în mod obiectiv, și procesul de evaluare a ceea ce este bun sau rău, convenabil sau neconvenabil pentru viața socială, luând naștere, la început instinctiv iar apoi rațional, ideea de valoare socială adică de însușire a unui bun de a satisface nevoile vitale ale membrilor colectivității sau de atribut acordat unor stări, situații, calități, în măsura în care erau de natură să contribuie la buna conviețuire a oamenilor asigurând condițiile supraviețuirii grupului social [82, p. 199].

Din cele relatate rezultă că valorile sociale își capătă, așadar, recunoașterea de a fi apte să satisfacă trebuințe numai în cadrul relațiilor sociale. Numai în acest cadru se delimitează valorile sociale care prezintă o importanță deosebită pentru grupul social și a căror ocrotire trebuie asigurată prin formele cele mai grave de constrângere, de valorile sociale care prezintă o mai redusă importanță, sau de valorile care prezintă un interes strict individual.

Trecând în revistă principalele etape ale procesului de evaluare a conduitei membrilor grupului social de către colectivitate, profesorul Vintilă Dongoroz arăta că în cadrul vieții de relațiune conduita fiecărui membru al grupului social este evaluată de ceilalți membri ai colectivității și considerată „convenabilă” ori „neconvenabilă” pentru ei sau grupul social, după cum acțiunea se armonizează sau vine în conflict cu interesele acestora.

Acțiunea neconvenabilă, fiind vătămătoare sau primejdioasă, provoacă în mod firesc o reacțiune din partea celor nemulțumiți iar dacă această reacție intervine într-o măsură exagerată va fi la rândul său privită ca neconvenabilă și va provoca o contra reacție. În felul acesta fiecare conflict devine izvor permanent de nesiguranță pentru grupul social [79, p. 78].

Așadar, în cadrul relațiilor sociale are loc, nu numai un proces de atribuire a calității de valoare socială unor fapte, bunuri, interese ci și un proces complex al trecerii de la ocrotirea prin mijloace nejuridice a valorilor sociale la apărarea acestor valori cu ajutorul dreptului, al constrângerii de stat. În cadrul acestui din urmă proces are loc și un proces de delimitare a valorilor și a mijloacelor juridice de ocrotire a lor în raport cu importanța acestor valori în cadrul relațiilor sociale în sânul cărora au apărut. Unele valori sociale capătă caracter fundamental pentru grupul

social impunând o ocrotire mai severă și cu mijloace de constrângere mai eficiente (constrângere penală) spre deosebire de alte valori sociale care ar putea să fie ocrotite cu alte mijloace de constrângere (constrângere administrativă, civilă, disciplinară etc.) [78, p. 95]. Ceea ce vrem să explicăm este faptul că pericolul social al infracțiunii este dat de valoarea socială în care lovește fapta criminală.

Dar chiar valorile sociale fundamentale ocrotite prin mijlocirea constrângerii penale au diferite grade de importanță; în anumite limite de pedeapsă sunt sancționate, de pildă, faptele care aduc atingere statului sau vieții persoanei, și în alte limite sunt sancționate faptele de lovire, etc. deși în ambele cazuri este vorba de valori sociale fundamentale.

Aceasta înseamnă că nu limitele de pedeapsă prevăzute de lege pentru faptele care aduc atingere sau pun în pericol valorile sociale fundamentale sunt hotărâtoare pentru caracterul fundamental al acestor valori ci poziția lor în cadrul relațiilor sociale, importanța lor pentru conviețuirea pașnică a membrilor grupului social. Sub acest aspect, de pildă, demnitatea, onoarea ca și integritatea corporală a membrilor grupului social ocupă un loc important în cadrul acestor relații devenind valori sociale care merită să fie ocrotite pe calea constrângerii penale. Chiar dacă limitele de sancționare sunt mai reduse. În acest caz constrângerea penală operează și realizează ocrotirea acestor valori nu prin severitatea pedepselor ci prin *stigmatizarea penală* a acelor conduite care aduc atingere sau pun în pericol valorile sociale respective [89, p. 79].

Societatea își exprimă prețuirea acestor valori sociale prin ocrotirea lor cu ajutorul sancțiunii penale, chiar în limite mai reduse, considerând că acestea prin dezaprobarea pe care o aruncă asupra autorului faptei penale acționează ca un mijloc de constrângere care nu ar putea fi egalat de alte mijloace juridice de constrângere. Ca atare prezența unor limite mai reduse pentru ocrotirea unor valori sociale nu înlătură caracterul fundamental al acestor valori. Iar aceasta se explică prin includerea acestor valori în sfera de ocrotire a legii penale.

Ierarhizarea valorilor sociale susceptibile de ocrotire juridică, în valori sociale care merită a fi apărate cu ajutorul constrângerii penale și valori sociale care urmează a fi ocrotite prin alte forme de constrângere sau nesupuse nici unei constrângeri nu constituie o realitate care rămâne întotdeauna aceeași. Sfera valorilor sociale susceptibile de ocrotire penală a variat și variază în raport cu momentul istoric, cu tipul de societate în care ne situăm ca și în raport cu gradul de dezvoltare al conștiinței civice [89, p. 72]. Așa de pildă, într-o perioadă istorică a fost ocrotită ca valoare deosebit de importantă respectul datorat divinității împotriva faptelor de blasfemie, apostazie, vrăjitorie etc. în zilele noastre există încă societăți de tip religios în care valorile religioase sunt puse pe prim plan (țările islamice) ocrotirea lor având prioritate în raport cu valorile laice.

Dar chiar în cadrul valorilor sociale ocrotite penal, pot exista diferențieri determinate de

anumite cerințe de politică penală a statului, de modul în care legiuitorul își propune să combată și să prevină încălcarea legilor și atingerile aduse valorilor sociale fundamentale. De aceea chiar în țările democratice pot exista diferențieri, uneori importante, în modul de ierarhizare a valorilor sociale ocrotite penal în raport cu cerințele prioritare de politică penală [89, p. 99]. Așa de exemplu, în prezent majoritatea țărilor democratice acordă statului, existenței acestuia, siguranței sale interne și externe rolul principal, statul de drept fiind considerat instrumentul de bază în realizarea tuturor transformărilor sociale, inclusiv a celor democratice și păzitorul cel mai eficient al ordinii de drept.

Există însă și țări care acordă un loc prioritar valorilor sociale privind persoana umană și relațiilor patrimoniale, ocrotirea statului situându-se după aceste valori sociale (de exemplu, Codul penal francez, spaniol, român, moldovenesc).

Deci în raport cu transformările care se produc în societate și în conștiința membrilor societății, unele din aceste valori pot să-și piardă din importanță și să apară noi valori care să necesite protecție penală. Este adevărat că anumite valori sociale, strâns legate de existența societății și a statului, vor fi întotdeauna ocrotite penal ceea ce va diferi însă, în timp și spațiu, va fi gradul de pericol pe care-l prezintă atingerile aduse acestora și implicit limitele de sancționare a faptelor îndreptate împotriva acestor valori. Există însă și numeroase alte valori sociale a căror protecție penală este condiționată de cerințele societății la un moment istoric dat, eventualele schimbări ale condițiilor sociale determinând anumite mutații nu numai în modul de ocrotire a acestor valori dar și în însăși existența lor; unele valori își pierd caracterul lor social, fiind înlocuite cu alte valori care exprimă mai bine cerințele grupului social la un moment dat.

Societatea își exprimă prețuirea acestor valori sociale prin ocrotirea lor cu ajutorul sancțiunii penale, chiar în limite mai reduse, considerând că acestea prin dezaprobarea pe care o aruncă asupra autorului faptei penale acționează ca un mijloc de constrângere care nu ar putea fi egalat de alte mijloace juridice de constrângere. Ca atare prezența unor limite mai reduse pentru ocrotirea unor valori sociale nu înlătură caracterul fundamental al acestor valori. Iar aceasta se explică prin includerea acestor valori în sfera de ocrotire a legii penale. Așa dar, orice atentare la aceste valori sociale este considerată a fi periculoasă.

Pentru a înțelege rolul pericolului social în abordarea juridico-penală, este necesar de a evidenția elementele acestuia. În articolul 14 CP RM se arată că, în înțelesul legii penale, fapta care prezintă pericol social este orice acțiune sau inacțiune prin care se aduce atingere uneia din valorile sociale enumerate în art. 2 CP RM și pentru sancționarea căreia este necesară aplicarea unei pedepse. Din această definiție rezultă că, pentru a fi relevant din punct de vedere penal, pericolului social i se cere să îndeplinească două cerințe – să prezinte două elemente – care ar putea

fi sintetizate după cum urmează.

a. Pericolul social trebuie să fie generat de săvârșirea unei fapte

Dreptul nostru penal consideră, deci, că purtătoare de pericol social este fapta, nu făptuitorul, deoarece fapta, ca fenomen este susceptibilă de a periclita condițiile vieții materiale a societății și nu persoana umană care, tot atât de bine ar putea să nu încalce legea penală; pericolul social se reflectă asupra persoanei numai prin faptele ei.

Fapta, în înțelesul art. 14 CP RM este un act de conduită a omului, având o existență materială, obiectivă. Noțiunea de „fapta”, în semnificația ce i se dă de legea penală, se reduce, în esență, la două elemente de ordin exclusiv material obiectiv, și anume: o activitate fizică, care se poate înfățișa sub forma unei acțiuni sau inacțiuni, și un rezultat socialmente periculos [75, p. 39].

Acțiunea este o forma de manifestare concretizată în acte, gesturi, cuvinte etc. prin care făptuitorul, indiferent că se folosește de propria sa energie sau de o energie străină, face să se producă o schimbare în lumea exterioară.

Inacțiunea constă însă într-un comportament pasiv. În omisiunea făptuitorului de a îndeplini o obligație legală și a face astfel ca în lumea exterioară să survină o schimbare datorită acționării unei energii, care trebuie anihilată prin intervenția acestuia.

Rezultatul este o urmare socialmente periculoasă, constând într-o vătămare sau într-o stare primejdioasă, creată pentru valorile sociale ocrotite de legea penală – prin acțiunea sau inacțiunea făptuitorului [74, p. 42].

b. Pericolul social să fie de o asemenea gravitate încât pentru combaterea faptei care l-a generat să fie necesară aplicarea unei pedepse

Nu numai dreptul penal prevede și sancționează fapte neconvenabile interzise prin reglementări juridice: or, toate aceste fapte care, fără a aparține ilicitului penal, nesocotesc totuși reguli de drept, prezintă pericol social. Nici faptele generatoare de prejudiciu pe care Codul Civil, le denumește „delicte”, nu sunt lipsite de pericol social, totuși ele nu sunt de o asemenea gravitate încât să necesite aplicarea unei sancțiuni de drept penal [160, p. 54]. Ca rezultat al incursiunilor prin teoria dreptului în vederea posibilelor idei, afirmații vizând pericolul social al oricăror fapte ilegale, am găsit în teoria dreptului civil ideea despre caracterul periculos al faptelor, expusă în teoria riscului, astfel: „formularea teoriei riscului a pornit de la afirmarea caracterului periculos al unor fapte cauzatoare de prejudicii. În opinia creatorului ei, care curios lucru era un criminolog, și anume Rumelin, pot fi considerate periculoase acele fapte care creează un risc, adică riscul producerii unor consecințe păgubitoare pentru alții. Autorul a grupat faptele umane în două categorii și anume în obișnuite sau cotidiene și periculoase sau creatoare de risc” [185].

În știința dreptului penal și în practica legislativă, pericolul social este cunoscut sub două forme: 1) *pericolul social generic (abstract)* și 2) *pericolul social specific (concret)*.

1. *Pericolul social generic sau abstract* este acel pericol general așa cum este fixat în legea penală, și se regăsește în tipul, forma și condițiile acțiunilor-omisiunilor considerate de legiuitor a fi infracțiuni deoarece prin săvârșirea acestora, se lezează în mod grav valorile sociale fundamentale. Legea penală stabilește un tip de pericol social generic, care va califica infracțiunile tip (omor, furt, fals, etc.) prin reținerea unor elemente constitutive specifice care diferă de conținutul altor infracțiuni. Gradul ridicat sau scăzut al pericolului social va califica infracțiunile și va impune o gradare a pedepselor în limite care justifică folosirea constrângerii penale în mod eficient. Pericolul social evidențiază criteriile generale de aplicare a pedepsei în funcție de gravitatea lezării valorilor sociale, în sensul că limitele minime ale pedepsei sunt prevăzute în legea penală. Corelația dintre gradul pericolului social și limitele pedepsei există din momentul reținerii ca infracțiune a unei fapte, astfel că prin modificarea limitelor pedepsei se reconsideră, de legiuitor, și gradul mai ridicat sau mai scăzut al pericolului social generic (abstract) [160, p. 67].

Ordonarea și gradarea pericolului social abstract sau generic se regăsește în ordinea expunerii infracțiunilor în partea specială a Codului Penal.

În susținerea acestei idei, propunem pentru analiză infracțiunile din Codul Penal din 1961, paralel cu analiza infracțiunilor din Codul Penal din 2002, în vederea stabilirii indicelui de pericol social al infracțiunilor (anexa nr. 3). Acest lucru ne oferă posibilitatea de a observa în timp cum se modifică pericolozitatea infracțiunilor, chiar de la etapa incriminării lor. Această operațiune are ca și raționament aprecierea gradului de înăsprire a faptelor incriminate, astfel statul, poate să elaboreze politica criminologică (politica penală). De asemenea legiuitorul ar putea utiliza această formulă în tehnica de elaborare a normei penale, astfel încât pedeapsa stabilită să nu depășească limitele unui anumit grad de pericol social existent pentru așa gen de atentate.

În urma analizei efectuate, s-a observat o scădere a pericolului social al infracțiunilor contra patrimoniului, sau o creștere pericolului social al infracțiunilor contra vieții și sănătății persoanei. Conform opiniei lui V. Bujor, citez: „pericolul social, ca noțiune obiectivă, poate fi apreciată chiar și din punct de vedere matematic”, astfel noi am propus următoarea formulă pentru a calcula indicele pericolului social al infracțiunii:

$$IPS = (\min + \max) / 2 \text{ sau } IPS = ((\min + \max) / 2) \cdot 1,25$$

Totodată importanța studierii acestei noțiuni se regăsește și în elaborarea politicii penale. Astfel O. Bejan în lucrarea sa „Conceptul de politică criminologică din 2008”, menționa că politica penală reprezintă modul de efectuare a represiunii penale ca măsură de ținere sub control criminologic a criminalității. Ea include patru elemente principale: (1) incriminarea și dezincriminarea

minarea unor fapte sociale, (2) modul de sancționare a faptelor considerate infracțiuni, (3) aprecierea distructivității sociale a faptelor concrete și (4) gradul de restrângere a vieții private în numele intereselor sociale de securitate criminologică.

„De observat că politica penală este indisociabilă de criminologie”, spune O. Bejan în aceeași lucrare, „de fapt, criminologia formează fundamentul politicii penale. Astfel, cunoașterea criminologică oferă o caracterizare a diverselor forme de manifestare ale criminalității, relevă amploarea și pericolozitatea socială a manifestărilor criminale, determină puterea de acțiune a diverselor pedepse penale, elaborează noi tipuri de pedepse etc. Criminologii asigură, deci, conținutul represiunii penale, iar penaliștii se ocupă de aspectele formale, tehnice ale acesteia. Cu toate acestea, există și alți factori obiectivi și subiectivi care influențează procesul de concepere și înlăptuire a politicii penale, cum ar fi admisibilitatea incriminării faptei din punct de vedere politic, moral și juridic, oportunitatea incriminării unei fapte în raport cu particularitățile sociale, politice, culturale, psihologice sau costul acestei incriminări, ținând cont de o serie de factori și circumstanțe externe”.

Rolul *politicii criminologice* constă în asigurare științifică a controlului criminologic asupra criminalității. Vorbind despre acest subiect, este necesar de a preciza și elementele constitutive ale politicii criminologice, precum: (1) proiectarea reorganizărilor sociale vizând înlăturarea condițiilor sociale cu efect criminogen, (2) conceperea modului de efectuare a represiunii penale, (3) determinarea modalităților de educație criminologică, (4) orientarea cercetării științifice în domeniul anticrimă și (5) stabilirea obiectivelor în formarea profesională continuă a cadrelor din domeniul anticrimă. Elaborarea politicii criminologice se bazează, în principal, pe: a) analiza criminologică a stării criminalității și a factorilor criminogeni, b) resursele sociale disponibile, c) politica generală de dezvoltare socială.

Revenind la politica penală, elementul care ne preocupă este incriminarea faptei ca infracțiune, iar aceasta presupune existența unui pericol social abstract astfel că în lipsa prevederii faptei în legea penală nu se va justifica pedepsirea acesteia indiferent de gravitatea faptei și de urmările antisociale care s-ar putea produce. Ar rezulta, astfel, că pericolul social este relevat doar prin incriminarea faptei, iar răspunderea penală și aplicarea pedepsei se referă la faptele prevăzute în legea penală, ca infracțiuni. Considerăm că această viziune nu este exactă astfel în situația contrară, când în legea penală este incriminată ca infracțiune o faptă, chiar dacă va prezenta în concret un grad redus de pericol social, nu va fi înlăturată răspunderea penală. Totuși pentru a se ajunge la o dozare corespunzătoare a pedepsei, prin raportarea la gradul minim al pericolului social, în mod concret se va aplica minimul special al pedepsei sau prin reținerea circumstanțelor atenuante se va coborî pedeapsa sub minimul special, în condițiile legii penale, fără a se putea

înlătura caracterul penal al faptei.

Dacă în activitatea socială gradul de pericol social al unei fapte a scăzut astfel încât în mod obiectiv fapta nu ar mai necesita intervenția răspunderii penale și aplicarea pedepsei, se va proceda la abrogarea dispoziției incriminatoare, considerându-se că natura faptei nu mai are un caracter antisocial.

În acest mod, vor exista în reglementarea legislației penale aflată în vigoare: a) fapte care sunt incriminate ca infracțiuni deoarece intensitatea gradului de pericol social este ridicată, b) fapte care, deși sunt incriminate ca infracțiuni, prezintă un grad de pericol social redus, însă rămânând în sfera răspunderii penale vor fi sancționate penal, c) fapte cărora li s-a diminuat gradul de pericol social (intervenind o modificare calitativă a acestora) în sensul că nu mai sunt considerate antisociale și urmează a fi abrogate.

Cadrul general de incriminare abstractă a unei fapte ca infracțiune este determinat de politica penală care accentuează sau restrânge starea fenomenului infracțional și sistemul pedepselor [108, p. 89]. Determinarea abstractă (generică) a pericolului social se regăsește în incriminarea ca infracțiune tip a unei fapte, care prezintă un grad de pericol abstract. Însă, după săvârșirea faptei concrete, se procedează la raportarea acesteia la cadrul abstract al infracțiunii, putându-se stabili că, prin conținutul ei concret, fapta este lipsită în mod vădit de importanță și nu prezintă gradul de pericol social concret al unei infracțiuni [108, p. 152]. Determinarea pericolului social concret justifică înlăturarea caracterului penal al faptei, în raport cu natura acesteia și persoana făptuitorului, în sensul că fapta nu are o semnificație juridică concretă, deși, teoretic, nu este scoasă de sub incidența legii penale.

Fapta abstractă este considerată de legiuitor ca având un pericol social abstract și chiar dacă acesta este redus va genera răspunderea penală, însă producerea efectivă a faptei, prin caracteristicile sale, permite constatarea că trebuie evitată răspunderea penală și înlăturată posibilitatea aplicării unei pedepse penale [100, p. 3; 101, p. 22].

Un alt studiu efectuat la subiectul nostru se referă la decriminalizarea și realitatea sub aspectul pericolului social al faptelor săvârșite. Astfel cercetările noastre au evoluat în așa direcție precum cea de decriminalizarea infracțiunilor, pe de-o parte, iar pe de altă parte la evidențierea pericolului social al faptelor comise în realitate. În cele ce urmează ne-am propus să examinăm și să constatăm aspectele care fac referire la aceste momente.

Necesitatea ocrotirii valorilor sociale a impus întotdeauna luarea de măsuri împotriva faptelor care aduceau atingere acestor valori, spre a împiedica repetarea manifestărilor antisociale. Incriminarea unei fapte antisociale este activitatea legiuitorului care mai întâi descrie fapta în legea penală (anterioritatea) pentru ca destinatarii ei să ia cunoștință de ea [122].

Însă această activitate a legiuitorului exprimă o realitate obiectivă, realitate anterioară incriminării. Iată de ce până la incriminare, trebuie să stabilim că o faptă este socialmente distructivă și că ea nu poate fi prevenită prin metode nerepresive sau printr-o represiune mai ușoară (contravențională etc.).

Bunăoară, potrivit relatărilor criminologului Octavian Bejan, care a lucrat în calitate de analist în serviciile de poliție canadiene, evaziunea fiscală în cazul vânzării-cumpărării imobiliare și automobilelor este prevenită numai prin măsuri nerepresive. În Republica Moldova, însă, fenomenul acesta este destul de răspândit, și este prevenit prin măsuri represive odată ce fapta este incriminată ca Evaziune fiscală, fără a clarifica existența unor posibilități de prevenire nerepresive prin care și din punct de vedere economic ar fi o economisire a resurselor statului, unde cu cheltuieli mici s-ar face încasări mari, față de actualele cheltuieli mari și încasări mici.

Incriminarea implică folosirea unor modalități specifice, unor tehnici de elaborare proprii activității legislative și adecvate scopului urmărit. Modul de descriere în cuprinsul legii penale a faptei incriminate aparține tehnicii legislative, adică aceluși ansamblu de procedee prin care legiuitorul își concretizează voința sub forma unei dispoziții legale determinate [127].

Conceptul de incriminare este explicat în „Dicționarul de criminologie” și reprezintă declararea unei fapte drept deosebit de periculoasă pentru societate, deci crimă, și interzicerea ei socială sub amenințarea aplicării unei pedepse. În acest sens termenul criminalizare coincide cu cel de incriminare. În sens larg, cel mai frecvent utilizat, termenul criminalizare indică procesul de extindere a ariei faptelor considerate crime și, respectiv, de limitare a libertății individului, în vederea unei mai bune funcționări a societății. Prerogativa criminalizării unor conduite umane aparține legiuitorului, de care acesta ține seama cu scopul de a reglementa cât mai bine viața socială.

Acțiunile de criminalizare nefondate pe o cunoaștere criminologică adecvată a fenomenelor criminale poate provoca însă o reacție inversă: în loc să ordoneze mai bine viața socială, ele amplifică ilegalitățile, ceea ce bulversează societatea, prin faptul că zdruncină încrederea populației în necesitatea, raționalitatea și echitatea normelor sociale, precum și în imperativitatea respectării lor stricte. Pentru evitarea unor astfel de efecte sociale perverse (R. Boudon), se cere efectuarea expertizei criminologice a proiectelor de incriminare.

Norma penală conține exigențele pe care statul le formulează cu privire la modul de comportare a destinatarilor normei. Orice modificare în politica penală a statului are loc prin schimbări aduse normei de incriminare (dezincriminări, incriminări noi etc.). Fiecare incriminare are un conținut specific, ceea ce determină o diferențiere între incriminări. Conținutul incriminării este alcătuit dintr-un complex de elemente care diferențiază fiecare incriminare în parte. Trăsăturile specifice care definesc o incriminare determinată, diferențiind-o de celelalte se desprinde din

lectura părții speciale a Codului Penal, unde fiecare faptă incriminată are trăsături proprii, specifice [56, p. 23].

Revenind la conceptul de incriminare, trebuie menționat faptul că în doctrina noastră „izvorul” incriminării nu a fost foarte clar precizat. De unde provine fapta descrisă de legiuitor? Ce a determinat pe legiuitor să încrimineze o anumită faptă?

Răspuns la această întrebare, putem găsi, în lucrările referitoare la factorii ce influențează criminalizarea, precum: „Interes și crimă”, Bejan O., V. Bujor [46, p. 54].

Rezultatul evaluării faptelor trecute se concretizează în formularea unui model legal – incriminare – obligatoriu de avut în vedere în analiza faptelor viitoare. Faptele viitoare trebuie să îndeplinească cerințele modelului legal, de abținere, sau, din contră, de a acționa. De asemenea, izvor de inspirație a unor norme de incriminare pot fi și angajamentele internaționale ale Republicii Moldova când în cuprinsul acestora există obligația de a introduce în legislație dispoziții penale de incriminare și sancționare a anumitor fapte (de pildă incriminarea faptelor contra păcii și omenirii are la bază asemenea angajamente; la fel incriminarea faptei de sclavie, de supunere la muncă forțată sau obligatorie, a faptei de tortură și altele) [46, p. 54].

În doctrina penală se face deseori confuzie între conceptul de incriminare și cel de infracțiune. Am putea considera incriminarea drept infracțiunea abstractă. În lucrările mai vechi nu apare îndeajuns de clar ideea că există o faptă descrisă în legea penală, adică o faptă căreia legea i-a fixat conceptul și conținutul, și fapta concretă ale cărei trăsături coincid cu cele ale faptei descrise [126, p. 25].

Dacă din perspectiva științei dreptului penal, infracțiunea apare ca un *posterius*, întrucât nu infracțiunea ci norma de incriminare are rolul principal în stabilirea condițiilor răspunderii penale și în caracterizarea faptei concrete ca infracțiune, nu este mai puțin adevărat că din perspectiva percepției comune a fenomenului și a măsurilor represive și preventive pe care societatea prin stat, le desfășoară împotriva unor comportări de natură să submineze ordinea juridică, faptele concrete antisociale sunt percepute direct și imediat ca un fenomen periculos pentru individ și societate, de aceea acest fenomen capătă un rol principal, ajungând să constituie una din preocupările centrale ale politicii penale, o necesitate imediată de restabilire a ordinii și disciplinei în relațiile sociale [126, p. 26].

Relațiile sociale ce formează obiectul ocrotirii penale, sunt influențate de transformările petrecute în cursul dezvoltării societății, în întreaga viață economică, socială și politică. De aceea apar noi relații sociale care sunt luate sub ocrotire de legea penală, datorită importanței pe care o au, respectiv alte relații sociale care dispar sunt excluse din sfera de ocrotire a legii penale. Această împrejurare este cunoscută ca și dezincriminare. Astfel dezincriminarea reprezintă o

suprimare a prevederii în legea penală a unei fapte ca infracțiune și sancțiunea ce se aplică în cazul săvârșirii ei. Este expresia principiului legalității incriminării în dreptul penal, *nullum crimen, nulla poena sine lege* [126, p. 26].

Simpla abrogare a textului care incrimina o faptă nu înseamnă că fapta a fost dezincriminată. Pentru a decide că ne aflăm în prezența unei dezincriminări trebuie să constatăm că fapta nu și mai găsește corespondent în legea nouă sau că nu mai este incriminată printr-o altă dispoziție legală în vigoare.

Nu suntem în prezența unei dezincriminări atunci când se modifică condițiile de tragere la răspundere, când se modifică modalitatea de săvârșire a unei infracțiuni, se modifică limitele de pedeapsă ori circumstanțele de agravare. Mai mult, dezincriminarea se poate realiza și prin altă modalitate decât abrogarea explicită a normei referitoare la o anumită infracțiune [126, p. 26].

Delimitarea sferei de incidență a legii de dezincriminare depinde în mod necesar de criteriul pe baza căruia se apreciază că o faptă prevăzută de legea veche nu mai este prevăzută de legea nouă. În acest sens, în doctrină au fost formulate două soluții:

1) aprecierea *in concreto* potrivit căreia suntem în prezența legii de dezincriminare nu doar atunci când legea nouă suprimă o incriminare, ci și în ipoteza în care, prin prevederile noii legi, se restrânge sfera de incidență a unui anumit text, astfel încât fapta concretă comisă de inculpat nu mai întrunește condițiile impuse de acesta;

2) aprecierea *in abstracto* va exista o dezincriminare doar atunci când fapta prevăzută de legea veche nu se mai regăsește sub nici o formă în legea nouă [126, p. 27].

Doctrina s-a pronunțat în sensul abordării aprecierii *in concreto* datorită sferei mai largi de cuprindere.

În concluzie, în urma dezincriminării fapta poate ieși complet din sfera ilicitului juridic sau poate atrage sancțiuni de altă natură, cel mai adesea contravențională. Dezincriminarea presupune uneori o procedură de abrogare, dar cu toate acestea nu există o echivalență între cele două, ipoteză susținută prin prisma aprecierii *in concreto* a sferei de incidență a legii de dezincriminare.

De aici rezultă fără dubiu, schimbări în plan juridic, pentru ca răspunderea penală să fie pusă în concordanță cu gravitatea actuală a faptelor comise de făptuitori. Astfel, legiuitorul procedează la evaluări ale gradului de pericol social al unor infracțiuni, rezultatul concretizându-se în modificarea pedepsei legale care, după caz, poate fi agravată sau ușurată. Se formează însă un decalaj, o neconcordanță între gravitatea abstractă actuală a infracțiunii și limitele pedepsei legale, rămase nemodificate. Nesincronizarea modificărilor efectuate în legea penală față de schimbările din realitatea socială, este evidentă. Astfel, întotdeauna apar mai întâi faptele ce urmează a fi incriminate sau se modifică gradul de pericol social al infracțiunilor, și numai după aceea legea

penală reflectă aceste schimbări, prin incriminări noi sau prin coborârea ori ridicarea limitelor de pedeapsă.

2. *Pericolul social concret* – se regăsește în măsura juridică adoptată de instanța judiciară constând în înlăturarea sau înlocuirea răspunderii penale (întrucât fapta nu prezintă gradul de pericol social al unei infracțiuni) sau în condamnarea infractorului (deoarece fapta prezintă un pericol social ridicat, fiind necesară aplicarea pedepsei penale ca măsură de constrângere și reeducare a infractorului) [124].

Instanțele judiciare apreciază fapta concretă, condițiile și forma de săvârșire, atitudinea infractorului înainte și după săvârșirea faptei, stăruința depusă pentru înlăturarea rezultatului, limitele pedepselor și cu toate că aceasta este prevăzută de legea penală vor aprecia dacă fapta prezintă acel grad de pericol social care să o califice ca fiind infracțiune. În acest sens, în cadrul aceluiași tip de infracțiuni (furt) se va constata faptul că pericolul social concret diferă de la o faptă concretă la alta, din cauza condițiilor specifice de producere, a mijloacelor adoptate, a scopului și mobilului urmărit precum și a circumstanțelor personale și a conduitei infractorului [105, p. 116]. În acest caz numai judecătorul poate stabili gradul concret de pericol social al unei sau a altei infracțiuni de același fel. Articolul 75 CP RM stabilește criteriile generale ale individualizării pedepsei penale, astfel: „Persoanei recunoscute vinovate de săvârșirea unei infracțiuni i se aplică o pedeapsă echitabilă în limitele fixate în Partea specială a prezentului cod și în strictă conformitate cu dispozițiile Părții generale a prezentului cod. La stabilirea categoriei și termenului pedepsei, instanța de judecată ține cont de gravitatea infracțiunii săvârșite, de motivul acesteia, de persoana celui vinovat, de circumstanțele cauzei care atenuază ori agravează răspunderea, de influența pedepsei aplicate asupra corectării și reeducării vinovatului, precum și de condițiile de viață ale familiei acestuia”. Această prevedere legală este luată în considerare de instanța de judecată în fiecare caz particular de individualizare a pedepsei penale, prin chiar enumerarea criteriilor astfel: „La stabilirea pedepsei, instanța judecătorească ia în vedere criteriile enumerate de art. 75 CP RM și anume:

- gravitatea infracțiunii comise. Conform art. 16 CP RM, infracțiunea prevăzută de art. 2017 alin. (2) CP RM, face parte din categoria celor ușoare;
- de persoana celui vinovat care anterior nu a fost judecat, vârsta tânără, un copil minor la întreținere;
- de existența circumstanțelor atenuante: căința sinceră;
- lipsa circumstanțelor agravante”.

Astfel de expuneri întâlnim în toate hotărârile instanțelor de judecată. De unde ne atrage atenția faptul că gravitatea infracțiunii este de fapt clasificarea data de legiuitor în art. 16 CP

RM: „În funcție de caracterul și gradul prejudiciabil, infracțiunile prevăzute de prezentul cod sunt clasificate în următoarele categorii: ușoare, mai puțin grave, grave, deosebit de grave și excepțional de grave”. La ce folosește atunci acest criteriu, dacă infracțiunea deja are pedeapsa specificată în sancțiune, stabilită de legiuitor în procesul de apreciere a pericolului general al infracțiunii ? Ori, instanța trebuie să determine din cadrul acestor limite speciale ale pedepsei, categoria și termenul pedepsei concrete. În cadrul observațiilor noastre ne-am ciocnit de o neconcordanță între formularea tehnico-legislativă a textului din art. 75 CP RM, în special următorul pasaj: „La stabilirea categoriei și termenului pedepsei ...”, unde „categoria” presupune fie amendă, fie munca neremunerată în folosul comunității, fie închisoare”, dar „termenul” explică numai pedeapsa închisorii. Ar reieși că instanța de judecată nu va mai purcede la aprecierea cuantumului celorlalte pedepse, ori acest lucru tocmai este scopul prevederii din art. 75 CP RM. Respectiv considerăm necesar de completat textul din art. 75 CP RM după cum urmează: „La stabilirea categoriei și duratei ori cuantumului pedepsei...”.

Studiind cazurile practice în materie penală pe câteva feluri de infracțiuni reprezentative, observăm că deși legiuitorul apreciază gradul de pericol social abstract între anumite limite de pedeapsă, judecătorul apreciază gradul concret de pericol social pentru fiecare caz de infracțiune de același fel, numindu-i o anumită pedeapsă, între limitele legale.

În acest scop am efectuat o analiză comparativă între dosarele cu decizii definitive de până la Codul Penal din 2002 și a dosarelor definitive de după acest an. Pentru comparație am ales infracțiuni contra proprietății, unele contra persoanei, și contra ordinii publice. Astfel am putut observa lesne că la dosarele de până la 2002, instanța de judecată aprecia gradul de pericol social concret alegând pedeapsa mai spre minim, iar în cazurile de după 2002, când pedepsele au fost modificate și mai ales micșorate, aprecierea pe care o dă instanța este mai severă, în sensul că deși legea prevede un minim și un maxim, instanța în aprecierea gradului de pericol al infracțiunii se orientează spre maxim, în majoritatea cazurilor, și mai rar spre minim sau pedeapsa alternativă [1-40].

Delimitarea cadrului abstract al infracțiunii-tip va fi contrazisă de conținutul concret și împrejurările în care fapta a fost săvârșită reducându-i gravitatea proprie. Pericolul social concret este diferențiat de la infracțiune la infracțiune datorită elementelor componente ale acțiunii-omisiunii cât și a circumstanțelor reale de producere a efectelor vătămătoare. Ponderea diferită în cadrul raportului concret dintre aceste elemente condiționează înlăturarea caracterului penal al faptei de producerea unui efect vătămător minim care poate fi îndreptat chiar fără aplicarea unei pedepse, respectiv, prin aplicarea sancțiunii contravenționale.

Ca să înțelegem mai bine mecanismul de apreciere a pericolului social concret al unei in-

fracțiuni, de către instanța de judecată, este necesar de a prezenta pașii pe care îi urmează aceasta. Așa dar, legea penală ne prezintă în acest sens reglementarea prevăzută în art. 15 CP RM „Gradul prejudiciabil al infracțiunii se determină conform semnelor ce caracterizează elementele infracțiunii: obiectul, latura obiectivă, subiectul și latura subiectivă”. Reieșind din aceste prevederi putem enumera câteva criterii care stau la baza evaluării judecătorești a pericolului social al unei fapte [124].

Astfel:

a. *Modul și mijloacele de săvârșire a faptei.* În cadrul acestui criteriu este necesar să se aibă în vedere, printre altele, modul cum a fost pregătită fapta, săvârșirea acțiunii pe ascuns sau pe față, săvârșirea unui singur act ilicit ori a mai multor acte infracționale. Un pericol social accentuat ar mai putea fi relevat și de utilizarea de către infractor a unor instrumente, (arme, substanțe otrăvitoare) ori mijloace (incendii, explozii) apte prin natura lor să producă urmări grave.

b. *Scopul urmărit de făptuitor.* Uneori, prin săvârșirea faptei se urmăresc scopuri dușmănoase, egoiste sau josnice (de exemplu comiterea sau acoperirea comiterii altei infracțiuni). Alteori, făptuitorul poate comite fapte pentru satisfacerea unei nevoi imperioase (de exemplu procurarea unui medicament care îi este absolut necesar). Este evident că pericolul social al faptei va fi mai mare în primul caz decât în cel de-al doilea.

c. *Împrejurările în care fapta a fost comisă.* Este vorba de un ansamblu de date, stări sau situații care laolaltă au creat ambianța – de o anumită semnificație specifică sub raportul gradului de pericol social – în care a avut loc săvârșirea faptei. În cadrul acestui criteriu ar putea fi luate în considerare: timpul și locul comiterii; precauțiile luate de făptuitor pentru a zădărnici descoperirea faptei și a împiedica identificarea sa; neluarea de către organele de drept, a unor măsuri (de pază, de verificare etc.) ce ar fi putut împiedica, practic, săvârșirea infracțiunii.

d. *Urmarea produsă ori care s-ar fi putut produce.* Textul are în vedere urmările concrete, indiferent de natura lor, patrimonială, organizatorică, politică, morală, pe care fapta săvârșită fie le-a produs efectiv, fie era susceptibilă să le producă, dacă anumite împrejurări independente de făptuitor, nu ar fi împiedicat, survenirea lor. În cadrul infracțiunilor îndreptate împotriva patrimoniului, valoarea mică a prejudiciului cauzat poate constitui, dacă nu este asociată unor împrejurări cu caracter agresiv, un indiciu semnificativ al unei pericolozități sociale reduse.

e. *Persoana și conduita făptuitorului.* În legătură cu persoana făptuitorului, menționăm că aceasta trebuie apreciată nu numai sub aspect psiho-fizic, ci și social, adică luându-se în considerare atât trăsăturile de caracter și temperamentul său, starea sa de sănătate fizică și mentală cât și măsura integrării sale sociale (modul în care muncește și se comportă la locul de muncă, în familie și, în general, în societate, felul său de viață etc.). Vârsta înaintată, lipsa experienței de viață

sau nivelul de cultură scăzut ar putea releva, eventual, un grad de pericol social mai puțin ridicat. Când privește conduita făptuitorului, este de observat că, pentru evaluarea gradului de pericol social, interesează atât comportarea sa dinaintea săvârșirii faptei (absența sau prezența antecedentele penale), cât și conduita lui de după comiterea acesteia (dacă a regretat sau nu fapta săvârșită, dacă a reparat sau a încercat sa repare prejudiciul cauzat) [124].

Natura infracțiunii săvârșite și antecedentele penale ale făptuitorului nu constituie o piedică, de principiu, în aplicarea prevederilor art. 15 CP RM, ponderea lor în caracterizarea gradului de pericol social al faptei poate fi apreciată numai în complexul tuturor datelor, stărilor, situațiilor și împrejurărilor susceptibile să contribuie eficient la evaluarea acestuia.

În baza criteriilor sus-menționate, în practica judiciară s-a decis că nu prezintă pericolul social al unei infracțiuni de exemplu: distrugerea unor obiecte mărunte de mică valoare, abuzul în serviciu contra intereselor publice care a avut ca urmare o pagubă redusă a avutului unității, vătămarea simplă a integrității corporale, ținând seama că făptuitorul a fost provocat de victima, cu care era rudă și în momentul comiterii faptei se aflau în stare de ebrietate etc.

Cunoașterea conținutului concret rezultă din cercetarea modului în care au fost realizate elementele constitutive ale infracțiunii și a particularităților concrete pe care le prezintă această realizare în cazul examinat; cunoașterea trăsăturilor de fapt, extrinseci conținutului, dar care pot concura la determinarea gradului de pericol social al faptei concrete, rezultă din examinarea întregului complex de date, stări, situații, și împrejurări care înconjoară comiterea infracțiunii [70, p. 98].

Odată precizate coordonatele generale de determinare a gradului de pericol social al faptei săvârșite, este cazul ca adâncind analiza, să vedem în ce măsură și în ce mod acesta poate fi influențat, prin elementele lor specifice și prin trăsăturile de fapt conjuncte, de obiectul, de latura obiectivă, de latura subiectivă și de subiectul infracțiunii [70, p. 98].

1. Importanța *obiectului juridic*, adică a relațiilor sociale ocrotite prin incriminare și periclitate prin săvârșirea diferitelor infracțiuni, este unul dintre criteriile de bază, poate criteriul primordial, care servește legiuitorului în operația de stabilire a gradului de pericol social abstract al fiecărui tip particular de infracțiune și prin aceasta, la fixarea limitelor speciale ale pedepselor. Aceste limite făcând parte din cadrul juridic al individualizării, înseamnă că obiectul juridic, care a servit, în largă măsură, la determinarea pedepsei legale, servește, indirect, și la stabilirea, în fiecare caz concret în parte, a pedepsei judiciare. Această influență a obiectului juridic asupra rezultatului operației de individualizare, exercitându-se la nivelul conținutului abstract al infracțiunii, este, de regulă, aceeași în cazul tuturor infracțiunilor de același tip. Obiectul juridic al tuturor infracțiunilor ce aparțin aceluiași tip particular de infracțiune fiind identic, indiferent de

caracteristicile conținutului concret al diverselor infracțiuni de același tip. El nu acționează direct asupra gradului de pericol social concret al infracțiunii săvârșite, astfel că și rolul său în operația de individualizare este limitat la influența exercitată, în momentul stabilirii pedepsei legale, asupra limitelor speciale ale acesteia [78, p. 55-61].

În aceste condiții, ni se pare că importanța obiectului juridic pentru operația de individualizare judiciară se manifestă mai degrabă în cadrul criteriului desemnat de art. 75 CP RM prin expresia „limitele de pedeapsă fixate în partea specială” – căci influența sa în determinarea acestor limite a fost directă, nemijlocită – decât în cadrul criteriului denumit „gradul de pericol social al faptei săvârșite”.

De la cele arătate mai sus sunt însă și excepții. Există unele infracțiuni care, pe lângă un obiect juridic principal, sunt caracterizate și prin două sau mai multe obiecte juridice adiacente, sau au două obiecte juridice nemijlocite, precum tâlhăria, pe care diversele fapte concrete, aparținând aceluiași tip particular de infracțiune, le pot periclita în mod cumulativ sau alternativ, iată, așa dar, de exemplu, infracțiunea de tâlhărie, care, este prevăzută în art. 188 CP RM, și constă într-o faptă de atac săvârșit în scopul sustragerii „însoțit de violență periculoasă pentru viața sau sănătatea persoanei agresate ori de amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe”. Obiectul juridic de bază, periclitat prin absolut toate infracțiunile de tâlhărie îl constituie relațiile sociale patrimoniale; tâlhăria, ca noțiune abstractă, are însă al doilea obiect nemijlocit principal, relațiile sociale privitoare la sănătate, iar fapta concretă a lovit în primul sau în cel de-al doilea dintre aceste obiecte juridice, ori, în ultima ipoteză, în amândouă. Cum obiectele juridice sunt principale, atingerea unuia ori a celuilalt, sau a amândurora, depinzând, de la caz la caz, de modul concret în care s-a realizat acțiunea principală, numai de atac în scopul sustragerii sau și de atac și sustragerea însoțită de violență, pe de altă parte, pentru caracterizarea pericolozității sociale a unei infracțiuni concrete de tâlhărie nu sunt indiferente categoria sau categoriile de relații sociale periclitare efectiv prin săvârșirea faptei, rezultă că, în situațiile de acest fel, gradul de pericol social concret al tâlhăriei este influențat direct de cele două obiecte juridice, care, așadar, trebuie luate în considerare la individualizarea pedepsei [92, p. 142].

2. *Gradul de pericol social concret și latura obiectivă a infracțiunii săvârșite.* Orice infracțiune cuprinde, sub aspectul laturii sale obiective, un element material – constând într-o acțiune sau inacțiune interzisă de legea penală – și un rezultat specific, ambele unite între ele printr-un raport de cauzalitate. Toate aceste aspecte, în înfățișările lor concrete, au o anumită pondere, variabilă de la caz la caz, în determinarea gradului de pericol social al infracțiunii săvârșite [70, p. 154].

a. *Elementul material.* Elementul material al infracțiunii constă într-o acțiune sau inacțiune, dar el poate fi alcătuit și din două sau mai multe acțiuni – fie alternative, fie cumulative sau

dintr-o acțiune ori o inacțiune alternativă.

În cadrul fiecărei infracțiuni concrete, acțiunea sau inacțiunea constitutivă este individualizată, particularizată, printr-o anumită modalitate concretă de pregătire și execuție, prin mijloacele sau instrumentele folosite la comiterea ei, prin desfășurarea activității infracționale într-un anumit timp și într-un anumit loc, prin natura, importanța și, eventual, valoarea obiectului material, prin comiterea faptei de către o singură persoană sau în participație. Toate aceste date, împrejurări, situații – în măsura în care nu reprezintă elemente ale conținutului legal al infracțiunii – imprimă acțiunii sau inacțiunii incriminate o fizionomie proprie, deosebită de aceea a celorlalte infracțiuni de același tip și, prin acestea, pot influența gradul de pericol social al infracțiunii săvârșite.

În cazul infracțiunilor care au conținuturi alternative, caracterul alternativ al conținutului poate viza fie acțiunea-inacțiunea constitutivă însăși, fie mijloacele folosite în realizarea acesteia, fie obiectul material (sub aspectul naturii sale ori al poziției lui juridice) etc. în toate aceste cazuri, din punctul de vedere al gradului de pericol social abstract, între diferitele conținuturi alternative nu există – în principiu – diferențe cantitative. Explicația și justificarea existenței infracțiunilor cu conținuturi alternative constă, într-adevăr, tocmai în echivalența dintre diversele trăsături constitutive, prevăzute în mod alternativ de lege, sub raportul semnificației lor penale [70, p. 158]. Această echivalență, sub oricare dintre aspectele menționate, este totuși numai relativă. Valoarea acțiunilor umane sau a mijloacelor folosite în realizarea lor, felul și poziția juridică a diverselor bunuri sau valori asupra cărora se pot îndrepta acțiunile infracționale etc. Nu sunt susceptibile, datorită naturii lor, de o evaluare riguroasă, prin aplicarea unor unități de măsură; de aceea, între diversele conținuturi alternative ale aceleiași infracțiuni pot exista, uneori, oarecare deosebiri sub aspectul gradului de pericol social abstract, iar însă ca ele să fie esențiale și suficiente pentru a determina diferențieri în limitele legale ale pedepsei, care, așa cum au fost stabilite prin lege, sunt identice pentru toate conținuturile și susceptibile să corespundă oricărei variante faptice, aceste deosebiri, nerelevante sub aspectul sancțiunii prevăzute de lege, pot deveni însă semnificative pentru individualizarea pedepsei, atunci când coborâm de la nivelul conținutului abstract la nivelul conținutului concret [70, p. 158]. Conținutul concret al unei infracțiuni de delapidare săvârșită prin însușire – de pildă – ar putea să fie caracterizat printr-un grad mai mare de pericol social decât conținutul concret al unei delapidări realizate prin folosire, căci, spre deosebire de însușire, care presupune trecerea obiectului material în stăpânirea definitivă a infractorului, folosirea implică reintegrarea, după utilizare, a bunului sustras în sfera patrimoniului public sau privat. Conținutul concret al unei infracțiuni de furt comisă prin folosirea unei chei minciinoase ar putea prezenta un grad de pericol social sporit, în raport cu pericolozitatea socială concretă a unui furt săvârșit prin folosirea fără drept a unei chei adevărate, căci în primul caz natura

frauduloasă a instrumentului utilizat de infractor imprimă faptei un pericol sporit. În cazul infracțiunilor cu conținuturi alternative, deci, pericolul social concret al infracțiunii săvârșite – ca și criteriu de individualizare – poate fi influențat și de opțiunea făptuitorului pentru una dintre acțiunile sau inacțiunile constitutive, pentru unul dintre mijloacele de săvârșire prevăzute de lege, pentru unul dintre obiectele materiale la care se referă incriminarea etc. [161].

La unele infracțiuni realizarea elementului material implică, în mod necesar sau accidental, săvârșirea repetată a unor acte materiale sau a unor acțiuni-inacțiuni asemănătoare ori o prelungire – necesară – a activității infracționale. Este cazul infracțiunilor colective (de obicei sau de simplă repetare), al infracțiunilor continue (permanente sau succesive) ori al infracțiunilor prelungite. În cazul așa numitelor unități naturale de infracțiune, acțiunea constitutivă, deși susceptibilă de realizare unitară, se subdivide, în fapt, într-o succesiune firească de acte similare, care se îmbină între ele în mod natural și, laolaltă, produc un singur rezultat. În toate situațiile de acest fel, gradul de pericol social concret al faptei va fi determinat, alături de celelalte elemente relevante din acest punct de vedere – și de numărul actelor materiale ori al acțiunilor-inacțiunilor ce au realizat, împreună, elementul material al infracțiunii. Amploarea activității infracționale – căci, în ultima analiză, despre aceasta este vorba - își pune inevitabil amprenta pe gradul de pericol social al infracțiunii săvârșite și de aceea trebuie luată în considerare, întotdeauna, în cadrul operației de individualizare a pedepsei.

În cazul unor infracțiuni complexe este posibil ca una dintre infracțiunile ce intră în compunerea lor să aibă o formă simplă și una sau mai multe forme calificate, iar în conținutul infracțiunii complexe să se absoarbă, nediferențiat, toate aceste forme.

Tâlhăria, de exemplu, constă, potrivit art. 188 CP RM, în atacul săvârșit în scopul sustragerii, prin întrebuințare de violențe sau amenințări, textul vizează, în egală măsură, atât atacul, cât și sustragerea în toate modalitățile acesteia. Cu toate că legea nu face vreo deosebire, sub raportul tratamentului penal, după cum acțiunea principală a tâlhăriei atacul a fost urmat sau nu de sustragere, este neîndoielnic că, în concret, gradul de pericol social al infracțiunii de tâlhărie este influențat de condițiile săvârșirii sustragerii, el fiind – în principiu – mai ridicat atunci când a avut loc sustragerea. De aceea, deși pentru calificare nu are importanță dacă a avut loc sau nu sustragerea, și, deci, pentru determinarea pedepsei legale, instanța, individualizând pedeapsa, nu poate face abstracție, în evaluarea gradului de pericol social concret al faptei, de împrejurarea dacă sustragerea a fost sau nu comisă în urma săvârșirii atacului.

O mențiune specială trebuie făcută cu privire la tentativă. După cum se știe, în cazul tentativei, executarea acțiunii constitutive este oprită, la un moment dat în mod involuntar (tentativă imperfectă) sau, deși dusă până la capăt, ea nu-și produce efectul din cauze independente de vo-

ința făptuitorului (tentativă perfectă), în ceea ce privește tratamentul penal, legea noastră a optat pentru sistemul diversificării, potrivit căruia tentativa trebuie pedepsită mai ușor decât infracțiunea consumată. Opțiunea a fost determinată de constatarea că, deși latura subiectivă a tentativei și infracțiunii consumate sunt identice – pe parcursul realizării hotărârii infracționale tentativa ocupă o poziție inferioară aceleia a faptei consumate, care a produs rezultatul ilicit, astfel că este normal ca această deosebire, ce atribuie tentativei un grad de pericol social abstract mai redus, să se reflecte și în pedeapsa ei legală. Același element – măsura realizării laturii obiective a infracțiunii – poate influența însă și gradul de pericol social concret al tentativei [70, p. 165].

„Din acest punct de vedere, în cazul tentativei imperfecte, n-ar trebui să fie indiferentă distanța parcursă pe *iter criminis* sau, cu alte cuvinte, apropierea mai mare sau mai mică, de momentul când ar fi trebuit să aibă loc producerea rezultatului; după cum, în cazul tentativei perfecte n-ar trebui să se piardă din vedere că făptuitorul a făcut tot ceea ce depindea de el pentru ca executarea să-și producă efectul și că, aceasta fiind dusă până la capăt, numai datorită unor cauze străine de voința lui rezultatul nu s-a produs. Primejdia creată pentru valorile sociale crește pe măsură ce făptuitorul își desfășoară acțiunea, pe măsură ce el se apropie mai mult – și mai sigur – de ținta stabilită.

Acest criteriu de apreciere – gradul de realizare a laturii obiective - trebuie însă conjugat cu altul, și anume cu cauza care a determinat întreruperea executării sau neproducerea rezultatului.

Unele dintre cauzele la care ne referim sunt *preexistente* – în sensul că există mai înainte ca hotărârea de a săvârși infracțiunea să fi fost pusă în executare – și pot privi fie *mijloacele* folosite de infractor (care, deși sub raportul naturii lor ar putea duce la rezultatul urmărit, în fapt se dovedesc defectuoase sau insuficiente), fie *obiectul material* (care, în momentul săvârșirii actelor de executare, este absent, în mod accidental de la locul unde făptuitorul presupunea că se află). Alte cauze sunt *survenite*, în sensul că apar după ce hotărârea de a săvârși infracțiunea a fost pusă în executare. Ele pot zădărnici executarea printr-o rezistență activă sau pasivă; pot opune în calea executării un obstacol fizic sau psihic; în fine, pot acționa, după caz, asupra mijloacelor folosite de subiect, defectându-le sau făcându-le insuficiente, asupra obiectului material al infracțiunii, distrugându-l sau degradându-l, ori asupra executării însăși, împiedicând-o. Dintre cauzele ce au făcut ca infracțiunea să nu se consume, în principiu, cele survenite imprimă tentativei un grad de pericol social sporit în raport cu cele preexistente. Acestea din urmă reprezintă de la început un obstacol în calea desăvârșirii infracțiunii, care este sortită, chiar de atunci, eșecului; în mod obiectiv, ele fac ca, încă din momentul începerii executării, șansele reușitei să fie compromise, cu totul improbabile. Cauzele survenite neapărând decât mai târziu pe parcursul lui *iter criminis*, procesul execuțional nu este afectat inițial de nici o deficiență intrinsecă, de natură să-i curme

desfășurarea și să zădărnicească producerea rezultatului; consumarea apare mai mult decât probabilă și numai accidental – datorită apariției neașteptate a cauzei – ea nu are loc.

b. *Urmarea infracțiunii*. Orice infracțiune are o urmare (dar nu întotdeauna un rezultat). Această urmare este inclusă întotdeauna, sub o formă sau alta, în incriminarea legală; dar, pe când uneori urmarea este arătată în termeni expresi, alteori legea nu o indică explicit, ea deducându-se din descrierea acțiunii sau inacțiunii constitutive, care o implică. Urmarea – întotdeauna prezentă – considerată în esența sa, reprezintă fie o *vătămare materială*, o leziune, fie o *stare de pericol*.

Orice urmare infracțională are o semnificație calitativă și una cantitativă. Cea calitativă este atribuită de obiectul juridic al infracțiunii; cea cantitativă constă în amploarea vătămării sau a stării de pericol. Semnificația calitativă a urmării interesează numai indirect evaluarea gradului concret de pericol social, căci, fiind comună tuturor infracțiunilor de același tip, a fost avută în vedere de legiuitor la stabilirea limitelor concrete prin intermediul acestora. Semnificația cantitativă a urmării, pentru definirea gradului de pericol social concret al faptei săvârșite, este însă considerabilă.

Nu oitem, firește, faptul că nu orice urmare infracțională poate fi evaluată valoric sau exprimat în unități de măsură. Există urmări cu un conținut organizatoric, politic, moral etc., care nu pot fi constatate și evaluate în acest fel. Așa sunt, de pildă; dezorganizarea activității unei organizații sau unități prin infracțiunea de neglijență în serviciu; vătămarea adusă intereselor legale ale unei persoane prin infracțiunea de abuz în serviciu contra intereselor personale; suferința fizică produsă unei persoane prin infracțiunea de vătămare; atingerea adusă prin insultă, demnității unei persoane. Dar toate urmările, indiferent dacă sunt sau nu susceptibile de evaluare valorică ori cantitativă, prin folosirea unor unități de măsură, pot fi, de la caz la caz, mai grave sau mai ușoare, mai importante sau mai puțin importante, mai nocive sau mai puțin nocive pentru desfășurarea vieții sociale. Or, aceste diferențe între gravitatea, importanța sau nocivitatea diverselor rezultate concrete, pe care le pot produce faptele penale ce aparțin aceluiași tip particular de infracțiune, chiar dacă, datorită naturii urmărilor, nu pot fi riguros măsurate, cântărite ori supuse unei evaluări patrimoniale, sunt totuși susceptibile de a fi percepute și apreciate, poate mai puțin riguros și exact, dar oricum de o manieră edificatoare.

Întinderea, amploarea urmării (rezultatului) infracțiunii este întotdeauna relevantă pentru gradul de pericol social al acesteia, cu toate că nici un element al infracțiunii nu este mai semnificativ sub acest aspect. De aceea urmarea (rezultatul) nu poate fi niciodată omisă dintre elementele ce trebuie luate în considerare la evaluarea gradului de pericol social concret.

Un aspect particular al celor arătate mai sus, în legătură cu latura cantitativă a urmărilor, îl

oferă așa-zisele *infracțiuni cu durată de consumare*. La infracțiunile continue, de exemplu, urmarea, apărută în germene încă din primele momente ale acțiunii-inacțiunii, se amplifică pe măsură ce procesul executiv se desăvârșește, iar când atinge dimensiunile ce conferă faptei relevanță penală, se poate considera că infracțiunea s-a consumat; dar, cum la aceste infracțiuni, de regulă, acțiunea sau inacțiunea se prelungește datorită naturii ei, și dincolo de momentul consumativ, acestei prelungiri a acțiunii sau inacțiunii constitutive îi corespunde, cvasiconcomitent, o prelungire și a procesului de producere a rezultatului, care se dezvoltă progresiv până în momentul epuizării, când activitatea infracțională ia sfârșit. La fel este și în cazul infracțiunilor colective (de obicei); la aceste infracțiuni, dacă repetarea actelor materiale din care este alcătuită acțiunea constitutivă nu se curmă în momentul consumativ – când repetările au atins numărul necesar și s-a produs rezultatul faptei incriminate – ci are loc și în continuare, prelungirea acțiunii este însoțită de o prelungire cvasiconcomitentă a procesului de producere a rezultatului, căci, cu fiecare act nou săvârșit, rezultatul se amplifică și această amplificare nu ia sfârșit decât o dată cu încetarea activității care îl generează și îl impulsionează [70, p. 167]. Nici în cazul infracțiunilor continuate situația nu este diferită; la infracțiunea continuată fiecare acțiune sau inacțiune componentă dă naștere unei urmări suficiente, prin dimensiunile sale, pentru a fi relevante din punct de vedere penal, dar – datorită unității de rezoluție care unifică acțiunile sau inacțiunile săvârșite – aceste urmări individuale se totalizează, dând naștere unui rezultat global, evident de alte proporții decât urmările parțiale a căror sumă o reprezintă. Același lucru se poate spune și despre infracțiunile instantanee care îmbracă forma unității naturale; întrucât conținutul acestor infracțiuni se realizează o dată cu săvârșirea primului act material și producerea urmării – când se poate considera că infracțiunea a atins momentul consumativ – înseamnă că, pe măsura săvârșirii actelor materiale subsecvente, procesul producerii urmării se prelungește iar urmarea se amplifică prin însumarea progresivă a tuturor urmărilor parțiale generate de aceste acte. În toate aceste cazuri amplificarea rezultatului este de ordin exclusiv cantitativ; el sporește continuu, dar nu-și schimbă natura. În cazul fiecăreia dintre formele de unitate infracțională sus-amintite, ne aflăm deci în fața unui *rezultat progresiv* – dezvoltat paralel cu prelungirea acțiunii-inacțiunii constitutive – care, în raport cu dimensiunile cantitative dobândite pe parcursul acestei dezvoltări, caracterizează în mod diferit gradul de pericol social al fiecărei infracțiuni concrete.

La unele infracțiuni cu conținuturi alternative, elementul susceptibil de înfățișări multiple este rezultatul. Pentru existența infracțiunii de vătămare corporală gravă (art. 151 CP RM), de pildă, se cere ca fapta să fi cauzat o vătămare a integrității corporale sau sănătății care să fie periculoasă pentru viață – sau, alternativ – să producă una dintre următoarele consecințe: pierderea unui simț sau organ, încetarea funcționării acestora, o infirmitate permanentă fizică sau psihică,

desfigurare, pierderea sarcinii etc. Între rezultatele prevăzute alternativ, în cadrul aceleiași incriminări, există echivalență sub raportul gravității, căci altfel legiuitorul n-ar fi subsumat toate conținuturile alternative unei singure infracțiuni și n-ar fi stabilit, pentru toate, aceleași limite de pedeapsă; dar, ca și în cazul acțiunilor alternative, este vorba de o echivalență relativă și nu de una absolută, cu atât mai mult cu cât uneori urmările pot fi de natură diferită și, deci, cu greu s-ar putea găsi un criteriu de apreciere comun. Cum vom putea pune pe același plan, de exemplu, provocarea unei boli psihice și cauzarea pierderii vederii la ambii ochi? Sau cum vom putea asimila o tulburare însemnată adusă bunului mers al unei organizații cu cauzarea unei pagube de – să zicem – 100.000 lei produsă aceleiași organizații? Cu alte cuvinte, deși legea prevede aceeași pedeapsă pentru toate conținuturile alternative indiferent de natura urmării, rezultatul infracțiunii, prin însăși natura sa poate atribui acestor conținuturi grade diferite de pericol social [56, p. 168]. La deosebirile determinate de natura rezultatului se vor adăuga, desigur întotdeauna, cele provocate de diferențele cantitative, care, împreună cu cele dintâi, vor trebui să-și găsească expresia în sancțiunea aplicată.

Cu toate că, în general, în incriminarea infracțiunilor a căror urmare o constituie o stare de pericol nu sunt incluse mențiuni privitoare la această stare periculoasă – care reiese implicit din însăși acțiunea sau inacțiunea incriminată – există totuși și infracțiuni ce iau ființă numai în cazul în care, potrivit normei incriminatoare, fapta săvârșită este de natură a pune în pericol o anumită valoare socială. Astfel, potrivit art. 235 CP RM, încălcarea regimului de administrare și protecție a fondului ariilor naturale de stat, constituie infracțiune numai dacă fapta „crează pericolul cauzării de daune” [70, p. 172]. Nu se cere, cu alte cuvinte, să existe anume factori obiectivi de natură să producă o vătămare în mod nemijlocit – fără a mai fi nevoie, pentru aceasta, de vreo altă acțiune-inacțiune suplimentară – încât numai intervenția unei conduite umane sau o întâmplare ar mai putea să evite acea urmare; este suficient și un pericol indirect, viitor, susceptibil să genereze vătămarea în condițiile acțiunii oricărui factor (mecanic, meteorologic etc.) care s-ar putea declanșa în mod natural sau în condițiile săvârșirii, în cadrul activității normale, a unei fapte complementare, fie de către aceeași persoană, fie de către alta. În situațiile de acest fel, dacă pericolul, a cărui producere legea o cere doar ca o posibilitate, s-a produs efectiv, pericolul social concret al faptei săvârșite ar putea să prezinte un spor de gravitate, care va trebui luat în considerare la individualizarea pedepsei.

În realizarea lor concretă, unele infracțiuni produc, uneori, pe lângă rezultatul cerut de textul incriminator, și alte urmări care, deși vătămătoare, nu caracterizează totuși infracțiunea spre a se putea reține existența unei pluralități infracționale [70, p. 173]. Este neîndoielnic că urmările de acest fel, care nu reprezintă realizări ale rezultatului cerut de lege pentru existența infrac-

țiunii, nu aparțin conținutului concret al acesteia.

Dar, așa cum s-a arătat mai sus, gradul de pericol social concret al faptei este determinat, cu o pondere ce diferă de la caz la caz, și de ambianța – alcătuită din stări, situații, împrejurări, întâmplări extrinseci conținutului – în care s-a comis infracțiunea și care, impunându-i o notă aparte, se răsfrânge inevitabil asupra gravității ei. În această ambianță se pot înscrie – credem – și acele modificări aduse realității obiective care, deși nu concretizează rezultatul specific faptei incriminate, sunt totuși urmări dăunătoare concrete ale faptei săvârșite și, ca atare, sunt susceptibile să-i caracterizeze, într-o măsură mai mare sau mai mică, gravitatea specifică [119, p. 19].

c. *Raportul de cauzalitate.* În cazurile în care rezultatul caracteristic infracțiunii reținute nu este produsul exclusiv al acțiunii sau inacțiunii săvârșite de inculpat, cauzalitatea poate prezenta gradații relevante pentru pericolozitatea socială a faptei distincte, în practică se pot ivi mai multe ipoteze:

– rezultatul s-a produs datorită acțiunilor-inacțiunilor conjugate – concomitente sau succesive ale mai multor persoane. De exemplu un instructor de la o școală de conducători auto, circulând cu un autovehicul neînregistrat cu dublă comandă, a încredințat conducerea mașinii unei persoane ce se instruia în vederea obținerii carnetului de conducere, iar aceasta a accidentat grav un pieton [119];

– rezultatul s-a produs datorită acțiunii-inacțiunii inculpatului și intervenției sau neintervenției victimei. De exemplu victima, coborând din autobuz, s-a angajat neregulamentar în traversarea străzii, prin spatele autobuzului, care încă staționa și a fost lovită mortal de autocamionul condus de inculpat, care, venind din direcția opusă, nu a redus viteza până la limitele evitării oricărui pericol, așa cum îi impuneau prevederile cuprinse în Regulament. Fiind lovită de inculpat, în abdomen, cu capătul unui par, victima s-a prezentat la spital cu mare întârziere, când peritonita purulentă, provocată de leziunea suferită, se generalizase, astfel că viața sa nu a mai fi putut fi salvată [104, p. 177];

– rezultatul a survenit datorită acțiunii-inacțiunii inculpatului și intervenției altor factori. De exemplu victima – care era în vârstă de 69 de ani și prezenta o ateroscleroză cerebrală severă, cu insuficiență circulatorie avansată și leziuni cardiace – a fost lovită peste față de inculpat și, datorită acestui traumatism, a suferit rupturi vasculare cerebrale, ce au dus la hemiplegie, cu imobilizare, urmată de complicații septice bronhice și moarte, evoluția gravă fiind favorizată de leziunile vasculare masive, preexistente. În urma lovirii sale cu un cuțit, victima a fost examinată medical, dar medicul stabilind diagnosticul de plagă înțepată superficială – în loc de plagă abdominală penetrantă – nu s-a efectuat intervenția chirurgicală necesară și, instalându-se o septicemie generală, victima a decedat [98, p. 176].

În domeniul dreptului penal, cauzalitatea, ca element al conținutului infracțional, poate prezenta grade diferite, poate fi principală sau secundară; fapta persoanei care a constituit cauza principală a urmării socialmente periculoase trebuie să atragă o răspundere mai mare decât fapta persoanei care a avut un rol secundar în producerea urmării. Prin urmare, și gradul de cauzare determină gradul pericolozității sociale și, pe cale de consecință, măsura răspunderii penale. Atunci când în antecedenta rezultatului se înscriu mai multe cauze ori condiții cu relevanță causală – indiferent dacă acestea constau în acțiuni-inațiuni ale altor persoane, ale victimei ori în alți factori – măsura în care activitatea infractorului a contribuit la producerea urmării specifice constituie, așadar, un element de apreciere a gradului de pericol social al faptei săvârșite.

3. *Gradul de pericol social concret și latura subiectivă a infracțiunii săvârșite.* Fiecare tip particular de infracțiune se caracterizează, din punct de vedere subiectiv, printr-o formă de vinovăție – fie intenție, fie imprudență. Formele de vinovăție nu pot constitui elemente de diferențiere, sub aspectul gradului de pericol social, între infracțiunile de același fel și, deci, nu sunt susceptibile de a servi în mod nemijlocit, la adaptarea fiecărei sancțiuni în parte. Influența lor – aceeași pentru toate infracțiunile de același tip – s-a reflectat asupra pedepsei legale și numai astfel, prin intermediul acesteia, devine relevantă în operația de individualizare [120, p. 54].

Ambele forme de vinovăție se pot înfățișa însă, în manifestările lor concrete, sub două modalități care, fiecare în parte, ar putea imprima faptei săvârșite un alt grad de pericol social, deși gradul de pericol social abstract este același. Intenția poate fi directă sau indirectă; imprudența poate consta în ușurință sau neglijență. În general se consideră că intenția directă atribuie faptei o pericolozitate mai mare decât intenția indirectă, deoarece a urmări producerea rezultatului vătămător este mai grav decât numai a-l accepta; de asemenea, se admite că ușurința imprimă faptei un grad sporit de pericol social în raport cu neglijența, căci a prevedea rezultatul și, totuși, a trata cu ușurință posibilitatea producerii lui este mai grav decât a nu-l prevedea, chiar dacă exista obligația și posibilitatea ca el să fie prevăzut. Este logic să fie așa, cu toate că, uneori, practica poate infirma asemenea aprecieri apriorice [120, p. 54].

Dar, în afară de modalitatea concretă a formei de vinovăție, există și alte elemente de ordin subiectiv care pot influența gradul de pericol social al faptei săvârșite. Vinovăția „exprimă raportul dintre conduita individului și relațiile sociale ocrotite de lege și încălcate de subiect” [164]. Procesul psihic ce stă la baza actului volitiv, care a declanșat un complex, mai amplu și „nu se confundă cu vinovăția”; „el apare ca „nervul motor” al acțiunii exterioare, întrucât comanda de a acționa este consecința deliberării interioare a subiectului, confruntării diferitelor influențe și procese interioare, evaluării perspectivelor acțiunii într-un sens sau altul”. În cadrul acestui proces un rol deosebit îl au scopul și mobilul [157].

În ceea ce privește scopul sunt mai multe viziuni împărtășite în doctrină. Astfel unii doctri-nari apreciază scopul ca fiind schimbarea în lumea obiectivă urmărită de infractor prin săvârșirea faptei; căci infracțiunea nu este niciodată un scop în sine, ci aproape întotdeauna un mijloc pen-tru a atinge un anumit rezultat. Un individ otrăvește o persoană pe care urma să o moștenească pentru a intra mai curând în stăpânirea moștenirii; altul pune foc casei sale pentru a încasa o in-demnizație de asigurare; un casier delapidază sau un hoț fură o sumă de bani pentru a-și plăti o datorie. Scopul, care, după cum subliniază autorul, este generat de lumea obiectivă, „devine, la rândul lui, cauză-motor al activității umane...”. În cauzalitatea socială, care „include și își subor-donează cauzalitatea psihică”, „atât cauzele cât și efectele au un caracter orientat și intențional, apărând ca scopuri care determină pe oameni să înfăptuiască anumite transformări” [101, p. 68]. În afara valorii sale simptomatice, scopul completează imaginea ansamblului faptei săvârșite, îi dezvăluie semnificația, o arată în adevărata ei lumină; el este acela care dă dominantă faptei. Intenția, dacă ne limităm la ea, nu explică săvârșirea infracțiunii și izolează fapta de ansamblul psihologic în care s-a zămislit conceperea sa și hotărârea de a o comite. De aceea cunoașterea scopului urmărit de infractor este indispensabilă pentru evaluarea gradului de pericol social al faptei săvârșite. Totodată criminologul Octavian Bejan are o altă viziune și anume: „Scopul re-prezintă rezultatul scontat pe care tinde să-l atingă individul”, deoarece „scopul nu este însă in-dependent, el este presupus, predeterminat de motiv (interes, necesitate etc.) în care se găsește într-o formă latent, implicită. În această ordine de idei se cere de precizat că scopul nu coincide cu finalitatea conduitei umane, inclusiv cea criminală”.

Dar profesorul I. Oancea menționa că, scopul imediat – în sensul celor arătate – trebuie co-relat întotdeauna cu scopurile mai îndepărtate, în ipoteza că ar exista precum și cu mobilul, deoa-rece s-ar putea ca el să nu fie suficient pentru a explica geneza infracțiunii. Revenind – pentru exemplificare – la cazul casierului care a delapidat sau al hoțului care a furat spre a-și plăti o datorie, apare evident că acest scop imediat, singur, nu explică fapta, căci cei mai mulți datornici nu procedează așa; dacă vom analiza lucrurile, s-ar putea să constatăm că gestionarul sau autorul furtului era supus unei mari presiuni psihice, deoarece, pentru plata datoriei, era urmărit silit asu-pra casei în care locuia împreună cu familia sa, ceea ce înseamnă că există și un scop mai înde-părtat: evitarea executării silite; dar și acest scop ar putea fi nerelevant, întrucât majoritatea per-soanelor urmărite sunt incapabile să delapideze sau să fure pentru a înlătura amenințarea unui asemenea pericol [96, p. 45].

Pentru a fi capabil de aceasta, trebuie ca scopul să declanșeze un sentiment, un impuls de incorectitudine, poate trecător sau accidental, ori poate aflat în stare latentă în fondul caracteru-lui; dorința puternică de a scăpa de urmărire silită a făcut să izbucnească această idee, acest sen-

timent de necinste, care a invadat totul și a generat infracțiunea. În acest exemplu, scopul a dus la infracțiune numai pentru că a deșteptat un sentiment, un impuls antisocial, care a pus stăpânire pe psihicul agentului și l-a determinat să recurgă – în atingerea scopului – la mijloace neonest. Așadar, nu scopul, ci mobilul –declanșat de scop – este cauza imediată și psihologică a acțiunii ilicite.

Însă lucrurile se pot petrece și altfel decât în schema de mai sus: scop-mobil-infracțiune. Foarte adesea se întâmplă invers: mobilul este acela care determină scopul de atins, iar scopul, la rândul său, face să apară intenția de a realiza acțiunea incriminată. În cazul individului devenit incendiator pentru a încasa indemnizarea de asigurare – de pildă – nu nevoia de a pune mâna pe acești bani este aceea care a făcut să se nască în psihicul său un sentiment de cupiditate; deoarece acest sentiment preexista și tocmai el l-a făcut să vrea să-și aproprie o sumă de bani prin săvârșirea unei infracțiuni [120]. La fel este adesea și în caz de furt. Același lucru s-ar putea spune și privitor la infracțiunile de omor în care sunt implicate sentimentul de răzbunare ori înclinații spre cruzime, brutalitate; toate acestea sunt preexistente scopului urmărit, care tinde tocmai să le dea satisfacție.

4. Referindu-ne la *subiectul infracțiunii*, prin prisma condițiilor sale (vârsta, responsabilitatea) nu am putea aprecia pericolul social al infracțiunii, în funcție de acestea. Ci doar în operația de individualizare s-ar putea lua în considerație condiția vârstei, întru aprecierea pericolului infracțiunii, deoarece se știe că minorii sunt tratați penal cu o mai mare atenție din partea legiuitorului. În primul rând vârsta minimă pentru răspundere penală este 16, respectiv de la 14 la 16 ani, în conformitate cu art. 21 alin. (1)-(2) CP RM. În al doilea rând pedeapsa maximă a închisorii este redusă la jumătate, etc.

Ceea ce influențează pericolul social al unei infracțiuni este personalitatea făptuitorului și tot ceea ce se înțelege prin aceasta [120, p. 54]. Astfel, menționăm că aceasta trebuie apreciată nu numai sub aspect psiho-fizic, ci și social, adică luându-se în considerare atât trăsăturile de caracter și temperamentul său, starea sa de sănătate fizică și mentală cât și măsura integrării sale sociale (modul în care muncește și se comportă la locul de muncă, în familie și, în general, în societate, felul său de viață etc.). Vârsta înaintată, lipsa experienței de viață sau nivelul de cultură scăzut ar putea releva, eventual, un grad de pericol social mai puțin ridicat. La fel un grad mai ridicat îi atribuie faptei și gradul de rudenie față de victimă, în cazul unor infracțiuni ca omorul, vătămarea intenționat gravă a integrității corporale sau a sănătății etc. [120, p. 54]. Când privește conduita făptuitorului, este de observat că, pentru evaluarea gradului de pericol social, interesează atât comportarea sa anterioară săvârșirii faptei, cât și conduita lui de după comiterea acesteia (dacă a regretat sau nu fapta săvârșită, dacă a reparat sau a încercat să repare prejudiciul cauzat).

Putem afirma că personalitatea criminalului a fost studiată pe larg în criminologie și toate cunoștințele vaste servesc la individualizarea răspunderii și pedepsei penale după cum este stabilit în Codul Penal al Republicii Moldova.

Natura infracțiunii săvârșite și antecedentele penale ale făptuitorului nu constituie o piedică, de principiu, în aplicarea prevederilor art. 15 CP RM; ponderea lor în caracterizarea gradului de pericol social al faptei poate fi apreciată numai în complexul tuturor datelor, stărilor, situațiilor și împrejurărilor susceptibile să contribuie eficient la evaluarea acestuia [120, p. 54].

În concluzie putem afirma că gradul de pericol social concret al unei infracțiuni săvârșite, poate fi apreciat și în funcție de elementele subiective ale componenței de infracțiune, latura subiectivă și subiectul infracțiunii. Aceste elemente, însă, nu pot constitui elemente de diferențiere a pericolului social între infracțiunile de același fel, decât doar sub aspectul cuantumului pedepsei ce se stabilește în procesul de individualizare.

2.3. Pericolul social al criminalității ca fenomen social

Spre deosebire de dreptul penal, criminologia analizează pericolul social din alte perspective, și anume racordându-l la totalitatea infracțiunilor. Astfel, N.F. Kuznețova menționează că: „Conținutul social al infracțiunii constă în caracterul și gradul pericolului social, care poate fi evaluat numai prin intermediul unei determinări corecte a caracterului și mărimii prejudiciului cauzat” [155, p. 27].

Astfel, pericolul social al criminalității – reprezintă calitatea ultimei de a cauza un prejudiciu esențial relațiilor sociale și concomitent se bazează pe aprecierea subiectivă dată de către societate a caracterului și mărimii unui asemenea prejudiciu. Totodată hotărârile legiuitorului ar trebui să fie bazate pe rezultatul cercetărilor științifice, acestea având un caracter obiectiv. Însă din discuțiile cu practicienii și din examinarea avizelor și notelor informative la proiectele de lege care au fost în ultimii 5 ani, nu se ține cont de cercetarea științifică, deși legea prevede acest lucru în art. 7 „Evaluarea preliminară a impactului noilor reglementări” din Legea 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, republicată în 2010, unde se prevede că: „Evaluarea preliminară a impactului este realizată de inițiatorul proiectului de act normativ. În cazul unor proiecte de acte normative complexe, evaluarea impactului poate fi realizată, pe baza unui contract de prestări de servicii, de către *institute de cercetare științifică*, universități, societăți comerciale sau organizații neguvernamentale, în conformitate cu prevederi-

le legale în vigoare referitoare la achizițiile publice”.

În ultimii ani se observă o creștere în ce privește informarea populației privind situația criminogenă în țară și metodele de combatere a ei. Acest fapt, însă, îi pune în gardă pe oameni, fiind îngrijorați de securitatea lor și familiei; de neîncrederea în ziua de mâine. Acest fenomen favorizează anumite schimbări negative în psihologia oamenilor.

Pe de altă parte, tot mai mulți oameni pledează pentru înăsprirea sancțiunilor penale pentru faptele deosebit de grave. Desigur, acești infractori nici nu merită mai mult decât ură, dispreț, subestimare.

Este foarte rău însă, chiar catastrofal pentru societate situația în care comiterea unei infracțiuni provoacă doar ură și dorința de răzbunare, când pentru violența comisă se cere aplicarea unei violențe și mai mari vinovatului. Este rău că sentimentele noastre nu ne trezesc dorința de a gândi, a înțelege, a clarifica acest fenomen – criminalitatea. Pentru că paradoxal, dar infractorii sunt tot victime ale sistemului în care au trăit.

Încă cu 160 ani în urmă A. Quetelet scria: „acțiunile ilicite ale oamenilor se comit nu doar din vina unor persoane aparte, ci a societății, în care aceste persoane trăiesc..., societatea conține în sine semințele tuturor infracțiunilor ce se vor comite. Ea le pregătește, iar infractorul este doar o armă pentru comiterea lor”.

De aceea în spatele infracțiunilor comise trebuie să vedem elementele sistemului social din acel stat ce au creat mediul favorabil pentru diminuarea moralității, pentru sporirea nedreptății sociale și antipatiei sociale, precum și condițiile în care lupta pentru existență îmbracă o formă anormală.

Prin intermediul proceselor de socializare, adaptare și control social, orice societate transmite membrilor săi modelul său normativ și cultural, facilitându-le integrarea socială „învățarea culturii grupului din care fac parte și deprinderea cu rolurile sociale” pe care trebuie să le îndeplinească [116, p. 56].

Asimilând aceste cunoștințe, deprinderi, persoana manifestă puternice tendințe de adeziune la normele și valorile grupului, făcând din ele un etalon al propriului comportament, adică se străduiesc să trăiască în conformitate cu aceste valori.

Această tendință este una conștientă și se numește conformitate, dar se deosebește de conformism, care constă în acceptarea mecanică a normelor și valorilor unui grup, împotriva propriilor convingeri ale individului.

Opusul stării de conformitate este nonconformitatea sau, mai precis, devianța care se poate defini ca lipsă de adeziune la modelul normativ al grupului, manifestată printr-un comportament „atipic” care încalcă prescripțiile normative.

Ca noțiune larg utilizată în sociologie și criminologie și fundamentând un întreg sistem teoretic și conceptual care a dat naștere sociologiei devianței și criminalității, noțiunea de devianță desemnează, în înțelesul său cel mai general, îndepărtarea, abaterea sau nonconformismul indivizilor față de normele și valorile sociale [100, p. 24].

Orice societate se confruntă cu fenomene de crimă și infraționalitate, întrucât nu poate exista o societate „în care indivizii să nu se abată mai mult sau mai puțin de la tipul colectiv, este inevitabil ca printre aceste abateri să fie unele care prezintă caracter criminal”. [84] De altfel, E. Durkeim consideră crima ca un „fenomen normal”, cu condiția ca ea să nu depășească anumite limite care fac imposibilă funcționarea societății și conviețuirea indivizilor.

Pentru majoritatea sociologilor, criminalitatea reprezintă o problemă socială, întrucât ea include o contradicție semnificativă între sistemele de referință valorice și normative ale societății și așteptările indivizilor. Generând consecințe negative asupra structurii și stabilității grupurilor sociale și a nesiguranței între indivizi [100].

Ea implică totodată, încălcarea flagrantă a modelelor și schemelor valorice și normative așteptate și dorite, precum și o abatere sensibilă de la ceea ce societatea definește ca fiind moral, licit și corect.

Ca tendință generală se apreciază că, cu cât actele criminale se acumulează și se agravează într-o societate, cu atât membrii acesteia sunt supuși unor forme de alienare, stres, nesiguranță și demoralizare.

Imaginea este completată de faptul că o parte importantă a celor implicați în asemenea acte antisociale nu-și percep propria situație, nu-i interesează opinia celorlalți, retrăgându-se într-o „subcultură” specifică [84].

Caracterul social al fenomenului respectiv se explică prin următoarele:

- subiecții infracțiunilor, precum și subiecții asupra intereselor și relațiilor cărora se săvârșesc atentatele criminale sunt membrii societății;
- prejudiciul cauzat de criminalitate este antisocial, fiindcă produce deformări în societate, încalcă funcționarea normală a instituțiilor ei și ordinea publică;
- criminalitatea este determinată de factorii sociali.

Astfel Karpăț I.I. afirmă în acest context că caracterul social al criminalității se manifestă anume prin aceea că fenomenul respectiv este generat de diferite laturi și contradicții ale realității sociale. Criminalitatea este un rezultat al contradicțiilor din societate care apar între oameni în procesul relațiilor de producere, inclusiv și a celor de repartizare. Este vorba de raporturile și contradicțiile atât între clase, între grupurile sociale, cât și contradicțiile din cadrul grupurilor mici și între persoane concrete. Istoria dezvoltării societății umane demonstrează că nivelul cri-

minalității sporește sau se reduce în funcție de starea societății, de stabilitatea sau instabilitatea socială, economică și politică a acesteia.

Realitatea socială reflectată de noțiunea de criminalitate presupune că aceasta nu poate fi redusă la ansamblul infracțiunilor comise. Astfel, se consideră că criminalitatea nu poate fi cunoscută doar prin ansamblul anumitor infracțiuni fără a analiza alte manifestări ale realității sociale, cum sunt contradicțiile din sectorul economic, ideologic, al psihologiei sociale, cultural etc. [172, p. 56]. Totodată, menționează savantul rus, este imposibil să cunoaștem esența criminalității fără a lua în considerație infracțiunile determinate de contradicțiile respective. Prin urmare, conceptul teoretic al fenomenului studiat trebuie să reflecte atât criminalitatea ca formă specifică a comportamentului social, care încalcă funcționarea normală a organismului social, precum și ca indicator al impacienței sociale. Ca formă a comportamentului social criminalitatea există în fiecare infracțiune concretă și se manifestă prin ansamblul acestora, iar ca indicator al impacienței sociale, ea nu se limitează doar la trăsăturile caracteristice anumitor infracțiuni.

a. În primul rând, criminalitatea este un fenomen firesc determinat de particularitățile condițiilor sociale la o anumită etapă de dezvoltarea a societății, iar infracțiunile concrete, fiind niște manifestări particulare ale acestei legități, sunt determinate de circumstanțe individuale și poartă un caracter întâmplător. Deci, orice infracțiune concretă poate fi comisă și poate să nu fie comisă, ea poate fi prevenită, iar criminalitatea în ansamblu există obiectiv.

b. În al doilea rând, infracțiunile concrete, de regulă nu sunt legate între ele și criminalitatea este construită din suma lor în mod spontan. Dar, în cadrul criminalității în ansamblu între anumite manifestări ale ei există anumite interconexiuni și interdependențe.

c. În al treilea rând, una din trăsăturile principale ale criminalității care exprimă esența ei socială – pericolul social, nu poate fi redusă la o totalitate de pericole sociale ale infracțiunilor concrete care alcătuiesc fenomenul studiat. Pericolul social al fenomenului infracțional se manifestă prin impactul negativ al acestuia asupra condițiilor sociale. Criminalitatea în ansamblu încalcă liniștea socială, inspiră cetățenilor nesiguranță, teamă; necesită cheltuieli considerabil materiale și organizaționale, eforturi enorme în lupta cu acest fenomen antisocial. Criminalitatea este capabilă de a se reproduce, infectând, demoralizând și implicând în comiterea infracțiunilor persoanele nestatornice. Pericolul social al criminalității se exprimă de asemenea prin structura, starea și dinamica ei [159, p. 44-55].

d. În al patrulea rând, cercetarea consecințelor criminalității în ansamblu presupune nu numai analiza prejudiciului cauzat, nemijlocit de anumite infracțiuni, dar și a urmărilor indirecte care nu se includ în componența infracțiunilor săvârșite, precum și a cheltuielilor materiale ale luptei cu fenomenul infracțional care includ cheltuielile pentru activitatea legislativă, întreținerea

organelor de menținere a ordinii de drept, realizarea acțiunilor procesuale, întreținerea instituțiilor penitenciare.

Caracterul social al criminalității este confirmată, de asemenea, de caracterul ei juridic și de apariția istorică a fenomenului studiat [155, p. 56]. Astfel, lista infracțiunilor n-a existat inițial, dar este elaborată de oameni, ținându-se seama de pericolul faptelor respective și este fixată în legislația penală. Anume societatea în persoana legislatorului distinge faptele infracționale de acele non-infracționale. Apariția istorică a crimei și criminalității de asemenea confirmă caracterul lor social [101, p. 13]. Pe de o parte, nu poate fi pusă la îndoială afirmația cum că acțiunile obiective care prezintă un pericol social au fost constatate din momentul apariției societății umane. Pe de altă parte, caracterizarea juridică a acestor acțiuni și recunoașterea lor oficială ca infracțiuni nu puteau să se realizeze înaintea apariției statului și dreptului, adică, conform cercetărilor contemporane, aproximativ în mileniul III î.e.n., la etapa formării societății sclavagiste. Oricum, atât o viziune cât și alta, privind apariția istorică a fenomenului infracțional, confirmă, de fapt, caracterul social al acestuia.

Totodată pericolul social al criminalității este influențat de pericolul diferitor tipuri de criminalitate precum cea organizată, economică, de mare violență etc. [101, p. 13]. În această privință este de menționat că fenomenele de globalizare au adus mari schimbări de paradigmă în abordarea fenomenului criminalității, care implică luarea în considerare a activităților antisociale ale actorilor globali ai criminalității, cu impact negativ puternic în stabilitatea economică și financiară a statului, în asigurarea și menținerea integrității personalului instituțiilor publice, precum și a ordinii și siguranței publice, în general. În aceste condiții, principalele riscuri și amenințări ale criminalității din Republica Moldova, la adresa statului de drept și a siguranței publice, țin de factori importanți din mediul intern și internațional. Transformările sociale și economice produse în Republica Moldova, în ultimii ani, au determinat mutații importante, în exercitarea drepturilor și libertăților cetățenilor, în atitudinea față de proprietate și de instituțiile statului, în organizarea societății, în structura și dinamica fenomenului infracțional și, implicit, în domeniul ordinii și siguranței publice. Mediul intern, se caracterizează prin răspândirea, în anumite medii sociale, a comportamentelor nonconformiste și de negare a valorilor moralei creștine, extinderea consumului ilicit și a dependenței de droguri, concomitent cu diminuarea șanselor de integrare socială.

Lipsa de reacție activă a cetățenilor, față de necesitatea prevenirii fenomenului infracțional, exercită o influență negativă semnificativă, asupra stării de ordine și siguranța publică. Dar, cel mai grav factor de risc, îl reprezintă: „prietenia unor polițiști cu funcții înalte, bunăvoința unor procurori și clemența înduioșătoare a unor complete de judecată”, în relațiile cu persoanele im-

plicate în crima organizată. În prezent, pericolul social al fenomenului criminalității, se remarcă prin: complexitate și comiterea unor noi genuri de infracțiuni, cum sunt cele referitoare la criminalitatea informatică și pirateria comercială etc., profesionalizarea și specializarea infractorilor, prezența faptelor de mare corupție și amplificarea fenomenului criminalității transfrontaliere.

Crima organizată, migrația ilegală, corupția, criminalitatea economico-financiară, tâlhăriile, omorurile la comandă sau în scop de jaf, precum și furturile din avutul public și privat, exercită o influență negativă, asupra calității vieții cetățeanului și siguranței publice. Principalele riscuri și amenințări la adresa statului și a siguranței publice, risc în domeniul ordinii și siguranței publice, reprezintă existența unei probabilități, ca o amenințare existentă, să fie capabilă să exploateze o vulnerabilitate existentă, ce poate cauza pagubă [101, p. 13]. Amenințarea în domeniul ordinii și siguranței publice, reprezintă existența potențialității, de a crea un pericol la adresa ordinii publice. Vulnerabilitatea în domeniul ordinii și siguranței publice, reprezintă existența unei slăbiciuni, care permite unei amenințări existente ori potențiale, să producă o pagubă, iar acestea sunt următoarele:

- degenerarea unor tensiuni social-economice, interconfesionale și interetnice, în acțiuni spontane de violență și confruntări deschise între grupări extremiste, precum și între acestea și autoritățile legale ale statului;
- creșterea șomajului și a excluziunii sociale;
- reducerea nivelului de securitate a persoanelor;
- desfășurarea unor acțiuni specifice războiului psihologic, în scopul subminării încrederii în instituțiile statului, a creării de confuzie și panică;
- scăderea autorității unor instituții ale statului, ca urmare a neîndeplinirii corespunzătoare a atribuțiilor legale, diminuarea încrederii populației în instituțiile statului, mai ales în capacitatea de acțiune a forțelor de ordine și siguranță publică;
- extinderea îngrijorătoare a actelor de corupție, la nivelul factorilor de decizie din administrația publică centrală și locală;
- manifestări antinaționale, extremiste, separatiste și xenofobe, etc.;
- tensiunile ce se manifestă la nivelul întregii zone, generate de tendințele diferitelor comunități etnice, culturale și religioase, de autonomizare și de integrare la nivel regional, de extinderea în spațiul est și sud-est-european, a unor fenomene de tipul terorismului internațional, traficului ilegal de persoane, bunuri, droguri, armament, materiale și substanțe nucleare, radioactive și toxice, de dezastrele ecologice și tehnologice provocate în mod intenționat [101, p. 13].

Unii criminologi sunt de părere că caracterul social al pericolului criminalității poate să reiasă și din caracterul social al factorilor determinanți ai criminalității. Astfel:

Sub aspect economic:

1. *Industrializarea* – prin ea însăși industrializarea este un factor de progres economic și social, oferind locuri de muncă, posibilități superioare de instruire și specializare, bunuri de larg consum de calitate tot mai bună și implicit creșterea nivelului de trai al oamenilor. Statistic s-a constatat însă un fenomen surprinzător: progresul social-economic a fost însoțit de creșterea criminalității. Pentru a se lega acest fenomen de industrializare s-a admis că acesta produce unele efecte secundare cum ar fi:

– creșterea masivă a mobilității orizontale a unei întregi populații rurale, care se deplasează spre zonele industrializate, în speranța unui trai mai bun și mai ales a unei îmbogățiri rapide. Înlocuirea mediului social specific localităților rurale în care individul era cunoscut și apreciat la valoarea sa, iar sistemul relațional era foarte strâns, cu un mediu impersonal, cel urban, în care individul a devenit un necunoscut oarecare, este de natură să producă efecte negative asupra acestei categorii de oameni, provocând grave mutații în structura lor de personalitate, mai ales atunci când „transplantul” s-a soldat cu un eșec [105, p. 183].

– industrializarea prin „mecanismul” său produce o specializare cu efecte de înstrăinare, omul nemaiaivând posibilitatea să-și manifeste spiritul creator;

– industrializarea afectează grav echilibrul ecologic din zona în care sunt implantate, cu efecte care accentuează starea de stres a muncitorilor și populației din zona respectivă;

– ritmul industrializării constituie și el un factor criminogen ca urmare a imposibilității asigurării unor condiții social-edilitare minime pentru populația atrasă în acest sector.

2. *Crizele economice* – Scăderea nivelului de trai la păturilor sociale defavorizate se accentuează în timpul crizelor economice care afectează producția, nivelul salariilor și rata șomajului. În lipsa unei protecții sociale corespunzătoare, persoanele afectate pot fi considerate la limita riscului comiterii faptelor antisociale. În marea majoritate a cazurilor de comitere a infracțiunilor contra proprietății, fiind întrebați care a fost motivul ce i-a determinat la comiterea acestor fapte, marea majoritate a făptuitorilor susțin că au făcut-o pentru a-și asigura existența (să cumpere de mâncare, să facă focul etc.).

3. *Șomajul* – Creșterea numărului celor rămași fără locuri de muncă explică existența unui anumit procent în creșterea criminalității.

Influența sa se exercită nu numai prin scăderea bruscă și excesivă a nivelului de trai, ci și prin instabilitatea emoțională pe care o ocazionaază. Șomajul atacă în mod serios echilibrul interior al individului, punându-l în imposibilitatea de a-și mai putea realiza, prin mijloace legale, aspirațiile sale [155, p. 78].

Acest fenomen influențează și psihicul uman: în condițiile lipsei unui loc de muncă oame-

nii apelează la alcool, droguri fiind favorizați mai apoi la comiterea infracțiunilor. Șomajul atinge grav și structura familială, tensionând relațiile dintre membrii ei. Părinții care nu-și pot asigura traiul decent al copiilor își pierd din autoritate fiind subestimați, la fel și schimbarea rolului femeii și bărbatului în familie, în cazul când soțul rămâne fără serviciu, provoacă stări de confuzie, de dezechilibru interior, anxietate, alcoolism etc.

Anumite studii evocă o creștere puternică a procentului de tâlhării, furturi, înșelăciuni etc. în perioada de recesiune economică.

4. *Nivelul de trai* – Până în momentul în care criminologul american Edwin Sutherland a evocat criminalitatea „gulerelor albe”, doar sărăcia a fost privită ca factor criminogen.

Trebuie de evidențiat faptul că sărăcia nu are doar o dimensiune economică obiectivă, ci și o dimensiune spirituală. Dimensiunea subiectivă se referă la percepția individuală, la evaluarea personală pe care individul o face statutului său economic, situației financiare într-un mediu social și în epoca în care trăiește. În funcție de nevoi, aspirații și obligații, unii își vor considera nivelul de trai satisfăcător, alții de-a dreptul mizer. Același salariu poate fi considerat foarte bun de unele persoane, în timp ce altele îl pot considera jenant sau insuficient pentru un trai onest [105, p. 184].

Nivelul de trai diferit al categoriilor sociale, dorința de îmbogățire sau de un trai mai bun îi determină la comiterea infracțiunilor pe un număr mare de persoane.

Sub aspect demografic s-a constatat statistic că faptul că exploziile în rata natalității, structura demografică a sexelor, mobilitatea geografică și socială a populației reprezintă factori criminogeni importanți:

1. *Rata natalității* – s-a dovedit, de-a lungul timpului, că în viața indivizilor, perioada cea mai activă din punct de vedere infracțional se situează între 18 și 30 ani, cu un maxim de intensitate în jurul vârstei de 25 ani. Din acest motiv exploziile demografice sunt urmate de creșteri semnificative ale delincvenței juvenile (în Europa Occidentală între anii 1960-1980, în SUA și Canada între anii 1965-1975). Această stare a lucrurilor este confirmată și de cercetările naționale precum O. Bejan, V. Bujor, Gh. Botnaru în „Analiza criminologică a influenței proceselor demografice actuale asupra criminalității din Republica Moldova”.

Desigur că relația între rata natalității și criminalitate este de natură indirectă, la amplificarea delincvenței juvenile contribuind o mulțime de alți factori printre care compoziția familială, incapacitatea instructiv-educativă, rolul negativ al mass-media etc.

2. *Mobilitatea socială și urbanizarea* – prin mobilitate socială se înțelege mișcarea populației umane în plan geografic, profesional ori social. Mobilitatea geografică este determinată cel mai adesea de urbanizare și are consecințe criminogene certe.

Studiile statistice indică o corelare generală între creșterea infraționalității și gradul de urbanizare. Aceste studii sugerează că urbanizarea accelerează ritmul natural al omului și totodată taie legăturile dintre om și natură.

Familia a suferit în primul rând: rata divorțurilor, despărțirile și abandonul de familie, diminuarea autorității părinților, angajarea în muncă a ambilor soți, școlarizarea prelungită și căsătoria lor prematură au schimbat profund instituția familială.

Creșterea rapidă a mediului urban, nu a permis amenajarea cartierelor și a habitatului în mod corespunzător. Rapiditatea transformărilor social-culturale în mediul urban a supus personalitatea umană la perturbații și a plasat-o frecvent în situații conflictuale. În consecință au început să apară inadaptații, alienații, înstrăinații, infractorii [52, p. 60].

Dificultățile de acomodare, în condițiile de viață ale mediului urban, a celor proveniți din mediul rural, au dus la faptul, constatat statistic de altfel, că majoritatea celor care au comis infracțiuni cu violență sunt născuți în mediul rural și la data săvârșirii infracțiunii locuiau în mediul urban [95, p. 280].

Sub aspect socio-cultural. Factorii socio-culturali constituie un complex extrem de larg în interiorul cărora individul se naște, trăiește și moare. Acești factori îi marchează definitiv evoluția, majoritatea având relevanță criminologică.

În sens larg cultura reprezintă totalitatea valorilor materiale și spirituale create de societatea omenească de-a lungul istoriei. În criminologie interesează în mod deosebit acei factori culturali care au un rol predominant în socializarea pozitivă sau negativă a indivizilor și care finalmente, îi conduc la săvârșirea faptelor antisociale.

1. *Familia* – Astăzi familia tinde tot mai mult să se reducă la un cuplu orientat unidirecțional spre viitor, chiar dacă acest viitor, are mai multe incertitudini. Simbolismul casei părintești este un loc sacru unde se reînnoiesc și se întăresc legăturile de rudenie; este din ce în ce mai puțin perceput în aglomerările urbane. Odată cu mobilitatea societății moderne, casa copilăriei rămâne până la urmă o simplă amintire [114, p. 112].

Familia trebuie să contribuie indispensabil la educația și dezvoltarea copilului în spiritul respectării dreptului, să favorizeze cultura și conștiința juridică a copilului, să contribuie la maturitatea intelectuală, socială și culturală.

Orice perturbare în interiorul familiei are efecte importante asupra copiilor atât la nivelul adaptării sale în societate, cât și a structurii sale de personalitate, dar și asupra soților. (Copilul care va crește doar cu mama, își va construi greu relațiile cu bărbății, existând posibil și o anumită ură față de ei, dorința de a se răzbuna etc.).

Studiile asupra delincvenței juvenile au arătat că, în mare măsură, atmosfera din familiile

dezorganizate, lipsa autorității părintești, a controlului, precum și a afecțiunii acestora, ca urmare a divorțului, i-au determinat pe copii la adoptarea unor acte antisociale [114, p. 113].

Acești copii au fost deseori abrutizați, bătuți sau traumatizați moral din cauza certurilor și bătăilor dintre părinți, a consumului excesiv de alcool de către aceștia și a lipsei de preocupare privind educația propriilor copii.

Ca relevanță la acești copii se remarcă o atitudine ostilă față de familia din care au făcut parte și chiar față de societate.

De asemenea, familiile infractoare își implică copiii în activități infracționale, împrumutându-le percepte morale contrare eticii societății.

2. *Nivelul de instruire școlară* – școala reprezintă după familie și alături de aceasta, instituția care joacă rolul cu totul deosebit în formarea și perfecționarea continuă a personalității umane și, în consecință, în prevenirea și combaterea comportamentului deviant infracțional. De gradul de școlarizare depinde azi forța organizării social-politice, nivelul și starea culturii [114, p. 112].

Rolul școlii este important pentru educarea și școlarizarea copiilor, pentru depistarea celor inadaptați și punerea în aplicare a unor programe de prevenire generală. Deseori, cadrele didactice acordă maxima atenție succesului școlar, lăsând pe ultimul plan latura educativă. Se lucrează mai mult cu elevii buni la învățătură, realizându-se adevărate relații ierarhice, ceilalți elevi încercând să fie observați caută compensare mai ales în comportamentul de fraudă și în cadrul grupurilor stradale, care vor produce inevitabil viitori infractori.

În școală își iau începutul deseori viitoarele grupări criminale, care încep cu niște infracțiuni neînsemnate comise din curiozitate sau dorință de se manifesta (furt de buzunar, înjosirea unor colegi, protejarea elevilor mai mici de către cei mari în schimbul unor servicii etc.) și care nefiind curmate la momentul potrivit, vor avea un rezultat tragic atât pentru delincvenți, cât și pentru întreaga societate.

Merită să amintim și orfelinele, școlile internat și speciale, centrele de plasament, unde copiii sunt tratați de cele mai multe ori cu violență verbală, psihică, chiar și fizică. Așa cunosc ei viața, așa și-o închipuie și așa vor răspunde societății devenind maturi, întrucât violența naște violență.

3. *Impactul activităților din timpul liber* – prin timp liber se înțelege, în general, timpul de care dispune o persoană după ce și-a îndeplinit obligațiile familiale, profesionale, școlare etc., timp pe care aceasta îl folosește conform dorințelor și înclinațiilor sale reale, în afara „presiunii” exercitate de vreuna dintre obligațiile amintite [1, p. 182].

O importanță deosebită pentru prevenirea fenomenului infracțional, o prezintă organizarea timpului liber al tinerilor în general și mai cu seamă al comunităților de tineri cum sunt elevii și

studentii, care își petrec o mare parte din timpul liber în internate, cămine, cazărmi, precum și în familia sau locuri de distracție și destindere din diferite localități.

Am vrea să remarcăm situația dezastruoasă existentă preponderent în localitățile rurale ale Republicii Moldova, lipsa localurilor pentru distracții și petrecere a timpului liber pentru adolescenți și tineri, distrugerea caselor de cultură, închiderea bibliotecilor, secțiilor sportive, fapt ce dă roade: în dorința de a-și cheltui energia tinerii se întâlnesc, consumă alcool, droguri, recurgând apoi la comiterea infracțiunilor, deseori însoțite de violență. La fel integrarea economică și socială a tinerilor absolvenți conduce la stări de frustrare și dezechilibru care generează infracționalitatea.

4. *Impactul mijloacelor de informare în masă* – studiile efectuate au relevat influența deseori negativă exercitată de mijloacele de informare în masă. Criminologii occidentali au menționat pe primele locuri violența în mass-media și în special video-violența.

Cercetările s-au concentrat asupra acestui aspect, rezultând următoarele:

- violența pe micul sau marele ecran furnizează modele de comportament negativ. Majoritatea canalelor televizate difuzează filme cu subiect violent, unde pe prim plan este violența, criminalitate, răzbunarea cu sânge rece, efectul devastator al armelor, drogurilor etc. De acest efect este influențat preponderent spectatorul tânăr;

- determină creșterea nivelului agresiv în rândul celor ce urmăresc asemenea filme și emisiuni;

- desensibilizează auditoriul cu privire la gravele prejudicii pe care le produce violența. Programele „violente” determină o „dezinhibare” a privitorului și îl scot din real, determinându-l să săvârșească, pe calea imitației fapte violente, spontane și neplanificate [114, p. 112].

Totodată se relevă faptul că receptarea mesajelor mass-media se realizează și interpelează în funcție de propriile nevoi, atitudini și imagini despre lume, astfel încât video-violența va produce efecte doar asupra celor care au înclinații spre violență fără a exclude rolul mijloacelor de informare în desensibilizarea generală și formarea unor atitudini nedorite și neconforme cu interesele societății.

În același plan și cu implicații asemănătoare, mai ales asupra tinerilor se află materialele pornografice care deseori incită la viol.

5. *Discriminarea* – este considerată ca un factor criminogen important, fiind asociată cu prejudecata. O asemenea asociere este făcută deoarece sentimentele discriminatorii constituie obstacole culturale care au o importanță aparte în comportamentul infracțional.

Discriminarea este refuzul de a trata un grup social în conformitate cu aspirațiile sale. Ea se poate exercita la diferite niveluri:

- al claselor sociale;

- al sexelor;
- al apartenenței religioase;
- al grupurilor etnice;
- al instruirii;
- al participării la activitățile sociale;
- al emigrării etc. [95, p. 192].

Aceste preferințe nasc prejudecăți, atitudini negative cu privire la ansamblul grupurilor minoritare. Intensificarea discriminărilor depinde de criterii economice, sociale și politice. Prejudecățile nasc sentimente de frustrare care, de regulă, declanșează porniri agresive, precum și dorințe puternice de revanșă din partea celor care se consideră discriminați. Acesta este un caz tipic de „conflict de cultură”.

6. *Influențele criminogene internaționale* – odată cu declararea independenței Republicii Moldova, cu dezvoltarea relațiilor internaționale, transparența hotarelor Republicii Moldova, simplificarea procedurii și posibilității de emigrare în țările înalt dezvoltate, criminalitatea a obținut și ea caracter transnațional. Au fost create organizații criminale ce includeau cetățeni ai diferitor state, au fost împrumutate noi posibilități și metode de comitere a infracțiunilor (prin Internet; infracțiuni legate de cardurile bancare; spălarea banilor prin transferarea lor peste hotare; traficul de droguri etc.).

Statele în curs de dezvoltare sunt foarte ușor influențabile în ce privește criminalitatea, întrucât aici, mai mult ca oriunde, se simte nevoia de bani, îmbogățire etc.

Crima organizată are nevoie de piețe de desfacere noi, de rețele noi, de filiere necontrolate. În plus, ea are o viteză de desfășurare și o capacitate de adaptare extraordinare, dispunând și de mijloace bănești adecvate scopurilor propuse.

Fiind un fenomen social, criminalitate la fel ca și economia, politica, cultura, etc. se lasă influențată, se dezvoltă în urma cooperării internaționale multilaterale.

7. *Toxicomania* – există o strânsă și nemijlocită relație între escaladarea criminalității și consumul de alcool și de stupefiante, creșterea ratei criminalității fiind intim legată de proliferarea toxicomaniei. Relația dintre consumul de alcool și stupefiante pe de o parte și criminalitate pe de altă parte, este strânsă mai cu seamă la tineri, tâlhăria, atacurile nocturne, omuciderea și alte crime reprezintă pentru toxicomani mijlocul la care recurg în mod disperat pentru acumularea banilor necesari consumului de substanțe toxice [98, p. 333].

Toxicomania include consumul de droguri și alcoolismul. Odată cu Declarația de independență a Republicii Moldova din 1991 și deschiderea granițelor, precum și încercările Moldovei de a se integra în rândul statelor civilizate, a apărut și flagelul drogurilor în țara noastră, care a

devenit o piață de desfacere și tranzit. Acest fenomen influențează negativ dezvoltarea normală a minorilor și tinerilor din Republica Moldova, răspândirea bolilor venerice, precum și creșterea numărului persoanelor ce comit infracțiuni legate de droguri sau pentru droguri.

Alcoolismul este un factor criminogen important, producând tulburări mintale cu efecte în planul comportamentului infracțional. Starea alcoolică, ca factor criminogen, este influențată în mod direct de temperamentul psihotic sau nervos.

Indiferent de forma pe care o îmbracă alcoolismul: acut sau cronic, cert este faptul că sub această influență persoanele acționează prin agresivitate, impulsivitate, diminuare a atenție etc. Aceasta este însă o cauză cu rădăcini mai vechi în societatea noastră.

8. *Profesia* – toate statisticile relevă o rată extrem de diversă a delicvenței profesionale. În mod diferit, majoritatea profesiilor oferă condiții pentru săvârșirea infracțiunilor. Aceasta depinde de împuternicirile angajatului, mijloacele și metodele de care dispune etc. Bunăoară colaboratorii organelor de drept își permit să aplice forța fizică față de persoanele reținute sau arestate.

Așa dar din cele relatate evident este că toți acești factori determinanți nu pot explica legătura cu pericolul social al criminalității, deoarece caracterul social al pericolului criminalității rezultă din răul care se face societății iar caracterul social al factorilor determinanți ne arată originea acestuia. Nimic din cele enunțate de autori nu ne spune că un factor de natură socială ar naște un fenomen care va face rău societății adică va fi periculos. De exemplu, factorul demografic este social, dar el poate naște fenomene care au efecte pozitive cum ar fi creșterea economică.

2.4. Concluzii la capitolul 2

În urma studiilor efectuate în acest capitol putem formula următoarele concluzii:

1. Am constatat că o acțiune este interzisă prin lege (juridică sau morală) tocmai pentru că este apreciată de societate, în temeiul interesului general, drept crimă, fapt care și determină societatea s-o interzică, după ce ea s-a consumat, cel puțin o singură dată, demonstrându-și caracterul socialmente dăunător. Prin urmare, o faptă nu constituie crimă pentru că este interzisă de lege, ci este interzisă de lege tocmai pentru că este o crimă, adică lezează interesul general.

2. Am identificat elementele care caracterizează pericolul social, astfel, pe de-o parte, *acțiunile ilicite*, iar pe de altă parte – *infractorii* care comit asemenea acțiuni și respectiv, *consecințele infracțiunii*.

3. Am identificat criteriile de determinare a pericolului social al infracțiunii, iar acestea pot

servi instanței de judecată la individualizarea răspunderii și pedepsei penale.

4. Am constatat că individualizarea judecătorească a răspunderii penale și pedepsei penale trebuie să fie formată din două componente:

– componenta criminologică, individualizare criminologică (presupune analiza stării reale prin prisma cunoștințelor criminologice pentru a determina pericolul social și probabilitatea de a recidiva a persoanei);

– componenta juridico-penală, presupune aplicarea prevederilor legale la individualizarea răspunderii și pedepsei penale.

5. Practicienii nu iau în calcul pericolul criminalității la individualizarea răspunderii și pedepsei penale.

Am constatat că un rol important în aprecierea pericolului social îl are politica penală prin intermediul incriminării (dezincriminării) unor fapte sociale. Incriminarea faptei penale are loc după constatarea criminologică a pericolului social. Totodată pericolul social este relevat doar prin incriminarea faptei, iar răspunderea penală și aplicarea pedepsei se referă la faptele prevăzute în legea penală, ca infracțiuni. Respectiv dezincriminarea se realizează de regulă prin abrogarea expresă a textului de incriminare, dar nu se poate pune semnul egalității între abrogarea expresă a unei norme de incriminare și dezincriminarea unei fapte. Astfel, nu întotdeauna abrogarea unei norme de incriminare înseamnă dezincriminarea faptei. Pentru a stabili dacă o faptă a fost într-adevăr dezincriminată trebuie constatat că aceasta nu are sub nici o formă corespondent în legea nouă.

6. Evaluarea judecătorească a pericolului social al unei fapte trebuie să se efectuează în baza a mai multor criterii, printre care și elementele componenței de infracțiune, obiect, latura obiectivă, subiect și latura subiectivă.

7. Prevederile art. 75 CP RM necesită o îmbunătățire sub aspectul completării terminologice a acestuia.

CAPITOLUL 3. CONSECINȚELE CRIMEI ȘI CRIMINALITĂȚII CA OBIECT DE CERCETARE

3.1. Consecințele crimei: aspectul juridico-penal

Literatura juridico-penală are un interes aparte în lămurirea noțiunii „urmare” a infracțiunii. Astfel în cercetarea noastră am trecut prin toată teoria dreptului penal la acest subiect și am constatat următoarele împrejurări. În primul rând majoritatea penaliștilor definesc la fel noțiunea „urmare ” a infracțiunii („urmare social-periculoasă” după Codul Penal din 1961 sau „urmare prejudiciabilă” după Codul Penal din 2002). În al doilea rând majoritatea studiilor se referă la conținutul „urmărilor prejudiciabile” doar ca semn al laturii obiective.

Pentru cercetarea noastră am pornit de la câteva nelămuriri. Prima dintre ele se referă la utilizarea sintagmei „urmare prejudiciabilă” ca sinonimă cu „urmare social-periculoasă”. O alta se referă la situația când criminologii utilizează termenul „consecințe ale crimei” față de dreptul penal și cu ce diferă aceasta de noțiunea „urmare a infracțiunii” utilizată pe larg anume în dreptul penal. Cea de-a treia nelămurire este cea legată de afirmația majoritară în teoria dreptului penal precum că urmarea prejudiciabilă nu este semn obligatoriu al infracțiunii (fapt ce-l vom explica în a treia parte a acestui paragraf).

Pentru a desluși aceste nelămuriri am purces la explicarea celei dintâi și anume noțiunea „urmării social-periculoase”.

Astfel Cesare Beccaria în opera sa „Despre infracțiuni și pedepse” spune „...unica și adevărata măsură a infracțiunii este răul făcut națiunii, și de aceea au greșit cei care au crezut că adevărata măsură a infracțiunii este intenția celui care le comite” [45, p. 62].

Bunăoară, ca rezultat al legilor obiective, urmarea oricărui act material săvârșit de infractor este un ansamblu ordonat de efecte și fenomene, care prezintă un pericol social concret. Rezultatul actului material reprezintă forma exterioară de manifestare a acțiunii, inacțiunii infracționale, care poate contribui la dezvăluirea finalității ce o are, conform cu voința infractorului de a realiza un scop prin încălcarea sistemului de obligații și de constrângeri impuse prin norma incriminatoare.

Ca formă externă a actului material săvârșit, orice rezultat are o structură proprie adoptată naturii acțiunii, inacțiunii infracționale, care constă în determinarea unei stări de pericol social sau a unei vătămări materiale.

Starea de pericol social este reprezentată de atentarea prin acțiunea, inacțiunea îndreptată

asupra valorilor sociale ocrotite de legea penală, punându-se în pericol ordinea de drept.

Aprecierea dată rezultatului actului săvârșit ca fiind periculos rezultă din constatarea că a produs sau va produce o daună (un prejudiciu) societății, precum și din producerea unei vătămări materiale și a amenințării viitoare, cu producerea unor acte vătămătoare [129].

Vătămarea materială este urmarea directă având ca sursă actul material infracțional, care afectează obiectul material urmărit de infractor. Dacă starea de pericol, ca element al rezultatului actului săvârșit, viza doar relația și valoarea socială împotriva căreia a fost îndreptată acțiunea, inacțiunea, vătămarea materială, ca element al aceluiași rezultat infracțional produce o schimbare concretă, determinabilă a unui obiect material (uciderea unei persoane). Vătămarea materială se referă atât la calitatea vătămării, care este diferențiată pe diferite categorii de valori sociale, ocrotite prin norma incriminatoare, cât și la cantitatea vătămării, situație care califică și agravează actele materiale săvârșite.

Teoria dreptului penal, definește urmarea prejudiciabilă ca fiind: „schimbarea produsă în realitatea înconjurătoare sau în pericolul producerii unei asemenea schimbări datorită acțiunii prevăzute de legea penală” [130]. Analizând teoria dreptului penal anterior anilor 2002, constatăm că aceeași definiție este dată *urmărilor social-periculoase*.

Dar urmările infracțiunii mai sunt definite și ca: „rezultatul pe care trebuie să-l producă acțiunea sau inacțiunea prin care s-a realizat elementul material; sau lezarea ori punerea în pericol a obiectului juridic al infracțiunii, prin săvârșirea faptei ilicite sub forma unei acțiuni sau inacțiuni” [126].

Astfel penaliștii moldoveni definesc urmările infracțiunii ca fiind acea modificare negativă a realității înconjurătoare pe care fapta săvârșită a produs-o sau este susceptibilă să o producă .

Astfel observăm la autorul I. Macari că menționează: „fiecare faptă infracțională săvârșită aduce oarecare schimbări în lumea obiectivă survenind diverse urmări. Acestea vor fi prejudiciabile numai în cazul în care fapta infracțională a pricinuit o daună reală valorilor (relațiilor) sociale, ocrotite de legea penală, sau când aceste bunuri au fost supuse unei primejdii de a li se cauza daună socialmente periculoasă, prevăzută de dispozițiile articolelor corespunzătoare din legea penală” [90, p. 56]. Față de această apreciere dată unei fapte infracționale, avem unele rezerve, și anume a considera că urmarea este prejudiciabilă putem doar când este vorba despre dauna materială ce survine ca rezultat al săvârșirii acțiunii sau inacțiunii prevăzute de legea penală iar pentru a include starea de primejdie, adică starea de pericol care se creează pentru valorile sociale, în urmarea prejudiciabilă, nu putem.

Alexandru Mariș scrie „urmarea social periculoasă (consecințele criminale) presupune schimbarea produsă asupra valorilor ocrotite de legea penală sau în pericolul producerii unei

schimbări, datorită acțiunii (inacțiunii) prevăzute de legea penală” [91, p. 119]. Așa dar definiția urmărilor social periculoase poate fi variată de la autor la autor, sau de la țară la țară, după cum vom vedea în cele expuse mai jos.

Autorii S. Botnaru, A. Șavga, V. Grosu, M. Grama, definesc urmările periculoase la fel ca și autorul român Gh. Nistoreanu astfel „urmarea prejudiciabilă este acea modificare negativă a realității înconjurătoare pe care fapta săvârșită a produs-o sau este susceptibilă să o producă și care își găsește expresia în periclitarea, vătămarea sau amenințarea valorilor sociale apărate de legea penală” [49, p. 86].

Autorul I. Macari scrie: „urmările vor fi prejudiciabile numai în cazul în care fapta (acțiunea sau inacțiunea) infracțională a pricinuit o daună reală valorilor (relațiilor) sociale, ocrotite de legea penală, sau când aceste bunuri au fost supuse unei primejdii de a li se cauza daună socialmente periculoasă, prevăzută de dispoziția articolelor corespunzătoare din legea penală” [90, p. 111].

În susținerea acestei păreri se pronunță și M. Basarab care definește urmările social-periculoase ca fiind, schimbarea produsă în realitatea înconjurătoare sau pericolul producerii unei asemenea schimbări datorită acțiunii (inacțiunii) prevăzute de legea penală, iar V. Dobrinou scrie că „din punct de vedere juridic, adică sub aspectul consecințelor pe care acțiunea sau inacțiunea incriminată le are asupra valorii sociale ce constituie obiectul juridic al infracțiunii, urmarea poate consta fie într-o vătămare, într-o atingere efectivă adusă acelei valori, ocrotită prin incriminare, fie într-o stare de pericol, de amenințare, produsă pentru valoarea socială pe care legea penală o apără” [44; 73, p. 115].

În numeroase cazuri urmările sunt prevăzute în conținutul legal al infracțiunii și pot fi constatate prin propriile noastre simțuri, să fie măsurate, evaluate. În alte cazuri urmările nu sunt prevăzute expres în conținutul acesteia deoarece sunt subînțelese, prezumate de legiuitor.

Aceeași părere este împărtășită și de autorul M. Zolyneac, „urmarea mai poate să conștă și într-o stare de pericol, când, fără a se aduce o atingere efectivă obiectului ocrotirii penale, se creează o stare de pericol, de amenințare pentru aceasta”. Această realitate este evidentă pentru multe infracțiuni din Codul Penal al Republicii Moldova. Așa dar, printre infracțiunile ce au ca rezultat o stare de pericol pot fi amintite: amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, art. 155 CP RM, tentativa de omor art. 27, 145 CP RM.

Prof. V. Dongoroz scrie: „nu se poate concepe o infracțiune fără o dispoziție de lege care să o proclame ca atare; nu se poate concepe o infracțiune fără un interes, sau un lucru care să fie vătămat sau primejduit prin săvârșirea faptelor care constituie infracțiune; nu se poate concepe o infracțiune fără o persoană care să o comită (infractor și fără o altă persoană (fizică sau juridică)

care să fie vătămată sau amenințată în interesele sale; nu se poate concepe o infracțiune fără un loc unde s-a comis și un moment în care a fost săvârșită. Toate aceste date sau entități sunt preexistente infracțiunii” [79, p. 112].

Urmările infracțiunii sau urmările social periculoase, cum sunt cunoscute în literatura de specialitate, caracterizează latura obiectivă a infracțiunii, alături de fapta infracțională și legătura de cauzalitate. În teoria dreptului penal este expusă părerea, precum că latura obiectivă a oricărei infracțiuni presupune existența acțiunii sau inacțiunii, urmarea periculoasă, și evident legătura cauzală. Această părere este discutabilă și supusă criticii. În acest caz trebuie să facem următoarea precizare.

Așa dar, deși urmarea este al doilea subelement al laturii obiective, ea nu este obligatorie pentru orice componentă de infracțiune, chiar dacă orice infracțiune aduce atingere unei valori sociale ocrotite de legea penală și pentru că în mod obligatoriu, orice asemenea atingere se concretizează într-o anumită urmare care, tocmai datorită faptului că lovește într-o valoare pe care legea o apără, este socialmente periculoasă. Această necesitate rezultând implicit și din dispozițiile art. 17, 18 CP RM, care definind formele vinovăției, arată că acestea constau sub aspectul factorului intelectual în „a prevăzut urmările ei prejudiciabile”, sau „nu a prevăzut posibilitatea survenirii urmărilor ei prejudiciabile” [47, p. 78].

Ca rezultat al legilor obiective, urmarea oricărui act material săvârșit de infractor este un ansamblu ordonat de efecte și fenomene, care prezintă un pericol social concret.

Rezultatul actului material reprezintă forma exterioară de manifestare a acțiunii, inacțiunii infracționale, dezvăluind finalitatea ce o are, conform cu voința infractorului de a realiza un scop prin încălcarea sistemului de obligații și de constrângeri impuse prin norma incriminatoare.

Ca formă externă a actului material săvârșit, orice rezultat are o structură proprie adoptată naturii acțiunii, inacțiunii infracționale, care constă în determinarea unei stări de pericol social sau a unei vătămări materiale. Starea de pericol social este reprezentată de încălcarea prin acțiunea, inacțiunea săvârșită a valorilor sociale ocrotite de legea penală, punându-se în pericol ordinea de drept.

Încălcarea conduitei impuse prin norma penală atrage răspunderea penală a infractorului și aplicarea unei pedepse, deoarece actul material desemnează o anumită stare de pericol și anume lezarea clasei tuturor valorilor sociale, care corespund aceluși act material săvârșit.

Cu ajutorul raportului dintre actele materiale săvârșite și rezultatele care periclitează valorile sociale urmărite de infractori, prin adoptarea unor măsuri de natură socio-juridică se elimină producerea efectivă a unor vătămări materiale sau se diminuează valoarea acestor vătămări.

Starea de pericol afectează relația socială urmărită de infractor, creează insecuritatea socia-

lă și aduce atingere valorilor sociale ocrotite de legea penală. Aprecierea dată rezultatului actului săvârșit ca fiind periculos, rezultă din constatarea că a produs sau va produce un rău societății, precum și din producerea unei vătămări materiale și a amenințării viitoare, cu producerea unor acte vătămătoare.

Vătămarea materială este urmarea directă având ca sursă actul material infracțional, care afectează obiectul material urmărit de infractor [105, p. 76].

Dacă starea de pericol, ca element al rezultatului actului săvârșit, viza doar relația și valoarea socială împotriva căreia a fost îndreptată acțiunea, inacțiunea, vătămarea materială ca element al aceluiași rezultat infracțional, produce o schimbare concretă, determinabilă a unui obiect material (uciderea unei persoane).

Autorul român V. Dobrinioiu menționează că urmările activității infracționale ce constituie elementul material al infracțiunii trebuie apreciate din două puncte de vedere:

- fizic;
- juridic [75, p. 89].

Din punct de vedere *fizic*, urmarea este o modificare pe care acțiunea sau inacțiunea incriminată a produs-o în lumea obiectivă exterioară. Uneori această modificare poate consta în schimbarea unei anumite situații, determinate de efectuarea activității fizice, alteori ea se poate concretiza într-o transformare de ordin material adusă obiectului material infracțiunii. În primul caz, urmarea este o stare adică o situație nouă față de cea anterioară, care decurge în mod necesar, din însăși activitatea fizică efectuată (de exemplu când cineva tulbură folosința locuinței locatarilor dintr-un imobil se trece de la o stare de liniște, de respect pentru alții, în mod necesar automat la o stare contrară; când cineva conduce un autovehicul fără permis de conducere, se trece de la o stare de siguranță a circulației pe drumurile publice, la o stare de insecuritate rutieră), în cel de-al doilea caz, urmarea este un rezultat material, adică o schimbare substanțială adusă bunului sau persoanei asupra căreia s-a îndreptat acțiunea sau inacțiunea (de exemplu, distrugerea unui bun, falsificarea unui înscris) [82, p. 89].

Din punct de vedere *juridic*, adică sub aspectul consecințelor pe care acțiunea sau inacțiunea incriminată le are asupra valorii sociale ce constituie obiectul juridic al infracțiunii urmarea poate consta fie într-o vătămare, care presupune atingerea efectivă adusă acelei valori, ocrotită prin incriminare, fie într-o stare de pericol, de amenințare, produsă pentru valoarea socială pe care legea penală o apără. Noțiunile de vătămare și stare de pericol nu sunt, de fapt, decât expresia juridică a noțiunilor de rezultat material și stare, folosite pentru caracterizarea urmărilor sub înfățișarea lor fizică.

Pornind de la constatarea de mai sus, că în cazul unor acțiuni sau inacțiuni urmarea se con-

cretizează în anumite schimbări în substanța obiectului material, iar la altele numai în producerea altei stări (periculoase) care nu îmbracă și o înfățișare materială, fizică, legiuitorul a procedat în mod diferențiat, în alcătuirea textelor de incriminare. În acele cazuri în care a socotit că fără producerea unui rezultat material determinat, o anumită acțiune sau inacțiune nu poate constitui infracțiune, el a prevăzut explicit sau implicit, acel rezultat ca o condiție de existență a infracțiunii în cuprinsul textului incriminator.

Autorii români R. Stănoiu, I. Griga, T. Dianu definesc urmările periculoase astfel „urmarea (rezultatul) poate consta fie într-o stare de pericol (pericol pe care îl reprezintă fapta în abstract a devenit pericol efectiv), fie într-o vătămare materială (un rău fizic cauzat prin săvârșirea acțiunii sau inacțiunii) ambele constituind atingeri aduse valorii sociale apărute de legea penală” [105, p. 67-68].

Autorul A. Ungureanu definește urmarea sau rezultatul ca fiind o componentă obligatorie a laturii obiective a infracțiunii, constând în lezarea sau punerea în pericol a obiectului juridic al infracțiunii, prin săvârșirea faptei ilicite sub forma unei acțiuni sau inacțiuni [114, p. 81]. Din definițiile expuse putem evidenția conținutul rezultatului și anume, că acesta constă în:

- o vătămare efectivă, o lezare a obiectului infracțiunii, a valorii sociale apărute de legea penală, care la rândul ei, poate fi o urmare materială, care, afectează direct substanța obiectului (spre exemplu, o pagubă materială în cazul infracțiunilor de delapidare, furt, etc., suprimarea vieții unei persoane în cazul unei infracțiuni de omor, pruncucidere, ș.a.) sau o urmare imaterială în cazul infracțiunilor care nu au obiect material (de exemplu ultrajul, eschivarea de la plata impozitului, etc.);

- o stare de pericol când fără să se aducă o atingere efectivă obiectului ocrotirii penale, se creează o stare de pericol pentru acesta, o amenințare directă (de exemplu, asocierea în scopul săvârșirii unor infracțiuni, amenințarea, etc.).

Așa dar, în doctrina românească există două concepții privind *urmarea infracțiunii*.

Potrivit primei concepții, cea *naturalistă*, urmarea este un efect natural al conduitei umane, penalmente relevant și legat de aceasta printr-o relație cauzală. Astfel, urmarea se caracterizează prin două elemente, este *o modificare a lumii exterioare* și este *prevăzută de legea penală* ca un element constitutiv sau agravant al infracțiunii. Această modificare a realității înconjurătoare poate fi de natură fiziologică, fizică, patrimonială etc. Astfel urmarea apare ca fiind ceva distinct de acțiune și separabil de aceasta, cel puțin în plan temporal și spațial (spre exemplu, în cazul unei fapte de omor victima poate să decedeze la un moment mai îndepărtat în timp sau într-un alt loc decât cel în care s-a desfășurat acțiunea).

Potrivit primei concepții urmarea nu există în cazul oricărei infracțiuni, ci doar în cazul

acelor fapte capabile de a produce o modificare în realitatea înconjurătoare, modificare susceptibilă de a fi percepută și evaluată. Pornind de la această premisă, infracțiunile pot fi clasificate în infracțiuni de rezultat, în cazul cărora există un rezultat în sens naturalistic și infracțiuni de pură conduită, în cazul cărora lipsește acest rezultat.

A doua concepție, cea *juridică*, înțelege urmarea ca o atingere adusă interesului ocrotit de norma penală, materializată în lezarea sau punerea în pericol a valorii sociale ocrotite. Cum infracțiunea presupune în mod necesar o atingere adusă obiectului juridic, în această concepție nu se justifică distincția între infracțiunea de conduită și infracțiunea de rezultat, căci urmare există în cazul ambelor categorii de infracțiuni.

Ambele teorii suscită critici din partea doctrinei. Concepției naturaliste i s-a reproșat o incompatibilitate cu principiul ofensivității, potrivit căruia rațiunea incriminării constă tocmai în atingerea adusă prin fapta tipică valorii sociale protejate. În același timp, față de concepția juridică s-a obiectat că nu este în măsură să ofere soluții satisfăcătoare pentru aplicarea unor instituții ale dreptului penal – raportul de cauzalitate, tentativă, infracțiunea comisivă prin omisiune – în cazul cărora trebuie făcut în mod inevitabil apel la conceptul natural de urmare.

Codul Penal al Republicii Moldova este ferm în reglementarea acestor termeni, astfel că utilizează noțiunea de „urmare prejudiciabilă”, ca fiind rezultatul unei „fapte prejudiciabile”, reieșind din definiția infracțiunii prevăzute în art. 14 CP RM.

În ce privește explicația de a utiliza sintagma „urmare prejudiciabilă” sau „urmare social-periculoasă”, autorii români rămân la utilizarea celei din urmă, cu motivația că, „urmarea nu trebuie identificată numai cu rezultatul, deoarece este doar o formă sub care aceasta se poate prezenta, ea putând fi și de pericol” [93, p. 65]. Totodată aceștia mai spun că „urmarea este pe de o parte, directă, fiindcă lezează obiectul special sau nemijlocit, iar pe de altă parte, indirectă deoarece aduce atingere și obiectului juridic generic și celui general sau comun”. De aici putem deduce că urmarea există chiar și atunci când nu este evidentă, ușor de sesizat. De exemplu în caz de calomniere a judecătorului, a persoanei care efectuează urmărirea penală ori contribuie la înfăptuirea justiției (art. 304 CP RM).

Acest conținut este constatat de toți penaliștii români, moldoveni, ruși, etc., fiind doar formulat în mod diferit.

Pentru a putea defini consecințele crimei, vedem necesară elucidarea acestui înțeles în știința dreptului penal.

Conform explicației DEX-ului termenul „consecință” este sinonim cu termenul urmare, efect, repercusiune, rezultat. Termenul „consecință” provine din lat. *Consequentia*, și înseamnă fapt ce rezultă dintr-o acțiune; urmare; rezultat; efect, iar termenul „urmare”, înseamnă rezultat

sau consecință a ceea ce a avut loc înainte [97, p. 24].

Legiuitorul nostru utilizează sintagma de „urmare prejudiciabilă” pentru a defini efectul unei fapte infracționale. Literatura de specialitate utilizează sintagma adoptată de legiuitor, adică „urmare prejudiciabilă”, și foarte rar cea de „consecințe ale infracțiunii”, pe când în criminologie se utilizează numai termenul „consecință”, pentru a evidenția rezultatul activității criminale [47; 87; 90].

În doctrina românească se utilizează sintagma „urmarea socialmente periculoasă” în partea generală a Codului Penal, iar în partea specială menționează noțiunea de „consecință deosebit de gravă” în aprecierea cuantumului pagubei materiale.

Autorii ruși utilizează termenul de „consecință” (urmare, rezultat etc.) (traducere conform „Dicționarului rus-român”, Anatol Pedestrașu din 1999) atât în dreptul penal cât și în criminologie, pentru a defini rezultatul activității infracționale, totuși în literatura de specialitate rusă găsim explicații ale noțiunii de „consecințe ale infracțiunii” utilizată în criminologie precum și a celei utilizate în dreptul penal [163; 165; 170].

Noțiunea, conținutul și structura consecințelor activității infracționale, după cum sunt ele interpretate în teoria dreptului penal, și în criminologie rezultă că sunt, fără îndoială, niște categorii socio-juridice importante. Prin analogie, în dependență de aceasta sunt caracterizate consecințele sociale ale criminalității. Așa dar, doar categoriile juridico-penale servesc și ca moment inițial și de orientare, și unul dintre cele mai importante surse de acumulare a tuturor elementelor necesare pentru înțelesul criminologic al noțiunii de „consecințe”.

Prima împrejurare constructivă, care atrage atenția și care evident poate deveni temei pentru noțiunea de „consecințe ale infracțiunii” este următoarea: „consecința reprezintă răul, dauna, deteriorarea adusă obiectului ocrotit” [42, p. 32]. În măsură ce termenii menționați sunt evident importanți pentru criminologie, deslușirea conținutului lor este necesară și în dreptul penal.

Astfel, termenii „urmare”, „daună”, „pagubă”, sunt întrebuințați pe larg în lege, în același timp textul legii, nu ne dă o reprezentare clară a noțiunilor utilizate. În interesul unei analize concludente, evident, este necesar de a prezenta mai concret sensul fiecărui termen și înțelesul acestora. Facem, astfel o incursiune în literatura de specialitate rusească unde, conform opiniei autorilor ruși noțiunea de „consecințe” este mai generală și evident include noțiunile de „urmare”, „prejudiciu”, „deteriorare”, „paguba” [164; 166; 167]. Iar noțiunea de „urmare și prejudiciu” este mai largă decât „deteriorare și pagubă”, deoarece ea cuprinde urmările negative, nedorite atât de ordin material cât și de ordin nematerial. Această opinie este explicit formulată, și consider a fi cea corectă.

Încercăm mai jos să explicăm termenii delimitând fiecare înțeles pe care îl au termenii în

vederea utilizării acestuia în definirea noțiunii în dreptul penal și respectiv în criminologie.

Așa dar, noțiunea de „prejudiciu” presupune „pierdere materială sau pierdere morală provocată cuiva; daună; pagubă” [158, p. 38].

Noțiunea de „deteriorare” este mai aproape de „pagubă”, atunci când se are în vedere urmările patrimoniale. [158, p. 38].

În literatura economică prin „pierdere” sunt denumite consecințele negative în economie, incluzând și cele cu caracter material. În acest sens noțiunea „pierderi” este folosită ca fiind generală, ce cuprinde toată complexitatea de apariții patrimoniale nedorite, având manifestare cantitativă determinată [158, p. 38].

Dreptul penal utilizează termenul „urmare” a infracțiunii, și „daună”, pentru a înțelege consecințele infracțiunii în general.

Așa dar, literatura de specialitate nu dă apreciere înțelesului termenilor „urmare” și „consecință”, utilizate în legislația penală lăsând aceasta la latitudinea legiuitorului și nici în criminologie, de cele mai multe ori considerându-le chiar sinonime. În schimb toți, deopotrivă, consideră că, urmările infracțiunii în dreptul penal, derivă din înțelesul obiectului ocrotirii juridico-penale și sunt strâns legate între ele.

Noțiunea de urmări social periculoase este pe larg explicată și utilizată în știința dreptului penal român. Raționamentul acesteia pornește de la modificarea negativă a realității înconjurătoare pe care fapta săvârșită a produs-o sau este susceptibilă să o producă și care își găsește expresie în stare de pericol social, vătămarea sau amenințarea valorilor sociale apărute de legea penală.

În prezent, doctrina românească, a propus utilizarea a doi termeni distincți, fie a două sensuri – unul larg și altul restrâns – pentru noțiunea de „urmare”. Astfel, urmarea ar desemna atingerea adusă valorii sociale ocrotite (urmarea în concepția juridică), în vreme ce rezultatul sau urmarea în sens restrâns ar desemna modificarea produsă în realitatea înconjurătoare (urmarea în sens naturalistic). Pe această bază se poate afirma că urmarea există în cazul oricărei infracțiuni, în vreme ce rezultatul ar fi specific acelor infracțiuni pentru care norma de incriminare prevede necesitatea existenței unei modificări în realitatea exterioară. Doctrina românească apreciază că *urmarea imediată* constă în vătămarea adusă valorii sociale ocrotite, în vreme ce *rezultatul* constă într-o modificare perceptibilă a realității care este prevăzută de norma de incriminare [106, p. 220-221].

Cea de-a doua nelămurire vine dintr-o întrebare: Ce se întâmplă cu diversele pagube, apărute în urma acțiunii infracționale, ce nu intră în conținutul infracțiunii concrete? După conținut ele cu mult depășesc ceea ce în dreptul penal sunt considerate urmări ale infracțiunii. După gra-

dul de gravitate ele în final adesea depășesc acea daună pentru care survine răspunderea penală.

Am observat că, în această privință, în știința criminologiei, se evidențiază faptul că „urmările directe și indirecte ale activității infracționale sunt pur și simplu inestimabile, putând fi comparate doar cu acelea cauzate de calamitățile naturale, de epidemii, de războaie, de ignoranță, mizerie și exploatare etc.

Drept urmare la o astfel de apreciere dată de cercetătorii criminologi, putem vorbi despre obiectul absolut determinat ce conține noțiunea de consecințe ale criminalității, unde sunt incluse un cerc larg de întâmplări, evenimente, apariții, procese ce includ rezultate sociale directe și indirecte, ale influenței criminale asupra societății și asupra structurilor ei aparte, precum și despre acea realitate obiectivă a cărei parte o constituie consecințele infracțiunii ce au semnificație juridică. Astfel ajungem la conținutul noțiunii de consecințe ale criminalității și putem afirma că acesta este mai larg decât conținutul noțiunii de urmări ale infracțiunii.

În urma studiului am întâlnit, deseori, referiri atât la termenul „consecință” cât și „urmare” utilizate evident ca și sinonime. Însă, acestea au reprezentării specifice dreptului penal și criminologiei. Astfel pentru a pătrunde în miezul fiecărei noțiuni, trebuie să explicăm amănunțit fiecare înțeles.

În studiile autorilor ruși, găsim mai multe explicații ale noțiunilor care ne interesează, astfel, ei consideră că, consecințele reprezintă: „dauna, răul, pierderea, cauzată relațiilor sociale apărute de legea penală” [159; 173, p. 114]; „încălcarea acelor relații sociale factice pentru a căror apărare este stabilită norma juridico-penală respectivă, de exemplu în caz de furt este încălcată relația de proprietate, sau rău material ori moral participantului acestei relații”; „încălcarea relațiilor de drept corespunzătoare, care sunt stabilite pentru apărarea acestui bun”.

Noțiunea de urmare periculoasă a infracțiunii include numai dauna directă, nemijlocită, prevăzută de vinovat sau în mod necesar, acea pe care subiectul ar fi putut sau trebuia să o prevadă.

Totuși, pentru a vedea o deosebire a noțiunii „urmare periculoasă” în dreptul penal și în criminologie, am apelat la studiile criminologului rus Babaev M.M., care subliniază faptul că noțiunea criminologică a urmărilor periculoase, se deosebește de cea penală prin cel puțin două momente [158, p. 47]:

1. În cercul urmărilor trebuie de inclus și acele legate cauzal de daune a criminalității, care se află după granițele rezultatelor nemijlocite ale comportamentului criminal. Astfel în totalitatea urmărilor pedepsite, fără îndoială nu intră de exemplu majoritatea varietății daunelor morale, materiale, pe care le suportă rudele victimei (traume psihice și retrairi emoționale, generate de neputința de a munci, etc.). Aceasta și alte momente negative, lipsesc din rândul elementelor

componentei de infracțiune, deoarece ele nu sunt urmări nemijlocite, directe ale acțiunilor făptuitorului.

2. Inadmisibilitate principială a învinuirii obiective în dreptul penal presupune că urmările infracțiunii pot fi recunoscute a fi numai acea pagubă care este cuprinsă de intenția sau imprudența vinovatului. Această regulă importantă se răspândește și asupra acelor urmări, care sunt prevăzute în calitate de elemente ale componentei de infracțiune și asupra acelor care nu sunt prevăzute direct, dar se iau în considerație la individualizarea pedepsei, sau la determinarea formei de răspundere (sau în cazul liberării de răspundere penală) [141, p. 57].

Din cele expuse până aici am observat că în teoria de specialitate a Republicii Moldova, se utilizează noțiunea de „urmare prejudiciabilă”, sau „consecințe ale infracțiunii”, iar în cea a României „urmare social-periculoasă”, sau „urmare imediată”, pe când în literatura de specialitate **rusă** întâlnim doar noțiunea de „consecințe ale infracțiunii”, pentru a defini rezultatul survenit în urma unei infracțiuni. Tratarea criminologică și cea penală a termenului „consecințe ale infracțiunii (crimei)”, este diferită, astfel noțiunea juridico-penală și cea criminologică sunt identice ca și conținut dar diferite ca volum, deoarece criminologia se interesează de mult mai multe aspecte decât dreptul penal. Această noțiune ar trebui să fie utilizată doar în situațiile când urmărim să evidențiem nu numai daunele directe ale activității infracționale, ci și a celor care se află după granițele rezultatelor nemijlocite ale comportamentului criminal, iar în acest caz vorbim de consecințele crimei.

Privind cea de-a treia nelămurire menționăm că autorii moldoveni, I. Macari, A. Borodac ș.a., scriu că „infracțiunea cauzează anumite daune obiectelor ocrotite de legea penală sau îl pune într-o stare de pericol”.

Astfel autorul I. Macari menționează în manualul său, că „în teoria dreptului penal nu există o opinie unanim acceptată referitor la urmările prejudiciabile”. Totodată afirmă el că, „unii autori susținând că nu există infracțiuni fără urmări prejudiciabile, fapt cu care nu sunt de acord, deoarece nici pregătirea de a săvârși infracțiunea, nici tentativa de a o săvârși nu au, de regulă urmări prejudiciabile. În afară de aceasta, unele componente de infracțiuni sunt structurate în așa fel încât nu presupun numai decît survenirea oricărui urmări prejudiciabile” [90, p. 114]. Părerea autorului își găsește reflectare în cercetările întreprinse de noi.

În acest sens și pentru a oferi o explicație științifică cu privire la aprecierea dată de majoritatea autorilor cum că orice infracțiune are o anumită urmare social periculoasă, putem menționa opinia autorului român M. Basarab care spune că urmarea nu trebuie identificată numai cu rezultatul așa cum se consideră uneori, deoarece este doar o formă sub care aceasta se poate prezenta, ea poate fi și de pericol. Și tot el scrie „orice acțiune, inacțiune prevăzută de legea penală este

considerată în abstract că produce o anumită urmare periculoasă pentru valoarea ocrotită” [44, p. 79]. Adică autorul vrea să îndepărteze orice confuzie legată de împrejurarea că într-adevăr, nu există infracțiune fără urmări social periculoase.

Totodată această apreciere, ne permite a menționa faptul că în literatura de specialitate românească sunt scoase în evidență două aspecte ale problematicii puse în discuție, precum infracțiunea, și conținutul constitutiv al infracțiunii (componenta de infracțiune). Această observație lipsește cu desăvârșire din teoria dreptului penal al Republicii Moldova. Astfel toate confuziile pornesc tocmai de la această omisiune, deoarece teoria nu poate fi clădită pe ceea ce lipsește. Odată ce se va înțelege clar că trebuie de deosebit conținutul constitutiv al infracțiunii adică componenta de infracțiune de infracțiunea concretă, atunci vom putea afirma cu precădere că toate infracțiunile au o anumită urmare, însă nu toate componentele de infracțiune au o urmare.

O bună observație referitoare la urmările social periculoase, este aceea că urmarea poate fi pe de o parte directă fiindcă lezează obiectul special sau nemijlocit, iar pe de altă parte indirectă deoarece aduce atingere și obiectului juridic de grupă și celui general sau comun. Această idee o găsim și în definirea obiectului infracțiunii unde este necesar să menționăm că relațiile sociale sunt strâns legate între ele; de aceea fiecare infracțiune dintr-o anumită grupă lezează toate valorile din grupa respectivă și, în același timp, doar un aspect anumit al acestei valori, deși poate avea loc și pricinuirea de daune, în mod obiectiv, mai multor relații sociale concomitent. De exemplu, huliganismul este un act ce încalcă grosolan ordinea publică. Totodată, acest act deseori pricinuieste daune și sănătății cetățenilor, cinstei și demnității personale, avutului proprietarului. În acest caz nu toate valorile sociale vătămate sunt incluse în componenta obiectului nemijlocit, ci numai acelea care sunt principale și care predomină.

Astfel putem spune că urmarea există chiar când nu este evidentă, sau ușor de sesizat. Cert este că în literatura de specialitate românească întâlnim următoarea clasificare a urmărilor social periculoase:

- urmare imediată, care este urmarea nemijlocită a acțiunii sau inacțiunii. Urmarea imediată poate consta fie într-o stare de pericol, fie într-o vătămare materială, ambele constituind atingeri aduse valorilor și relațiilor sociale apărute prin incriminarea faptei penale respective;
- urmări grave, urmări prin care se aduce un prejudiciu important valorilor sociale apărute de legea penală (de exemplu, vătămări corporale grave). Urmările grave constituie, uneori, o circumstanță agravantă a infracțiunii. Alteori constituie o cerință esențială pentru existența infracțiunii;
- urmări deosebit de grave, urmări prin care se aduc prejudicii deosebit de grave valorilor sociale apărute de legea penală (de exemplu moartea mai multor persoane). Conferă caracter ca-

lificat unor infracțiuni.

Partea specială a Codului Penal al Republicii Moldova, conține o enumerare a modificărilor cu caracter negativ care survin în urma săvârșirii faptelor descrise în dispozițiile normelor penale, precum de exemplu ca rezultat al săvârșirii infracțiunilor contra vieții și sănătății persoanei, libertății, cinstei și demnității ei, pot surveni decesul sau vătămarea corporală de grad diferit, infracțiunile contra patrimoniului cauzează un prejudiciu material, cele economice pot provoca daune materiale agenților economici și statului etc. Totodată, deseori dispozițiile normelor Părții speciale a CP RM conțin indicația referitoare la urmările care trebuie să se producă în realitatea obiectivă. Pentru aceasta legiuitorul a folosit diferite noțiuni, diverși termeni, în unele articole, descriind latura obiectivă, legiuitorul stabilește și apariția unor urmări materiale concrete, de exemplu: vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății de diferite grade sau chiar decesul persoanei.

În același sens se pronunță și autorul român M. Basarab, astfel el scriind că „în numeroase cazuri urmările sunt prevăzute în conținutul legal al infracțiunii și pot fi constatate prin propriile noastre simțuri, să fie măsurate, evaluate” [44, p. 87].

Vorbind despre locul urmărilor în conținutul constitutiv al infracțiunii, penalistul român A. Ungureanu aduce în discuție situația precum că aprecierea unei infracțiuni ca fiind periculoasă este dată, în primul rând, de urmarea faptei, care la rândul ei constă în lezarea obiectului infracțiunii sau punerea lui în pericol, indiferent dacă această urmare este sau nu prevăzută expres în textul incriminator [113, p. 65].

Legiuitorul nostru, referindu-se la mărimea daunei, raportată la valoarea bunurilor prejudiciate, se pronunță în a clasifica daunele astfel (art. 126 CP RM):

– daune în proporții deosebit de mari, sunt acele la care valoarea bunurilor sustrate, dobândite, primite, fabricate, distruse, utilizate, transportate, păstrate, comercializate, trecute peste frontiera vamală, valoarea pagubei pricinuite de o persoană sau de un grup de persoane, care la momentul săvârșirii infracțiunii, depășește 40 de salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare la momentul săvârșirii faptei;

– daune în proporții mari, sunt acele la care valoarea bunurilor sustrate, dobândite, primite, fabricate, distruse, utilizate, transportate, păstrate, comercializate, trecute peste frontiera vamală, valoarea pagubei pricinuite de o persoană sau de un grup de persoane, care la momentul săvârșirii infracțiunii, depășește 20 de salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare la momentul săvârșirii faptei;

– daune considerabile sau esențiale, se apreciază luându-se în considerare valoarea, cantitatea și însemnătatea bunurilor pentru victimă, starea materială și venitul acesteia, existența per-

soanelor întreținute, alte circumstanțe care influențează esențial asupra stării materiale a victimei, iar în cazul prejudicierii drepturilor și intereselor ocrotite de lege – gradul lezării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

O apreciere deosebită o au daunele cauzate de sustragerea sau circulația ilegală a substanțelor narcotice și psihotrope care se determină pornindu-se de la dozele mici sau mari ale acestora aprobate de Comitetul Permanent pentru Controlul asupra Drogurilor.

După cum este ușor de observat, urmările social periculoase nu pot fi concepute fără obiectul infracțiunii, ele fiind determinate de conținutul obiectului, căruia infracțiunea respectivă îi aduce daună. Urmările social periculoase, spunea I. Macari, prezintă o noțiune complexă.

În dependență de caracterul daunei cauzate obiectului de atentare, urmările social periculoase, pot fi clasificate în:

- urmări materiale;
- urmări formale [91, p. 112].

Urmările materiale sunt acelea care îmbracă o formă materială și care survin în momentul consumării infracțiunii, (de exemplu după omorul unei persoane survine moartea acesteia, în caz de sustragere a bunurilor unei persoane rezultă lipsirea victimei de bunurile sale, etc.) [44, p. 121].

Urmările formale sunt acelea care îmbracă forma unei „stări” de pericol creată de acțiunea, inacțiunea infracțională, (de exemplu inviolabilitatea corespondenței, ofensa adusă judecătorului, etc.).

Pe lângă această clasificare bipartită, teoria dreptului penal cunoaște și o subclasificare. Astfel urmările materiale ale infracțiunii se împart în două grupe:

- urmări materiale în sensul direct al cuvântului sau patrimoniale. Aceste urmări pot fi evaluate în bani, de exemplu în caz de furt al unor bunuri, în caz de deteriorare sau de distrugere a bunurilor proprietarului, (în instanța de judecată se poate constata, în sentință că hoțul a sustras din avutul proprietarului bunuri în valoare de (n) lei;
- urmări fizice a căror daună nu poate fi evaluată în bani. Așa urmări pot fi de exemplu, în caz de omor, viol, vătămare corporală, etc. [44, p. 121].

Tot astfel și urmările formale se împart în două grupe:

- daune cauzate intereselor personale, cum ar fi ofensarea persoanei, înjosirea judecătorului, insulta reprezentanților autorităților și altele, toate urmărind scopul de a leza cinstea și demnitatea persoanei, de a încălca drepturile politice ale persoanei, de a priva ilegal persoana de libertate;
- daune aduse activității aparatului de stat și organizațiilor obștești, cum ar fi infracțiunile

săvârșite prin abuz de serviciu, infracțiunile contra justiției, infracțiunile contra ordinii de administrare etc. [44, p. 121].

Literatura de specialitate conține doar această clasificare a urmărilor infracțiunii, ba mai mult, chiar și o parte a celor străini efectuează o astfel de clasificare.

Totodată încercări de a clasifica urmările infracțiunii se întâlnesc, sporadic la unii autori români, astfel penalistul român M. Basarab, clasifică urmările social periculoase în [44, p. 98]:

- urmare patrimonială;
- urmare politică;
- urmare politico-economică;
- urmare morală.

După cum am mai spus, fiecare infracțiune provoacă o vătămare relațiilor, valorilor sociale sau le pune într-o situație periculoasă. Din acest punct de vedere, menționăm că prin urmări ale infracțiunii se înțelege:

- dauna reală efectivă și
- pericolul sau eventualitatea survenirii unei daune reale.

Această abordare a urmărilor social periculoase a fost expusă și de autorul I. Macari, A. Borodac, etc. Aceștia menționau anterior includerii noțiunii „urmare prejudiciabilă” în Codul Penal, că urmările social periculoase caracterizate prin daune reale pot fi materiale și nemateriale și survin după comiterea unui șir de infracțiuni: omorul, cauzarea vătămarilor corporale, violul, înșelarea clienților, furtul și multe altele.

Urmările social periculoase caracterizate prin eventualitatea survenirii lor, duc la crearea de către persoana vinovată a unui complex de condiții care contribuie la survenirea daunei reale. În această situație bunul social, ocrotit de legea penală, este supus în permanență pericolului de a i se cauza o daună social periculoasă, cu toate că el deocamdată nu este vătămat [177, p. 108]. Posibilitatea reală de survenire a daunei social periculoase apare întotdeauna la săvârșirea unor astfel de infracțiuni, cum sunt, de exemplu, divulgarea secretului de stat, încălcarea legii de protecție a muncii, pierderea documentelor care conțin secret de stat, nedenunțarea infracțiunii, practica medicală ilegală, etc.

Din punct de vedere fizic, urmarea este o modificare pe care acțiunea sau inacțiunea incriminată a produs-o în lumea obiectivă, externă. Uneori, această modificare poate consta în schimbarea unei anumite situații, determinată de efectuarea activității fizice; alteori, ea se poate concretiza într-o transformare de ordin material adusă obiectului material al infracțiunii. În primul caz urmarea este o stare, adică o situație nouă față de cea anterioară, care decurge, în mod necesar, din însăși activitatea fizică efectuată (de exemplu, când cineva tulbură folosința locuinței

locatarilor dintr-un imobil se trece de la o stare de liniște, de respect pentru alții, în mod necesar, automat, la o stare contrară; când cineva conduce un autovehicul fără a avea permis de conduce, se trece de la o stare de siguranță a circulației pe drumurile publice, la o stare de insecuritate rutieră); în cel de-al doilea caz, urmarea este un rezultat material, adică o schimbare substanțială adusă bunului sau persoanei asupra căreia s-a îndreptat acțiunea sau inacțiunea (uciderea unui om, distrugerea unui bun, falsificarea unui înscris).

Din punct de vedere juridic – adică sub aspectul consecințelor pe care acțiunea sau inacțiunea incriminată le are asupra valorii sociale ce constituie obiectul juridic al infracțiunii – urmarea poate consta fie într-o vătămare, într-o atingere efectivă adusă acestei valori, ocrotită prin incriminare, fie într-o stare de pericol, de amenințare, produsă pentru valoarea socială pe care legea penală o apară. Noțiunile de vătămare și de stare de pericol nu sunt, de fapt, decât expresia juridică a noțiunilor de rezultat material și stare, folosite pentru caracterizarea urmărilor sub înfățișarea lor fizică.

După cum urmarea este sau nu inclusă în norma de incriminare, infracțiunile sunt clasificate – de către literatura juridică – în două categorii *infracțiuni materiale* (sau de rezultat) și *infracțiuni formale* (sau de pericol). La cele dintâi urmarea are caracter material și este prevăzută, explicit sau implicit, în norma de incriminare, pe când la cele formale, urmarea constă într-o stare de pericol care, fiind subînțeleasă, nu este menționată în textul incriminator. Această clasificare nu este lipsită de consecințe practice, întrucât în cazul infracțiunilor materiale trebuie să se facă dovada nu numai a acțiunii sau inacțiunii incriminate, ci și a rezultatului prevăzut de lege, precum și a legăturii dintre elementul material și acest rezultat, în timp ce în cazul infracțiunilor formale, rezultatul și raportul de cauzalitate, fiind inerente acțiunii sau inacțiunii, sunt prezumate, astfel că nu este necesar să se facă dovada lor. Pe de altă parte, infracțiunile materiale se consumă numai în momentul producerii rezultatului, pe când în cazul celor formale consumarea are loc o dată cu efectuarea acțiunii sau inacțiunii incriminate.

În mod obișnuit, infracțiunile sunt caracterizate printr-un singur rezultat. Există însă și infracțiuni cu două sau mai multe rezultate. De exemplu: tâlhăria, al cărei element material este alcătuit din două acțiuni conjugate, produce două rezultate: unul principal, aferent acțiunii principale de furt și altul secundar (adiacent), aferent acțiunii secundare (adiacente), de lovire sau amenințare.

Orice rezultat infracțional concret are o semnificație calitativă și una cantitativă. Cea dintâi este dată de obiectul juridic al infracțiunii, și, ca atare poate contribui la corecta încadrare juridică a faptei. Semnificația cantitativa a rezultatului – chiar dacă nu orice rezultat poate fi evaluat valoric sau în unități de măsură (urmările cu un conținut organizatoric, politic, moral etc.) – are o

importanță considerabilă pentru evaluarea pericolului social concret al infracțiunii și, deci, pentru o bună individualizare a pedepsei.

Autorii francezi admit, la rândul lor, existența infracțiunilor materiale și formale: primele presupun producerea unui rezultat ca o condiție a consumării infracțiunii (de exemplu, infracțiunea de omor, vătămare corporală gravă etc.), pe când celelalte sunt independente de producerea unui rezultat. Cerința normei de incriminare de a se produce un rezultat este importantă deoarece permite separarea infracțiunii consumate de tentativă. Spre deosebire de infracțiunile de rezultat, cele formale se consumă prin simpla săvârșire a acțiunii/inacțiunii (administrarea de otravă unei persoane, de natură a-i provoca moartea). Rezultatul poate să se înlățească ca o vătămare efectivă sau ca o punere în pericol a obiectului. Indiferent de aceasta, orice infracțiune produce un rezultat, o tulburare în relațiile sociale; această tulburare este singura justificare a incriminării faptei (ceea ce denumea *Ortolan, le mal du delit*). Acest rezultat poate să se înlățească și ca o daună pentru victimă, legitimând dreptul acesteia de a cere despăgubiri; această daună poate fi reală sau sub forma unui prejudiciu eventual; poate fi materială sau morală. Limitele legale de pedeapsă sunt independente de mărimea prejudiciului adus victimei; la individualizarea pedepsei se va avea însă în vedere și această împrejurare spune autorul G. Antoniu, făcând referire la francezii G. Stefani, G. Levasseur, B. Bouloc, „Droit penal general” etc.

Clasificarea infracțiunilor în infracțiuni materiale și infracțiuni formale are importanță practică, deoarece:

- dacă legea prevede anumite urmări pe care trebuie să le producă acțiunea sau inacțiunea (la infracțiunile materiale), pe lângă constatarea acțiunii sau inacțiunii, trebuie să se facă și dovada că s-a produs consecința respectivă, altfel fapta nu v-a constitui infracțiune;
- momentul consumării infracțiunii este diferit: la infracțiunile materiale consumarea acestora se realizează în momentul producerii urmării (rezultatului), pe când la infracțiunile formale consumarea are loc în momentul realizării acțiunii sau inacțiunii;
- la infracțiunile materiale este posibilă atât tentativa perfectă sau terminată (când acțiunea sau inacțiunea s-a săvârșit dar nu s-a produs rezultatul) cât și tentativa imperfectă sau neterminată (când acțiunea sau inacțiunea a început dar s-a întrerupt), pe când la infracțiunile formale este de conceput doar tentativa imperfectă, deoarece, dacă acțiunea sau inacțiunea s-a săvârșit în întregime (deci fără a fi întreruptă) fapta este infracțiunea consumată, iar nu tentativă;
- numai la infracțiunile materiale există legătura cauzală între acțiune sau inacțiune și urmări, legătură care trebuie stabilită, dovedită.

Natura urmărilor este strâns legată de natura obiectului infracțiunii, astfel dacă obiectul infracțiunii are natură morală (de exemplu la ofensă), și urmările sunt de natură morală (onoarea,

demnitatea); dacă obiectul infracțiunii are natură patrimonială (de exemplu la furt, delapidare, ș.a. al căror obiect îl constituie proprietatea cu atributele sale) și urmările sunt de natură patrimonială (o pagubă, ș.a.).

Unele urmări datorită naturii lor, pot fi apreciate valoric, cantitativ, asemenea aprecieri se pot face la infracțiunile cu caracter patrimonial (delapidare, distrugere, etc.) sau la unele infracțiuni contra activității organizațiilor de stat (abuz în serviciu, neglijență în serviciu, ș.a.), ori chiar la unele infracțiuni contra persoanei (vătămări corporale, omor ș.a.).

Când urmările sunt cuantificabile, adică susceptibile de constatare și estimate, acestea trebuie dovedite și estimate, deoarece:

- în unele cazuri, de întinderea și volumul urmărilor depinde încadrarea juridică a faptei; spre exemplu, la delapidare, în funcție de valoarea pagubei cauzată avutului victimei fapta este delapidare simplă (art. 191 alin. (1) CP RM), delapidare calificată (art. 191 alin. (2) CP RM), evident sancționate substanțial diferit; aceeași situație la furt, înșelăciune, ș.a., sau la infracțiunile de vătămare a integrității corporale și sănătății, în raport de întinderea și gravitatea leziunilor produse, exprimată în durata de vindecare sau natura urmărilor, fapta se încadrează în art. 151 alin. (1), sau art. 152 CP RM;

- în alte cazuri, întinderea sau valoarea urmărilor nu atrage o încadrare juridică diferită, dar ajută la individualizarea pedepsei, de exemplu la furt;

- în unele cazuri este posibil ca prin activitatea infracțională să se producă mai multe urmări (rezultate) ceea ce implică stabilirea dacă este o singură infracțiune complexă (de exemplu tâlhăria, care are două urmări, una patrimonială și alta contra persoanei) sau este un concurs de infracțiuni (concurs real, când prin două sau mai multe acțiuni se produc două sau mai multe urmări ori concurs ideal, când printr-o singură acțiune se produc două sau mai multe urmări);

- sunt cazuri când urmarea unei infracțiuni este absorbită, în mod natural, de urmarea altei infracțiuni, existând o singură infracțiune adică cea cu urmările mai grave, de exemplu vătămările produse prin lovituri care dacă au dus la uciderea persoanei lovite (urmarea mai gravă) va constitui o singură infracțiune de omor;

- în cazul când rezultatul produs este mai grav decât cel intenționat, rezultatul mai grav datorându-se culpei făptuitorului, ne aflăm în prezența așa zisei infracțiuni săvârșite cu două forme de vinovăție, cum ar fi de exemplu vătămarea intenționat gravă care a avut ca rezultat decesul unei persoane (art. 151 alin. (4) CP RM), la care vătămările s-au produs intenționat, iar urmarea mai gravă (decesul) s-a produs din imprudență.

Când tentativa se pedepsește, aceasta constituie infracțiune, și deci, trebuie să aibă o urmare, un rezultat care, de regulă constă într-un pericol creat pentru valorile sociale ocrotite de legea

penală asupra cărora s-a îndreptat.

Considerăm că noțiunea de „urmare prejudiciabilă” care se referă la pierderea materială sau pierderea morală provocată cuiva; la dauna; paguba survenită, este limitată față de cea de „urmare social periculoasă”, care se referă la crearea acelor situații care amenință existența sau integritatea cuiva sau a ceva, precum și la paguba cauzată, fiind mai largă și incluzând-o pe cea dintâi. De aceea sugerăm că ar trebui să excludem din textul legii termenul prejudiciabil și să utilizăm doar cel de „urmare” a infracțiunii pentru a defini rezultatul activității infracționale.

Noțiunea, conținutul și structura urmărilor social periculoase, după cum sunt interpretate în teoria dreptului penal, rezultă fără îndoială că sunt, susceptibile de interpretări diferite și urmează a fi subiect de discuții importante.

3.2. Consecințele criminalității: aspect criminologic

Problema consecințelor cauzate de infracțiuni, și evaluarea acestor consecințe, este studiată de diferite științe juridice. Obiectul analizei speciale și scopul constă în unele sau alte componente ale totalității schimbărilor care în ultima instanță apar ca urmări ale acțiunilor criminale.

Astfel, criminalistului îi sunt interesante cele mai diferite trăsături în obiectele materiale, desfășurate sub acțiunea infractorului în procesul săvârșirii infracțiunii și direct sau indirect legate de consecințe. Dar acest interes este legat direct cu adunarea probelor. Dreptul civil are căutare în ce privește soluționarea problemelor ce privesc restituirea pagubelor, despăgubirea morală, ca urmare a săvârșirii infracțiunilor.

Criminologia nu omite aceste aspecte ale analizei consecințelor criminalității. Dacă pentru dreptul penal ele au importanță juridică, adică în privința aprecierii mărimii daunei rezultate, atunci pentru criminologie au o importanță enormă, făcând parte din obiectul de studiu al acestei științe.

Studierea consecințelor infracțiunii ne poate ajuta într-o măsură limitată la identificarea unor trăsături ale consecințelor sociale ale criminalității. Astfel doar categoriile juridico-penale servesc și ca unul dintre cel mai important izvor de acumulare a elementelor pentru înțelesul criminologic pe care dorim să-l realizăm.

Poziția față de criminalitate ca față de o apariție inadmisibilă se determină de înțelegerea celui rău, pe care ea îl cauzează intereselor societății noastre.

În special răul grav, ce apare ca rezultat al unei conduite legale în majoritatea formelor sale

a fost și rămâne în rândul principalelor, sau chiar principalul dintre factorii ce explică de ce lupta cu criminalitatea este considerată ca una dintre cele mai importante probleme sociale.

Totalitatea (sub toate aspectele) cercetărilor teoretico-științifice și asigurarea metodologică a proceselor sociale de lichidare a criminalității, nu pot fi recunoscute satisfăcător dacă rămân neprelucrate temeiurile științifice ale analizei consecințelor sociale ale criminalității în totalitatea lor, principiile și criteriile de prețuire a gravității, răspândirea acestor consecințe, calea și metodele de minimizarea a daunei, apărută în urma conduitei antisociale. În primul rând trebuie de menționat aici, întrebările cu caracter metodic, care au apărut.

Unele dintre ele, constau în aceea, că trebuie să se descopere esența consecințelor sociale ale criminalității pe o bază concret istorică, pe etape de evoluție, abordare dialectică, ce este caracteristic pentru situația materială [158, p. 46].

Împrejurarea de principiu constă de asemenea în aceea, că înțelesul consecințelor sociale ale criminalității derivă din înțelegerea și interpretarea acestor categorii conceptuale, ca infracțiune și criminalitate, pericol social al faptei și personalitatea infractorului, obiectul atentatului criminal etc. [158, p. 51].

Iată de ce este importantă sarcina metodologică, care constă în formularea conceptului de consecințe sociale ale criminalității în criminologie [158, p. 34]. La fel de importantă în teorie este și sarcina corelării înțelesului (noțiunii) de consecințe sociale ale criminalității cu obiectul criminologiei și aprecierea în lumina interpretării a consecințelor atât de societatea în ansamblu cât și fiecare cetățean în parte [158, p. 27].

În acest sens, nu putem să nu recunoaștem, că aducerea la cunoștința societății a caracteristicilor consecințelor sociale ale criminalității, poate într-o măsură oarecare influența creșterea activității cetățenilor în lupta cu criminalitatea, formarea unui sentiment de respingere față de conduitele ilegale.

Pe fondul evenimentelor recente care au adus atingere climatului de securitate în general și al celui privind siguranța publică în particular, prin lezarea sănătății și integrității fizice a unor persoane, dar și prin încălcarea dreptului de proprietate, indiferent de forma de manifestare a acesteia, sentimentul de siguranță al populației poate fi lezat. În aceste condiții, societatea civilă, pe de o parte și instituțiile și structurile îndrituite în implementarea legii, pe de altă parte, pot reanaliza posibilitatea unei evaluări concrete a stării de siguranță publică și a necesității de întărire a rolului de prevenire și combatere a fenomenului infracțional.

În acest sens, încă în 2003, specialiștii în domeniu, precum V. Bujor și criminologul rus M.M. Babaev, atrăgeau atenția asupra necesității reconsiderării problemei „criminalitate-societate” din perspectiva conceptelor și a termenilor folosiți în teorie și practică pentru definirea

activităților din sfera supusă analizei, precizând totodată că nu se cere a dovedi că în umbra fiecărei noțiuni sau termen se află o idee bine definită despre direcția unei atare activități, despre scopurile, sarcinile, punctele de aplicare ale acesteia etc. Se înțelege de la sine că anume teoria criminologică este aceea care trebuie să direcționeze procesul de căutare a unor noi căi conceptuale de sporire a eficacității luptei contra criminalității.

De fapt, acest proces poate fi asigurat doar în baza unei teorii solide care, la rândul ei, poate fi creată pe fundația teoriei criminologice – știință, al cărei obiect îl constituie crima ca fenomen social, legăturile apariției și existenței crimei în societatea umană, cauzele criminalității, alți factori, care determină și favorizează comiterea crimelor, particularitățile personalității criminalului, consecințele sociale ale criminalității, inclusiv problemele victimelor și prevenirea [158, p. 14].

Aceste semne de alarmă continuă și astăzi să îngrijoreze cercul oamenilor de știință, mai ales că securitatea internă presupune starea de normalitate, într-o societate și un mediu internațional normal și depinde de capacitatea de anticipare și de acțiune pro-activă a instituțiilor specializate în combaterea fenomenului infracțional, principalele instrumente care pot da forță și valoare practică tuturor acțiunilor specifice de prevenire și combatere bazându-se prioritar pe strategiile de securitate națională, de asigurare a ordinii și liniștii publice și de combatere a criminalității stradale.

Doar cu o bază științifică criminologică putem asigura securitatea societății împotriva criminalității. Deoarece criminalitatea continuă să reprezinte prin diferitele forme de manifestare, un fenomen deosebit de grav, concretizate prin efecte și consecințe asupra stabilității, atât la nivelul instituțiilor, cât și la nivelul grupurilor și indivizilor [158, p. 15].

Fenomenul criminalității izolat-stradale și organizate are o serie de particularități și caractere distincte care sunt dependente atât de evoluția economică, sistemul legislativ, starea financiară a membrilor societății, cât și, mai nou, de consecințele economice și sociale generate de criza actuală. Pornind de la aceste particularități specifice, pot fi determinate modalitățile eficiente de contracarare al acestuia, atât în sens legislativ, cât și în sens acțional ale autorităților cu atribuții în implementarea legii, denumite generic – *law enforcement agencies*.

Problema criminalității izolat-stradale sau de tip organizat constituie obiectul preocupării constante al instituțiilor și structurilor de profil, care, pentru a evita expansiunea și organizarea infractorilor, au trecut la executarea de măsuri speciale de combatere a tuturor activităților infracționale și a actelor de violență îndreptate împotriva persoanelor și patrimoniului public și privat; este recomandat ca pentru combaterea actelor de violență să existe o cunoaștere reală a situației și a dinamicii fenomenului infracțional.

Scopul principal al tuturor activităților de evaluare este de a asigura un climat de siguranță cetățenilor. Securitatea, în starea de normalitate, este doar una din consecințele credibile a eficienței activităților de prevenire antiinfracțională și anticriminală. Se poate afirma, fără echivoc, că manifestările violente recente din unele localități nu au un efect destabilizator, alarmant sau generator de haos social, dar au consecințe eminamente negative în privința stării de normalitate socială și a sentimentului de confort pe care membrii comunităților locale îl pierd. Modalitățile acționale prin care evenimentele violente recente s-au desfășurat constituie infracțiuni de ordine publică, îndreptate împotriva securității.

Autoritățile publice, precum și instituțiile cu rol în aplicarea legii răspund la aceste provocări și amenințări atât în mod pro-activ, cât și reactiv, astfel încât măsurile specifice să fie adaptate și să corespundă concret necesității de prevenire eficientă și de combatere efectivă a fenomenului infracțional crescând, numai în sprijinul comunității și pe baza exclusivă a legii. Întrucât toate acțiunile recente cu caracter violent se pot constitui în amenințări la adresa siguranței naționale, în mod implicit, se determină luarea unor măsuri corespunzătoare pentru prevenirea, descoperirea și contracararea tuturor formelor de manifestare infracțională.

Evenimentele recente au impus răspunsuri imediate adoptate de instituțiile indicate și cu precădere cele adoptate de structurile specializate, prin executarea de filtre, check-point-uri, sporirea vigilenței în dispozitive, verificări, acțiuni punctuale etc. Prin prisma acestor măsuri imediate, este necesar ca societatea civilă să înțeleagă rolul descurajator al măsurilor specifice executate de forțele speciale (specializate) și, totodată, că acestea nu sunt destinate „sufocării” sau restrângerii libertății de mișcare ale membrilor comunității. Întotdeauna, desfășurarea de forțe de ordine sau forțe speciale (în condiții deosebite) sau chiar simpla prezență a acestora vor avea drept consecință limitarea automată a unor libertăți de mișcare a cetățenilor, drepturi care, de altfel, nu ar fi fost alterate în situații normale fără risc la adresa securității individuale și colective.

De asemenea, în aceeași manieră, trebuie înțeles că îngrădirea temporară a unor drepturi și libertăți nu înseamnă încălcarea sau violarea acestora de către forțele de ordine, acestea fiind în condiții normale, nu numai protejate, ci și promovate. Orice violare a acestor drepturi slăbește eforturile de contracarare efectivă a fenomenului infracțional, deoarece protecția drepturilor cetățenești joacă un rol deosebit de important în lupta contra fenomenului infracțional, credibilitatea și încrederea față de și în structurile asigurare/menținere/restabilire a ordinii publice depinzând, în principiu și de aceste drepturi.

Fenomenul infracțional actual este într-o anumită măsură atipic și imprevizibil. Acesta a evoluat în privința modalității de acțiune în grup, organizării, „specializării” și timpului de execuție.

La nivel național, statisticile în domeniu arată că infraționalitatea este în continuă creștere. Pe fondul crizei economice mondiale s-a analizat posibilitatea interconstrucționării între aceasta și mediul infrațional, și de asemenea, identificarea concretă a conexiunilor în privința celor două fenomene. Chiar dacă în prezent, datorită actualității de ultimă oră a subiectului, nu există statistici și studii care să ofere un răspuns argumentat în privința eventualelor conexiuni, evenimentele recente interne și internaționale indicând faptul că actuala criză are influențe asupra mediului social și, implicit, asupra factorilor criminogeni care determină creșterea criminalității.

În acest sens, este improbabil dacă structurile instituționale specializate în contracararea fenomenului infrațional sunt sau nu, slăbite, însă cu siguranță, eforturile și programele de combatere specifice au efecte în deconstrucționarea rețelelor infraționale organizate. Ceea ce obstrucționează reducerea efectivă a ratei infraționalității este și mediul social precar, tot mai acutizat pe fondul crizei economice, vulnerabil la infraționalitatea săvârșită cu violență, inclusiv la criminalitatea organizată. Se poate afirma astfel, că atitudinile agresive, comportamentele violente și tendințele de a rezolva anumite probleme financiare, prin utilizarea forței individuale sau de grup, constituie amenințări la adresa coeziunii societale și pun în pericol siguranța publică. În mediul social intern, manifestările de violență sunt răspândite proporțional, fiind amplificate și de mediile sociale și de nivelul de trai specific individului sau grupurilor predispuse la săvârșirea acestora.

În contextul dezvoltării consecințelor negative a crizei economice asupra mediului social, există posibilitatea ca pe fondul nemulțumirii și dispariției confortului social, să asistăm la sporirea numărului celor care, în condiții de criză economică, își asigură necesitățile personale prin mijloace ilegale și (sau) violente.

Pe lângă existența pericolului reprezentat de lezarea valorilor sociale, societatea asistă în prezent și la vulnerabilizarea unor categorii de populații, precum și la instalarea unei stări de anomie și de confuzie, tocmai datorită pericolului reprezentat de pierderea încrederii populației în autoritățile statului și în structurile sale de ordine. Creșterea fenomenului infrațional este „combinația între pierderea autorității instituțiilor statului și instituționalizarea informală a crimei organizate” [155, p. 102].

Diversificarea infraționalității interne, precum și evoluția acesteia, nu sunt deloc întâmplătoare. Mediul internațional se confruntă, cel puțin de la începutul anului 2009, cu o serie de activități ilegale, cele mai multe dintre acestea fiind săvârșite prin violență. Sub acest aspect, se poate considera că mediul intern al infraționalității se integrează în procesul „globalizării infraționale”. Ca efect al acestei situații statul a întreprins măsuri în limita realității și a adoptat hotărâri cu privire la aprobarea Strategiei naționale de prevenire și combatere a crimei organizate pe anii

2011-2016, Legea privind prevenirea și combaterea criminalității organizate din 2012, Legea privind prevenirea și combaterea criminalității informatice din 2009 etc.

Criza financiară produce efecte negative și în mediile social-economice internaționale, care, deși traversează procese complexe de transformare, gradul de îndatorare al membrilor comunității crește, posibilitățile de redresare financiară a acestora reducându-se în procente importante. Pe fondul scăderii veniturilor populației și a creșterii șomajului, indicii criminalității internaționale tind astfel să atingă cote superioare față de anii precedenți.

În unele țări din Uniunea Europeană (ca și în SUA) s-au executat o serie de atacuri cu violență sau cu arme de foc. Pe lângă aceste evenimente violente, o serie de state din UE se confruntă și cu răspândirea ideologiilor extremiste, care, în fond, s-au dezvoltat și ca efect al crizei economice. Manifestările de tip extremist la nivel stradal, coroborate și cu organizațiile recunoscute ca fiind extremiste (gen Skin Heads, Nazsy, Nuovo Guardia, Liga Nordului etc.) conferă acestora un caracter semi-oficial din partea statelor pe teritoriul cărora acestea se dezvoltă [155, p. 103].

Adâncirea diferențelor de ordin social-economic dintre păturile sociale, direcționează membrii comunității către apartenența la ideologii extremiste. Astfel, păturile sociale sărace par a se îndrepta către extrema stângă, pe când cele din clasa de mijloc se îndreaptă către extrema dreaptă.

„Este posibil ca, într-o anumită măsură, preluarea de către mass-media și exploatarea mediatică a cazurilor în care s-au săvârșit infracțiuni cu violență, să influențeze comportamentele persoanelor predispuse la acțiuni ilegale, prin inducerea convingerii că acest tip de infracțiuni (tâlhării, jafuri armate etc.) oferă avantaje materiale realizabile într-un timp relativ scurt. Reconstituirile exagerate de către mass-media a jafurilor armate executate în ultimul timp pot avea un rol „generator de idei” pentru persoanele lipsite de informații necesare executării unor asemenea infracțiuni”. Influența mediului infracțional extern asupra celui intern nu este directă. Societatea se confruntă cu un fenomen numit „bulgăre de zăpadă”, ceea ce presupune în mod inevitabil că mediul infracțional intern este conectat, știe în mod real ce se întâmplă, creează precedente și se dezvoltă concomitent cu cel extern, ca efect al globalizării infracționale [155, p. 102].

Funcționarea statului de drept nu poate fi concepută cu încălcarea frecventă a ordinii și siguranței publice. Problema securității cetățeanului se pune în spațiul Uniunii Europene, cu multă obiectivitate, fiind tot mai evidente preocupările factorilor de decizie în aceste demersuri.

Consecințele producerii riscurilor și amenințărilor la adresa ordinii publice, în plan intern, ca urmare a amplificării actelor infracționale, agravării crizei economice, diminuării veniturilor, degradării condițiilor de viață și deprecierei siguranței cetățeanului, pot genera efecte multiple, dintre care pot fi exemplificate:

– posibilitatea ca obiectivele unde se manipulează valori sau se păstrează sume mari de bani să fie expuse în fața intereselor infracționale, în cazul în care măsurile de securitate nu sunt suficiente;

– tendința de escaladare a fenomenului infracțional și apariția unor „poluri” infracționale (cazul Durlăști, Măgdăcești, Hâncești etc.) unde se încearcă obstrucționarea către lumea interlopă a măsurilor statului pentru un nou management cu privire la ordinea și siguranța publică din zonă;

– dezvoltarea, consolidarea și specializarea filierelor crimei organizate în acțiuni prin care se urmăresc penetrarea instituțiilor statului, influențarea actului decizional și al administrării justiției, toate acestea având ca efect direct slăbirea potențialului coercitiv al structurilor polițienești și de justiție;

– mitingurile și alte acțiuni asociate acestora, unde datorită nemulțumirii maselor pe fondul transformărilor sociale și economice (disponibilizărilor, creșterii șomajului), există posibilitatea manipulării acestora pentru a influența și sensibiliza percepția publică; pot exista și intenții ascunse prin intermediul cărora să se încerce în mod premeditat pierderea controlului asupra acțiunilor revendicative și accentuarea stării de confuzie și de panică socială; urmare a accentuării crizei economice și implicit a disponibilizărilor de personal care vor avea loc (cele mai multe se vor face în industria auto, construcțiilor, textilelor, în siderurgie și în producția de armament etc.), este posibil ca numărul manifestărilor de protest să crească și să degenereze în acte de violență la nivelul întregii țări;

– desfășurarea grevelor și exercitarea dreptului la grevă în moduri contrare condițiilor și limitelor stabilite prin lege;

– organizarea, pregătirea, conducerea și controlul unor grupuri de persoane, cu scopul de a acționa împotriva autorităților sau de a împiedica exercitarea atribuțiilor legale forțelor specializate care asigură climatul intern de securitate;

– răspândirea ideologiilor extremiste, negarea valorilor democratice și proliferarea grupărilor naționaliste, anarhiste sau paramilitare.

Capacitățile de răspuns operative ale structurilor specializate, ca urmare a ultimilor evenimente, pot crește proporțional cu evoluția fenomenului infracțional, acestea putând fi direcționate către:

– sporirea rolului preventiv și descurajator la nivel stradal de către structurile specializate, cu precădere cele polițienești;

– încurajarea structurilor polițienești să dezvolte proiecte (programe) în colaborare cu societatea civilă pentru promovarea valorilor civice și democratice;

- orientarea activității specifice în special pentru prevenirea și combaterea criminalității și menținerea unui nivel înalt de vizibilitate a personalului destinat să execute astfel de activități în câmpurile acționale, când misiunea specifică necesită (permite) acest lucru;
- schimbul de informații, dezvoltarea și menținerea unei bune colaborări între structurile interne specializate în colectarea și valorificarea informațiilor;
- creșterea capacității de răspuns a structurilor de intervenție, de prevenire și combatere a criminalității etc.;
- scăderea timpului de reacție și creșterea operativității în intervenție a subunităților specializate în evenimentele semnalate ierarhic sau monitorizate independent;
- folosirea cât mai eficientă a luptătorilor atât pentru întărirea dispozitivelor de siguranță publică, cât și pentru aplanarea din fază incipientă a actelor cu caracter violent, urmărindu-se descurajarea persoanelor predispuse la săvârșirea unor astfel de fapte;
- asigurarea prezenței structurilor polițienești în zonele cu infracționalitate ridicată [52].

Toate aceste acțiuni trebuie să aibă un suport științific pentru a avea reușite remarcabile în ce privește asigurarea unui climat liniștit și sigur cetățenilor Republicii Moldova, or acest lucru a fost ignorat de organele specializate în toți acești ani.

Deși în capitolul în cauză ne propunem să studiem consecințele criminalității din punct de vedere criminologic, totuși, cred că o caracterizare comparativă între acestea și consecințele infracțiunii, este iminentă, cel puțin pentru a evidenția criteriile de delimitare între acestea.

Dreptul penal oferă criminologiei poziții inițiale, pe care trebuie să se bazeze prezentarea despre consecințele sociale ale criminalității, deși recunoaștem că pentru a interzice o faptă este necesar de a adevăra pericolul ei social, sarcină ce îi revine științei criminologiei. De asemenea ar fi incorect de echivalat categoriile analizate de dreptul penal și criminologie. Poziția teoretică cât și cea practică menționează necesitatea sublinierii acelor înțelesuri care distinge noțiunea de consecințe ale infracțiunii de consecințele sociale ale criminalității. Aici trebuie să ne oprim la întrebarea de ce este necesar să vorbim în mod special despre consecințe sociale ca un fenomen independent, de ce este necesar de formulat înțelesul special corespunzător, alături de cel deja adaptat de dreptul penal.

Cum rezultă direct din precizarea, formulată în teoria dreptului penal, drept consecințe ale infracțiunii este recunoscută paguba (dauna, rău) cauzată doar acelor relații sociale, care sunt ocrotite de *legea penală* [78, p. 93]. Evident cercul acestor relații nu poate fi nelimitat. Mai mult, el nu este numai limitat la cele mai importante valori ale societății noastre, dar și are tendința de a le strânge (micșorare). Aceasta se explică nu numai de un principiu al represiunii economice, care este suficient evidențiat în politica penală. Constrângerea (cu atât mai mult cea penală), a

jucat și joacă un rol secundar în societatea noastră și nu principal.

Astfel consecințele în dreptul penal, derivă din înțelesul obiectului ocrotirii juridico-penale. Și numărul acestor obiecte sunt prevăzute în art. 2 CP RM. Astfel mai sus am constatat că acele urmări ale infracțiunii care nu sunt cuprinse de cadrul legal revin noțiunii criminologice de consecințe. Și despre aceasta vom vorbi în continuare. Întrebarea care am pus-o și în capitolul anterior privind acele pagube apărute în urma acțiunii infracționale ce nu intră în conținutul infracțiunii concrete, continuăm să o descoperim în mod special în criminologie. Astfel aceste daune după conținut cu mult depășesc ceea ce în dreptul penal sunt considerate urmări ale infracțiunii. După gradul de gravitate, ele în final adesea depășesc cea daună pentru care survine răspunderea penală. În acest mod, putem vorbi despre obiectul absolut determinat ce conține noțiunea de consecințe sociale ale criminalității.

Discuția este despre un cerc larg despre întâmplări, evenimente, apariții, procese, ce includ rezultate sociale directe și indirecte, ale influenței criminale asupra societății și asupra structurilor ei aparte, precum și este vorba, despre acea realitate obiectivă, a cărei parte o constituie consecințele infracțiunii ce au semnificație juridică.

Totodată, ca urmare a cercetării am determinat că noțiunea de consecințe sociale ale criminalității este mai largă decât noțiunea de consecințe ale infracțiunii. Astfel, s-ar spune că, consecințele sociale ale criminalității cuprinde totalitatea consecințelor ale tuturor infracțiunilor concrete. Totuși nu le putem duce la o sumă a consecințelor unui anumit număr de infracțiuni săvârșite în țară sau într-o regiune. În general se poate spune că consecințele infracțiunii și consecințele criminalității corelează între ele ca și noțiunea de infracțiune și criminalitate sau ca și concret și general. Numai în acest caz se are în vedere diferența și nu unicitatea acestor noțiuni. În particular, „criminalitatea” nu este numai „mai mare”, dar și se deosebește de „infracțiune” prin calitate. Cu alte cuvinte, consecințele criminalității ca realitate obiectivă și ca și categorie științifică complicată, conțin trăsături și semne specifice care nu sunt caracteristice consecințelor unei infracțiuni concrete.

Consecințele criminalității sunt deosebite de unicitatea dialectică a elementelor și trăsăturilor lor. Ca și elemente specifice ale consecințelor criminalității pot fi considerate starea, structura și dinamica acestora. Însușirile consecințelor criminalității sunt determinate de esența ei ca și fenomen, eveniment socio-juridic. Elementele și însușirile reprezentate în acea formă, în care ele sunt specifice consecințelor criminalității, lipsesc în caracteristica consecințelor unei infracțiuni concrete, ele nu sunt specifice acesteia.

Calitatea consecințelor criminalității permite descoperirea structurii conținutului lor, evidențierea tendințelor și legăturile schimbărilor calitative și cantitative, realizarea unei analize adi-

acente cu consecințele unor fenomene, social negative, în final permit realizarea prognozei criminologice a consecințelor criminalității ca și parte componentă a prognozei criminologice generale [158, p. 23].

Locul principal în rândul consecințelor comportamentului ilegal aparțin daunei materiale economice. Cum și conform căror criterii se poate stabili granițele și volumul acestora, este o întrebare simplă [158, p. 19]. Trebuie de spus că în literatura juridico-penală este discutată problema, este permis ca în evaluarea pagubei cauzate de infracțiune să ne conducem nu numai de cantitate ci și de criteriile calitative.

Aceste discuții nu ar trebui să apară atunci când vorbim de noțiunea de consecințele sociale ale criminalității.

Paguba patrimonială, cauzată de criminalitate, din punct de vedere criminologic, există ca și categorie socio-economică împreună cu elementele sale calitative și cantitative.

Însă aici nu trebuie să fie o astfel de afirmare, când criteriile calitative (cum deseori acestea se afirmă în dreptul penal) sunt recunoscute de bază, iar cele cantitative – secundare sau invers.

O altă chestiune care trebuie analizată este problema câștigului, folosului pierdut. Această parte a pierderilor materiale iscate de conduita criminală de asemenea inevitabil (fără discuții), intră în partea componentă, în totalitatea consecințelor sociale ale criminalității.

Trebuie să evidențiem și altele, nu numai cele ce țin de paguba patrimonială, care pot servi un criteriu suplimentar pentru diferențierea acestor noțiuni.

Noțiunea de urmări ale infracțiunii include numai dauna directă, nemijlocită prevăzută de vinovat, sau în mod necesar acea pe care subiectul ar fi putut sau trebuia să prevadă.

Noțiunea criminologică se deosebește în acest plan, cel puțin prin două laturi esențiale:

– În cercul consecințelor sociale trebuie de inclus și acele legate cauzal de dauna criminalității care se află după granițele rezultatelor nemijlocite ale comportamentului criminal.

Dacă în cadrul evaluării sunt expuse consecințele încălcărilor infracționale a normelor societății, legate de atentatele asupra cetățenilor, atunci în totalitatea consecințelor pedepsite de legea penală, fără îndoială nu intră, de exemplu, majoritatea varietății daunelor morale, materiale pe care le suportă rudele pătimitorului (traume psihice și retrairi emoționale, generate de neputința de a munci etc.). Acestea și alte laturi negative, lipsesc din rândul elementelor componente de infracțiune, deoarece ele nu sunt consecințe nemijlocite ale acțiunilor făptuitorilor. Or, ele pot fi luate în considerație la individualizarea răspunderii și pedepsei penale.

Cu toate acestea importanța lor socială este esențială. Or, urmările conduitelor criminale pot fi îndepărtate și prin metode nerepresive de prevenire și înlăturare a acestora precum sugerează cercetătorii Bejan O. și Bujor V. în lucrarea „Unele propuneri de reglementare a activității

de prevenire a revictimizării victimelor infracțiunilor”. Iată de ce specificul unor așa zise „inele” din lanțul legăturii cauzale nu poate și nici nu trebuie să ne lipsească de dreptul de a include formele daunei menționate în structura consecințelor sociale a criminalității.

– Al doilea moment ce caracterizează deosebirea noțiunii de consecințe în dreptul penal și criminologie constă în inadmisibilitatea principială de a învinovăți obiectiv în dreptul penal, ceea ce înseamnă ca drept consecințe ale infracțiunii poate fi recunoscută numai acea pagubă, care e cuprinsă de intenția sau imprudența vinovatului.

Această regulă importantă se răspândește și asupra acelor urmări, care sunt prevăzute în calitate de elemente ale componenței de infracțiune, și asupra acelor care direct în lege nu sunt prevăzute, dar se iau în considerație la individualizarea pedepsei, sau determinarea formei de răspundere (sau în cazul liberării de răspundere penal).

Privite din punct de vedere criminologic unele sau alte fenomene, recunoscute ca consecințe ale criminalității, fără îndoială, pot fi libere de aceste restricții care trebuie să fie specifice dreptului penal. Când se vorbește despre consecințele sociale ale criminalității, atunci este întemeiat de inclus în rândul lor și astfel de varietăți concrete ale daunei, care nu au fost cuprinse de prevederile subiectului infracțiunii, sau nu puteau și nici nu trebuiau să fie prevăzute în momentul săvârșirii actelor infracționale.

Aici, se au în vedere, în primul rând nu rezultatele directe, ci cele indirecte, cum ar fi fenomene negative, pe care le putem numi condiționat urmările consecințelor. Astfel, rezultatul acțiunilor infracționale poate fi moartea persoanei, care avea la întreținere 5 copii. Dacă vinovatul nu a cunoscut și nici nu trebuia să cunoască această împrejurare, atunci faptul că 5 copii au rămas fără părinte, în acest caz concret nu se recunoaște din punct de vedere a dreptului penal consecință a infracțiunii. Dar din punct de vedere criminologic această împrejurare trebuie să fie luată în considerație în cadrul totalității consecințelor sociale ale criminalității, deoarece ea există și totodată acestea trebuie să fie micșorate de către societate. Or, societatea există pentru om.

În literatura juridico-penală pe bună dreptate se subliniază că urmările în comparație cu oricare elemente ale comportamentului infracțional dispun de mult mai-multe posibilități, de a fi schimbătoare după gradul de vătămare. N.F. Kuznețova, vede în aceasta una din trăsăturile principale ale consecințelor [155, p. 54]. Așa dar anume această calitate servește legiuitorului drept bază de diferențiere a infracțiunii în genuri și grupe, când se vorbește despre dauna materială sau fizică. Cu alte cuvinte la nivel unic se poate, în majoritatea cazurilor, de delimitat corect infracțiunile generice, care se deosebesc unele de altele prin gradul de pericol social, cum ar fi de exemplu, diferite feluri de sustrageri. Legiuitorul în acest fel procedează, atunci când formulează articolele din Codul Penal bazându-se pe criteriile gradului de pericolozitate a consecințelor, alături

de conținutul simplu și calificat al infracțiunii.

Dar dacă construcția legislativă a componentei de infracțiune derivă din multitudinea consecințelor, atunci după consecințe se poate constata componența de infracțiune, evident există și legitate inversă. Astfel, conducându-ne de criteriile de calificare date de lege, se poate ca într-un anumit grad de determinare, de stabilit din timp „ierarhia” volumului pagubei, cauzate de aceste acțiuni.

Dacă mărimea pagubei depășește granița stabilită de lege, atunci se schimbă calificarea acțiunii și evident, trebuie de vorbit despre altă infracțiune și despre consecințele altei infracțiuni [158, p. 34].

Nu așa stă chestiunea când se vorbește despre evaluarea criminologică a consecințelor sociale a criminalității. O latură importantă în acest caz îl reprezintă gradul de răspândire a diferitor genuri de infracțiuni. Nu este greu de înțeles, că de gradul de răspândire a anumitului gen de criminalitate, în mod cert, depinde volumul de consecințe. Oricât de mici sau de mari ar fi consecințele, cauzate de genul dat de criminalitate, ele întotdeauna rămân consecințele aceluia gen de criminalitate și nu devin consecințele „altei” criminalități. La această concluzie a ajuns criminologul rus Babaev M.M. [158, p. 18].

De exemplu, consecințele furtului, oricât de importante ar fi, întotdeauna vor fi consecințele acestui furt, și în orice caz ele trebuie de examinat în această calitate. Iată de ce este posibilă situația când într-o regiune unde sunt reprezentate furturile, paguba economică cauzată de ele va fi vizibil deasupra pagubei apărută în urma sustragerilor în proporții mari. Și paradoxul acestei situații este doar aparența. Analiza atentă, poate să evidențieze în realitate multe fapte, când „ierarhia” consecințelor criminalității nu repetă ierarhia stabilită de Codul Penal, a componentei de infracțiune după gradul de pericol social [52, p. 19].

Din cele expuse, reiese importanța pe care o prezintă delimitarea consecințelor infracțiunii și a consecințelor criminalității, atât pentru dreptul penal cât și pentru criminologie. Or, meritul în acest caz revine criminologilor, care au trasat limita între conținutul consecințelor criminalității și urmările infracțiunii.

Din această expunere, reiese că noțiunea de consecințe ale criminalității, poate fi determinată în funcție de două elemente:

– Elementul formal – constă în aceea că totalitatea consecințelor criminalității, includ doar acele pagube sociale care apar ca rezultat al acțiunilor vinovate prevăzute de legislația penală.

– Elementul de conținut al consecințelor sociale ale criminalității, constă în pericolul social al acelei daune, care apare în rezultatul acțiunilor penale. În acest caz avem toate motivele să vorbim nu numai despre pericol social al consecințelor care sunt descrise direct în dispoziția

normelor juridico-penale sau sunt cuprinse de ele, ci și a celorlalte daune, legate de acțiunile criminale. Acest pericol, se exprimă în mod real, așa dar, în micșorarea resurselor materiale ale societății, pierderea sănătății sau chiar moartea oamenilor, în încălcarea drepturilor și intereselor cetățenilor, încălcarea funcționării normale a instituțiilor sociale etc.

Din această analiză reiese de asemenea, că consecințele sociale ale criminalității, prezintă prin ele însele daună cauzată relațiilor sociale. Această pagubă se materializează sub forma daunei pe care o suportă nu numai valorile care formează obiectul incriminării dar și în general toate valorile sociale cu caracter material sau nematerial.

În acest mod, noțiunea de consecințe sociale ale criminalității trebuie să includă în sine alături de dauna directă, nemijlocit legată de acțiunile infracționale, și cea indirectă, care apare sub diverse forme.

Aici este necesar de făcut o precizare temeinică. Nu toate consecințele sociale ale criminalității pot fi determinate după grad suficient de concret, și corect, nu orice pagubă își poate găsi reflectarea sub formă cantitativă sau o altă formă exactă de măsură.

În primul rând încă lipsește metodologia sigură și suficientă ce ar permite o astfel de măsură, nu este elaborat nici complexul de criterii, pe care am fi putut să le punem la temelie analizei volumului concret al pagubei cauzate de criminalitate. Astfel, pentru că nu există o astfel de metodologie, noi am hotărât să punem bazele unei asemenea metodologii de calculare a consecințelor criminalității anume în latura ce ține de costul criminalității.

În al doilea rând, există impediment la elaborarea indicilor unici, (determinați cantitativ), pentru măsurarea a câtorva consecințe negative ale criminalității. De exemplu, este complicat de prezentat echivalentul cantitativ a acestor categorii, cum ar fi tristețea, nerealizarea planurilor de viață, pierderea posibilităților de a primi satisfacție cultural-artistică, etc.

Toate interdicțiile temporare, cu toată importanța lor reală, nu ne lasă a considera că unele daune nu ar trebui să fie luate în calcul în evaluarea caracterului și volumului consecințelor sociale ale criminalității.

Unica condiție aici ar trebui să fie stabilirea exactă a legăturii cauzale între acțiunea criminală și „schimbările” negative cu caracter „material” și „nematerial”, ce apar în rezultatul acestor acțiuni.

Subliniem în continuare necesitatea de a reflecta în determinarea consecințelor sociale ale criminalității totalitatea schimbărilor sociale negative menționate, cu atât mai mult cu cât acestea se caracterizează prin elemente individuale raportat la fenomene de masă – stare, particularități de structură, dinamică.

Astfel, criminologul rus Babaev M.M. menționează că o astfel de prezentare a elementelor

de bază ale noțiunii de consecințe sociale ale criminalității, ne aduc la o noțiune în înțeles îngust. „După părerea noastră, spune autorul, trebuie să existe nu una, ci două noțiuni (înțelesuri a consecințelor sociale ale criminalității) în sensul îngust și sens larg al acestui cuvânt, prima fiind parte componentă a celei de-a doua” [158, p. 2].

Problema constă în aceea că, schimbările negative reale apărute în rezultatul acțiunilor criminale – constituie doar o parte a problemei. Cealaltă constă în aceea, că însuși faptul existenței criminalității ca fenomen, atrage necesitatea de a întreprinde cele mai diverse măsuri pentru evitarea ei, înlăturare, întreținerea unui aparat special cu scopul de a rezolva problemele luptei cu conduita antisocială, spre rezolvarea acestei sarcini, resursele financiare și de cadre necesare precum și serviciile organelor de stat și organizațiilor sociale.

În acest mod, noțiunea consecințe sociale ale criminalității, în sens larg al cuvântului include în sine nu numai dauna produsă de criminalitate, dar și tot ceea ce societatea este forțată să întreprindă în scopul prevenirii încălcărilor, realizarea luptei cu criminalitatea, minimizarea pagubei cauzate de ele, etc.

Astfel, propunem următoarea definiție a consecințelor sociale ale criminalității care poate fi formulată astfel: *„paguba reală cauzată de criminalitate relațiilor sociale, ce se exprimă în totalitatea cauzelor legate direct sau indirect, nemijlocit de comportamentul criminal și schimbările negative rezultate la care în ultima instanță, sunt expuse valorile sociale, precum și totalitatea pierderilor economice ale societății, legate de organizarea luptei cu criminalitatea și profilaxia socială a infracțiunilor”*.

Noțiunea pe care o propunem, reflectă totalitatea elementelor esențiale ale consecințelor sociale ale criminalității și ne permite a observa necesitatea unei abordări profunde, a unei analize complete, pentru a putea efectua evaluarea pagubei cauzate de criminalitate, dacă noi vrem să vedem tabloul adevărat în întregimea sa. O astfel de precizare, formează baza teoretică, ce permite marcarea cercului concret de fenomene, pe care trebuie să le considerăm consecințe sociale ale criminalității.

Orice noțiune poate servi doar ca orientare în procesul de însușire a acestui fenomen în acea formă în care ea există în realitate. Noțiunea permite determinarea cercetării care are aspectul său specific, criminologic.

Analiza literaturii juridice, ne dă motiv de a sublinia, că în ultimul timp, toate cercetările criminologice aveau ca obiect constatarea influenței firești a realității sociale asupra criminalității, starea ei, nivelul, dinamica, structura, asupra caracteristicii cantitative și calitative.

După natura lor consecințele criminalității, sunt fenomene socio-juridice. Cu alte cuvinte, acest fenomen trebuie de studiat ca o unitate indisolubilă a elementelor sociale și juridice, ce

conțin esența socială și aspectul juridic, al daunelor criminalității. Astfel vom sublinia elementele care caracterizează natura socială și calitățile sociale a consecințelor criminalității, viziunea aceasta este prezentă și în cercetările unor criminologi ruși precum Babaev M.M., Kudreavțev V.N., Bâkov L.A. etc., viziune care o împărtășim și noi acordându-i atenție deosebită în realizarea studiului nostru.

În primul rând, am constatat că, consecințele criminalității, reies din acțiuni sociale, cum sunt toate actele pedepsite penal. Evident, dauna cauzată, indiferent de conținut este deja studiată ca o daună socială.

În al doilea rând dauna constă în schimbările negative care au loc în realitatea socială, iar de aici reiese că consecințele criminalității constituie ele însele, parte a acestei realități sociale.

În al treilea rând în numărul consecințelor pot fi incluse numai acele fenomene, care pot fi recunoscute ca importante social.

În sfârșit, realitatea esențială a consecințelor criminalității formează pericolul social al acestora [158, p. 26].

În special importanța socială, efectul social negativ pe care îl are influența criminalității asupra tuturor relațiilor existente în societate, creează din consecințele criminalității o problemă, ce atrage atenția statului și a întregii omeniri.

Conținutul social al consecințelor criminalității reprezintă cea mai importantă și fundamentală caracteristică.

„Consecințele criminalității – acestea sunt nu numai fenomene sociale ci și fenomene juridice” spune Babaev M.M. [158, p. 29]. În rândul consecințelor criminalității pot fi atribuite doar acele pagube, care au rezultat din acțiunile direct prevăzute în legea penală. Adăugăm la cele spuse, că dreptul penal întărește ierarhia consecințelor, din punct de vedere al importanței sociale, însă sarcina determinării importanței sociale îi revine criminologiei, căci criminologul are pregătirea de care este nevoie pentru a o îndeplini. Cele mai importante relații sociale sunt recunoscute a fi cele care formează obiectul ocrotirii dreptului penal, deoarece legea penală apără cu ajutorul mijloacelor de convingere statală cele mai esențiale din totalitatea relațiilor sociale.

Cele expuse mai sus au o interpretare din punct de vedere static, ceea ce ne sugerează că ar trebui să prezentăm și punctul de vedere dinamic, care constă în determinarea mecanismului apariției, adunării în mod succesiv a acelor schimbări care în final sunt cercetate drept consecințe sociale ale criminalității.

De ce este necesar să efectuăm acest studiu, ne răspunde știința criminologiei, prin afirmarea că însăși consecințele criminalității reprezintă niște schimbări sociale, iar termenul „schimbări”, conține anume momentul dinamic.

Abordarea dinamică permite concretizarea, expunerea, elaborarea direcțiilor posibile și măsurile profilactice în cazul conduitei ilegale. Cercetând consecințele ca un lanț unic de schimbări intercondiționate, analizând pe etape necesitatea și motivele apariției noilor „verigi” ale acestui lanț, criminologii au posibilitatea de a aprecia drumul acțiunilor profilactice asupra desfășurării evenimentelor, evidențiind etapele, în care influența aceasta poate fi mai eficace.

Analiza aspectului dinamic este necesară pentru ca să determinăm acei factori, care stimulează schimbările sociale negative, produse de criminalitate, în scopul preîntâmpinării unor astfel de schimbări, minimalizându-le.

Trecând la esența mecanismului apariției pagubei de la totalitatea actelor pedepsibile subliniem în primul rând că consecințele criminalității – reprezintă întotdeauna un proces (un șir succesiv de schimbări a unui fenomen sau obiect), în care laolaltă se leagă consecințele directe și indirecte ale fenomenelor cauzate de schimbările negative sociale.

Menționăm că unele evenimente (fapte, fenomene) care apar ca rezultat al conduitei ilegale dau imbold, nasc procese noi, relativ autonome ale schimbărilor negative.

Apare efectul „coma zăpezii”, recunoscut în criminologie, care are deodată câteva direcții diferite după caracter, după gravitatea fenomenelor create, și mai mult diverse din punct de vedere a celor factori, care stimulează procesele corespunzătoare [158, p. 34].

Procesul apariției consecințelor desigur este inseparabil de evenimentele săvârșirii infracțiunii. Acestea din urmă dau începutul „avalanșei” consecințelor criminalității. Reieșind din aceasta putem conchide, că în însuși procesul infracțional sunt incluse acele elemente, care stabilesc dinainte caracterul și volumul consecințelor.

Vorbind de procesul infracțiunii, noi avem în vedere nu numai procesul săvârșirii infracțiunii (realizarea gândului criminal, dacă în particular se vorbește despre acțiunea premeditată), ci și dezvoltarea consecutivă interdependentă a componentelor personale și obiective care în final întemeiază actul comportării ilegale.

Procesul infracțiunii include în sine și dezvoltarea situației criminogene, preinfracționale. Trecând de la nivel unic la nivel general, mecanismul apariției crimei este partea componentă și cea mai esențială, a mecanismului „cauzării” consecințelor.

Care elemente ale procesului infracțiunii într-un mod evident influențează caracterul și volumul consecințelor criminalității? Găsirea și evaluarea acestor elemente se poate în urma analizei socio-penale și statistico-criminologice, a informației despre subiectul actelor infracționale despre latura subiectivă a infracțiunii, despre obiectul și despre latura obiectivă.

Elementele procesului infracțional prezintă doar o parte a acestui mecanism, de care depind volumul și caracterul consecințelor sociale ale criminalității.

Lanțul schimbărilor negative generat de acțiunile infracționale, poate fi mai lung sau mai scurt, el poate include „verigi”, „greutatea” cărora variază în mod vizibil în dependență de diferite împrejurări, care pot fi denumite componente, superficiale, exterioare, în raport cu criminalitatea [158, p. 36].

Fără îndoială cea mai bună metodă de a ocoli paguba criminalității – este a extirpa însăși criminalitatea. Dar ținând cont de faptul că această problemă, în prezent nu poate fi rezolvată pe deplin, rămâne actuală cealaltă referitoare la minimalizarea consecințelor criminalității, existente în mod real în societate.

Absolut necesar este de a indica și alte împrejurări, de care depind caracterul și volumul consecințelor sociale ale criminalității.

Astfel:

- Dimensiunile consecințelor și gradul lor de gravitate micșorează activitatea eficientă și concretă a organelor de drept.

- Crearea sistemului de ajutor social, persoanelor vătămate în mod direct sau indirect de pe urma infracțiunilor.

- Restituirea pagubei, compensarea celor pierdute, refacerea obiectelor deteriorate etc.

- Mecanismul apariției consecințelor și gravitatea lor în multe cazuri depind de calitățile sociale ale cetățenilor sau de grupurile sociale care au suportat acțiuni criminale asupra lor.

- O importanță esențială o are reglementarea legală a caracterului și limitelor participării statului în cazul compensării consecințelor materiale negative, și alte consecințe ale criminalității.

- Cheltuielile, legate de criminalitate, se determină de necesitățile și concepțiile politicii penale la etapa corespunzătoare a dezvoltării statului.

- În ultimul rând un rol important revine asigurării științifico-metodologice a activității organelor de stat și organizațiilor publice, care este orientată spre învingerea consecințelor sociale ale criminalității; nivelul de prelucrare teoretică a problemelor, pregătirea metodelor eficiente și eficiente, introducerea realizărilor științifice în practică în problema respectivă, etc.

Ultimele două mențiuni coincid cu acel concurs de împrejurări pe care noi îl studiem, și care poate fi atribuit „costului criminalității”. Problema pusă în discuție vizează aspectul financiar al criminalității și anume ”costul” acesteia.

Studiile efectuate au abordat conceptul ”costului” criminalității, și evaluarea acestuia. Referitor la formularea conceptului, am pornit de la definiția dată în Dicționarul de criminologie, a „costului” criminalității care include: prejudiciile materiale cauzate de crime, cheltuielile de realizare a activității anticrimă, urmările materiale ale crimelor (de exemplu, pierderea întreținătorului), cheltuielile de înlăturare a efectelor criminale (de exemplu, replantarea unei păduri incen-

diate sau de curățare a apelor poluate) etc., din care se deduc pierderile materiale recuperate (bunurile restituite de criminal sau de către organele de drept în cursul cercetării unui caz).

Abordarea unei astfel de poziții în știința criminologiei poate fi bazată pe următoarele argumente:

În primul rând, importanța criminologică pe care o are conceptul studiat pentru determinarea volumului de cheltuieli suportate de stat, de societate, de individ asociate cu comiterea infracțiunilor și justificarea volumului de cheltuieli necesare statului pentru combaterea criminalității.

În al doilea rând, lipsa studiilor științifice ale acestui concept în literatura autohtonă.

În al treilea rând, atenția deosebită acordată de comunitatea internațională, în legătură cu necesitatea de a stabili influența crimei asupra instituțiilor sociale și de stat. Astfel, în recomandările Conferinței internaționale privind statisticile criminalității, care a avut loc sub auspiciile ONU o atenție specială a fost acordată nu numai la organizarea, desfășurarea și unificarea datelor statistice criminalității și victimizării, dar și lucrului asupra identificării costurilor privind combaterea criminalității, „costul” criminalității. Se afirmă că organizarea contabilității în „costul” crimei are relevanță „politică” [157].

În al patrulea rând cheltuielile, pentru combaterea criminalității au crescut. Astfel pentru anii 2012-2016, bugetul alocat MAI, a crescut de la 1 074 399 la 2 009 136,9. Situația actuală complicată pentru Republica Moldova determină creșterea atenției guvernamentale la aplicarea legii și în sistemul judecătoresc.

În al cincilea rând, necesitatea de a dezvolta conceptul de politică penală, de determinare a criteriilor cheie pentru formarea și gestionarea în cunoștință de cauză a soluțiilor privind combaterea criminalității.

În al șaselea rând, necesitatea de a dezvolta o metodologie de calculare a unui buget minim de resurse rezonabil privind cheltuielile de stat în aplicarea legii și în sistemul judecătoresc.

Putem astfel propune definiția costului criminalității, astfel, „costul” criminalității poate fi definit ca „totalitatea daunelor, pierderilor, cheltuielilor, suportate de individ, societate și stat atât în legătură cu comiterea infracțiunii cât și cu existența fenomenului criminalității”.

Dar, ca să realizăm cele propuse, atenția noastră a fost îndreptată spre determinarea elementelor ce-l formează. În rezultatul cercetărilor noastre am observat, la mai mulți cercetători, ruși, englezi și americani, diferențe în elementele din care ar fi format „costul” criminalității. Astfel cercetătorii ruși propun următoarele elemente:

1. Cheltuielile suportate de stat, societate, persoanele juridice și persoanele fizice privind prevenirea criminalității, adică punerea în aplicare a măsurilor speciale de protecție față de riscu-

rile prognozate.

2. Pierderea suportată de stat, societate, persoanele juridice și persoanele fizice în legătură cu comiterea infracțiunilor.

3. Cheltuielile pentru eliminarea consecințelor săvârșirii infracțiunii sunt legate în mod direct cu restabilirea situației care a existat înainte de comiterea infracțiunii, plata compensației, rambursarea asigurărilor, acordarea îngrijirii medicale și reabilitarea victimelor și a rudelor lor, scăderea gradului de ocupare a forței de muncă, productivitatea muncii, pierderea venitului, suspendarea activităților organizațiilor și așa mai departe.

4. Cheltuielile de întreținere a sistemului organelor de drept și cel judecătoresc, organele de executare a pedepsei, precum și toate infrastructurile necesare, reprezintă o componentă semnificativă a cheltuielilor de stat iar mărimea lor stabilită în termeni absoluți crește anual.

5. Costul procedurii penale, adică a cheltuielilor organelor de stat în urmărirea penală și a instanței de judecată, suportate în legătură cu necesitatea de a descoperi și investiga infracțiunile, procesul de judecată în soluționarea cauzei, soluționarea problemelor de procedură apărute în timpul executării pedepsei penale, precum și supravegherea și reluarea cazurilor în prezența circumstanțelor nou descoperite.

6. Costurile de executare a pedepsei și prevenirea recidivei, cheltuielile organelor de stat și organizațiilor publice suportate în legătură cu executarea pedepsei, în legătură cu resocializarea condamnaților, precum și punerea în aplicare a activităților care vizează prevenirea recidivei (angajarea în câmpul muncii, monitorizarea executării condiționate a pedepsei penale).

Pe când criminologul american H.G. Demmert propune următoarele elemente din care ar fi format costul criminalității:

- Răul nemijlocit cauzat de comportamentul criminal.
- Cheltuielile suportate de societate în procesul de profilaxie și prevenire a infracțiunilor, atragerea la răspundere a infractorilor.
- Pierderile suportate de însuși infractor pentru săvârșirea infracțiunii sau executarea pedepsei, pierderi ce le-ar fi putut cheltui în activitatea social utilă.

Într-un raport al Marii Britanii din anul 2000, elementele care formau costul criminalității erau enumerate astfel:

- Bugetul statului îndreptat spre minimizarea riscului de a deveni victimă a infracțiunii (*cost in anticipation of crime*).
- Aprecierea bănească a răului cauzat victimei ca rezultat al săvârșirii infracțiunii.
- Cheltuieli pentru întreținerea și funcționarea sistemului de justiție penală (*cost of response to crime*).

După cum putem observa aceste abordări sunt pasibile de obiecții. Astfel criminologul American a inclus ca element al costului criminalității și pierderile suportate de infractor, aceasta însă nu se regăsește printre elementele propuse de ceilalți cercetători. Totodată elementele 4 și 5 propuse de cercetătorii ruși pot fi comasate. Noi propunem următoarele elemente pentru formarea costului criminalității:

- a. Cheltuieli suportate de instituții ale statului pentru prevenirea criminalității.
- b. Cheltuieli suportate de societate și instituții ale statului implicate în activitatea anticrimă.
- c. Cheltuieli de înlăturare a urmărilor criminalității.

Ca urmare a analizei efectuate, am descoperit unele însușiri comune a acestor elemente. Și propunem ca ele să fie clasificate după mai multe criterii. Astfel un criteriu ar fi după *proveniența sursei*:

- public;
- privat.

Am observat că în ce privește *sursele publice* este posibil de a fi subclasificate după criteriul *tipului de activitate*, în:

- a) anticrimă;
- b) înlăturare a consecințelor;
- c) compensații.

Sursele privind *activitatea anticrimă* pot fi clasificate în:

- a) pentru prevenire nerepresivă;
- b) pentru prevenire represivă.

În ce privește *sursele private*, aici putem include proiectele, ajutor umanitar, ONG etc.

În viziunea unor autori ruși precum M.M. Babaev și V.E. Kvașis „costul” criminalității este identificat cu consecințele sociale ale acestora, iar alții consideră că termenul de consecințe are un conținut mai larg decât cel de „cost” al criminalității [157, p. 246; 156, p. 9]. Noi împărtășim opinia, conform căreia costul criminalității intră în consecințele sociale ale acestora. În literatura de specialitate, „costul” crimei este identificat cu conceptul de consecințele sociale ale criminalității sau recunoscut ca parte a acestora [157, p. 246; 156, p. 63-85]. Identificarea acestor categorii are loc fie printr-o largă interpretare a termenului „costul” criminalității, fie prin îngustarea termenului de „consecințe sociale”. În primul caz, în conținutul „costul” criminalității include totalitatea daunelor cauzate în fapt, și pe care statul, societatea, cetățenii sunt forțați „să le dea”, „să le achite” ceea ce aceștia inevitabil trebuie să piardă din cauza infraționalității. În al doilea caz, oamenii de știință reduc conținutul consecințelor sociale ale criminalității până la acel volum

de daune pe care pot să le determine, să le numere și să le deconteze.

Efectuând o analiză comparativă a conținutului categoriilor studiate putem să efectuăm o deosebire a acestora pentru realizarea scopului studiului nostru.

În primul rând, categoriile prezentate variază după conținut. Astfel, conținutul consecințelor sociale ale criminalității reprezintă totalitatea daunelor cauzate de crime, relațiilor sociale, economice, publice, morale, psihologice și altele, exprimate în totalitatea schimbărilor negative, directe și indirecte, mijlocite și nemijlocite aferente comportamentului criminal, precum și un set de cheltuieli economice și de altă natură ale statului, societății și cetățenilor asociate cu rezistența criminalității și profilaxia socială a criminalității.

„Costul” criminalității este format prin intermediul evidenței a diferitor tipuri de pierderi constatate și evaluate ale infracțiunilor. În consecință, noțiunea de consecințe sociale ale criminalității au un conținut mai voluminos și mai complex, care cuprinde în sine și „costul” criminalității.

În al doilea rând, „costul” infracțiunii este determinat exclusiv din pierderile, costurile și cheltuielile calculate, și determinarea cărora este posibilă și în mod clar legate cauzal de comiterea infracțiunilor. Consecințelor sociale se atribuie și totalitatea schimbărilor negative. Dar aceste consecințe pot fi atât direct, cât și indirect legate de infracțiune, atât exact numărabile cât și nenumerabile, atât determinate cât și nedeterminate concret. Dar cel mai important lucru este că survenirea lor a fost cauzată de criminalitate.

În al treilea rând, categoriile analizate au importanță criminologică diferită.

Ca urmare a fundamentării teoretico-metodologică a costului criminalității, ne-am propus să determinăm real cheltuielile efectuate în Republica Moldova, astfel lucrarea noastră să capete și componenta aplicativă.

Vă prezentăm într-un tabel cum ar arăta calcularea costului criminalității în Republica Moldova.

Tabelul 1. Costul criminalității

Nr. crt.	Denumirea instituției	Bugetul alocat, 2012 (mii lei)	Bugetul alocat, 2013 (mii lei)	Bugetul alocat, 2014 (mii lei)	Bugetul alocat, 2015 (mii lei)	Bugetul alocat, 2016 (mii lei)
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.	MAI	1 074 399,0	1 781 453,7	1 997 156,8	2 271 334,3	2 009 136,9
2.	Procuratura generală	98 215,1	130 066,8	146 785,7	152 710,0	196 661,3
3.	Ministerul Justiției					
4.	Departamentul instituțiilor penitenciare	315 925,0	328 230,3	390 192,8	407 875,6	451 361,4

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
5.	Probațiunea		20 381,7	20 071,0	26141,0	32752,1
6.	Instanțele judecătorești	130 524,6	241 610,1	315 661,4	399435,7	284722,3+ 89678,2
7.	CNA	59 499,0	65 753,0	87657,0	105712,3	107879,1
8.	Comisia Națională de Integritate			4044,2	5452,8	5990,5
9.	Serviciul fiscal de stat Servicii de control (activitatea anticorupție)					
10.	Centrul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat					
11.	Serviciul vamal					
12.	SIS	139 550,7	168 384,3	191290,5	187457,6	233659,4
13.	Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal	2 167,0	2 975,3	2997,4	3763,3	4109,5
14.	Refugiul Casa Mărioarei	583655.02	1,764.331.57	1.815.562,21		
15.	Serviciul de Protecție și Pază de Stat	48 896,5	54 887,9	58560,3	68637,1	81207,7
16.	Centrul Național de Expertize judiciare			12101,1	10197,2	7146,4
17.	Centrul de Medicină Legală			27280,6	32338,9	32657,2
18.	Secția de Expertize psihiatrico legale	1240,4	1240,4	2066,0	2100,0	2066,0
19.	Securitatea ecologică a mediului	32 747,0	37 773,1	34996,9	42603,4	40906,3

După cum se vede din acest tabel unele căsuțe sunt goale, aceasta deoarece nu am obținut datele care ne interesează, deși au fost expediate demersuri în repetate rânduri. Pentru a avea o imagine mai clară am exclus elementele care nu au date, obținând următorul tabel.

Tabelul 2. Costul criminalității

Nr. crt.	Denumirea instituției	Bugetul alocat, 2012 (mii lei)	Bugetul alocat, 2013 (mii lei)	Bugetul alocat, 2014 (mii lei)	Bugetul alocat, 2015 (mii lei)	Bugetul alocat, 2016 (mii lei)
1.	MAI	1 074 399,0	1 781 453,7	1997156,8	2271334,3	2009136,9
2.	Procuratura generală	98 215,1	130 066,8	146 785,7	152710,0	196661,3
3.	Departamentul instituțiilor penitenciare	315 925,0	328 230,3	390 192,8	407875,6	451361,4
4.	Probațiunea		20 381,7	20 071,0	26141,0	32752,1
5.	Instanțele judecătorești	130 524,6	241 610,1	315 661,4	399435,7	284722,3+ 89678,2
6.	CNA	59 499,0	65 753,0	87657,0	105712,3	107879,1
7.	Comisia Națională de Integritate			4044,2	5452,8	5990,5
8.	Centrul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat	10058	15128	17129	19878	20652
9.	SIS	139 550,7	168 384,3	191290,5	187457,6	233659,4
10.	Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal	2 167,0	2 975,3	2997,4	3763,3	4109,5
11.	Serviciul de Protecție și Pază de Stat	48 896,5	54 887,9	58560,3	68637,1	81207,7
12.	Centrul Național de Expertize judiciare	10101,1	11101,1	12101,1	10197,2	7146,4
13.	Centrul de Medicină Legală	25220,6	26570,6	27280,6	32338,9	32657,2
14.	Secția de Expertize psihiatrico legale	1240,4	1240,4	2066,0	2100,0	2066,0
15.	Securitatea ecologică a mediului	32 747,0	37 773,1	34996,9	42603,4	40906,3
16.	Total	46620,1	54040,1	2435280	3735637,2	3350504,1

Din aceste rezultate observăm lesne o creștere a cheltuielilor până în anul 2015, iar în 2015 o ușoară scădere, care nu are semnificație majoră pentru concluziile noastre. Iată bunăoară suma indemnizațiilor pentru creșterea copiilor până la 3 ani pentru anul 2014 constituie 557224,6 mii

lei. Respectiv suma cheltuielilor ce formează costul criminalității în anul 2014, cu toate că rezultatul este imprecis (din cauze explicate mai jos), constituie de 6,7 ori bugetul alocat pentru plata indemnizațiilor pentru creșterea copiilor până la 3 ani.

Totuși în încercarea de a evalua „costul” criminalității prin prisma elementelor sale, am constatat o serie de probleme care fac imposibilă calcularea exactă a acestuia.

Astfel, trebuie să remarcăm faptul că la calcularea cheltuielilor vizând criminalitatea nu a fost inclus cuantumul exact de pagube materiale deoarece aflarea acestor cifre este asociat cu o serie de dificultăți, care se datorează în special faptului că pe lângă infracțiunile înregistrate sunt infracțiuni neînregistrate sau nedescoperite. Deși la acest capitol Criminologia dispune de mai multe metodologii de stabilire a stării criminalității latente.

Un alt compartiment estimat este cel legat de întreținerea organelor de drept, unde constatăm că, conform raportului privind executarea bugetului MAI pentru anul 2014 cheltuielile totale de către această instituție au constituit 2 012 529,2 lei din bugetul de stat. În același timp, tot pentru același an au fost solicitări de achiziții de circa 3 600 000 lei, în timp ce pentru anul 2015 solicitări de achiziții de către MAI sunt estimate la circa 1 804 900 lei [183]. Aici putem observa că deși sumele preconizate pentru cheltuieli sunt stabilite din timp din bugetul statului, necesitățile organelor de drept sunt mult mai mari și imprevizibile.

Alte cheltuieli care pot fi mai ușor estimate sunt cele ce reflectă întreținerea penitenciarelor și deținuților. Spre exemplu, în anul 2013, în penitenciarele din Moldova au existat 5363 de deținuți. Totodată, cheltuielile alocate din bugetul de stat pentru penitenciare s-au ridicat la 337,2 mil. lei. Astfel, calculele arată că statul cheltuiește lunar circa 5240 pe cap de deținut sau recalculate în euro 10 euro pe zi. În același timp, pentru anul 2014 au fost cheltuite 7,65 euro pe zi pe cap de deținut [183]. Deci în comparație cu anul 2013, cheltuielile s-au micșorat.

La compartimentul pagubelor, prejudiciilor materiale suportate de victimă întâlnim mai multe probleme la evaluare precum cele legate de numărul de cazuri în care victima pierde capacitatea de muncă; în numărul de zile lucrătoare pierdute ca urmare a pierderii capacității de a lucra; în mărirea costului tratamentului și plata pentru concediul medical, etc. Mai sus, am menționat despre costurile materiale pe când avem și costuri morale ale criminalității. Acestea includ alte cheltuieli decât cele pecuniare. Asemenea daune de regulă suportă victimele infracțiunilor de viol, jaf armat, luarea de ostatici, furt ș.a., care se soldează cu șocuri traumatice grave. În aceste situații victima suportă depresii, se dezvoltă starea de descurajare, situații de furie sălbatică, dispare respectul de sine, apare sentimentul de vulnerabilitate acută. Conform datelor publicate de către Ministerul Afacerilor Interne în anul 2012 au fost săvârșite 223 infracțiuni de omor, în anul 2013 au fost săvârșite 215 infracțiuni de omor, iar în anul 2014, au fost înregistrate

9 848 de infracțiuni contra vieții și sănătății persoanei dintre care 1 401 omoruri. În luna ianuarie a anului 2015 infracțiuni înregistrate de către MAI contra vieții și sănătății au fost 111 dintre care 16 omoruri în comparație cu aceeași perioadă a anului 2014 când au fost înregistrate 417 dintre care 110 omoruri [184].

De altfel, una dintre cele mai importante nevoi ale omului, este cea de securitate. Astfel în urma crimelor violente, persoana pierde această senzație de securitate, iar teama de a fi din nou atacat se poate răsfrânge negativ asupra psihicului persoanei, îi poate limita sfera de activitate a acestuia.

Studiile internaționale arată că „frica de criminalitate” poate degrada semnificativ calitatea vieții cetățenilor și reprezintă, prin urmare o problemă de ordin social-politic. Ea nu este doar o povară emoțională pentru populație, dar poate duce, de asemenea, la o restrângere gravă a domeniului de aplicare a activităților noastre de zi cu zi, libertatea de circulație și, prin urmare, la o deteriorare a calității vieții cetățenilor.

Fiind identificate elementele „costului” criminalității o estimare a acestuia este greu de efectuat. Pentru a obține cifre reale este nevoie de elaborat o metodologie specială implicând în aceasta toate structurile statului, rolul principal fiind al specialistului criminolog.

3.3. Concluzii la capitolul 3

În urma cercetării efectuate în acest capitol, putem formula următoarele concluzii:

1. În știința dreptului penal nu există o părere unitară despre urmările infracțiunii.
2. Se face deseori confuzie între existența urmării unei infracțiuni concrete și locul urmării ca semn al componenței de infracțiune.
3. Am constatat că se poate de utilizat doi termeni distincți, fie a două sensuri – unul larg și altul restrâns – pentru noțiunea de „urmare”. Astfel, urmarea ar desemna atingerea adusă valorii sociale ocrotite (urmarea în concepția juridică), în vreme ce rezultatul sau urmarea în sens restrâns ar desemna modificarea produsă în realitatea înconjurătoare (urmarea în sens naturalistic). Pe această bază se poate afirma că urmarea există în cazul oricărei infracțiuni, în vreme ce rezultatul ar fi specific acelor infracțiuni pentru care norma de incriminare prevede necesitatea existenței unei modificări în realitatea exterioară.
4. Noțiunea de „consecințe ale infracțiunii (crimei)”, și cea de „urmare social-periculoasă”, au același conținut dar ca volum diferă deoarece „consecințele infracțiunii” cuprind și acele dau-

ne, pagube etc. care depășesc cu mult conținutul constitutiv (componenta) infracțiunii.

5. După cum urmarea este sau nu inclusă în norma de incriminare (componenta de infracțiune), infracțiunile sunt clasificate – de către literatura juridică – în două categorii: *infracțiuni materiale* (sau de rezultat) și *infracțiuni formale* (sau de pericol).

6. Noțiunea de consecințe sociale ale criminalității este mai largă decât noțiunea de consecințe (urmări) ale infracțiunii și determinarea acesteia o putem face în funcție de două elemente:

– Elementul formal – constă în aceea că totalitatea consecințelor criminalității, includ doar acele pagube sociale care apar ca rezultat al acțiunilor vinovate prevăzute de legislația penală.

– Elementul de conținut al consecințelor sociale ale criminalității, constă în pericolul social al acelei daune, care apare în rezultatul acțiunilor penale. În acest caz avem toate motivele să vorbim nu numai despre pericol social al consecințelor care sunt descrise direct în dispoziția normelor juridico-penale sau sunt cuprinse de ele, ci și a celorlalte daune, legate de acțiunile criminale. Acest pericol, se exprimă în mod real, așa dar, în micșorarea resurselor materiale ale societății, pierderea sănătății sau chiar moartea oamenilor, în încălcarea drepturilor și intereselor cetățenilor, încălcarea funcționării normale a instituțiilor sociale.

7. În dreptul penal, atunci când mărimea pagubei depășește granița stabilită de lege, se schimbă calificarea acțiunii, pe când în criminologie, oricât de mici sau de mari ar fi consecințele, cauzate de genul dat de criminalitate, ele întotdeauna rămân consecințele aceluia gen de criminalitate și nu devin consecințele „altei” criminalități.

8. Consecințe ale criminalității poate fi considerat și „costul criminalității”, adică totalitatea daunelor, pierderilor, cheltuielilor, suportate de individ, societate și stat atât în legătură cu comiterea infracțiunii cât și cu existența fenomenului criminalității.

9. Am evidențiat acele elemente care formează costului criminalității.

10. Am elaborat o clasificare a elementelor ce formează costul criminalității după câteva criterii:

Primul criteriu – *proveniența sursei*:

- public;
- privat.

Am observat că *sursele publice* pot fi subclasificate după criteriul *tipului de activitate*, în:

- anticrimă;
- înlăturare a consecințelor;
- compensații.

Sursele privind *activitatea anticrimă* pot fi clasificate în:

- pentru prevenire nerepresivă;

– pentru prevenire represivă.

În ce privește *sursele private*, aici putem include sursele provenite din proiecte, ajutor umanitar, ONG etc.

11. Am încercat elaborarea unei metodologii de calcul al costului criminalității în Republica Moldova.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Ca urmare a cercetării complexe întreprinse pe marginea pericolului social și consecințelor crimei și criminalității, pot fi trasate următoarele concluzii:

– Determinarea criteriilor de apreciere a pericolului social a constituit preocupări ale unor oameni de știință cu renume în dreptul penal al României, Rusiei, dar și Republicii Moldova. Pericolul social al faptei stă, negreșit, la baza constituirii politicii penale a statului. Iar un element important al acesteia îl reprezintă criminalizarea – decriminalizarea și penalizarea – depenalizarea. Statul reflectă interesul dominant prin interzicerea faptelor sub amenințarea cu măsurile de constrângere. Penalizarea acestor fapte are loc prin stabilirea mărimii de pedeapsă. Dar, logic, mărimea de pedeapsă nu reflectă întotdeauna pericolul faptei pentru societate.

– Sunt puține lucrări științifice privitoare la pericolul social și consecințele criminalității. Găsim abordări restrânse în unele materiale didactice autohtone la subiectul cercetat.

– Există o necorespondență vădită între termenul „pericol social” și utilizarea acestuia ca și sinonim al termenului „prejudiciabil” în definirea infracțiunii. Utilizarea celui din urmă în definiția infracțiunii nu înlocuiește importanța și sensul pericolului social al unei fapte, mai ales că pericolul social este folosit la constatarea faptei ca fiind sau nu infracțiune;

– Pericolul social trebuie să fie apreciat prin următoarele elemente care caracterizează *obiectul, latura obiectivă, subiectul și latura subiectivă*;

– Individualizarea judecătorească a răspunderii penale și pedepsei penale trebuie să fie formată din două componente:

a. Componenta criminologică, individualizare criminologică (presupune analiza stării reale prin prisma cunoștințelor criminologice pentru a determina pericolul social și probabilitatea de a recidiva a persoanei).

b. Componenta juridico-penală, presupune aplicarea prevederilor legale la individualizarea răspunderii și pedepsei penale.

– Practicienii nu iau în calcul pericolul criminalității la individualizarea răspunderii și pedepsei penale.

– Un rol important în aprecierea pericolului social îl are politica penală prin intermediul incriminării (dezincriminării) unor fapte sociale. Incriminarea faptei penale are loc după constatarea criminologică a unui pericol social. Totodată, pericolul social este relevat doar prin incriminarea faptei, iar răspunderea penală și aplicarea pedepsei se referă la faptele prevăzute în legea penală, ca infracțiuni. Respectiv, dezincriminarea se realizează, de regulă, prin abrogarea expresă

a textului de incriminare, dar nu se poate pune semnul egalității între abrogarea expresă a unei norme de incriminare și dezincriminarea unei fapte. Astfel, nu întotdeauna abrogarea unei norme de incriminare înseamnă dezincriminarea faptei. Pentru a stabili dacă o faptă a fost într-adevăr dezincriminată trebuie constatat că aceasta nu are sub nici-o formă corespondent în legea nouă.

– Evaluarea judecătorească a pericolului social al unei fapte trebuie să se efectuează în baza a mai multor criterii, printre care și elementele componente de infracțiune, precum de obiect, latura obiectivă, subiect și latura subiectivă.

– În știința dreptului penal nu există o părere unitară despre urmările infracțiunii.

– Se face deseori confuzie între existența urmării unei infracțiuni concrete și locul urmării ca semn al componente de infracțiune.

– Pot fi utilizați doi termeni distincți, fie două sensuri – unul larg și altul restrâns – pentru noțiunea de „urmare”. Urmarea ar desemna atingerea adusă valorii sociale ocrotite (urmarea în concepția juridică), în vreme ce rezultatul sau urmarea în sens restrâns ar desemna modificarea produsă în realitatea înconjurătoare (urmarea în sens naturalistic). Pe această bază se poate afirma că urmarea există în cazul oricărei infracțiuni, în vreme ce rezultatul ar fi specific acelor infracțiuni pentru care norma de incriminare prevede necesitatea existenței unei modificări în realitatea exterioară.

– Noțiunea „consecințelor infracțiunii (crimei)”, și cea a „urmărilor social-periculoase”, au același conținut dar ca volum diferă deoarece „consecințele infracțiunii” cuprind și acele daune, pagube etc. care depășesc cu mult conținutul constitutiv (componenta) al infracțiunii.

– Noțiunea de consecințe sociale ale criminalității este mai largă decât noțiunea de consecințe (urmări) ale infracțiunii și determinarea acesteia o putem face în funcție de două elemente:

a. Elementul formal – constă în aceea că totalitatea consecințelor criminalității, includ doar acele pagube sociale care apar ca rezultat al acțiunilor vinovate prevăzute de legislația penală.

b. Elementul de conținut al consecințelor sociale ale criminalității, constă în pericolul social al acelei daune, care apare în rezultatul acțiunilor penale. În acest caz avem toate motivele să vorbim nu numai despre pericol social al consecințelor care sunt descrise direct în dispoziția normelor juridico-penale sau sunt cuprinse de ele, ci și a celorlalte daune, legate de acțiunile criminale. Acest pericol, se exprimă în mod real, așa dar, în micșorarea resurselor materiale ale societății, pierderea sănătății sau chiar moartea oamenilor, în încălcarea drepturilor și intereselor cetățenilor, încălcarea funcționării normale a instituțiilor sociale.

– În dreptul penal, atunci când mărimea pagubei depășește granița stabilită de lege, se schimbă calificarea acțiunii, pe când în criminologie, oricât de mici sau de mari ar fi consecințele, cauzate de genul dat de criminalitate, ele întotdeauna rămân consecințele acelu gen de crimi-

nalitate și nu devin consecințele „altei” criminalități.

– Consecințele criminalității cuprind „costul criminalității”, adică totalitatea daunelor, pierderilor, cheltuielilor, suportate de individ, societate și stat atât în legătură cu comiterea infracțiunii cât și cu existența fenomenului criminalității.

– Din cercetările noastre reiese că unii cercetători străini au propus ca elemente ale costului criminalității, următoarele:

1. Cheltuielile suportate de stat, societate, persoanele juridice și persoanele fizice privind prevenirea criminalității, adică punerea în aplicare a măsurilor speciale de protecție față de riscurile prognozate.

2. Pierderea suportată de stat, societate, persoanele juridice și persoanele fizice în legătură cu comiterea infracțiunilor.

3. Cheltuielile pentru eliminarea consecințelor săvârșirii infracțiunii sunt legate în mod direct cu restabilirea situației care a existat înainte de comiterea infracțiunii, plata compensației, rambursarea asigurărilor, acordarea îngrijirii medicale și reabilitarea victimelor și a rudelor lor, scăderea gradului de ocupare a forței de muncă, productivitatea muncii, pierderea venitului, suspendarea activităților organizațiilor și așa mai departe.

4. Cheltuielile de întreținere a sistemului organelor de drept și cel judecătoresc, organelor de executare a pedepsei, precum și toate infrastructurile necesare, reprezintă o componentă semnificativă a cheltuielilor de stat iar mărimea lor stabilită în termeni absoluți crește anual.

5. Costul procedurii penale, adică a cheltuielilor organelor de stat în urmărirea penală și a instanței de judecată, suportate în legătură cu necesitatea de a descoperi și investiga infracțiunile, procesul de judecată în soluționarea cauzei, soluționarea problemelor de procedură apărute în timpul executării pedepsei penale, precum și supravegherea și reluarea cazurilor în prezența circumstanțelor nou descoperite.

6. Costurile de executare a pedepsei și prevenirea recidivei, cheltuielile organelor de stat și organizațiilor publice suportate în legătură cu executarea pedepsei, în legătură cu resocializarea condamnaților, precum și punerea în aplicare a activităților care vizează prevenirea recidivei (angajarea în câmpul muncii, monitorizarea executării condiționate a pedepsei penale).

– Am propus alte elemente ale costului criminalității, astfel:

1. Cheltuieli suportate de instituții ale statului pentru prevenirea criminalității.

2. Cheltuieli suportate de societate și instituții ale statului implicate în activitatea anticrimă.

3. Cheltuieli de înlăturare a urmărilor criminalității.

– Elementele ce formează costul criminalității pot fi clasificate după câteva criterii:

Primul criteriu – *proveniența sursei*:

- a) public;
- b) privat.

Am observat că *sursele publice* pot fi subclasificate după criteriul *tipului de activitate*, în:

- 1) anticrimă;
- 2) înlăturare a consecințelor;
- 3) compensații.

Sursele privind *activitatea anticrimă* pot fi clasificate în:

- a) pentru prevenire nerepresivă;
- b) pentru prevenire represivă.

În ce privește *sursele private*, aici putem include sursele provenite din proiecte, ajutor umanitar, ONG etc.

– Am încercat elaborarea unei metodologii de calcul al costului criminalității în Republica Moldova.

Ca rezultat al concluziilor expuse putem face unele recomandări, astfel:

- Este necesar a introduce un curs de individualizare a răspunderii și pedepsei penale în pregătire și perfecționarea judecătorilor.
- Analiștii organelor anticrimă să calculeze costul criminalității.
- Biroul Național de Statistică să introducă un nou indicator „costul criminalității”.
- Se impune completarea textului din art. 75 CP RM cu cuvintele „La stabilirea categoriei și duratei ori cuantumului pedepsei, instanța de judecată ține cont ...”.

Avantajele acestor recomandări se evidențiază în următoarele domenii:

1. **Domeniul legislativ:** Prin implementarea recomandărilor propuse s-ar asigura evitarea controverselor privind utilizarea termenilor din norma penală.

2. **Domeniul jurisprudenței:** S-ar asigura utilizarea aceluiași mecanism de individualizare a pedepsei penale de către instanțele de judecată.

3. **Domeniul științific:** 1) evitarea confuziilor vizând corelația dintre noțiunea de crimă și cea juridico-penală de infracțiune; 2) evitarea controverselor vizând conceptul de pericol social al criminalității și consecințele sociale ale criminalității.

4. **Domeniul economic:** Crearea unui buget echilibrat astfel încât sursele financiare dedicate pentru activitatea anticrimă să reflecte pericolul acestui fenomen.

5. **Domeniul practic:** 1) A folosi elementele constitutive ale consecințelor criminalității și clasificarea acestora pe care le-am propus, în analiza criminologică a criminalității. 2) a avea în vedere costul criminalității la evaluarea activității anticrimă.

Planul cercetărilor de perspectivă include următoarele subiecte:

- Continuarea investigațiilor în privința estimării costului criminalității prin completarea metodologiei propuse și implicarea organelor de drept în monitorizarea, evidențierea surselor bugetare și cheltuielilor suportate în activitatea lor.
- Calcularea cheltuielilor și daunelor ce le implică un anumit tip de infracțiune.

BIBLIOGRAFIA

1. Amza T. *Criminologie teoretică*. București: Lumina Lex, 2000. -816 p.
2. Arhiva Curții de Apel Chișinău. *Dosarul penal nr. 1r-93/2000*.
3. Arhiva Curții de Apel Chișinău. *Dosarul penal nr. 1a-89/2000*.
4. Arhiva Curții de Apel Chișinău. *Dosarul penal nr. 1-18/2000*.
5. Arhiva Curții de Apel Chișinău. *Dosarul penal nr. 1-75/2000*.
6. Arhiva Curții de Apel Chișinău. *Dosarul penal nr. 1a-133/1999*.
7. Arhiva Curții de Apel Chișinău. *Dosarul penal nr. 1a-18/2000*.
8. Arhiva Curții de Apel Chișinău. *Dosarul penal nr. 1a-34/2000*.
9. Arhiva Curții de Apel Chișinău. *Dosarul penal nr. 1a-65/2000*.
10. Arhiva Curții de Apel Chișinău. *Dosarul penal nr. 1a-76/2000*.
11. Arhiva Curții de Apel Chișinău. *Dosarul penal nr. 1a-89/2000*.
12. Arhiva Curții de Apel Chișinău. *Dosarul penal nr. 1r-103/2000*.
13. Arhiva Curții de Apel Chișinău. *Dosarul penal nr. 1r-104/2000*.
14. Arhiva Curții de Apel Chișinău. *Dosarul penal nr. 1r-28/2000*.
15. Arhiva Curții de Apel Chișinău. *Dosarul penal nr. 1r-293/2000*.
16. Arhiva Curții de Apel Chișinău. *Dosarul penal nr. 1r-293/2000*.
17. Arhiva Curții de Apel Chișinău. *Dosarul penal nr. 1r-311/2000*.
18. Arhiva Curții de Apel Chișinău. *Dosarul penal nr. 1r-315/2000*.
19. Arhiva Curții de Apel Chișinău. *Dosarul penal nr. 1r-34/2000*.
20. Arhiva Curții de Apel Chișinău. *Dosarul penal nr. 1r-386/2000*.
21. Arhiva Curții de Apel Chișinău. *Dosarul penal nr. 1r-389/2000*.
22. Arhiva Curții de Apel Chișinău. *Dosarul penal nr. 1r-394/2000*.
23. Arhiva Curții de Apel Chișinău. *Dosarul penal nr. 1r-403/2000*.
24. Arhiva Curții de Apel Chișinău. *Dosarul penal nr. 1r-41/2000*.
25. Arhiva Curții de Apel Chișinău. *Dosarul penal nr. 1r-442/2000*.
26. Arhiva Curții de Apel Chișinău. *Dosarul penal nr. 1r-474/2000*.
27. Arhiva Curții de Apel Chișinău. *Dosarul penal nr. 1r-507/2000*.
28. Arhiva Curții de Apel Chișinău. *Dosarul penal nr. 1r-507/2000*.
29. Arhiva Curții de Apel Chișinău. *Dosarul penal nr. 1r-508/2000*.
30. Arhiva Curții de Apel Chișinău. *Dosarul penal nr. 1r-518/2000*.
31. Arhiva Curții de Apel Chișinău. *Dosarul penal nr. 1r-537/2000*.
32. Arhiva Curții de Apel Chișinău. *Dosarul penal nr. 1r-65/2000*.

33. Arhiva Judecătoriaei Anenii Noi. *Dosarul penal nr. 1-154/2007.*
34. Arhiva Judecătoriaei Orhei. *Dosarul penal nr. 1-16/2008.*
35. Arhiva Judecătoriaei Orhei. *Dosarul penal nr. 1-155/2007.*
36. Arhiva Judecătoriaei Orhei. *Dosarul penal nr. 1-259/2007.*
37. Arhiva Judecătoriaei Orhei. *Dosarul penal nr. 1-47/2006.*
38. Arhiva Curții de Apel Chișinău. *Dosarul penal nr. 1r-65/2000.*
39. Arhiva Curții de Apel Chișinău. *Dosarul penal nr. 1r-311/2000.*
40. Amza T. *Criminologie teoretică.* L. L., 2000. -816 p.
41. Avrigeanu T. *Reflecții asupra valorii sociale ca obiect al ocrotirii penale.* În „R.D.P.”, 1997, nr. 3.
42. Babaev M.M. *Социальные последствия преступности.* Moscova: 1982. -83 p.
43. Barbăneagră A., Berliba V., Gurschi C., Holban V., Popovici T., Ulianovschi, Gh., Ulianovschi X., Ursu N., *Codul Penal comentat și adnotat.* Chișinău: Cartier juridic, 2005. -859 p.
44. Basarab M. *Drept penal. Partea generală,* vol. I, Iași: Chemarea, 1997. -480 p.
45. Beccaria Cesare. *Despre infracțiuni și pedepse,* traducere de Sergiu Bogdan. București: Editura Rosetti, 2001. -89 p.
46. Bejan O., Bujor V. *Interes și crimă.* Chișinău: 2004. -189 p.
47. Borodac A., Bujor V., Brânză S., Carpov T. ș.a. *Drept penal. Partea generală.* Chișinău: Știința, 1994. -368 p.
48. Bejan Octavian. *Dicționar de criminologie.* Chișinău: 2009. -103 p.
49. Botnaru S. ș.a. *Drept penal partea generală.* Chișinău: 2005. -624 p.
50. Bujor V. *Criminalitatea în sistemul devierilor sociale.* În: *Legea și viața,* 1994, nr. 5.
51. Bujor V., Bejan O., Ilie S., Casian S. *Elemente de criminologie.* Chișinău: Editura Știința, 1997. -81 p.
52. Bujor V., Pop O. *Cauzalitatea în criminologie.* Timișoara: Editura Mirton, 2002. -52 p.
53. Bujor V. *О сущности преступности.* Chișinău: 1998. -108 p.
54. Ciaglic T., Bujor V. *Referințe privind noțiunea de politică penală.* În: *Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova,* 2012, p. 14.
55. Bulai C. *Manual de drept penal. Partea generală.* București: ALL, 1997. -312 p.
56. Bejan O. *Corupția : noțiune, prevenire și contracarare.* Chișinău: 2007. - 136 p.
57. Bejan O., Botnaru Gh., *Traficul de ființe umane.* Chișinău: 2002. -76 p.
58. Butiuc Constantin. *Elemente de drept penal.* Editura, București: Lumina Lex, 1998. -207 p.
59. Casian Sergiu. *Consecințele sociale ale criminalității.* În: *Conferința științifică – Criminali-*

- tatea organizată și economia tenebră în Republica Moldova, Chișinău: 1999.
60. Ciobanu I. *Criminologie*. Chișinău: Reclama, 2007. -210 p.
  61. *Codul Penal al Republicii Moldova în redacția din 1961*. În: *Veștile*, 1961, nr. 010, abrogat prin Legea nr. 1160-XV din 21.06.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128.
  62. *Codul Penal al Republicii Moldova*. nr. 985-XV din 18 aprilie 2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129. În vigoare din 12 iunie 2003.
  63. *Codul Penal al României*. nr. 577 din 1936. În: *Buletinul Oficial al României*, 1936, Partea I, nr. 73 (abrogat).
  64. *Codul Penal al României*. nr. 15 din 21 iunie 1968. În: *Buletinul Oficial al României*, 1968, nr. 79-79bis, republicat în temeiul Legii nr. 140/1997. În: *Monitorul Oficial al României*, 1997, nr. 65 (abrogat).
  65. *Codul Penal al României*. nr. 286 din 17 iulie 2009. În: *Monitorul Oficial al României*, 2009, nr. 510. În vigoare din 1 februarie 2014.
  66. *Constituția Republicii Moldova* (adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 29.07.1994). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr. 1.
  67. Casian S. *Consecințele sociale ale criminalității*. În: *Criminalitatea organizată și economia tenebroasă în Republica Moldova*, Chișinău: Editura ARC, 1999.
  68. Ciobanu I. *Prevenirea generală și specială a criminalității*. În: *Legea și Viața*, 2007, nr. 2.
  69. Ciobanu I. *Dinamica criminalității*. În: *Legea și Viața*, 2006, nr. 10.
  70. Daneș Șt., Papadopol V. *Individualizarea judiciară a pedepselor*. București: Juridica, 2002. - 506 p.
  71. Dincu A. *Drept penal. Partea Generală*, vol. I, București: T.U.B., 1975. -371 p.
  72. Dobrinoiu V., Conea N. *Dreptul penal. Partea Specială*, vol. II. *Teoria și practica juridică*. București: Editura Lumina Lex, 2004. -474 p.
  73. Dobrinoiu V., Pascu I. Molnav I. *Drept penal*. București: Juridica, 2001. -383 p.
  74. Dobrinoiu V., Pascu I., Molnar I. s.a. *Drept penal. Partea Generală*. București: Europa Nova. 1999. -576 p.
  75. Dobrinoiu V., Pascu I. *Drept penal partea generală*. București: 1992. 243 p.
  76. Dongoroz V. *Drept penal*. București: 1939. -772 p.
  77. Dongoroz V., Daranga Gh. s.a. *Noul Cod Penal și Codul Penal anterior, prezentare comparativă*.
  78. Dongoroz V., Kahane S., Oancea I., Fodor I., Bulai C., Iliescu N., Stănoiu R., Eoșca V. *Explicații teoretice ale Codului Penal român, partea specială*, vol. III, București: Editura Aca-

- demiei, 1972. -1036 p.
79. Dongoroz V., Kahane S., Oancea I., Fodor I., Bulai C., Iliescu N., Stănoiu R. *Explicații teoretice ale Codului Penal român. Partea generală*, vol. I, ediția a II-a, București: Editura Academiei Române, ALL BECK, 2003. -936 p.
  80. Draghici V. *Obiectul juridic al infracțiunii*. În: Revista de drept penal, 2002, nr. 4, p5 5-61.
  81. Giorgio Del Vechio, *Lecții de filosofie juridică*, traducerea Drăgan I.C., după ediția a IV a textului italian. București: Editura Europa Nova, 1997.
  82. Giurgiu N. *Drept penal general. Doctrină, jurisprudență, legislație*. Iași: Cantes, 2000. -668 p.
  83. Golu P. *Psihologia socială*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1974. -375 p.
  84. Grunberg L. *Axiologia și condiția umană*. București: Ed. Politică, 1972. -367 p.
  85. Hanga VI. *Instituțiile lui Iustinian*. București: Ed. Lumina Lex, 2002. -456 p.
  86. Hanga VI. *Mari legiuitori ai lumii*. București: Ed. Lumina Lex, 1994.
  87. Kiseleff B. *Dicționar de sinonime al limbii române*. București: Elis, 2001. -395 p.
  88. Lașcu Mihai, Popovici Tudor, Țaulean Vitalie, Ulianovschi Gheorghe, Ulianovschi Xenofon. *Codul Penal al Republicii Moldova*. Comentariu cu modificările de până la 8 august 2003 cu Legea nr. 211-XV din 29.05.2003 (MO nr. 116-120 din 13.06.2003); Legea nr. 305-XV din 11.07.2003 (MO nr. 153-154 din 22.07.2003); Legea nr. 353-XV din 31.07.2003 (MO nr. 170-172 din 08.08.2003). Chișinău: Editura „ARC”, 2003. -835 p.
  89. Lovinescu E. *Mutația valorilor estetice*. București: 1929.
  90. Macari I. *Drept penal. Partea generală*. Chișinău: 2002. -398 p.
  91. Mariș Al. *Drept penal. Partea generală*, vol. 1, Chișinău: 2002. -351 p.
  92. Mitrache C. *Drept penal român. Partea generală*. București: Casa de editură și presă Șansa, 2002. -357 p.
  93. Mitrache C. *Drept penal român. Partea generală*. București: Editura șansa SRL, 1997. -302 p.
  94. Nistoreanu Gh., Boroș Al. *Drept penal. Partea generală*. Editura ALL Beck, 2002. -340 p.
  95. Nistoreanu Gh., Păun C. *Criminologie*. București: Ed. Europa Nova, 2000. -540 p.
  96. Oancea I. *Probleme de criminologie*. București: Editura ALL, 1994. -215 p.
  97. Pitulescu I. ș.a. *Dicționar explicativ și practic de drept penal și procedură penală*. București: Ed. Național, 1997. -621 p.
  98. Popa V. *Criminologie*. Timișoara: Ed. Helicon, 1996.
  99. Pop Tr. *Curs de criminologie*, vol. I, II, III, București: 1937.
  100. Rădulescu S., Banciu D. *Sociologia crimei și criminalității*, București: Casa de edituri și presă „Șansa”, 1996. -239 p.
  101. Rădulescu S. *Devianță, criminalitate și patologie socială*. București: Ed. Lumina Lex, 1999.

-288 p.

102. Rotari Oxana, *Criminologie*, Ediție revăzută, ULIM, Chișinău: 2011. -890 p.
103. Stănoiu R-M. *Introducere în criminologie*. București: Editura Academiei, 1989. -210 p.
104. Stănișor E., Bălan A., Mincă M. *Penologie*. Ed. Oscar Print, 2003.
105. Stănoiu R-M., Griga I., Dianu T. *Drept penal. Partea generală*. București: Editura Europa Nova, 1999. -275 p.
106. Streteanu F. *Tratat de drept penal general*, vol. I, 2008. 459 p.
107. Stroe C. *Despre ierarhia valorilor și criteriilor sale*. În Revista de filozofie, 1993, nr. 1.
108. Tănăsescu I., Tănăsescu C., Tănăsescu G. *Drept penal general*. București: 2002. -282 p.
109. Tanoviceanu I. *Tratat de drept și procedură penală, revizuit și completat de Vintilă Dongoroz*, vol. I, București: Editura Curierul juridic, 1934. -364 p.
110. Tobolkin S. *Caracterul social al normelor de drept penal*. Sverdlovsk, 1983. p. 26-28.
111. Trainin A. *Teoria generală a conținutului infracțiunii*. București: Editura Științifică, 1959. - p. 87-88.
112. Ulianoschi Gh. *Codul Penal comentat și adnotat. Partea Generală*. 2004. -346 p.
113. Ungureanu A. *Drept penal roman. Partea Generală*. București: Lumina Lex, 1995. -463 p.
114. Ungureanu G. *Criminologie*. Bacău: Ed. Steaua, 2002. -429 p.
115. Ungureanu A. *Drept penal. Partea generală*. București: 2002. -460 p.
116. Ursa V. *Criminologie*. Cluj-Napoca: Editura Argonaut, 1996. -289 p.
117. Vasiliu I., Pavel D., Antoniu G., Lucinescu D., Papadopol V., Kărareanu V. *Codul Penal, comentat și adnotat, partea specială*, vol. I, București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1977. -696 p.
118. Vasiloi Dj. *Gradul de pericol social – criteriu de apreciere a pericolului social al faptei săvârșite*. În: Revista de Criminologie, Drept penal și Criminalistică. Chișinău: 2006, nr. 3-4, p. 45-50.
119. Vasiloi Dj. *Obiectul și latura obiectivă – determinante ale gradului de pericol social al infracțiunii*. În: Legea și viața. Chișinău, 2008, septembrie, p. 17-21.
120. Vasiloi Dj. *Aprecierea gradului de pericol social concret în funcție de latura subiectivă și subiectul infracțiunii săvârșite*. În: Legea și viața. Chișinău, 2008, noiembrie, p. 54-56.
121. Vasiloi Dj. *Modul de atribuire a însușirii de „valoare socială” și „relație socială”*. În: Legea și viața. Chișinău, 2009, ianuarie, p. 29-31
122. Vasiloi Dj. *Înțelesul noțiunii de pericol social al infracțiunii*. În: Legea și viața. Chișinău: 2009, martie, p. 37-39.
123. Vasiloi Dj. *Latura formală și latura substanțială a incriminării unei fapte periculoase*. În:

- Legea și viața. Chișinău: 2009, aprilie, p. 39-42.
124. Vasiloi Dj. *Analiza criminologică a pericolului social al infracțiunii*. În: *Legea și viața*. Chișinău: 2009, august, p. 48-49.
125. Vasiloi Dj. *Delimitarea noțiunilor de „consecințe ale infracțiunii” de „consecințe sociale ale criminalității”*. În: *Legea și viața*. Chișinău: 2009, septembrie, p. 56-58.
126. Vasiloi Dj. *Decriminalizarea și realitatea sub aspectul pericolului social al faptelor săvârșite*. În: *Legea și viața*. Chișinău: 2013, p. 25-29.
127. Vasiloi Dj. *Justiția Națională între Corupție și Securitate Socială*. În: *Jurnal Juridic Național*, octombrie, 2013.
128. Vasiloi Dj. *Abordarea unor aspecte privind elementele criminalității*. În: *Jurnal Juridic Național*, ianuarie, 2014.
129. Vasiloi Dj. *Aspecte privind deosebirea consecințelor infracțiunii de consecințele criminalității*. În: *Jurnal Juridic Național*, martie, 2014.
130. Vasiloi Dj. *Pericolul social al infracțiunilor violente*. În: *Violența în societatea de tranziție: Conferința științifică internațională din 16-17 mai 2003*. Chișinău: Universitatea de Criminologie, p. 183-188.
131. Vasiloi Dj. *Aprecierea gradului de pericol social al infracțiunilor privind traficul ilicit de droguri*. În: *Criminologia în Republica Moldova: realizări, probleme, perspective*. Conferință națională din 4 martie 2008. Chișinău: ULIM.
132. Vasiloi Dj. *Noi viziuni asupra „faptei care nu prezintă pericol social”*. În: *Probleme actuale ale istoriei, teoriei dreptului și științelor administrației publice*. Conferință științifică internațională din 2 octombrie 2009, Chișinău: ASEM.
133. Vasiloi Dj. *Apariția procesului de dejudiciarizare*. În: *Probleme actuale ale istoriei, teoriei dreptului și științelor administrației publice*. Conferință științifică internațională din 2 octombrie 2009. Chișinău: ASEM.
134. Vasiloi Dj. *Unele observații ale trăsăturilor esențiale ale infracțiunii*. În: *Conferință științifică internațională „Republica Moldova: 20 ani de reforme economice”, 23-24 septembrie vol. I*, Chișinău: 2011.
135. Vasiloi Dj. *Criminalitatea economică-realitate permanentă a vieții economice și sociale*. În: *Conferință științifică internațională „Competitivitatea și inovarea în economia cunoașterii”, 28-29 septembrie 2012, vol. I*. Chișinău: 2012.
136. Vasiloi Dj. *Unele aspecte cu privire la securitate și criminalitate*. În: *Conferința ASEM*, septembrie 2013.
137. Vasiloi Dj. *Unele aspecte privind cauzalitatea fenomenului criminalității*. În:

Международная научно-практическая конференция «Правовые реформы в постсоветских странах: достижения и проблемы».

- 138.Voicu C. ș.a. *Criminalitatea organizată în domeniul afacerilor*. București: Pildner, 2006. - 189 p.
- 139.Zlatescu V. *Introducere în logistica formală*. București: Oscar Print, 1996. -161 p.
- 140.Zolyneak M. *Drept penal. Partea Generală*, vol. II, Iași: Chemarea, 1993. -653 p.
- 141.Zolyneak M., Michinici M. *Drept penal. Partea Generală*. Iași: Chemarea, 1999. -517 p.
- 142.Katherine S. Williams. *Criminology*. Oxford: 2001. -638 p.
- 143.Kinberg O. *Basic Problems of Criminology*. Copenhagen: 1935. -436 p.
- 144.Mark Findlay. *Problems for the criminal law*. Cambridge: 2000. -380 p.
- 145.Mark Findlay. *The Globalization*. Cambridge: 2000. -246 p.
- 146.*This opinion is also expressed in Recommendations of the XIV Vienna International Criminal Law Congress in 1989*. Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft, 1990, Bd. 102, p. 683-686.
- 147.Broda Chr. *Die österreichische Strafrechtsreform*. Wien: 1965, p. 64.
- 148.Herzog. F. *Nullum Cremen Sine Periculo Sociali oder Strafrecht als Fortsetzung der Sozialpolitik mit anderen Mitteln. Modernes Strafrecht und Ultima-Ratio-Prinzip*. Freiburg: 1985, p. 106-112.
- 149.Jescheck Cf. H.-H., Weigend T. *Lehrbuch des Strafrechts. Allgemeiner Teil*. Berlin: 1996, p. 50-52.
- 150.Liszt. F. V. *Lehrbuch des deutschen Strafrechts*. Vol. 1, 26. Aufl. Hrsg. E. Schmidt. Berlin, 1932, p. 147.
- 151.Rebane Cf. I. *Nõukogude kriminaalõigus. Õpetus kuriteost*, part I. În: *Criminal Law. Crime*, Tartu, 1975, p. 35, p. 44; I. Rebane. *Teo ühiskonnaohtlikkust välistavad asjaolud. (Factors Excluding an Act from Societal Dangerousness)*. Tartu: 1983, p. 3.
- 152.Th.Sellin, *Culture Conflict and Crime*, New York, Social Science Research Council, bulletin no.41, 1938.
- 153.Stefani G., Levasseur G., Bouloc B., *Droit penal general*, Dalloz, Paris, 1995 (apud. G. Antoniu).
- 154.Wasek A. *Wesentliche Strafbarkeitsvoraussetzungen einer modernen Strafgesetzgebung aus polnischer Sicht*. În: *Von totalitärem zu rechtsstaatlichen Strafrecht*. Freiburg: 1992, p. 187.
- 155.Кузнецова Н.Ф. *Преступление и преступность*. Москва: 1969. -290 p.
- 156.Бейсенова Б., Бабаев, М.М. *Цена преступности: проблемы теории и практики*. М.М. Бабаев, В.Е. Квашиш. În: *Российский криминологический взгляд*. 2009, nr. 2.

- 157.Бабаев М.М., Квашис В.Е. *Современные проблемы и тенденции развития уголовного права, криминологии и уголовно-исполнительного права Республики Казахстан*. Ёп: Материалы Междунар. науч.-практ. конф.: в 2 т. Караганда: МВД Р.
- 158.Бабаев М. М. *Социальные последствия преступности*. Москва: 1982. -83 р.
- 159.Дурманов Н.Д. *Понятие преступления*. Москва-Ленинград: Издательство Академии Наук, 1948, 315 с. Ёп: Вестник Московского университета. Серия 11, Право, 2000, № 4.
- 160.Кудрявцев В.Н. *Популярная криминология*. Москва: изд. Зерцало, 2000. -218 р.
- 161.Антонов А.Д. *Принципы криминализации общественно опасных деяний в уголовно-правовой*. 1999. -576 р.
- 162.*Комментарий к Уголовному Кодексу Российской Федерации*. Под ред. Ю.И. Скуратова, В.М. Лебедева. Москва: НОРМА-ИНФРА-М, 1998.
- 163.*Комментарий к Уголовному Кодексу Российской Федерации*. Под общ. ред. В.В. Морозова. Москва: Экзамен, 2004. -264 р.
- 164.*Комментарий к Уголовному Кодексу Российской Федерации*. Под ред. Л.И. Бойко, Ростов-на-Дону: Феникс, 1996.
- 165.*Комментарий к Уголовному Кодексу Российской Федерации*. Под ред. И.Ф. Кузнецовой. Москва: Зерцало, 1998.
- 166.*Комментарий к Уголовному Кодексу Российской Федерации*. Под ред. А.В. Наумова. Москва: Юристь, 1996. -829 р.
- 167.*Комментарий к Уголовному Кодексу Российской Федерации*. Под ред. В.И. Радченко, А.С. Михлина, И.В. Шмарова. Москва: Вердикт, 1996.
- 168.*Комментарий к Уголовному Кодексу Российской Федерации с постановными материалами из судебной практики*. Под ред. С.И. Никулина. Москва: Менеджер, 2001. -1181 р.
- 169.*Комментарий к уголовному Кодексу РФ с постановными материалами и судебной практикой*. Под ред. С.И. Никулина. Москва: Менеджер, 2001. -960 р.
- 170.*Комментарий к Уголовному Кодексу Российской Федерации*. Под ред. А.В. Наумова. Москва: Юрист, 1997. -587 р.
- 171.Кузнецова А.В. *Уголовное право и личность*. Москва: Юрид. лит., 1979. -312 р.
- 172.Новоселов Г.П. *Исследования преступности – методологических вопросов*. Москва: Издательство НОРМА, 2001. -208 р.
- 173.Пинаев А.А. *Курс лекций по общей части уголовного права. Книга 1: О преступлении*. Харьков: Юридический Харьков, 2001. -287 р.
- 174.Пионтковский . *Ucheniye sovetskomi ugovnomu prestupleniyu pravu*. Москва: 1961. р.

28-29.

- 175.Стормах Д. *Юридическая и материальная оценка вреда*. Нетанья: Симха, 1991 (иврит). -108 р.
- 176.*Уголовное право России. Часть Особенная*. Под ред. Л.Л. Кругликова. Москва: БЕК, 1999.
- 177.*Уголовное право. Особенная часть*. Под ред. А.И. Рарога. Москва: Триада, 1997. -768 р.
- 178.Лопушанский Ф.А., *Предупреждение семейно-бытовых правонарушений*, М., Наука, с. 20-21.
- 179.Фефелов А.П. *Защита по уголовным делам механизм (методологические вопросы)*. Москва: 1992. -168 р.
- 180.Филановский И.П. *Социально-психологическое отношение субъекта к преступлению*. Л.: Смена, 1970. -178 р.
- 181.http://www.justice.gov.md/public/files/transparenta_in_procesul_decizional/coordonare/2016/iunie/Nota_informativa_UPP_actuala.pdf
- 182.http://rpi.msai.ru/prints/201201_41afanasyeva.html
- 183.<http://statbank.statistica.md/pxweb/Database/RO/12%20JUS/JUS01/JUS01.asp>
- 184.<http://agora.md/stiri/1575/grafic--cheltuielile-statului-pe-cap-de-detinut-depasesc-5-000-de-lei-lunar>
- 185.<https://www.juridice.ro/495682/teoria-pozitiei-de-garant-si-teoria-riscului-fundamente-ale-raspunderii-comparatie.html>, L. Pop, I.-F. Popa, S.I. Vidu, *Tratat elementar de drept civil. Obligațiile*, Ed. Universul Juridic, București, 2012. -398 p.

ANEXE

Anexa nr. 1

**Tabel privind constatarea pedepselor numite de instanța de judecată
(aprecierea pericolului concret al infracțiunilor)**

Nr.	Infracțiunea	Limitele de pedeapsa/indicele pericolului social	Pedeapsa concretă	Diferența
1.	2.	3.	4.	5.
1	Articolul 145. <i>Omorul intenționat</i>	10-15/12,5	8 ani	-4,5
			12 ani	-0,5
			12 ani	-0,5
			11 ani	-1,5
			9 ani	-3,5
			6 ani	-6,5
			8 ani	-4,5
			9 ani	-3,5
			6 ani	-6,5
		8 ani	-4,5	
		15-20, det/23,6	14 ani (tentativa)	-9,6
			20 ani	-3,6
			18 ani	-5,6
			30 ani	+6,7
			10 ani	-13,6
			15 ani	-8,6
			detențiune	+
			13 ani	-10,6
detențiune	+			
12 ani	-11,6			
detențiune	+			
2	Articolul 151, alineatul 1. <i>Vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății</i>	5-10/7,5	5 ani	-2,5
			5,6 ani	-2,1
			5 ani	-2,5
			5 ani	-2,5
			5 ani	-2,5
			3,6 ani	-3,9
			4 ani	-3,5
			500 u.c./	
			5,5 ani	-2
			5 ani	-2,5
			3,4 ani	-4,1
			3,4 ani	-4,1
			4 ani	-3,5
			3 ani	-4,5
4 ani	-3,5			
3	Articolul 151, alineatul 2. <i>Vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății</i>	10-12/11	5 ani	-6
			4 ani	-7
			5 ani	-6
4	Articolul 151, alineatul 4. <i>Vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății</i>	12-15/13,5	11 ani	-2,5
			9 ani	-4,5
			6 ani	-7,5
			9 ani	-4,5
			4,6 ani	-8,9
14 ani	-0,5			

			8 ani	-5,5
			8 ani	-5,5
			12 ani	-1,5
5	Articolul 171, alineatul 1, <i>Violul</i>	3-5/4	3 ani	-1
			3,6 ani	-0,4
			3,6 ani	-0,4
			3 ani	-1
			3,6 ani	-0,4
			3,6 ani	-0,4
6	Articolul 171, alineatul 2, <i>Violul</i>	5-12/8,5	5 ani	-3,5
			5 ani	-3,5
			5 ani	-3,5
			10 ani	-1,5
			5 ani	-3,5
			5 ani	-3,5
			5 ani	-3,5
			10 ani	-1,5
7	Articolul 171, alineatul 3, <i>Violul</i>	10-20,det./20,5	13 ani	-7,5
			20 ani	-0,5
			14 ani	-6,5
			11 ani	-9,5
			10 ani	-10,5
			13 ani	-7,5
			20 ani	-0,5
			14 ani	-6,5
			11 ani	-9,5
8	Articolul 186, alineatul 1, <i>Furtul</i>	3 luni-2/1,1	-	-
			-	-
			-	-
9	Articolul 186, alineatul 2, <i>Furtul</i>	0,3-4/1,8	225 u.c./0,4	-1,4
			4 ani	+2,2
			2 ani	+0,2
			1 an	-0,8
			200 ore/0,3	-1,5
			160 ore/0,2	-1,6
			120 ore/0,2	-1,6
			2,6 luni	+0,8
			250 u.c./0,5	-1,3
			400 u.c. /0,8	-1
			120 ore/0,2	-1,9
			120 ore/0,2	-1,9-1,1
			1 an	
			300 u.c./0,6	-1,5
			120 ore/0,2	-1,8
			1 an	-1,1
			180 ore/0,3	-1,8
			6 luni	-1,5
			180 ore/0,3	-1,8
			6 luni	-1,5
			180 ore/0,3	-1,8
			2 ani	-0,1
			2,0 ani	-0,1
			5 luni	-1,6
			160 ore/0,2	-1,9
			1 an	-1,1
			1,6 ani	-0,6
			3 ani	+0,9
			600 u c/1,2	-1

			200 ore/0,3	-1,8
			2 ani	-0,1
			180 ore/0,3	-0,8
			1 an	-1,1
			2,6 ani	+0,5
			6 luni	-1,5
			2 ani	-0,1
			160 ore/0,2	-0,9
			120 ore/0,2	-0,9
10	Articolul 186, alineatul 2/1, <i>Furtul</i>	2-5	–	–
			–	–
			–	–
11	Articolul 186, alineatul 3, <i>Furtul</i>	2-6	–	–
			–	–
			–	–
12	Articolul 186, alineatul 4, <i>Furtul</i>	5-10/7,5	6,6 luni	-0,9
			4 ani	-3,5
13	Articolul 186, alineatul 5, <i>Furtul</i>	7-12/9,5	5 ani	-4,5
			4,8 ani	-4,7
14	Articolul 187, alineatul 1, <i>Jaful</i>	2-5/3,5	200 ore/0,6	-2,9
			200 u.c./0,4	-3,1
			150 uc/0,3	-3,2
			4,6 luni	-1,4
			5 ani	-1
			3 ani	-2,1
			3 ani	-2,1
			4 ani	-1,1
			3 ani	-2,1
			3 ani	-2,1
			4 ani	-1,1
			3 ani	-2,1
			4 ani	-1,1
			4 ani cu amenda 500 u.c.	-1,1
			4 ani	-1,1
			4 ani	-1,1
			4 ani cu amendă 500 u.c.	-1,1
			3,4 ani	-1,6
			3 ani	-2,1
			150 u.c./0,2	-4,9
			5 ani	-0,1
			4 ani	-1,1
			5 ani	-0,2
			3 ani	-2,1
			3,2	-2
			3,2	-2
			4 ani	-1,1
			3 ani	-2,1
			4 ani	-1,1
			3,4 ani	-1,7
			4,7 ani	-0,4
			3,4 ani	-1,7
			1 an	-4,1
16	Articolul 187, alineatul 4, <i>Jaful</i>	8-12/10	7 ani	-3
17	Articolul 188, alineatul 1, <i>Tâlhăria</i>	5-8/5,5	3 ani	-2,5
			5 ani	-0,5

			3 ani	-2,5
			5 ani	-0,5
18	Articolul 188, alineatul 2, <i>Tălhăria</i>	8-10/9	5,11	-1,9
			9 ani	0,0
			8,6 luni	-0,4
			6 ani	-3
			6 ani	-3
			8 ani	-1
			7 ani	-2
			8 ani	-1
			6 ani	-3
			6 ani	-3
			6 ani	-3
			6 ani	-3
			10 ani	+1
			5,6 ani	-3,6
			4,9 ani	-4,1
			4 ani	-5
7,6 ani	-1,4			
5 ani	-4			
19	Articolul 188, alineatul 3, <i>Tălhăria</i>	10-12/11	7 ani	-4
			8 ani	-3
			8 ani	-3
20	Articolul 188, alineatul 4, <i>Tălhăria</i>	11-14/11,5	14 ani	+2,5
21	Articolul 188, alineatul 5, <i>Tălhăria</i>	12-15/13,5	9,6 ani	-3,9
22	Articolul 190, alineatul 1, <i>Escrocheria</i>	0,3-3/1,4	3,6 luni	+2,2
			200 u.c./0,4	-1
			300 u.c./0,6	-0,8
			200 uc/0,4	-1
23	Articolul 190, alineatul 2, <i>Escrocheria</i>	2-6/3,4	3 ani	-0,4
			3,6 ani	+0,2
			4,6 luni	+1,2
			2 ani	-1,4
			4 ani	+0,6
			375 u.c.	-3,7
			2 ani	-1,4
			2 ani	-1,4
			4 ani	+0,6
			4 ani	+0,6
			2 ani	-1,4
			4 ani	+0,6
24	Articolul 190, alineatul 5, <i>Escrocheria</i>	8-15/11,5	8 ani	-3,5
			10 ani	-1,5
			11.3	-0,2
			10 ani	-1,5
			8 ani	-3,5
			8 ani	-3,5
25	Articolul 287, alineatul 1, <i>Huliganismul</i>	0,3-3/1,4	250 u.c./0,5	-0,9
			220 ore/0,4	-1
			150 u.c./0,3	-1,314
			6 luni	-0,8
			150 ore/0,2	-1,2
			450 u.c./0,9	-0,5
			25 u.c.	-

			160 ore/0,2	-1,2
			1 an	-0,4
26	Articolul 287, alineatul 2, <i>Huliganismul</i>	0,3-5/2,2	2 ani	-0,2
			4 ani	+1,8
			1,6 ani	-0,6
			400 u.c./0,8	-1,4
			250 u.c./0,5	-1,6
			750 u.c./1,5	-0,7
			3 ani	-0,8
			600 u.c./1,2	-1
			1,6 luni	-0,6
			300 u.c./0,6	-1,6
			1,8 ani	-0,4
			3 ani	+0,8
			400 u.c./0,8	-1,4
			400 u.c./0,8	-1,4
			150 u.c./0,3	-1,9
			600 u.c./1,2	-1
			400 u.c./0,8	-1,4
			2 ani	-0,2
			2 ani	-0,2
			750 u.c./1,5	-0,7
27	Articolul 287, alineatul 3, <i>Huliganismul</i>	3-7/5	Amendă 600 u.c./1,2	-3,8
			3 ani	-2
			3.6 luni	-2,6
			4 ani	-1
			250 u.c./0,5	-4,5
			3 ani	-2
			2,6	-2,4
			3 ani	-2
			3 ani	-2
			3 ani	-2
3 ani	-2			
4 ani	-1			
28	Articolul 217, alineatul 1, <i>Circulația ilegală a substanțelor narcotice, psihotrope sau a ana- loagelor lor fără scop de instrăina- re</i>	Amendă 200-400	-	-
29	Articolul 217, alineatul 1, <i>Circulația ilegală a substanțelor narcotice, psihotrope sau a ana- loagelor lor fără scop de instrăina- re</i>	0,3-1 an/0,5	contravențional	-
			6 luni	-
			100 ore m. n./0,2	-0,1
			150ore/0,3	-0,2
			150 ore/0,3	-0,2
			300 u. c./0,6	+0,1
			6 luni	+0,1
			6 luni	+0,1
			270 u.c./0,5	-
			70 ore	-
			300 u.c./0,6	-
			100 ore/0,2	-0,4
			500 u.c./0,10	+0,4
			100 ore/0,2	-0,4
			70 ore	-
8 luni	+0,2			
1 an	+0,6			

			7 luni	+0,1
			6 luni	-
			100 ore/0,2	-0,4
			100 u.c./0,2	-0,4
			300 u.c./0,6	+0,1
			6 luni	+0,1
			7 luni	+0,1
			1 an	+0,5
			100 ore/0,2	-0,3
			8 luni	+0,3
			100 ore/0,2	-0,3
			100 ore/0,2	-0,3
			400 u.c./0,8	+0,3
			100 ore/0,2	-0,3
			8 luni	+0,3
			100 ore/0,2	-0,3
			3 luni	-0,2
			8 luni	+0,3
			6 luni	+0,1
			500 u.c./0,10	+0,5
			8 luni	+0,3
			150 ore/0,3	-0,3
			6 luni	+0,1
			8 luni	+0,3
			6 luni	+0,1
30	Articolul 217, alineatul 3, <i>Circulația ilegală a substanțelor narcotice, psihotrope sau a ana- loagelor lor fără scop de înstrăina- re</i>	0,3-4/2,1	1 an	-1,1
31	Articolul 217, alineatul 4, <i>Circulația ilegală a substanțelor narcotice, psihotrope sau a ana- loagelor lor fără scop de înstrăina- re</i>	1-6/3,5	2 ani	-1,5
			5 ani	+1,5
			6 ani	+2,5
			1 an	-2,5
			2 ani	-1,5
			4 ani	-0,5
			2 ani	-1,5
32	Articolul 217 ¹ , <i>Circulația ilegală a substanțelor narcotice, psihotrope sau a ana- loagelor lor în scop de înstrăinare</i>	3 luni-2	-	-

**Infrațiuni înregistrate după tipul de infracțiuni
Perioada 2009-2015**

Nr.	Infrațiunea	Numărul total de infracțiuni înregistrate pe categorii						
		2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
1	Articolul 145. <i>Omorul intenționat</i>	240	265	216	223	215	172	177
2	Articolul 151. <i>Vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății</i>	369	416	360	325	324	320	252
3	Articolul 171. <i>Violul</i>	264	368	291	360	349	352	303
4	Articolul 186. <i>Furtul</i>	9136	13646	15060	14294	15378	16729	15363
5	Articolul 187 și 188 <i>Jaful și Tâlhăria</i>	1208	1389	1303	1342	1290	1252	1107
6	Articolul 190. <i>Escrocheria</i>	1736	1672	1662	1651	2065	2068	2077
7	Articolul 217. <i>Circulația ilegală a substanțelor narcotice, psihotrope sau a analoagelor lor fără scop de înstrăinare</i>	1879	1794	1658	1577	1166	1288	1191
8	Articolul 287. <i>Huliganismul</i>	767	955	1152	1284	1444	1614	1491
Totalul infracțiunilor înregistrate		25655	33402	35124	36615	38157	41786	39782

Modificarea indicelui pericolului social

Infraacțiunea	Cod penal 1961					Infraacțiunea	Cod penal 2002					Modificarea IPS
	Art.	Sancțiunea			IPS		Art.	Sancțiunea			IPS	
		Min	Max	Detenție pe viață				Min	Max	Detenție pe viață		
Trădarea de patrie	61	10	25	da	21,88	Trădarea de patrie	337	16	25	da	25,63	+3,75
Spionajul	62	7	15		11,00	Spionajul	338	16	25		20,50	+9,5
Terorism	63	7	25	da	20,00	Terorismul	278	5	25	da	18,75	-1
Atentatul la viața sau libertatea persoanei care se bucura de protecție internațională	64	3	20	da	14,38						0,00	0
Diversiunea	65	10	25	da	21,88	Diversiunea	343	16	25	da	25,63	+3,75
Sabotajul	66	10	25		17,50						0,00	0
Chemări la răsturnarea sau schimbarea prin violență a orânduirii de stat sau la încălcarea prin violență a integrității teritoriale a Republicii Moldova	67	0,25	10		5,13	Chemări la răsturnarea sau schimbarea prin violență a orânduirii constituționale a Republicii Moldova	341	2	15		8,50	+3,38
Chemări la săvârșirea unor crime împotriva securității statului	67/1	0,25	3		1,63						0,00	0
Propaganda războiului	68	3	8		5,50	Propaganda războiului	140	3	12		7,50	+2
Încălcarea egalității naționale și rasiale	71	0,25	10		5,13	Acțiunile intenționate îndreptate spre ațâțarea vrajbei sau dezbinării naționale, rasiale sau religioase	346	0,5	3		1,75	-3
Divulgarea secretului de stat	72	2	8		5,00	Divulgarea secretului de stat	344	2	10		6,00	+1
Pierderea documentelor ce conțin un secret de stat	73	0,25	8		4,13	Pierderea documentelor ce conțin un secret de stat	345	1	10		5,50	+1,38

Transmiterea către organizații străine a unor informații, ce constituie un secret de serviciu	73/1	0,25	8		4,13						0,00	0
Banditismul	74	10	25		17,50	Banditismul	283	16	25	da	25,63	+8,13
Acțiunile, care dezorganizează activitatea instituțiilor penitenciare	74/1	5	25		15,00	Acțiunile care dezorganizează activitatea penitenciarelor	286	8	25		16,50	+1,5
Crearea sau conducerea unei organizații criminale și apartenența la ea	74/2	3	25		14,00	Crearea sau conducerea unei organizații criminale	284	16	25		20,50	+6,5
Contrabanda	75	0,25	10		5,13	Contrabanda	248	0,5	10		5,25	+0,13
Dezordini de masă	76	2	15		8,50	Dezordini de masă	285	0,5	15		7,75	-1
Sustragerea de la încorporarea în serviciul militar în termen, pregătirea militară obligatorie sau în serviciul de alternativă	77	0,5	5		2,75	Eschivarea de la serviciul militar în termen, de la pregătirea militară obligatorie sau de la concentrările rezerviștilor	353	0,5	5		2,75	0
Sustragerea de la mobilizare	78	3	15		9,00	Eschivarea de la mobilizare	354	2	10		6,00	-3
Sustragerea sau refuzul de a satisface serviciul de alternativă	78/1	0,5	5		2,75	Eschivarea sau refuzul de a îndeplini obligațiile serviciului de alternativă	355	0,16	0,83		0,50	-2
Sustragerea în timp de război de la îndeplinirea obligațiilor sau de la plata impozitelor	79	1	5		3,00	Eschivarea pe timp de război de la îndeplinirea prestațiilor	356	1	5		3,00	0
Trecerea ilegală a frontierei de stat	80	0,5	8		4,25	Trecerea ilegală a frontierei de stat	362	1	8		4,50	+0,25
Încălcarea regulilor cu privire la zborurile internaționale	81	1	10		5,50	Încălcarea regulilor de zbor	262	2	5		3,50	-2
Încălcarea regulilor cu privire la securitatea circulației și exploatarea transportului	82	1	15		8,00	Încălcarea regulilor de securitate a circulației sau de exploatarea a transportului feroviar, naval sau aerian	263	3	15		9,00	+1
Deteriorarea căilor de comunicație și a mijloacelor de transport	83	3	15		9,00	Deteriorarea căilor de comunicație și a mijloacelor de transport	268	3	7		5,00	-4

Fabricarea sau punerea în circulație a banilor falși	84	3	25		14,00	Fabricarea sau punerea în circulație a banilor falși	236	7	20		13,50	-1
Încălcarea regulilor cu privire la operațiilor valutare	85	0,25	5		2,63						0,00	0
Nedenunțarea infracțiunilor contra statului	86	1	3		2,00						0,00	0
Favorizarea infracțiunilor contra statului	87	1	5		3,00						0,00	0
Omorul premeditat	88	10	25	da	21,88	Omorul intenționat	145	12	25	da	23,13	+1,25
Omorul premeditat	89	6	20		13,00						0,00	0
Omorul săvârșit în stare de afect	90	0,25	5		2,63	Omorul săvârșit în stare de afect	146	0,5	5		2,75	+0,13
Omorul săvârșit în condițiile depășirii limitelor legitimei apărări	91	0,25	2		1,13						0,00	0
Omorul pruncului de către mamă	92	0,25	3		1,63	Pruncuciderea	147	3	7		5,00	+3,38
Omorul din imprudență	93	0,25	5		2,63	Lipsirea de viață din imprudență	149	0,5	7		3,75	+1,13
Determinarea la sinucidere	94	1	5		3,00	Determinarea la sinucidere	150	2	7		4,50	+1,5
Vătămarea intenționată gravă a integrității corporale	95	3	25		14,00	Vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății	151	5	15		10,00	-4
Vătămarea intenționată mai puțin gravă a integrității corporale	96	0,25	5		2,63	Vătămarea intenționată medie a integrității corporale sau a sănătății	152	0,5	7		3,75	+1,13
Vătămarea intenționată gravă sau mai puțin gravă a integrității corporale în stare de afect	97	0,25	3		1,63	Vătămarea gravă ori medie a integrității corporale sau a sănătății în stare de afect	156	0,5	3		1,75	+0,13
Vătămarea gravă sau mai puțin gravă a integrității corporale cauzată în condițiile depășirii limitelor legitimei apărări	98	0,25	1		0,63						0,00	0

Vătămarea gravă sau mai puțin gravă a integrității corporale cauzată prin imprudență	99	0,25	2		1,13	Vătămarea gravă ori medie a integrității corporale sau a sănătății cauzată din imprudență	157	0,5	6		3,25	+2,13
Bătaia sau alte acțiuni violente	101	0,25	5		2,63	Maltratarea intenționată sau alte acte de violență	154	0,5	6		3,25	+0,63
Tortura	101/ 1	3	7		5,00						0,00	0
Violul	102	3	25		14,00	Violul	171	3	25	da	17,50	+3,5
Raportul sexual cu o persoană care n-a împlinit 16 ani	103	2	6		4,00	Raportul sexual cu o persoană care nu a atins vârsta de 14 ani	174	0,5	5		2,75	-1
Satisfacerea prin constrângere a poftei sexuale în forme perverse	103/ 1	0,25	10		5,13	Constrângerea la acțiuni cu caracter sexual	173	2	5		3,50	-2
Pervertirea unor persoane care n-au împlinit 16 ani	104	0,25	3		1,63	Acțiuni perverse	175	3	7		5,00	+3,38
Constrângerea unei femei de a avea raport sexual	105	1	5		3,00						0,00	0
Practicarea prostituției	105/ 1	0,5	1		0,75						0,00	0
Proxenetismul	105/ 2	3	10		6,50	Proxenetismul	220	2	7		4,50	-2
Homosexualismul prin constrângere	106	2	5		3,50	Acțiuni violente cu caracter sexual	172	3	25	da	17,50	+14
Sustragerea de la tratamentul bolii venerice și transmiterea unei boli venerice	107	0,25	5		2,63	Transmiterea unei boli venerice	211	0,5	5		2,75	+0,13
Contaminarea de boala SIDA	107/ 1	0,25	8		4,13	Contaminarea cu maladia SIDA	212	0,5	8		4,25	+0,13
Efectuarea ilegală a avortului	108	0,08	8		4,04	Provocarea ilegală a avortului	159	0,5	10		5,25	+1,21
Efectuarea ilegală a sterilizării chirurgicale	108/ 1	0,08	8		4,04	Efectuarea ilegală a sterilizării chirurgicale	160	0,25	10		5,13	+1,09
Efectuarea fecundării artificiale sau implantarea embrionului	108/ 2	0,08	0,25		0,17	Efectuarea fecundării artificiale sau a implantării embrionului fără consimțământul pacientei	161	0,25	0,5		0,38	+0,21

Sustragerea de la plata pensiei alimentare sau de la întreținerea copiilor	110	0,25	2		1,13	Eschivarea de la plata pensiei alimentare sau de la întreținerea copiilor	202	0,5	2		1,25	+0,13
Sustragerea de la acordarea ajutorului material părinților sau soțului	111	0,08	0,16		0,12	Eschivarea de la acordarea ajutorului material părinților sau soțului	203	0,25	0,33		0,29	+0,17
Abuzul de drepturile sau obligațiile de tutore	112	0,08	0,16		0,12						0,00	0
Divulgarea secretului înfierii	112/1	0,08	3		1,54	Divulgarea secretului adopției	204	0,25	3		1,63	+0,09
Abuzul părinților și altor persoane la înfiere și transmiterea ilegală a copiilor	112/2	3	15		9,00	Abuzul părinților și altor persoane la adopția copiilor	205	1	3		2,00	-7
Scoaterea ilegală a copiilor din Republica Moldova	112/3	5	12		8,50	Scoaterea ilegală a copiilor din țară	207	7	12		9,50	+1
Răpirea sau substituirea unui copil străin	113	0,25	15		7,63						0,00	0
Vânzarea și traficul de copii	113/1	3	8		5,50	Traficul de copii	206	10	25	da	21,88	+16,38
Traficul ilicit de ființe umane	113/2				0,00	Traficul de ființe umane	165	7	25	da	20,00	0
Lăsarea în primejdie	114	0,08	2		1,04	Lăsarea în primejdie	163	0,5	4		2,25	+1,21
Neacordarea de ajutor unui bolnav	115	0,08	2		1,04	Neacordarea de ajutor unui bolnav	162	0,25	5		2,63	+1,59
Încălcarea regulilor sau metodelor de acordare a asistenței medicale	115/1	0,25	7		3,63	Încălcarea din neglijență a regulilor și metodelor de acordare a asistenței medicale	213	0,5	5		2,75	-1
Privațiunea ilegală de libertate	116	1	5		3,00	Privațiunea ilegală de libertate	166	0,5	10		5,25	+2,25
Luarea de ostatici	116/1	0,25	25		12,63	Luarea de ostatici	280	5	25		15,00	+2,38
Internarea ilegală într-un spital de boli mintale	116/2	0,25	2		1,13	Internarea ilegală într-o instituție psihiatrică	169	0,5	10		5,25	+4,13
Calomnia	117	0,25	5		2,63	Calomnia	170	0,5	5		2,75	+0,13
Sustragerea de bunuri din avutul proprietarului săvârșită prin furt	119	0,25	20		10,13	Furtul	186	0,5	10		5,25	-5

Sustragerea de bunuri din avutul proprietarului săvârșită prin jaf	120	2	20		11,00	Jaful	187	2	15		8,50	-3
Tălhăria în scopul sustragerii avutului proprietarului	121	8	25		16,50	Tălhăria	188	3	20		11,50	-5
Sustragerea prin escrocherie din avutul proprietarului	122	0,25	15		7,63	Escrocheria	190	0,5	10		5,25	-2
Fabricarea sau punerea în circulație a hârtiilor de valoare false	122/ 1	3	25		14,00						0,00	0
Confecționarea desfacerea sau folosirea cardurilor și a altor documente de plată false	122/ 2	3	15		9,00	Fabricarea sau punerea în circulație a cardurilor sau a altor carnet de plată false	237	2	10		6,00	-3
Sustragerea din avutul proprietarului prin însușire, delapidare sau abuz de serviciu	123	0,25	15		7,63	Delapidarea averii străine	191	0,5	15		7,75	+0,13
Sustragerea în proporții deosebit de mari din avutul proprietarului	123/ 1	10	25		17,50	Însușirea în proporții mari și deosebit de mari	195	10	25		17,50	0
Sustragerea în proporții mici din avutul proprietarului	124	0,25	3		1,63						0,00	0
Sustragerea în proporții mici din avutul proprietarului, săvârșită prin furt de buzunar	124/ 1	0,25	3		1,63	Pungășia	192	1	5		3,00	+1,38
Dobândirea prin șantaj a avutului proprietarului	125	0,25	25		12,63	Șantajul	189	0,5	25		12,75	+0,13
Cauzarea de pagube materiale prin înșelăciune sau abuz de încredere	126	0,25	3		1,63	Cauzarea de daune materiale prin înșelăciune sau abuz de încredere	196	0,25	6		3,13	+1,5
Furatul sau utilizarea samavolnică a energiei electrice, termice sau a gazului	126/ 1	0,25	2		1,13	Însușirea sau utilizarea ilicită a energiei electrice, termice sau a gazelor naturale	194	0,25	2,5		1,38	+0,25
Încălcarea regulilor de protecție a rețelilor electrice de tensiune mai mare de 1000 de volți și a conductelor de gaze de tensiune înaltă	126/ 2	0,25	3		1,63	Încălcarea regulilor de exploatare a obiectivelor energetice	298	5	12		8,50	+6,88

Nimicirea sau deteriorarea premeditată a avutului proprietarului	127	5	15		10,00	Distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor	197	0,25	15		7,63	-2
Nimicirea sau deteriorarea din imprudență a avutului proprietarului	128	0,25	5		2,63	Distrugerea sau deteriorarea din imprudență a bunurilor	198	0,25	0,25		0,25	-2
Neglijența criminală față de folosirea sau păstrarea mijloacelor tehnice agricole	129	0,25	4		2,13						0,00	0
Neglijența criminală față de paza avutului proprietarului	130	0,25	3		1,63	Neglijența criminală față de paza bunurilor proprietarului	200	0,5	3		1,75	+0,13
Infrațiunile contra proprietății altor state, precum și contra proprietății persoanelor lor fizice sau juridice	131				0,00						0,00	0
Împiedicarea desfășurării agitației preelectorale	133	0,25	2		1,13						0,00	0
Răspândirea datelor intenționat false despre candidatul pentru alegerile de deputați	133/ 1	0,25	2		1,13						0,00	0
Împiedicare exercitării dreptului de vot	133/ 2	0,25	10		5,13	Împiedicarea exercitării libere a dreptului electoral sau a activității organelor electorale	181	2	5		3,50	-2
Falsificarea rezultatelor votării	133/ 3	0,5	4		2,25	Falsificarea rezultatelor votării	182	0,5	5		2,75	+0,5
Falsificarea actelor electorale sau numărarea intenționat greșită a voturilor	134	0,25	3		1,63						0,00	0
Încălcarea egalității în drepturi a limbilor	134/ 1	0,08	0,09		0,09						0,00	0
Violarea secretului corespondenței	135	0,25	5		2,63	Violarea secretului corespondenței	178	0,25	0,66		0,46	-2
Violarea de domiciliu	136	0,25	1		0,63	Violarea de domiciliu	179	0,5	7		3,75	+3,13
Încălcarea drepturilor sindicatelor	137	0,08	0,09		0,09						0,00	0
Încălcarea legislației muncii	138	0,08	0,5		0,29						0,00	0

Constrângerea de a participa sau de a refuza să participe la grevă	138/1	0,08	0,16		0,12						0,00	0
Încălcarea regulilor de protecție a muncii	139	0,25	3		1,63	Încălcarea regulilor de protecție a muncii	183	0,5	7		3,75	+2,13
Refuzul de a angaja la lucru sau concedierea unei femei gravide, precum și a mamei care alăptează copilul	140	0,08	0,33		0,21						0,00	0
Prigonirea cetățenilor pentru critică	140/1	0,08	2		1,04						0,00	0
Încălcarea legislației cu privire la petiții	140/2	0,08	2		1,04						0,00	0
Violarea dreptului la libertatea întrunirilor	140/3	0,16	8		4,08	Violarea dreptului la libertatea întrunirilor	184	0,5	8		4,25	+0,17
Încălcarea dreptului de inventator	141	0,25	2		1,13						0,00	0
Încălcarea dreptului de autor	141/1	0,08	0,2		0,14						0,00	0
Încălcarea dreptului deținătorului titlului de protecție privind obiectele proprietății industriale	141/2	0,25	2		1,13						0,00	0
Încălcarea legilor și regulilor cu privire la separarea bisericii de stat și a școlii de biserică	142	0,25	3		1,63						0,00	0
Atentarea sub formă de îndeplinire a riturilor religioase la persoană și la drepturile cetățenilor	143	0,25	5		2,63	Atentarea la persoană și la drepturile cetățenilor sub formă de propovăduire a credințelor religioase și de îndeplinire a riturilor religioase	185	0,5	5		2,75	+0,13
Împiedicarea exercitării riturilor religioase	144	0,25	0,5		0,38						0,00	0
Refuzul intenționat de a furniza date statistice sau prezentarea intenționată de date statistice neautentice	155/1	0,66	1		0,83						0,00	0
Folosirea neconformă destinației a mijloacelor bugetare	155/2	0,25	5		2,63						0,00	0

Dezafectarea sau nerambursarea creditului	155/3	3	12		7,50						0,00	0
Falimentul intenționat și fictiv	155/4	0,25	5		2,63	Insolvabilitatea intenționată Insolvabilitatea fictivă	252, „25 3	0,5	5		2,75	+0,13
Încălcarea normelor contractelor de gaj	155/5	0,25	3		1,63						0,00	0
Utilizarea contrar destinației a mijloacelor din împrumuturile de stat sau garantate de stat	155/6	0,25	5		2,63	Utilizarea contrar destinației a mijloacelor din împrumuturile interne sau externe garantate de stat	240	0,5	5		2,75	+0,13
Încălcarea legislației cu privire la faliment	155/7	0,25	1		0,63						0,00	0
Încălcarea regulilor de creditare	156	3	12		7,50	Încălcarea regulilor de creditare	239	3	12		7,50	0
Construirea de proastă calitate	157	0,08	10		5,04						0,00	0
Falsificarea produselor (mărfurilor), folosirea ilicită a emblemei comerciale străine	158	0,25	12		6,13						0,00	0
Producerea sau comercializarea produselor mărfurilor necalitative, necomplete sau neconforme standardelor	159	3	5		4,00	Comercializarea mărfurilor de proastă calitate sau necorespunzătoare standardelor	254	0,5	3		1,75	-2
Producerea sau comercializarea produselor (mărfurilor) periculoase pentru viața și sănătatea consumatorilor	159/1	3	5		4,00						0,00	0
Înșelarea clienților	160/2	0,08	7		3,54	Înșelarea clienților	255	0,16	1		0,58	-3
Primirea unei remunerații ilicite de la cetățeni pentru îndeplinirea lucrărilor, legate de deservirea populației	160/3	0,08	3		1,54	Primirea unei remunerații ilicite de la cetățeni pentru îndeplinirea lucrărilor, legate de deservirea populației	256	0,25	2		1,13	0
Încălcarea modului de exportare a mărfurilor și serviciilor	161/2	0,08	0,33		0,21						0,00	0
Majorarea și menținerea artificială a prețurilor mari la mărfuri	161/3	0,25	5		2,63						0,00	0

Practicarea ilegală activității de întreprinzător	164	0,25	2		1,13	Practicarea ilegală activității de întreprinzător	241	0,25	2		1,13	0
Eschivarea de la prezentarea documentelor și datelor cu privire la venit	164/1	0,16	0,33		0,25						0,00	0
Evaziunea fiscală a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor	164/2	0,25	5		2,63	Evaziunea fiscală a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor	244	0,5	3		1,75	-1
Evaziunea fiscală a persoanelor fizice	164/3	0,33	0,5		0,42						0,00	0
Tănuirea mijloacelor în divizie	164/4	0,25	8		4,13						0,00	0
Deschiderea ilegală a conturilor și depozitarea mijloacelor bănești în străinătate	164/5	0,16	2		1,08						0,00	0
Neachitarea impozitelor taxelor și altor plăți	164/6	0,5	7		3,75						0,00	0
Transportarea păstrarea sau comercializarea mărfurilor supuse accizelor, fără marcarea lor cu timbre de control sau cu timbre de acciz	164/7	0,25	5		2,63	Transportarea păstrarea sau comercializarea mărfurilor supuse accizelor, fără marcarea lor cu timbre de control sau cu timbre de acciz	250	0,5	5		2,75	+0,13
Eschivarea de la achitarea taxelor vamale	164/8				0,00	Eschivarea de la achitarea taxelor vamale	249	0,25	5		2,63	0
Stricăciunea semănăturilor și vătămarea plantațiilor	166	0,08	0,26		0,17						0,00	0
Tăierea ilegală a pădurii	167	0,25	3		1,63	Defrișarea ilegală a vegetației forestiere	231	4	7		5,50	+3,88
Distrugerea sau vătămarea intenționată a masivelor forestiere	168	0,25	10		5,13	Distrugerea sau vătămarea intenționată a masivelor forestiere	232	0,5	7		3,75	-1
Distrugerea sau vătămarea din imprudență a masivelor forestiere	169	0,25	3		1,63						0,00	0
Vânatul ilegal	170	0,08	2		1,04	Vânatul ilegal	233	0,5	3		1,75	+0,71
Îndeletnicirea ilegală cu pescuitul sau alte exploatari ale apelor	171	0,08	5		2,54	Îndeletnicirea ilegală cu pescuitul sau alte exploatari ale apelor	234	2	5		3,50	+0,96

Încălcarea regulilor veterinare	172	0,08	0,26		0,17	Încălcarea regulilor veterinare					0,00	0
Încălcarea regulilor de combatere a vătămătorilor și bolilor plantelor	173	0,25	1		0,63						0,00	0
Deteriorarea intenționată a instalațiilor de irigație	174	0,25	5		2,63						0,00	0
Deconectarea neautorizată a energiei electrice	174/2	0,25	2		1,13						0,00	0
Falsificarea mărcilor poștale sau biletelor de călătorie	175	0,5	3		1,75						0,00	0
Încălcarea dreptului de proprietate asupra terenului	176	0,08	0,25		0,17						0,00	0
Încălcarea regulilor de securitate a circulației și de exploatare a mijloacelor de transport de către persoanele care conduc mijloace de transport	177	0,25	15		7,63	Încălcarea regulilor de securitate a circulației și de exploatare a mijloacelor de transport de către persoanele care conduc mijloace de transport	264	0,5	15		7,75	+0,13
Admiterea la conducerea mijloacelor de transport a unor persoane aflate în stare de ebrietate	177/2	0,25	5		2,63						0,00	0
Predarea conducerii mijlocului de transport unei persoane aflate în stare de ebrietate	177/3	0,25	1		0,63						0,00	0
Darea în exploatare a unor mijloace de transport defectate din punct de vedere tehnic	178	0,25	5		2,63	Darea în exploatare a unor mijloace de transport defectate din punct de vedere tehnic	265	0,5	5		2,75	+0,13
Încălcarea regulilor în vigoare la transporturi	179	5			2,50	Încălcarea regulilor în vigoare la transporturi	269	2	6		4,00	+1,5
Oprirea samavolnică fără necesitate a trenului	179/1	0,25	8		4,13	Oprirea samavolnică fără necesitate a trenului	270	2	7		4,50	+0,38
Constrângerea lucrătorului din transportul feroviar, aerian, fluvial sau auto de a nu-și îndeplini funcțiile de serviciu	179/3	0,25	5		2,63	Constrângerea lucrătorului din transportul feroviar, aerian, fluvial sau auto de a nu-și îndeplini funcțiile de serviciu	272	0,5	5		2,75	+0,13

Folosirea neautorizată a mijloacelor de transport a mașinilor ori a mecanismelor	180	0,25	5		2,63						0,00	0
Răpirea mijloacelor de transport	182	0,08	15		7,54	Răpirea mijloacelor de transport	273 274	2	15		8,50	+0,96
Deturnarea sau capturarea unei garnituri de tren, a unei nave aeriene sau fluviale	182/ 1	0,25	15		7,63	Deturnarea sau capturarea unei garnituri de tren, a unei nave aeriene sau fluviale	275	2	20		11,00	+3,38
Abuzul de putere sau abuzul de serviciu	184	0,25	10		5,13	Abuzul de putere sau abuzul de serviciu	327	0,5	10		5,25	+0,13
Excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu	185	0,25	12		6,13	Excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu	328	0,5	15		7,75	+1,63
Neglijența	186	0,25	7		3,63	Neglijența	329	0,5	7		3,75	+0,13
Luarea de mită	187	3	25		14,00	Luarea de mită	333	0,5	10		5,25	-9
Mijlocirea mitei	187/ 1	2	20		11,00						0,00	0
Darea de mită	188	3	20		11,50	Darea de mită	334	0,5	5		2,75	-9
Traficul de influență	188/ 1	2	20		11,00	Traficul de influență	326	2	10		6,00	-5
Falsul în actele publice	189	0,25	7		3,63	Falsul în actele publice	332	0,5	7		3,75	+0,13
Abuzurile la emiterea hârtiilor de valoare	189/ !	0,25	15		7,63	Abuzurile la emiterea hârtiilor de valoare	245	2	7		4,50	-3
Abuzurile pe piața hârtiilor de valoare	189/ 2	0,25	7		3,63						0,00	0
Primirea de către funcționar a recompensei nelegitime	189/ 3	0,25	6		3,13	Primirea de către funcționar a recompensei nelegitime	330	0,5	6		3,25	+0,13
Nerespectarea de către persoana cu funcții de răspundere a prevederilor Legii privind combaterea corupției și protecționismului	189/ 4	0,08	0,16		0,12						0,00	0
					0,00	Genocidul	135	16	25	da	25,63	0
					0,00	Ecocidul	136	12	20		16,00	0
					0,00	Tratamente inumane	137	8	25	da	20,63	0
					0,00	Încălcarea dreptului umanitar internațional	138	5	15		10,00	0

					0,00	Planificarea, pregătirea declanșarea sau ducerea războiului	139	12	25	da	23,13	0
					0,00	Propaganda războiului	140	3	12		7,50	0
					0,00	Activitatea mercenarilor	141	5	15		10,00	0
					0,00	Atacul asupra persoanelor sau instituțiilor care beneficiază de protecție internațională	142	10	15		12,50	0
					0,00	Aplicarea mijloacelor interzise de ducere a războiului	143	12	25	da	23,13	0
					0,00	Clonarea	144	7	15		11,00	0
					0,00	Lipsirea de viață la dorința persoanei	148	3	7		5,00	0
					0,00	Vătămarea intenționat ușoară a integrității corporale sau a sănătății	153	0,5	1		0,75	0
					0,00	Constrângerea persoanei la prelevarea organelor sau țesuturilor pentru transplantare	158	2	7		4,50	0
					0,00	Sclavia și condițiile similare sclaviei	167	3	10		6,50	0
					0,00	Răpirea unei persoane	164	5	20		12,50	0
					0,00	Munca forțată	168	0,5	3		1,75	0
					0,00	Acțiuni violente cu caracter sexual	172	3	25	da	17,50	0
					0,00	Încălcarea egalității în drepturi a cetățenilor	176	0,5	3		1,75	0
					0,00	Încălcarea intenționată a legislației privind accesul la informație	180	0,5	3		1,75	0
					0,00	Ocuparea bunurilor imobile	193	0,25	5		2,63	0

					0,00	Dobândirea sau comercializarea bunurilor despre care se știa că au fost obținute pe cale criminală	199	0,25	7		3,63	0
					0,00	Incestul	201	0,5	5		2,75	0
					0,00	Încălcarea cerințelor ecologice	223	2	5		3,50	0
					0,00	Neîndeplinirea obligațiilor de lichidare a consecințelor încălcărilor ecologice	226	2	7		4,50	0
					0,00	Poluarea solului	227	0,5	5		2,75	0
					0,00	Încălcarea cerințelor de protecție a subsolului	228	2	5		3,50	0
					0,00	Spălarea banilor	243	0,5	10		5,25	0
					0,00	Limitarea concurenței libere	246	2	5		3,50	0
					0,00	Constrângerea de a încheia o tranzacție sau de a refuza încheierea ei	247	0,5	7		3,75	0
					0,00	Însușirea înstrăinarea substituirea sau tănuirea bunurilor gajate sechestrate sau confiscate	251	3	7		5,00	0
					0,00	Executarea necalitativă a construcțiilor	257	0,25	10		5,13	0
					0,00	Încălcarea regulilor de exploatare reparații și modificare a locuințelor dintr-un bloc de locuit	258	0,5	2		1,25	0
					0,00	Accesul ilegal la informația computerizată	259	0,5	5		2,75	0
					0,00	Introducerea sau răspândirea programelor virusulente pentru calculatoare	260	2	8		5,00	0

					0,00	Încălcarea regulilor de securitate a sistemului informatic	261	0,5	2		1,25	0
					0,00	Părăsirea locului accidentului rutier	266	0,5	2		1,25	0
					0,00	Blocarea intenționată a arterelor de transport	271	5	10		7,50	0
					0,00	Falsificarea elementelor de identificare ale autovehiculelor	276	0,5	7		3,75	0
					0,00	Folosirea unui autovehicul cu elemente de identificare false	277	0,5	2		1,25	0
Tragerea cu bună știință la răspundere penală a unei persoane nevinovate	190	0,25	10		5,13	Tragerea cu bună știință la răspundere penală a unei persoane nevinovate	306	2	10		6,00	+0,88
Tragerea cu bună știință la răspundere penală a unei persoane nevinovate	190	0,25	10		5,13	Tragerea cu bună știință la răspundere penală a unei persoane nevinovate	306	2	10		6,00	+0,88
Amestecul în efectuarea urmăririi penale sau în judecarea cauzelor de către instanțele judecătorești	190/1	0,25	5		2,63	Amestecul în îndeplinirea justiției și în urmărirea penală	303	0,25	5		2,63	0
Amenințarea judecătorului	190/2	0,25	3		1,63						0,00	0
Ofensa adusă judecătorului	190/3	0,25	0,5		0,38	Calomnierea judecătorului, a persoanei care efectuează urmărirea penală ori contribuie la îndeplinirea justiției	304	0,5	2		1,25	+0,88
Darea unei sentințe, hotărâri, încheieri sau decizii ilegale	191	0,25	10		5,13	Pronunțarea unei sentințe decizii, încheieri sau hotărâri contrare legii	307	2	10		6,00	+0,88
Arestarea, reținerea sau aducerea ilegală	192	0,25	5		2,63	Reținerea sau arestarea ilegală	308	0,5	10		5,25	+2,63
Constrângerea de a face depoziții	193	0,25	10		5,13	Constrângerea de a face declarații	309	0,5	8		4,25	-1

Constrângerea martorului sau părții vătămate de a face depoziții mincinoase, constrângerea expertului de a da o concluzie mincinoasă, constrângerea traducătorului de a face o traducere falsă sau coruperea acestor persoane	194	0,5	2		1,25	Constrângerea de a face declarații mincinoase, concluzii false sau traduceri incorecte ori de a se eschiva de la aceste obligații	314	0,5	5		2,75	+1,5
Denunțarea calomnioasă	195	0,25	7		3,63	Denunțarea calomnioasă	311	0,5	7		3,75	+0,13
Depoziția mincinoasă, concluziile de expertiză sau traducerea falsă	196	0,25	7		3,63	Declarația mincinoasă, concluzia falsă sau traducerea incorectă	312	0,5	7		3,75	+0,13
Refuzul sau sustragerea martorului, a părții vătămate, a expertului și a traducătorului de la îndeplinirea obligațiilor lor	197	0,08	0,1		0,09	Refuzul sau eschivarea martorului ori a părții vătămate de a face declarații	313	0,25	0,5		0,38	+0,29
Divulgarea datelor cercetării penale sau anchetei penale	198	0,08	0,5		0,29	Divulgarea datelor urmăririi penale	315	0,25	1,6		0,93	+0,64
Executarea necorespunzătoare a măsurilor de protecție de stat față de persoanele care acordă ajutor în procesul penal, precum și divulgarea datelor privind măsurile de protecție aplicate față de acestea	198/ 1	0,25	5		2,63	Divulgarea datelor privind măsurile de securitate aplicate față de judecător și participanții la procesul penal	316	0,5	5		2,75	+0,13
Delapidarea, înstrăinarea sau tănuirea bunurilor sechestrate ori tănuirea sau însușirea bunurilor, care urmează să fie confiscate	199	0,08	2		1,04						0,00	0
Înstrăinarea averii necesare pentru asigurarea protecției de stat a persoanelor care acordă ajutor în procesul penal	199/ 1	0,08	1		0,54						0,00	0

Evadarea din locurile de privațiune de libertate sau de sub arest	200	0,5	7		3,75	Evadarea din locurile de deținere	317	2	10		6,00	+2,25
Sustragerea de la executarea pedepsei privative de libertate	200/1	0,25	1		0,63	Eschivarea de la executarea pedepsei cu închisoare	319	0,5	2		1,25	+0,63
Neexecutarea deciziei instanței judecătorești	200/2	0,08	0,2		0,14	Neexecutarea intenționată a hotărârii instanței de judecată	320	0,5	3		1,75	+1,61
Nesupunerea cu rea-credință cerințelor administrației instituției de reeducare prin muncă	200/3	0,25	5		2,63	Nesupunerea prin violență cerințelor administrației penitenciarului	321	2	5		3,50	+0,88
Transmiterea ilegală a unor obiecte interzise persoanelor deținute în instituțiile de corectare prin muncă, în izolatoarele de anchetă penală în preventoriile de educație prin muncă, de tratament și muncă și de tratament de educație	200/4	0,25	2		1,13	Transmiterea ilegală a unor obiecte interzise	322	0,5	3		1,75	+0,63
Favorizarea infrafracțiunilor	202	0,25	5		2,63	Favorizarea infrafracțiunii	323	0,5	3		1,75	-1
Nedenunțarea	203	0,25	3		1,63						0,00	0
Nesupunerea cerințelor Constituției Republicii Moldova și ale altor legi ale Republicii Moldova	203/1	0,25	10		5,13						0,00	0
Profanarea simbolurilor național-statale	203/2	0,25	7		3,63	Profanarea simbolurilor național-statale	347	0,5	7		3,75	+0,13
Încălcarea premeditată a modului de folosire a simbolurilor național-statale de către persoanele cu funcții de răspundere	203/3	0,25	7		3,63						0,00	0

Organizarea sau participarea activă la acțiuni de grup, care tulbură ordinea publică	203/4	0,25	3		1,63	Organizarea sau participarea activă la acțiuni de grup care tulbură grav ordinea publică ori implicarea minorilor în aceste acțiuni	358	0,5	5		2,75	+1,13
Împiedicarea activității legale a persoanelor cu funcții de răspundere sau opunerea de rezistență acestora	204	0,25	2		1,13	Împiedicarea activității legale a persoanei cu funcție de răspundere	348	0,5	1		0,75	0
Opunerea de rezistență colaboratorului poliției	204/1	0,25	5		2,63						0,00	0
Ultrajul contra unui reprezentant al organizațiilor obștești, care menține ordinea publică	205	0,08	0,2		0,14						0,00	0
Ultragierea colaboratorului poliției	205/1	0,25	0,5		0,38						0,00	0
Clevetirea asupra colaboratorului organelor de ocrotire a drepturilor	205/2	0,25	3		1,63						0,00	0
Amenințarea sau violența săvârșită asupra unei persoane oficiale sau unui cetățean care își îndeplinește datoria obștească	206	0,25	5		2,63	Amenințarea sau violența săvârșită asupra unei persoane cu funcție de răspundere sau a unei persoane care își îndeplinește datoria obștească	349	0,5	15		7,75	+5,13
Atentarea la viața colaboratorului poliției	206/1	5	25	da	18,75	Atentarea la viața colaboratorului poliției	350	7	25	da	20,00	+1,25
Deteriorarea sau nimicirea premeditată a bunurilor colaboratorilor poliției	206/2	3	15		9,00						0,00	0
Uzurparea puterii sau a titlului unei persoane oficiale	207	0,25	2		1,13	Uzurparea de calitate oficiale	351	0,5	7		3,75	+2,63

Organizarea unei greve interzise și conducerea ei, împiedicarea activității întreprinderii, instituției, organizației în condițiile stării excepționale	207/1	0,25	5		2,63	Organizarea sau conducerea unei greve ilegale, precum și împiedicarea activității întreprinderii, instituției ori organizației în condițiile stării de urgență	357	0,5	5		2,75	+0,13
Sustragerea sau degradarea documentelor	207/2	0,25	5		2,63	Luarea, sustragerea, tănuirea, degradarea sau distrugerea documentelor, imprimatelor, ștampilelor sau sigiliilor	360	0,5	5		2,75	+0,13
Falsificarea sau folosirea documentelor, ștampilelor, sigiliilor sau a imprimatelor false	209	0,25	5		2,63	Confecționarea, deținere, vânzarea sau folosirea documentelor oficiale, a imprimatelor, ștampilelor sau sigiliilor false	361	0,5	5		2,75	+0,13
Acțiuni ilegale față de decorațiile de stat	209/1	0,08	3		1,54						0,00	0
Încălcarea regulilor de intrare în fâșia de frontieră sau în zona de frontieră	210	1			0,50						0,00	0
Încălcarea de către cetățenii străini și persoanele fără cetățenie a regulilor de ședere în Republica Moldova și de trecere în tranzit prin teritoriul Republicii Moldova	210/1	0,25	1		0,63						0,00	0
Încălcarea regulilor sistemului de pașapoarte	211	0,25	1		0,63						0,00	0
Încălcarea legilor cu privire la înregistrarea actelor stării civile	212	0,08	0,1		0,09						0,00	0
Sustragerea unui supus militar de la concentrarea de instrucție sau de control și de la evidența militară	213	0,08	3		1,54	Eschivarea de la serviciul militar în termen, de la pregătirea militară obligatorie sau de la concentrările rezerviștilor	353	0,5	5		2,75	+1,21
Samavolnicia	214	0,25	15		7,63	Samavolnicia	352	0,5	12		6,25	-1

Încălcarea modului de organizare și de desfășurare a adunărilor, mitingurilor, procesiunilor și demonstrațiilor de stradă	214/ 1	0,25	0,5		0,38					0,00	0
Construirea samavolnică	215	0,25	1		0,63					0,00	0
Folosirea ilegală a emblemelor și a semnelor Crucii Roșii și ale Semilunii Roșii	217	0,08	0,1		0,09	Folosirea cu perfidie a emblemei Crucii Roșii ca element protector în timpul conflictului armat	392	5	10	7,50	+7,41
Încălcarea regulilor de pază a liniilor de telecomunicații	217/ 1	0,25	1		0,63	Încălcarea regulilor de pază a liniilor de telecomunicații	299	0,5	2	1,25	+0,63
Huliganismul	218	0,25	7		3,63	Huliganismul	287	2	8	5,00	+1,38
Amenințarea cu omor, cu vătămarea gravă a integrității corporale sau cu distrugerea bunurilor	219	0,25	1		0,63					0,00	0
Dobândirea sau desfacerea bunurilor, despre care se știe că au fost obținute pe cale criminală	220	0,08	5		2,54					0,00	0
Întreținerea spelunecilor pentru desfrâu și codoșia	222	0,25	6		3,13					0,00	0
Fabricarea sau desfacerea obiectelor pornografice	223	0,25	1		0,63					0,00	0
Confecționarea sau difuzarea de lucrări, ce propagă cultul violenței și al cruzimii	223/ 1	0,25	2		1,13					0,00	0
Procurarea, păstrarea, folosirea, transmiterea sau deteriorarea ilegală a materialelor radioactive	224/ 3	0,25	10		5,13	Fabricarea , procurarea, prelucrarea, păstrarea, transportarea, folosirea sau neutralizarea substanțelor explozive ori a materialelor radioactive	292	2	7	4,50	-1
Sustragerea materialelor radioactive	224/ 4	3	10		6,50					0,00	0

Amenințarea de a săvârși sustragerea materialelor radioactive sau de a le folosi	224/5	0,25	5		2,63	Amenințarea de a sustrage materiale radioactive sau de a le folosi	295	0,5	5		2,75	+0,13
Încălcarea regulilor de păstrare, folosire, evidență, transportare a materialelor radioactive sau a altor reguli de manipulare a lor	224/6	0,25	10		5,13	Încălcarea regulilor de circulație a substanțelor materialelor și deșeurilor radioactive, bacteriologice sau toxice	224	0,5	15		7,75	+2,63
Fabricarea sau desfacerea substanțelor cu efect puternic și toxice	225	0,25	2		1,13						0,00	0
					0,00	Producerea (falsificarea), transportarea, păstrarea sau comercializarea produselor (mărfurilor) periculoase pentru viața sau sănătatea consumatorilor	216	3	7		5,00	0
Sustragerea de mijloace narcotice	225/2	0,25	15		7,63						0,00	0
Fabricarea , procurarea, păstrarea sau expedierea ilegală de mijloace narcotice fără scop de desfacere	225/5	0,25	5		2,63						0,00	0
Încălcarea regulilor de producție, procurare, păstrare, evidență, livrare, transportare sau expediere a mijloacelor narcotice	225/6	0,25	3		1,63						0,00	0
Procurarea sau păstrarea ilegală a mijloacelor narcotice în cantități mici ori consumarea mijloacelor narcotice fără prescripția medicului	225/7	0,25	2		1,13						0,00	0
Semănatul sau creșterea macului pentru opiu și a cânepii, a căror cultivare este interzisă	226	0,25	8		4,13						0,00	0

Semănatul sau creșterea ilegală a macului pentru ulei și a cânepii	226/1	0,25	8		4,13						0,00	0
Îndemnul de a consuma mijloace narcotice	225/4	0,25	10		5,13						0,00	0
Organizarea sau întreținerea de spelunci pentru consumul de mijloace narcotice	225/3	5	10		7,50	Organizarea ori întreținerea speluncilor pentru consumul substanțelor narcotice sau psihotrope	219	0,5	7		3,75	-4
Prescrierea ilegală a preparatelor narcotice sau psihotrope	218	2	5		3,50						0,00	0
Purtarea, păstrarea, procurarea, fabricarea și desfacerea ilegală a armelor, a munițiilor sau a substanțelor explozive	227	0,08	5		2,54	Purtarea, păstrarea, procurarea, fabricarea, repararea sau comercializarea ilegală a armelor și munițiilor	290	2	10		6,00	+3,46
Sustragerea de arme de foc, a munițiilor sau substanțelor explozive	227/1	0,25	25		12,63						0,00	0
Păstrarea neglijentă a armelor de foc și a munițiilor	227/2	0,25	2		1,13	Păstrarea neglijentă a armelor de foc și a munițiilor	291	0,5	3		1,75	+0,63
Practicarea ilegală a medicinei	228	0,08	5		2,54						0,00	0
Încălcarea regulilor de securitate în întreprinderile sau secțiile supuse pericolului exploziei	229	0,08	10		5,04	Încălcarea regulilor de securitate în întreprinderile sau secțiile supuse pericolului exploziei	301	3	10		6,50	+1,46
Încălcarea regulilor de evidență, păstrare, folosire sau transportare a substanțelor explozive	230	0,08	10		5,04	Încălcarea regulilor de evidență, păstrare, transportare și folosire a substanțelor ușor inflamabile sau corozive	293	2	5		3,50	-2
Transportarea ilegală că transportul aerian a substanțelor explozive sau ușor inflamabile	230/1	0,25	10		5,13	Transportarea ilegală cu transportul aerian a substanțelor explozive sau ușor inflamabile	294	3	10		6,50	+1,38
Expedierea ilegală a substanțelor ușor inflamabile sau corozive	231	0,08	5		2,54						0,00	0

Încălcarea regulilor de producție contra incendiilor	232	0,25	3		1,63	Încălcarea regulilor de protecție contra incendiilor	296	0,5	3		1,75	+0,13
Încălcarea regulilor la efectuarea exploatareilor miniere sau a lucrărilor de construcție	233	0,08	5		2,54	Luarea, sustragerea, tănuirea, degradarea sau distrugerea documentelor, imprimatelor, ștampilele sau sigiliilor	360	0,5	5		2,75	+0,21
Încălcarea regulilor, stabilite în scopul combaterii epidemiilor	234	0,25	2		1,13						0,00	0
Încălcarea regulilor de întreținere a animalelor sau comercializare a producției animaliere	234/ 1	0,25	3		1,63						0,00	0
Impurificarea bazinelor de apă și a aerului	235	0,08	5		2,54	Poluarea apei, Poluarea aerului	229, 230	2	5		3,50	+0,96
Încălcarea regulilor de îngropare în subsol a substanțelor și deșeurilor nocive	235/ 1	0,08	5		2,54	Poluarea solului	227	0,5	5		2,75	+0,21
Nimicirea, distrugerea sau deteriorarea monumentelor de istorie și de cultură	236	0,25	3		1,63	Distrugerea sau deteriorarea intenționată a monumentelor de istorie și cultură	221	0,25	0,5		0,38	-1
Profanarea mormintelor	237	0,25	3		1,63	Profanarea mormintelor	222	0,5	5		2,75	+1,13
Purtarea crudă cu animalele	237/ 1	0,08	0,1		0,09						0,00	0
Insubordonarea	239	1	20		10,50						0,00	0
Neexecutarea ordinului	240	0,25	10		5,13	Neexecutarea intenționată a ordinului	364	2	15		8,50	+3,38
Opunerea de rezistență șefului sau constrângerea acestuia la încălcarea îndatoririlor de serviciu	241	1	25	da	16,25	Opunerea de rezistență șefului sau constrângerea acestuia la încălcarea obligațiilor de serviciu	365	2	25		13,50	-3
Amenințarea șefului	242	0,25	10		5,13	Amenințarea șefului	367	2	10		6,00	+0,88
Acte de violență săvârșite asupra șefului	243	2	20		11,00	Acte de violență săvârșite asupra șefului	368	2	15		8,50	-3

Insulta adusă șefului de către subaltern sau subalternului de către șef	244	0,5	5		2,75	Insultarea militarului	366	0,5	5		2,75	0
Încălcarea regulilor statutare cu privire la relațiile dintre militari, persoanele care trec pregătirea militară obligatorie și rezerviștii, dacă între ei nu există raporturi de subordonare	245	0,25	12		6,13	Încălcarea regulilor statutare cu privire la relațiile dintre militari, dintre persoanele care trec pregătirea militară obligatorie și dintre rezerviști, dacă între ei nu există raporturi de subordonare	369	0,5	12		6,25	+0,13
Absența samavolnică	246	0,25	10		5,13						0,00	0
Părăsirea samavolnică a unității sau a locului de serviciu	247	1	10		5,50						0,00	0
Dezertarea	248	1	25		13,00	Dezertarea	371	2	20		11,00	-2
Părăsirea samavolnică a unității în condiții de luptă	249	5	10	da	9,38						0,00	0
Eschivarea de la serviciul militar	250	1	15		8,00	Eschivarea de la serviciul militar	372	0,5	5		2,75	-5
Risipirea sau pierderea avutului militar	251	0,25	7		3,63	Risipirea sau pierderea patrimoniului militar	381	0,5	7		3,75	+0,13
Distrugerea sau deteriorarea intenționată a avutului militar	252	1	20		10,50	Distrugerea sau deteriorarea intenționată a patrimoniului militar	379	0,5	25		12,75	+2,25
Încălcarea regulilor de mânăuire a armei precum și de manipulare a substanțelor și obiectelor, ce prezintă un pericol sporit pentru cei din jur	252/ 1	0,5	15		7,75	Încălcarea regulilor de mânăuire a armei, de manipulare a substanțelor și obiectelor ce prezintă un pericol sporit pentru cei din jur	373	0,5	15		7,75	0
Încălcarea regulilor de conducere sau de exploatare a mașinilor	253	2	10		6,00	Încălcarea regulilor de conducere sau de exploatare a mașinilor	382	0,5	15		7,75	+1,75
Încălcarea regulilor de zbor sau ale pregătirii de zbor	254	3	10		6,50	Încălcarea regulilor de zbor sau ale pregătirii de zbor	383	7	15		11,00	+4,5
Încălcarea regulilor de navigație	255	3	10		6,50	Încălcarea regulilor de navigație	384	7	15		11,00	+4,5

Încălcarea regulilor statutare cu privire la serviciul de gardă	256	0,25	15		7,63	Încălcarea regulilor statutare cu privire la serviciul de gardă	374	0,5	10		5,25	-2
Încălcarea regulilor cu privire la serviciul de grăniceri	257	1	10		5,50						0,00	0
Încălcarea regulilor cu privire la serviciul de luptă al trupelor	258	1	25		13,00	Încălcarea regulilor cu privire la serviciul de alarmă al trupelor militare	375	2	25		13,50	+0,5
Încălcarea regulilor statutare cu privire la serviciul intern	259	0,25	5		2,63	Încălcarea regulilor statutare cu privire la serviciul intern	376	0,5	5		2,75	+0,13
Divulgarea secretului militar sau pierderea documentelor ce conțin un secret militar	260	0,25	10		5,13						0,00	0
Abuzul de putere, excesul de putere sau inacțiunea la exercitarea puterii	261	0,25	25		12,63	Abuzul de putere, excesul de putere sau inacțiunea la exercitarea puterii	370	2	25		13,50	+0,88
Atitudinea neglijentă față de serviciu	261/1	0,25	10		5,13	Atitudinea neglijentă față de serviciul militar	378	0,5	15		7,75	+2,63
Predarea sau lăsarea mijloacelor de război inamicului	262	5	15		10,00	Predarea sau lăsarea mijloacelor de război inamicului	385	16	25	da	25,63	+15,63
Părăsirea samavolnică a câmpului de luptă sau refuzul de a acționa cu arma	264	8	20		14,00	Părăsirea samavolnică a câmpului de luptă sau refuzul de a acționa cu arma	386	16	25	da	25,63	+11,63
Predarea voluntară în prizonierat	265	12	20		16,00	Predarea de bună voie în prizonierat	387	16	25	da	25,63	+9,63
Acțiunile criminale ale militarului, care se găsește în prizonierat	266	1	10		5,50	Acțiunile criminale ale militarilor aflați în prizonierat	388	5	25	da	18,75	+13,25
Jefuirea celor căzuți pe câmpul de luptă	267	10	20		15,00	Jefuirea celor căzuți pe câmpul de luptă	389	16	25	da	25,63	+10,63
Acte de violență asupra populației din zona operațiilor militare	268	12	25		18,50	Actele de violență asupra populației din zona operațiilor militare	390	16	25	da	25,63	+7,13
Comportarea urâtă cu prizonierii de război	269	1	3		2,00						0,00	0

Purtarea ilegală a semnelor Crucii Roșii și ale Semilunii Roșii și abuzul de ele	270	0,25	1	0,63	Folosirea ilegală a însemnărilor Crucii Roșii	363	0,5	1	0,75	+0,13
Părăsirea unei nave militare în caz de naufragiu	263	5	20	12,50					0,00	0
				0,00	Încălcarea regulilor cu privire menținerea ordinii publice și la asigurarea securității publice	377	0,5	5	2,75	0
				0,00	Activitatea de finanțare și asigurare materială a actelor teroriste	279	10	25	17,50	0
				0,00	Vandalismul	288	0,5	5	2,75	0
				0,00	Pirateria	289	5	20	12,50	0
				0,00	Neîndeplinirea dispozițiilor organelor de stat de supraveghere în domeniul protecției civile	297	2	5	3,50	0
				0,00	Inițierea sau organizarea cerșetoriei	302	2	7	4,50	0
				0,00	Falsificarea probelor	310	0,25	3	1,63	0
				0,00	Denunțarea calomnioasă	311	0,5	7	3,75	0
				0,00	Înlesnirea evadării	318	0,5	10	5,25	0

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnata, Djulieta Vasiloï, studenta-doctorandă a Școlii Doctorale Științe Juridice și Relații Internaționale de la Universitatea de Studii Europene din Moldova, declar pe răspundere personală că teza de doctorat este elaborată doar de mine, pe baza efortului personal de cercetare și redactare. În cadrul lucrării precizez sursa tuturor ideilor, datelor și formulărilor care nu îmi aparțin, conform normelor de citare a surselor și a respectării legislației privind drepturile de autor. Declar că toate afirmațiile din lucrare referitoare la datele și informațiile analizate, la metodele prin care acestea au fost obținute și la sursele din care le-am obținut sunt adevărate. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

Vasiloï Djulieta

Data:

CV AL AUTORULUI

Date personale: DJULIETA Vasiloi

Data și locul nașterii: 26 februarie 1975, Soroca, Republica Moldova

Studii:

1990-1995 – Liceul Pedagogic „Eftimie Murgu”, Timișoara, România.

1995-1999 – Universitatea „Babeș-Bolyai”, Facultatea de Drept, Cluj-Napoca, România, (licențiat în drept).

2000-2001 – Universitatea de Criminologie, Specialitatea Drept penal (magistru în drept).

2001-2002 – Academia de Științe din R. Moldova, Institutul de Cercetări Juridice și Politice (competitor).

2016-prezent – Universitatea de Studii Europene din Moldova, Școala doctorală ”Științe juridice și relații internaționale” (doctorand)

Activitate profesională:

1999-2000 – Curtea de Apel din R. Moldova, Inspector cancelaria pe dosare penale.

2000-2003 – Universitatea de Criminologie din Moldova, Facultatea „Drept”, lector superior, Catedra „Criminologie și Drept penal”.

2003-2004 – Universitatea de Ecologie și Științe Socio-Umane, Lector superior, Catedra Drept public.

2004-2013 – Academia de Studii Economice din Moldova. Facultatea „Economie Generală și Drept”, lector superior, Catedra „Drept public”.

2013 – lector superior la Catedra de științe juridice și securitate criminologică al IȘPCA, Chișinău.

2016 – prezent – șef-adjunct al Departamentului de psihologie, securitate și drept, al Institutului de Științe Penale și Criminologie Aplicată.

Domenii de interes științific: Drept penal, Criminologie.

Participări în proiecte științifice naționale: Am elaborat materialul ”Recomandare privind managementul de caz în lucrul cu copiii în situație de risc supuși probațiunii” proiect inițiat de Inspectoratul național de probațiune, 2013.

Lucrări publicate: 47

Articole științifice – **24;**

Comunicări la foruri științifice – **23;**

Lucrări didactice și metodice – **4.**

Participări la foruri științifice:

1. Conferința științifică internațională din 16-17 mai 2003. Chișinău: Universitatea de Criminologie, cu comunicarea *Pericolul social al infracțiunilor violente*.
2. Conferință științifică internațională din 2 octombrie 2009. Chișinău: ASEM, cu comunicarea *Noi viziuni asupra „faptei care nu prezintă pericol social”*.
3. Conferință științifică internațională din 2 octombrie 2009. Chișinău: ASEM, cu comunicarea *Apariția procesului de dejudiciarizare*.
4. Conferință științifică internațională „Competitivitatea și inovarea în economia cunoașterii”, din 28-29 septembrie 2012, cu comunicarea *Criminalitatea economică-realitate permanentă a vieții economice și sociale*.
5. Международная научно-практическая конференция „Правовые реформы в постсоветских странах: достижения и проблемы”, cu comunicarea *Unele aspecte privind cauzalitatea fenomenului criminalității*.
6. Conferința științifico-practică internațională „Particularitățile adaptării legislației Moldovei și Ucrainei la legislația Uniunii Europene”, organizată de Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe din Moldova, Universitatea Slavonă, Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată și Universitatea Agrară de Stat din Moldova, la 27-28 martie 2015, cu comunicarea *Unele aspecte ale estimării ”costului” criminalității*.
7. Международная научно-практическая конференция. Материалы международной научно-практической конференции, г. Кишинёв, Республика Молдова, 25-26 марта 2016 г.”, Кишинёв.
8. Conferința științifico-practică internațională „Conceptul de dezvoltare a statului de drept în Moldova și Ucraina în contextul proceselor de eurointegrare, 4-5 noiembrie 2016”, Кишинёв.
9. Conferința științifico-practică internațională, „Competitivitatea și inovarea în economia cunoașterii” din 23-24 septembrie 2017, Chișinău, ASEM, 2017.
10. Simpozionul Internațional „Strategii pentru educație” Ediția a II-a din 13 mai 2018 de la Iași, România.

Premii, mențiuni: Diplomă de gradul III pentru performanțe științifice în anul 2014; Diplomă de onoare pentru activitate în domeniul învățământului superior, 2016; Diplomă de gradul III pentru performanțe științifice în anul 2017, Diplomă de excelență pentru promovarea științelor, culturii și artelor în România, R. Moldova și în lume din 2018.

Cunoașterea limbilor: Limba română, limba engleză, limba rusă.

Date de contact: m. Chișinău, bd. Traian 13/2, 34/, tel: 067317173; djuly_v@yahoo.com